

ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับ
กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์
อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใน พ.ศ. 2548-2557

ยุทธพร อิศรชัย

คุณฉันทน์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
พฤษภาคม 2561
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมคุษฎีนิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ ได้พิจารณา
คุษฎีนิพนธ์ของ ยุทธพร อิศรชัย ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร้การเมืองและการบริหารจัดการ
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมคุษฎีนิพนธ์

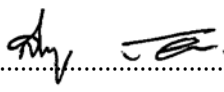

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

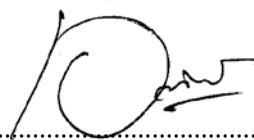

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์)

..... กรรมการ
(ดร.สกฤติ อีสริยานนท์)

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์อนุมัติให้รับคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร้การเมืองและการบริหารจัดการ
ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร)

วันที่...16..... เดือน.....พฤษภาคม..... พ.ศ. 2561.....

ประกาศคุณูปการ

คุณฐิณีพนธ์ เรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใน พ.ศ. 2548-2557 สำเร็จลุล่วงได้ด้วยคำแนะนำปรึกษาที่ดีจากรองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม ประธานกรรมการสอบฯ และอาจารย์ ดร.สกฤติ อีสริยานนท์ กรรมการสอบ ซึ่งผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณกำลังใจที่ดีจากคุณแม่ยุพดี อิศรชัย และภรรยาสาขาน้ำผึ้ง ทองใส ที่คอยให้ความสนับสนุนในการดำเนินการต่าง ๆ มาโดยตลอด ตลอดจนอาจารย์ภาณุ สุพพิตกุล คุณพิสิษฐ์ อำนวยจิตติเลิศ และคุณณรงค์เดช นวลมณี ซึ่งช่วยจัดการสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นที่เรียบร้อย รวมทั้งคุณวารภรณ์ ช่วยประคอง แห่งคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งช่วยประสานงานให้ตลอดระยะเวลาการศึกษา

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณแกนนำกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) รวมทั้งนักวิชาการทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อคุณฐิณีพนธ์เล่มนี้

สุดท้ายนี้ หากคุณฐิณีพนธ์เล่มนี้ จะก่อให้เกิดคุณค่า คุณประโยชน์ใด ๆ ผู้วิจัยขอขอบเป็นกตัญญูตเวทิตา และความระลึกถึง คุณพ่อประยูทธ อิศรชัย ผู้ล่วงลับ บูรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คุณฐิณีพนธ์เล่มนี้จะก่อให้เกิดความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ “มวลชนาธิปไตย” เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยไทยที่มีความเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

ยุทธพร อิศรชัย

55820020: สาขาวิชา: เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ; ร.ม. (เศรษฐศาสตร์การเมือง
และการบริหารจัดการ)

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหวทางการเมือง/ การเมืองไทย/ กลุ่มพันธมิตรประชาชน/
กลุ่มคณะกรรมการประชาชน/ กปปส.

ยุทธพร อิศรชัย: ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชน
เพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็น
ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใน พ.ศ. 2548-2557
(POLITICAL MOVEMENT OF PEOPLE'S ALLIANCE FOR DEMOCRACY (PAD) AND
PEOPLE'S DEMOCRATIC REFORM COMMITTEE (PDRC) IN B.C. 2005-2014)
คณะกรรมการการควบคุมงานนิพนธ์: ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, ร.ค., 231 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ เจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กร
ทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ กับกลุ่ม กปปส. ในช่วงระหว่าง
พ.ศ. 2548-2557 เพื่อเสนอทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิง
คุณภาพโดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มี
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ กลุ่ม กปปส. และนักวิชาการ และวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ กับกลุ่ม กปปส. ในช่วงระหว่าง พ.ศ.
2548-2557 อยู่บนอุดมการณ์ราชาชาตินิยม และแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ มีเจตจำนงทางการเมืองที่
มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน และมุ่งเน้นทางเลือก มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการ
ของนักการเมืองเป็นสำคัญ แต่เจตจำนงดังกล่าวได้มุ่งไปที่การเปลี่ยนการเมือง มากกว่าจะเป็นการมุ่งไปที่การ
เปลี่ยนหรือสร้างประชาสังคม มีการจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองในลักษณะการทำแนวร่วมระหว่างชน
ชั้น หากแต่คุณอำนาจในการเคลื่อนไหวเป็นของฝ่ายชนชั้นกลางมากกว่าภาคประชาชน แกนนำ พันธมิตรหรือ
ผู้สนับสนุน และผู้เข้าร่วมชุมนุมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ มียุทธศาสตร์การ
เคลื่อนไหวที่อาศัยโครงสร้างโอกาสทางการเมือง เพื่อสร้างความสำเร็จทางการเมือง โดยใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำ
ทายระบบการเมืองปกติ มุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติ เพื่อสร้างสภาวะ “รัฐล้มเหลว”

ปรากฏการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การสร้าง “ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย”
ซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีการระดมทรัพยากร และแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง ที่มีถูกหยิบยกมา
ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในตะวันตก แต่ไม่อาจอธิบายปรากฏการณ์
ในการเคลื่อนไหวของขบวนการภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548 – 2557 ได้อย่างครบถ้วน
สมบูรณ์ เพราะมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้แตกต่างไปจากบริบทของการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคม
ตะวันตก คือ โครงสร้างรัฐรวมศูนย์ วัฒนธรรมทางการเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ
สังคม และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ตั้งมั่น ในสังคมการเมืองไทย

55820020: MAJOR: POLITICAL SCIENCE PROGRAM IN POLITICAL ECONOMY AND GOVERNANCE; M.POL.SC. IN POLITICAL SCIENCE (POLITICAL ECONOMY AND GOVERNANCE)

KEYWORDS: SOCIAL MOVEMENT/ THAI POLITICS/ PEOPLE’S ALLIANCE/
THE PEOPLE’S DEMOCRATIC/ PDRC

YUTTAPORN ISSARACHAI: POLITICAL MOVEMENT OF PEOPLE'S ALLIANCE FOR DEMOCRACY (PAD) AND PEOPLE'S DEMOCRATIC REFORM COMMITTEE (PDRC) IN B.C. 2005-2014. ADVISORY COMMITTEE: ASSISTANT PROFESSOR THONGCHAI WONGCHAI SUWAN, PH.D. 231 P. 2017

The purpose of this study was to examine political ideology, intentions, organizations, and strategies employed by the People’s Alliance for Democracy (PAD) and the People’s Democratic Reform Committee (PDRC) during 2005 – 2014 to establish a theory on political movement in Thai society. This study employed a qualitative research approach involving in-depth interviews with PAD and PDRC leaders, and Thai political scholars, text analysis, and descriptive analysis.

The study found that the movements of PAD and PDRC during 2005 – 2014 were informed by the ‘royalist-nationalist’ ideology and ‘Thai-style’ democracy. They employed reformative movement and alternative movement with a political will to change politicians’ behaviors. However, their political views gravitated to political action rather than changing or building a civil society. Their political organization was a collaboration between social class groups with the power of balance situated within middle-class group. PAD leaders and their constituents had adherent goals. As a strategy, they used political opportunity structure to disrupt the stability of government, causing a failed state.

Such phenomenon informs the “theory of People’s social movement in Thai context,” which differs from existing resource mobilization theory and analyses based on political process approach in Western societies. Previous social movement theories and analytical frameworks cannot fully explain the movements in Thailand during 2005-2014 because there were several factors that made them unique from the West, including the centralized state structure, Thai political culture, structural economic and social changes, and the lack of consolidated democracy in Thai politics.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหาวิจัย.....	1
คำถามในการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการศึกษา.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม.....	10
แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมือง.....	34
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
3 วิธีวิทยาการวิจัย.....	46
รูปแบบการวิจัย.....	46
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	46
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
4 บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในช่วง พ.ศ. 2540-2557.....	49
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2540-2557.....	49
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2540-2557.....	58
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วง พ.ศ. 2540-2557.....	61
5 พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย.....	66
อุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย พ.ศ. 2548 และ 2551.....	69

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย พ.ศ. 2548 และ 2551.....	82
การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย.....	87
6 คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่ สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.).....	110
อุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลง ประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใน พ.ศ. 2556.....	111
เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลง ประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใน พ.ศ. 2556.....	124
การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็น ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.).....	137
7 ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย.....	158
ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 อยู่บน อุดมการณ์ราชาชาตินิยม และแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ.....	160
ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีเจตจำนง ทางการเมืองที่มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (reformative movement) และมุ่งเน้นทางเลือก (alternative movement) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม บางประการของนักการเมืองเป็นสำคัญ แต่เจตจำนงดังกล่าวได้มุ่งไปที่การเปลี่ยน การเมือง (political action) มากกว่าจะเป็นการมุ่งไปที่การเปลี่ยนหรือสร้าง ประชาสังคม (civil society).....	163

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
<p>ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีการ จัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองในลักษณะการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้น หากแต่ดูแลอำนาจในการเคลื่อนไหวเป็นของฝ่ายชนชั้นกลางมากกว่าภาคประชาชน แกนนำ พันธมิตรหรือผู้สนับสนุน (Constituent) และผู้เข้าร่วมชุมนุมที่มี จุดมุ่งหมายเดียวกัน (Adherent) เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ.....</p>	165
<p>ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มียุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวที่อาศัยโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) เพื่อสร้างความสำเร็จทางการเมือง.....</p>	169
<p>ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มียุทธวิธี การเคลื่อนไหว เป็นยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ (Disruptive) มุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติ เพื่อสร้างสถานะ “รัฐล้มเหลว” (Failed State).....</p>	174
<p>ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีปัจจัยสำคัญซึ่งส่ง ผลให้ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยมีความแตกต่างไป จากทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมตะวันตก คือ โครงสร้าง รัฐรวมศูนย์ วัฒนธรรมทางการเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ตึงมั่น (Consolidated democracy) ในสังคมการเมืองไทย.....</p>	176
8 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	195
สรุปผลการศึกษา.....	196
อภิปรายผลการศึกษา.....	208
ข้อเสนอแนะ.....	212
บรรณานุกรม.....	214
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	231

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหาวิจัย

นับตั้งแต่ทศวรรษ 1960 และ 1970 การเรียกร้องและการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จากสภาวะการณ์ของโลกยุคปัจจุบันที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว เป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นประชาชนได้ตระหนักถึงบทบาทและสิทธิหน้าที่ของตนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดการเรียกร้องสิทธิในรูปแบบของการรวมกลุ่มที่เชื่อมโยงปัจเจกบุคคลจำนวนมากที่มีเป้าหมายบางอย่างร่วมกันเข้ามารวมกลุ่มกันเรียกว่า “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” เพื่อผลักดันสังคมให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ต้องการ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มคนที่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวนั้น โดยมีความต่างจากการรวมกลุ่มรูปแบบอื่นตรงประเด็นของความต่อเนื่องในการขับเคลื่อน ผู้เข้าร่วมมีอุดมการณ์และมีเป้าหมายการดำเนินงานในแนวทางเดียวกัน มิใช่การรวมตัวแบบเฉพาะกิจหรือการทำงานร่วมกันภายในหน่วยงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงานโดยไม่มีกระบวนการเคลื่อนไหวผลักดันสังคมในรูปแบบของขบวนการเคลื่อนไหว

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปแบบของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีปรากฏอย่างกว้างขวางในสังคมการเมืองของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกลุ่มแรกของประเทศไทยที่ชัดเจนที่สุด ได้แก่ ขบวนการเคลื่อนไหวของกรรมกร ซึ่งมียุทธวิธีในการขับเคลื่อนคือ การนัดหยุดงาน ต่อมาขบวนการเคลื่อนไหวของกรรมกรต้องหยุดชะงักบทบาทภายหลังทศวรรษ 2500 เนื่องจากประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลเผด็จการอย่างต่อเนื่อง ก่อนจะถูกโค่นล้มโดยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่นำโดยนักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ภายหลังบรรยากาศการเมืองของไทยเป็นแบบเสรีประชาธิปไตยมากขึ้น ความคิดทางการเมืองของประชาชนที่แตกต่างจากรัฐบาลได้ถูกปลดปล่อยออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เกิดการก่อตัวที่สำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม 3 กลุ่ม คือ ขบวนการนักศึกษา ขบวนการประชาชน และขบวนการชาวนา ซึ่งทั้งสามกลุ่มมีลักษณะเป็นขบวนการทางชนชั้น ภายหลังจึงมีรูปแบบการเคลื่อนไหวอื่น ๆ เกิดขึ้นตามมา ก่อนจะสะดุดหยุดลงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งถือเป็นยุคมืดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจนกระทั่งหลังจากคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 จึงเกิดการกลับมาของขบวนการเคลื่อนไหว นำโดยองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และองค์กรสาธารณะซึ่งทำงานพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต่อมาการ

ขยายตัวของ การเคลื่อนไหว ได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางหลังเหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ. 2535 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เปิดพื้นที่ให้แก่การเมืองภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอำนาจสาธารณะในสังคมการเมืองอย่างเป็นทางการ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการสร้างความเป็นประชาธิปไตย (Democratization) ในทศวรรษ 2540 นอกจากจะก่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในหลากหลายมิติตามประเด็นต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจและสังคมแล้ว การขยายตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะภายหลังการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2548 รัฐบาลพรรคไทยรักไทย โดยการนำของทักษิณ ชินวัตร เป็นรัฐบาลที่มีความเข้มแข็งและมีเสียงข้างมากในสภาอย่างชัดเจน ก่อให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองจากข้อกล่าวหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน การแทรกแซงองค์กรอิสระ การแทรกแซงระบบราชการ การแทรกแซงสื่อมวลชน ผลประโยชน์ทับซ้อนกรณีการขายหุ้นชินคอร์ปอเรชั่น การใช้ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการประกาศสงครามยาเสพติด ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการแก้ไขปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และข้อกล่าวหาเรื่องการเมืองไม่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และนำไปสู่การชุมนุมประท้วงอย่างยาวนานของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งจบลงด้วยการรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549

ต่อมาการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2554 แม้จะก่อให้เกิดรัฐบาลพรรคพลังประชาชนและรัฐบาลพรรคเพื่อไทย แต่ก็ยังเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองหลายครั้ง ทั้งในสมัยรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช รัฐบาลสมชาย วงศ์สวัสดิ์ และวิกฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จากการเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และการเสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวชุมนุมประท้วงของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ซึ่งจบลงด้วยการรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

การเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองในทศวรรษแห่งความขัดแย้งทางการเมืองไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 – 2557 สะท้อนให้เห็นถึงการปรากฏขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในบริบทสังคมการเมืองไทยที่ชัดเจนครั้งสำคัญ ถือได้ว่าเป็นจุดอำนาจใหม่ทางการเมือง ที่ทำหน้าที่คัดทาน/ตรวจสอบ/ถ่วงดุลอำนาจของประชาธิปไตยระบอบรัฐสภาแบบตัวแทน การชุมนุมทางการเมืองนับเป็นการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างหนึ่ง ซึ่งมีได้เข้ามาทดแทนประชาธิปไตยระบอบรัฐสภา แต่เข้ามาเสริมระบอบประชาธิปไตยไทยในภาพรวมให้

แข็งแกร่งขึ้น จากเดิมที่โครงสร้างอำนาจทางการเมืองแบ่งแยกออกเป็นอำนาจ 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ แต่บทบาทที่เพิ่มขึ้นของพลังขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ส่งผลให้ระบอบการเมืองไทยเคลื่อนตัวเข้าสู่มิติใหม่ทางการเมือง นั่นคือ การที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเข้าไปถ่วงดุลอำนาจกับอำนาจสามฝ่ายข้างต้น เป็นเสมือนขั้วอำนาจที่สี่เพิ่มเข้ามา

อย่างไรก็ตาม ได้เกิดข้อถกเถียงว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองในสังคมการเมืองไทย ช่วงเวลาดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะของความเป็นประชาสังคม (Civil society) เพียงเท่านั้น แต่ังก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบของประชาสังคมต่อประชาธิปไตย หรือการแสดงออกของประชาสังคมแบบอนารยะสังคม (Uncivil society) ซึ่งต่อต้านประชาธิปไตยหรืออาจสร้างความอันตรายแก่ประชาธิปไตยได้ (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2554, หน้า 57-95) ด้วยการใช้ความรุนแรงหรือวิธีการที่ไม่เป็นอารยะ (Uncivil) ซึ่งเคลื่อนไหวในรูปแบบและแนวทางที่เป็นปฏิปักษ์กับระบอบประชาธิปไตย แนวคิดเรื่องอนารยะสังคมนี้เป็นการโต้กลับแนวคิดที่เชิดชูบทบาทของประชาสังคมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบประชาธิปไตย แนวคิดอนารยะสังคมอธิบายว่าประชาสังคมไม่ได้เป็นคุณกับประชาธิปไตยเสมอไปและอาจเป็นโทษเสียด้วยซ้ำ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ประชาชนหรือผู้ที่มารวมตัวเป็นประชาสังคมนั้นเป็นได้ทั้งวีรบุรุษ (Heroes) และผู้ร้าย (Vilains) ของระบอบประชาธิปไตย (ชิปดี บัวคำศรี, 2556, หน้า 167-173)

สอดคล้องกับ ผาสุก พงษ์ไพจิตร ที่ได้วิเคราะห์สาเหตุของวิกฤตการณ์ทางการเมืองเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ผ่านบทบาทของกลุ่ม 3 กลุ่มสำคัญที่ประกอบเข้ากันเป็นพันธมิตร 3 ขา นั่นคือ กลุ่มนิคมศักดิ์นา กองทัพ และชนชั้นกลางในเมือง โดยผาสุกมองว่าทั้ง 3 กลุ่มมีบทบาทอย่างสำคัญในวิกฤตการณ์ทางการเมืองใน พ.ศ. 2549 ทั้งนี้ กลุ่มพันธมิตรฯ ที่เป็นแกนนำสำคัญในการเรียกร้องให้ทักษิณ ชินวัตร ลาออกนั้นเป็นชนชั้นกลางที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการกำหนดเนื้อหาหลักของการอภิปรายทางการเมืองในการขับไล่ทักษิณ ซึ่งชนชั้นกลางตามการนิยามของผาสุกนั้นประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ นักธุรกิจ ชนชั้นกลางกลุ่มที่สนใจการเมืองเป็นพิเศษ ซึ่งรวมถึงนักวิชาการ นักคิด ผู้นำสังคม คนทำงานสื่อ องค์กรพัฒนาเอกชน และคนงานนั่งโต๊ะที่มีการศึกษาทั่ว ๆ ไป (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2550, หน้า 192-193 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุลคำ, 2553, หน้า 1-2) เช่นเดียวกับที่ พวงทอง ภวัครพันธุ์ กล่าวว่า “ในสังคมไทย เสียงของคนเหล่านั้นมีน้ำหนักที่ทำให้ทิศของสังคมคล้อยตาม” (Puangthong Pawakapan, 2013, p. 102 อ้างถึงใน ชิปดี บัวคำศรี, 2556, หน้า 171)

หากหยิบยืมแนวการวิเคราะห์ของแนนซี เบอร์มิโอ (Nancy Bermeo) มาใช้อาจเห็นได้ว่า แกนนำของกลุ่มพันธมิตรฯ ต่างหากที่เป็นตัวเล่นหลักในการล้มรัฐบาล โดยแสวงความร่วมมือกับ

ชนชั้นนำอื่นในสังคมทั้ง “นักวิชาการ อดีตนักการทูต สื่อมวลชน และองค์กรอิสระ” ประชาสังคม จึงไม่เชิงจะ “อนารยะ” เสียทีเดียว แต่ผู้นำของกลุ่มประชาสังคมต่างหากที่ “อนารยะ” และนำเอา ประชาสังคมมาเคลื่อนไหวทางการเมือง มวลชนที่เข้าร่วมกับกลุ่มพันธมิตรฯ จึงมีฐานะเป็นเพียงลูก คู่เท่านั้น และถูกหีบฉวยไปใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวของผู้นำกลุ่ม พันมิตรฯ และชนชั้นนำอื่น ๆ ในสังคมไทย ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอีกครั้งในการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ในการขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ในเวลาต่อมา

เมื่อมองความเปลี่ยนแปลงของบทบาทขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2548-2557 แล้ว จะพบว่า บริบททางการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก จนทำให้ฐานคิดในการศึกษาและมองปัญหาถูกทำให้เปลี่ยนไปอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น กรอบและความเชื่อในการพิจารณาปัญหาการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศโลกที่สามไม่จำเป็นต้องเดินไปบนฐานคิดแบบทางเดียวของตะวันตกอีกต่อไป มวลชนที่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ก็ไม่จำเป็นต้องมีจิตสำนึกทางการเมืองก่อน กล่าวโดยรวม ๆ เงื่อนไขและปัจจัยของการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบที่เราเคยศึกษาและเชื่อกันมานาน บัดนี้ถูกทำให้ไร้ความหมายและความจำเป็นไปหมดสิ้น การชุมนุมประท้วงอย่างยาวนานของกลุ่มพันธมิตรฯ แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) และกลุ่ม กปปส. ไม่อาจศึกษาและวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีและความรับรู้ทางรัฐศาสตร์แบบเดิม ๆ ได้อีกต่อไป

ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ในช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีการกล่าวว่า เป็นปรากฏการณ์ที่การเมืองภาคประชาชนในประเทศไทยได้พัฒนาถึงขีดสุดคือการไม่ยอมรับและปฏิเสธประชาธิปไตยในระบอบตัวแทน ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองภาคประชาชนที่มองว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองและการเมืองภาคประชาชนจะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อความสำเร็จในกระบวนการมีส่วนร่วมของระบอบประชาธิปไตย ปรากฏการณ์ความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทยทำให้เกิดคำถามอย่างกว้างขวางว่า “ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่?”

โจ โฟว์แรคเคอร์ (Joe Foweraker) กล่าวว่า ทฤษฎีถูกกำหนดโดยสภาพของสังคมและบริบททางประวัติศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่นและภูมิภาค (Foweraker, 1995, p. 2 อ้างถึงใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2542, หน้า 1) หรืออีกนัยหนึ่งดังที่ โรเบอร์ต้า (Roberta) กล่าวว่า เนื้อหาทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะต้องได้มาจากเรื่องราวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นจริงนั่นเอง (Garner in Garner & Tenuto, 1997, p. 2 อ้างถึงใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2542, หน้า 1)

ประเทศไทย และประเทศโลกที่สามอื่น ๆ กำลังได้พบกับปรากฏการณ์ขบวนการทางสังคม 2 ประเภทที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ได้แก่ ขบวนการที่มีพื้นฐานจากชนชั้น เช่น สหภาพแรงงาน และขบวนการใหม่ ๆ ที่โยงกับคนหลายชนชั้น เช่น ขบวนการสิ่งแวดล้อม ขบวนการสตรี ขบวนการนักศึกษา ฯลฯ ซึ่งกรณีของยุโรปตะวันตก เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงประวัติศาสตร์สองช่วงที่ต่างสมัยกัน นอกจากนั้น กรณีประเทศโลกที่สาม ขบวนการทางสังคมสองประเภทนี้ยังแยกออกจากกันลำบาก เพราะที่เกิดในสังคมเดียวกันและพร้อม ๆ กัน ดังนั้น จึงโยงกันอย่างแยกไม่ออก คือ โยงกันผ่านผู้ร่วมขบวนการ ผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม และการมีประสบการณ์ร่วมกันภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองเดียวกัน

ขบวนการทางสังคมของประเทศไทยช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ช่วงทศวรรษ 2523 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 เกิดขึ้นในบริบทที่ผู้ร่วมขบวนการมีอุดมการณ์จะก่อตั้งและพัฒนาระบอบและโครงสร้างประชาธิปไตย เป็นอุดมการณ์สำคัญประการหนึ่ง เช่น การเกิดขึ้นขององค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายทางสังคมการเมืองต่าง ๆ ที่มีชนชั้นกลางของไทยเป็นกลุ่มที่ตื่นตัวทางการเมืองและมีบทบาทเป็นนักเคลื่อนไหว โดยคาดหวังว่าโครงสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะกำจัดอำนาจรัฐที่ครอบงำและข่มขู่ประชาชน ยอมให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง และสังคมไปสู่สังคมและเศรษฐกิจที่มีความเสมอภาค และมีความยุติธรรมมากขึ้น พวกเขาคาดหวังให้ระบอบประชาธิปไตยนำสังคมสู่การพัฒนาและรัฐบาลลดทอนความเป็นอำนาจนิยมจนสูญสิ้น

อย่างไรก็ตาม ผาสุก พงษ์ไพจิตร อธิบายว่า ประสบการณ์ของลาตินอเมริกาชี้ว่าระบอบประชาธิปไตยมิได้นำไปสู่ความคาดหวังของชนชั้นกลาง สิ่งที่คาดหวังไว้ล้วนเป็นภาพมายา กรณีของไทยในช่วงทศวรรษแห่งความขัดแย้งทางการเมืองจะสอดคล้องกับประสบการณ์ที่ลาตินอเมริกา กล่าวคือ ชนชั้นกลางไทยส่วนมากพบว่าหลังจากที่ได้พยายามสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นมาได้แล้ว ผู้คนก็ยังมิอาจมีส่วนร่วมในขบวนการทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ รัฐบาลยังคงองค์ประกอบของรัฐบาลอำนาจนิยมผ่านกระบวนการเลือกตั้งไว้อย่างเหนียวแน่น ยิ่งเมื่อได้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และมีระบบการสื่อสารที่ทันสมัย ก็ยิ่งแหลมคมในกระบวนการควบคุมประชาชน รัฐบาลไทยยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของตลาดเสรี และกระบวนการโลกาภิวัตน์ ในกระบวนการนั้นรัฐก็ปฏิเสธที่จะจรรโลงความเสมอภาคและเสรีภาพของคนส่วนใหญ่ของประเทศ อย่างไรก็ตาม ทั้งที่ลาตินอเมริกา ประเทศโลกที่สามอื่น ๆ และไทย ขบวนการเพื่อสิทธิเรื่องการทำมาหากิน หรือแม้แต่เรื่องสิทธิมนุษยชนของคนระดับล่างเป็นประเด็นที่นำไปสู่ขบวนการ หรือเป็นประเด็นที่ต้องเคลื่อนไหว ซึ่งมีความสำคัญพอ ๆ กันหรืออาจจะมากกว่าประเด็นเรื่องการก่อตั้งระบอบประชาธิปไตยเสียอีก (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2542, หน้า 115)

ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource mobilization theory) และแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง (Political process approach) ของนักทฤษฎีอเมริกัน ไม่ได้ให้วิธีคิดเพื่อช่วยให้เข้าใจที่มาและบทบาทของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศไทยที่มีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต แต่ก็มีประโยชน์เมื่อต้องการ 1. วิเคราะห์การจัดองค์กร ยุทธศาสตร์ 2. ค้นหาสาเหตุของความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของขบวนการ และ 3. วิเคราะห์ผลกระทบของขบวนการต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ทฤษฎีการระดมทรัพยากร อธิบายว่าปัจเจกบุคคลเข้าร่วมขบวนการเพราะคาดหวังจะได้ประโยชน์จากขบวนการเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ เช่น กฎหมายใหม่ นโยบายใหม่ ฯลฯ และวิเคราะห์ว่าขบวนการจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีกำลังทรัพย์ ทรัพยากร ยุทธศาสตร์ และการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มอื่น ๆ แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง อธิบายความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของขบวนการว่าเกี่ยวข้องกับภาวะทางการเมือง และปฏิสัมพันธ์ระหว่างขบวนการและรัฐ

แนวคิดของสำนักนี้ เอื้อให้ผู้ศึกษาวิจัยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศโลกที่สามได้วิเคราะห์ขบวนการทางสังคมในบริบทของการเมือง และศึกษาผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจและพัฒนาการเมือง แต่ทฤษฎีสานักนี้ยังไม่ลึกซึ้งในการอธิบายบริบททางสังคมการเมืองของประเทศนั้นได้มากนัก เพราะทฤษฎีนี้มีได้วิเคราะห์ขบวนการโต้กลับ (Counter movement) จากภาครัฐและกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ในการศึกษาขบวนการทางสังคมของประเทศโลกที่สามมีความจำเป็นต้องนำขบวนการโต้กลับมาวิเคราะห์ เพราะรัฐบาลแทบทุกประเทศมีขบวนการโต้กลับที่ทรงประสิทธิภาพ สังคมโดยผ่านสื่อมวลชนมีขบวนการโต้กลับด้วย เช่น การสร้างวาทกรรมความเกลียดชัง โดยอิงกับมายาคติบนพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อเลือกข้างและสื่อสังคมออนไลน์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงทศวรรษแห่งความขัดแย้งของสังคมไทย เป็นต้น

การศึกษาวิจัย อุดมการณ์ทางการเมือง เจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวต่อสู้ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557 ว่ามีลักษณะอย่างไร น่าจะให้ความกระจ่างและแนวคิดใหม่ ๆ เรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมสมัยในประเทศไทยได้ดีที่สุด อันเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การเสนอทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยที่มีความสอดคล้องกับบริบทแบบสังคมไทยจากเรื่องราวของขบวนการเคลื่อนไหวร่วมสมัยเหล่านี้ได้

คำถามในการวิจัย

อุดมการณ์ทางการเมือง เจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวต่อสู้ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับ กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557 มีลักษณะอย่างไร เหตุใด ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง 2 กลุ่มนี้ จึงมีความสำเร็จในการมุ่งไปที่การเปลี่ยนการเมือง (Political action) มากกว่าจะเป็นการมุ่งไปที่การเปลี่ยนหรือสร้างประชาสังคม (Civil society) และ ปรากฏการณ์นี้สามารถเสนอเป็นทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอุดมการณ์และเจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อ ประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็น ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557
2. เพื่อศึกษาการจัด โครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการ เคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการ เปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557
3. เพื่อเสนอทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยจากรื่องราวของกลุ่ม พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลง ประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วง ระหว่าง พ.ศ. 2548-2557

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านตัวแสดงหลัก มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลง ประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วง ระหว่าง พ.ศ. 2548-2557
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาอุดมการณ์และเจตจำนงทางการเมือง การจัด โครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตร

ประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) เพื่อนำไปสู่การเสนอทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย

3. ขอบเขตด้านเวลา เริ่มต้นศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมือง ช่วงหลังเหตุการณ์ชุมนุมประท้วง พ.ศ. 2548 ถึง การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เนื่องจาก ผู้วิจัยเห็นว่าช่วงเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นจุดเปลี่ยนแปลงในแง่การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สำคัญของการเมืองไทย ซึ่งจะทำให้สามารถศึกษาเปรียบเทียบประเด็นต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษานี้ทำให้เกิดความเข้าใจฐานคิด และแนวทางในการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทย
2. องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษานี้ทำให้เกิดความเข้าใจอุดมการณ์ เจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการจัดการหรือการแก้ปัญหาคการชุมนุมสาธารณะในสังคมการเมืองไทย
3. สามารถเป็นข้อมูลให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความปรองดองนำไปใช้เพื่อกำหนดเป็นนโยบาย กฎหมาย หรือแนวทางในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งต่อไป
4. ก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการ ทำให้เกิดการพัฒนาคทฤษฎีจากองค์ความรู้ด้านอุดมการณ์และเจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว นำไปสู่ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์การเมืองแบบมวลชนในสังคมไทยได้ต่อไป
5. ก่อให้เกิดประโยชน์ทางนโยบาย ในภาครัฐองค์ความรู้และทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยจะมีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การออกกฎหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในภาคประชาสังคมองค์ความรู้และทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยจะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาอุดมการณ์ เจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การเคลื่อนไหวในเชิงสร้างสรรค์อยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์สาธารณะ เพื่อพัฒนา “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่ตั้งมั่น” (Consolidated participatory democracy) ในสังคมไทยต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

อุดมการณ์ทางการเมือง หมายถึง ระบบความคิดความเชื่อทางการเมืองหรือแนวคิดทางการเมืองที่กระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2548-2557

เจตจำนงทางการเมือง หมายถึง ความปรารถนาและความมุ่งมั่นที่จะทำบางอย่างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยแสดงออกในลักษณะการเรียกร้อง หรือการส่งเสริมสนับสนุนให้เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้นจริงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2548-2557

การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง หมายถึง การกระทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2548-2557

ยุทธศาสตร์ทางการเมือง หมายถึง พื้นที่ในการทำงานเพื่อให้บรรลุและสอดคล้องกับเป้าหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2548-2557

ยุทธวิธีทางการเมือง หมายถึง เครื่องมือทั้งหมดที่กลุ่มมีและถูกนำมาใช้เพื่อเรียกร้องต่อปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนซึ่งตกเป็นเป้าหมายของการเรียกร้อง เป็นวิธีการหลักเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ผลประโยชน์ของขบวนการ ตลอดจนความต้องการของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2548-2557

ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย หมายถึง ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยที่ได้ข้อค้นพบจากร่องรอยของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้ที่จะใช้ประกอบการศึกษาเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใน พ.ศ. 2548-2557 นั้น ประกอบไปด้วยแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม
2. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมือง
3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

การล่มสลายของสังคมนิยมรวมทั้งขบวนการปฏิวัติในยุโรปตะวันออก และการปรากฏตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ ตลอดจนการเกิดความขัดแย้งใหม่ ๆ ในสังคมยุคหลังอุตสาหกรรม เช่น การแสวงหาค่านิยมใหม่ของโลก การแสวงหาชีวิตใหม่หรือทางเลือกใหม่ ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม การต่อต้านสงครามและส่งเสริมสันติภาพ ประเด็นเรื่องเพศสภาพและความเท่าเทียม ฯลฯ อีกทั้งข้อจำกัดและความไม่เพียงพอของประชาธิปไตยแบบตัวแทน ล้วนเป็นบริบทสำคัญต่อการเกิดขึ้นของแนวคิดประชาสังคมในระดับสากล

การเดินขบวน ชุมนุม ประท้วง และการรวมตัวกันเพื่อสร้างพลังทางสังคมการเมืองได้กลายเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นคนจน ซึ่งเป็นเกษตรกร ชาวนา ชาวไร่ คนงาน กรรมกร คนชั้นกลาง คือ กลุ่มนักธุรกิจ คนที่มีการศึกษาดี และคนชั้นสูง จนอาจกล่าวได้ว่า คนทุกชั้นชนในสังคมโลกได้ออกมาการกระทำรวมหมู่ (Collective action) ในรูปแบบการเมืองภาคประชาชน

การรวมตัวของประชาชนและการสร้างพลังทางสังคมการเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้เข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นตัวกระทำการหรือตัวแสดงในกระบวนการนโยบายสาธารณะ การล้มล้างรัฐบาล และสร้างเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมและการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในกระบวนการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งเห็นได้ทั้งจากเชิงปริมาณของกลุ่มก้อนของผู้คน และผลที่เกิดขึ้นในเชิงสถาบันและกระบวนการทางการเมือง

คำว่า “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” และ “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่” รวมทั้ง “การเมืองแบบใหม่” ถูกหยิบยกขึ้นมาานิยามปฏิบัติการของกลุ่มตนว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมอยู่ตลอดเวลา แต่บางครั้งเราก็เห็น “อาการคลั่งลัทธิ” (Fanaticism) ของบางขบวนการเคลื่อนไหว ที่ไม่แตกต่างไปจากการคลั่งลัทธิศาสนา (Cults) มากนัก ในขณะที่บางด้าน การรวมกลุ่มก้อนของประชาชนก็อาจเป็นที่สงสัยว่าอาจมีเบื้องหน้าเบื้องหลัง “มือที่สาม” มีการมองการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนของผู้คนในเชิงลบ ไม้ไว้วางใจ

การทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะช่วยให้วิเคราะห์และทำความเข้าใจความสำคัญและพัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีความสำคัญต่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองเป็นอย่างมาก ความเข้าใจในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะทำให้มองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมการเมืองและเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงได้ดียิ่งขึ้น

ความหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

การออกมารวมตัวกันของผู้คนด้วยการชุมนุมทุกลักษณะ รูปแบบ กระทำการรวมหมู่ในลักษณะการออกมารวมตัวกัน โดยมีเป้าหมาย จุดหมายร่วมของผู้คนทุกรูปแบบ ลักษณะ เป็นขบวนการทางสังคมหรือไม่ การตอบคำถามเหล่านี้คงไม่่ง่ายนัก เพราะว่าการนิยามความหมายว่า “ขบวนการทางสังคม” คืออะไร ก็เป็นสิ่งซึ่งไม่มีความแน่นอน เพราะ “ขบวนการทางสังคม” มีลักษณะเป็นแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ เช่นเดียวกับแนวคิด “ประชาสังคม” (Civil society) “การเมืองภาคประชาชน” กล่าวคือ การนิยามขึ้นอยู่กับว่า ผู้ให้นิยามมีบทเรียนและประสบการณ์การมองปัญหาสังคมการเมืองอย่างไร มีเป้าหมายในการอยากเห็นสังคมการเมืองในอนาคตคืออย่างไร รวมทั้งการกำหนดยุทธศาสตร์และปฏิบัติการซึ่งจะแตกต่างกันออกไปเสมอ ซึ่งจะเห็นว่า การให้นิยามความหมาย รวมทั้งการให้คุณค่า ของ “ขบวนการทางสังคม” พัฒนาการไปตามบริบทของสังคมการเมือง โดยมีแนวคิดที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

แม็คคาร์ธี และ เมเยอร์ (McCarthy & Mayer, 1977, pp. 1214-1241) อธิบายว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการกระทำรวมหมู่ (Collective actions) ซึ่งประกอบไปด้วยความเป็นพลวัต แรงจูงใจ และโครงสร้างที่สลับซับซ้อนภายในกลุ่ม ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอาจจำแนกได้เป็นชุดของความคิด หรือ มุมมองในหมู่ประชาชนซึ่งแสดงออกถึงความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม หรือการกระจายผลประโยชน์บางอย่างทางสังคม

ทิลลี (Tilly, 1978) ให้คำจำกัดความว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นชุดของการแสดงออกหรือการณรงค์เชิงถกเถียงซึ่งคนทั่วไปได้กล่าวอ้างขึ้นร่วมกันต่อผู้อื่น สำหรับทิลลีแล้ว

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นพาหนะสำคัญสำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองภาคประชาชนของคนทั่วไป

แทร์โรว์ (Tarrow, 1999) ให้คำจำกัดความว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการกระทำรวมหมู่ของประชาชนทั่วไปซึ่งมีเป้าหมายร่วมกันและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการทำทลายต่อชนชั้นนำ ผู้มีอำนาจ กลุ่มบางกลุ่ม หรือระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรมบางประการที่มีอยู่ในสังคม

ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร (2545) ให้ความหมายไว้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ ขบวนการปฏิรูปสังคมที่เข้มข้นหลากหลายจากประชาชน เน้นความเป็นพลเมือง รู้จักที่จะเข้าใจตนเองและผู้อื่น มุ่งสร้างคุณธรรม ของพลเมืองที่อดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างหลากหลาย เคารพและยอมรับที่จะอยู่กับความแตกต่างหลากหลาย ตลอดจนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของคนในสังคมปัจจุบันในเรื่องอื่น ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะการตระหนักถึงความเสื่อมถอยของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการดำเนินการชีวิตที่สอดคล้องและเป็นมิตรกับธรรมชาติมากขึ้น

ผาสุก พงษ์ไพจิตร (ม.ป.ป. อ้างถึงใน ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์, 2557, หน้า 81-231) ให้คำจำกัดความว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมคือ การกระทำการรวมหมู่ที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีผลเปลี่ยนแปลงสังคมในทางสร้างสรรค์ ในระยะเริ่มแรกผู้ร่วมขบวนการอาจจะไม่มีหรือไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมก็ได้ แต่เมื่อขบวนการมีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น มีการขยายตัวออกไปหรือมีความยั่งยืน ซึ่งอาจจะนำพาสู่การเปลี่ยนระบบค่านิยม (Values) สถาบัน (Institutions) และความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่มสังคมต่าง ๆ หรือระหว่างรัฐกับประชาชนได้ โดยการเข้าร่วมขบวนการของประชาชน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงตัวผู้เข้าร่วมได้เป็นสำคัญ รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวและจิตสำนึกทางการเมือง พร้อมไปกับการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ มิติทางการเมือง บทบาทของตนเองในสังคมและในจักรวาล ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในขบวนการทางสังคม เช่น การเดินขบวน การสร้างเครือข่ายระหว่างกัน เป็นต้น

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงมีความแตกต่างจากผู้กระทำการรวมหมู่อื่น ๆ เนื่องจากเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านหรือเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง เพื่อผลประโยชน์ของสังคมโดยรวมมากกว่าผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม และวิธีการเคลื่อนไหวที่สำคัญคือเน้นที่การระดมมวลชน รวมทั้งกิจกรรมเชิงสาธารณะมากกว่าการใช้กลไกในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน อาจกล่าวได้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมหมายถึงความเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการรณรงค์ในกิจกรรมทางการเมือง สังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

ความเป็นมาของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ความเป็นมาของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมสามารถสืบค้นได้ตั้งแต่ที่มีการใช้คำนี้ อย่างเป็นทางการครั้งแรกใน ค.ศ. 1850 เมื่อนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันชื่อ ลอเรนซ์ ฟอน สไตน์ (Lorenz von Stein) เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า “History of the French Social Movement from 1789 to the Present” (1850) ซึ่งเป็นการอธิบายการกระทำรวมหมู่ของประชาชนฝรั่งเศสในการที่จะต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอันไม่ชอบธรรมในสังคมแบบเจ้าขุนมูลนายในขณะนั้น จนนำมาซึ่งการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 การปฏิวัตินั้นเป็นการล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้สำเร็จ และนำไปสู่การประกาศสิทธิของมนุษยชนและพลเมือง เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ.1789 หรือ พ.ศ. 2332 โดยสมัชชาแห่งชาติได้กำหนดโครงสร้างกฎหมายฉบับใหม่ พร้อมยกเลิกการให้ความมีเอกสิทธิ์ ขจัดเรื่องสินบนและล้มเลิกระบบฟิวดัล (Feudalism)

ทิลลี่ (Tilly, 2004) ตั้งข้อสังเกตว่าการเติบโตของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วงแรกนั้นเกี่ยวพันเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นหลัก เช่น กระบวนการกลายเป็นรัฐสภา (Parliamentarization) กระบวนการกลายเป็นทุนนิยมตลาด (Market capitalization) และกระบวนการกลายเป็นชนชั้นกรรมาชีพ (Proletarianization) เป็นต้น

ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่วิวัฒนาการขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 หลังจากเกิดเหตุการณ์ปฏิวัติในฝรั่งเศส และการที่ประเทศโปแลนด์ได้มีรัฐธรรมนูญแห่งชาติของโปแลนด์ (Constitution of May 3, 1791) ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญร่างฉบับแรกของยุโรป และฉบับที่ 2 ของโลก ตามหลังรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ถือได้ว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมครั้งแรก ๆ ที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ต่อมาปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะมีลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อแรงงานและสังคมนิยมเป็นหลัก ซึ่งนำไปสู่การก่อตั้งพรรคการเมืองและองค์กรที่มีแนวคิดแบบระบบคอมมิวนิสต์และประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม หรือในสหราชอาณาจักรหลัง ค.ศ. 1815 ภายหลังจากได้รับชัยชนะในสงครามนโปเลียนก็เริ่มเข้าสู่ภาวะวุ่นวายทางสังคม เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในยุโรปที่ได้รับแรงกดดันที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องจากการปฏิรูป เช่น การปฏิวัติรัสเซียใน ค.ศ. 1905 และ ในปี ค.ศ. 1917 ซึ่งเป็นการล่มสลายของจักรวรรดิซาร์ ส่งผลให้เกิดการล่มสลายของจักรวรรดิรัสเซียไปจนถึงสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

ในสหรัฐอเมริกา นักทฤษฎีรุ่นแรกเน้นไปที่สาเหตุของขบวนการว่า เกิดจากความคับข้องใจ (Grievances) หรือความทุกข์ร้อน จึงนำไปสู่ปฏิบัติการของผู้คนในรูปของการร่วมขบวนการ แนวคิดนี้เรียกว่า ทฤษฎีการหยุดชะงัก (Breakdown theory) ในเวลาต่อมา นักรัฐศาสตร์ต่างปฏิเสธ

ทฤษฎีดังกล่าว หลังจากมีผลการศึกษาที่หลากหลายชี้ให้เห็นว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมซึ่งเกิดขึ้นในสังคมอย่างกว้างขวาง มิได้เป็นขบวนการที่เกิดขึ้นอย่างไร้ทิศทาง หากแต่มีการกำหนดยุทธศาสตร์ และวางแผนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ปรัชญาการเคลื่อนไหวทางสังคม จึงมิใช่เป็นปฏิกิริยาของผู้มีความคับข้องใจ หรือต้องการต่อต้านอำนาจรัฐแบบไร้เหตุผล

หลังจากนั้นก็ยังมีผู้เสนอทฤษฎีใหม่ รู้จักกันในนาม ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource mobilization theory) ทฤษฎีนี้มุ่งความสนใจไปที่การทำความเข้าใจกับวิธีการ และยุทธศาสตร์ของขบวนการเคลื่อนไหว ต้องการอธิบายว่า เหตุใดบางขบวนการจึงประสบความสำเร็จมากกว่าบางขบวนการ ความสำเร็จนี้ดูจากความสัมฤทธิ์ผลในการเปลี่ยนนโยบายรัฐ หรือในการให้รัฐออกกฎหมายใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนจุดมุ่งหมายของข้อเรียกร้อง ทฤษฎีนี้ไม่สนใจเลยว่าเหตุใดขบวนการจึงเกิด โดยถือว่าเป็นเรื่องที่น่าเข้าใจได้ง่าย ๆ คำเรียกขานของทฤษฎีว่า ทฤษฎีการระดมทรัพยากร ก็เนื่องเพราะทฤษฎีพยายามแสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จของขบวนการเรียกร้องขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ และทรัพยากรต่าง ๆ ที่ขบวนการจะมีและนำมาใช้ได้ ทรัพยากรอาจได้จากการจูงใจให้มีผู้เข้าร่วมขบวนการได้มาก ๆ และช่วยกันอุดหนุนด้านค่าใช้จ่าย ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมขบวนการก็เพราะได้ตรงต่อแล้วเห็นว่า จะได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมจึงร่วม และผลประโยชน์นี้ จูงใจให้ร่วมลงทุนด้านต้นทุนต่าง ๆ นอกจากนี้ความสำเร็จยังขึ้นอยู่กับว่าขบวนการดังกล่าวสามารถสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับขบวนการหรือกลุ่มอื่น ๆ ให้ช่วยการรณรงค์ได้ดีเพียงไรด้วย

ดังนั้น ทฤษฎีการระดมทรัพยากร จึงมีจุดเน้นอยู่ที่ “ยุทธศาสตร์ของขบวนการ” เพื่อความสำเร็จในรูปของการเรียกร้องให้เปลี่ยนนโยบายรัฐ หรือให้ออกกฎหมายใหม่ หรือปรับกฎหมายเก่า ดังนั้น จึงมีนักวิเคราะห์จัดทฤษฎีนี้ว่า มุ่งไปที่การเปลี่ยนการเมือง (Political action) มากกว่าจะเป็นการมุ่งไปที่การเปลี่ยนหรือสร้างสังคมประชา (Civil society)

ใน ค.ศ. 1945 ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วงหลังสงครามโลกถูกเรียกว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ (New Social Movements: NSM) เนื่องจากประเด็นในการต่อสู้เรียกร้องของประชาชนมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่เรื่องทางการเมืองและเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงประเด็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ส่วนบุคคล ความเท่าเทียมกัน และสิ่งแวดล้อมอีกด้วย เช่น การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรี สิทธิของคนรักร่วมเพศ การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสันติภาพ การต่อต้านอาวุธนิวเคลียร์ และการเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อมและประเด็นโลกร้อน เป็นต้น

จุดกำเนิดสำคัญของสำนัก “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่” คือการวิพากษ์ทฤษฎีการระดมทรัพยากรว่า สนใจเฉพาะการตอบคำถามว่าขบวนการทางสังคมเกิดขึ้นอย่างไร (“How?”) ขณะเดียวกันก็วิพากษ์ทฤษฎีมาร์กซิสต์ว่า มีข้อจำกัดในการอธิบายปรากฏการณ์/

ขบวนการทางสังคมแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1960 และ 1970 เช่น ขบวนการสิ่งแวดล้อม ขบวนการสิทธิสตรีและอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ (Donatella & Mario, 1999)

ซึ่งได้ทำให้เกิดคำถามในหมู่นักทฤษฎีในยุโรปกลุ่มหนึ่งว่า เหตุใดจึงเกิดขบวนการซึ่งมิได้มีฐานจากความขัดแย้งทางชนชั้นเหล่านี้ขึ้นมาอย่างกว้างขวาง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ได้ทำให้เกิดคำถามกับจุดเน้นของการวิเคราะห์ความขัดแย้งซึ่งอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่าง “ทุน-แรงงาน” หรือความขัดแย้งที่ตั้งอยู่บนฐานของการควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจ อันเป็นลักษณะสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบเก่า (Old Social Movement) (ผาศุก พงษ์ไพจิตร, 2545)

เมลุซซี (Melucci, 1985) ได้ชี้ให้เห็นถึงการก่อตัวขึ้นของปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางสังคมหลังสมัยใหม่เหล่านี้ และเห็นว่าทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่ใช้อธิบายคือ ทฤษฎีทางชนชั้นและทฤษฎีแนวการกระทำรวมหมู่ของสำนักอเมริกา หรือทฤษฎีการระดมทรัพยากรนั้นมีข้อจำกัดเนื่องจากสนใจแต่เพียงองค์การเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการภาคประชาสังคม การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของขบวนการภาคประชาสังคมโดยนักทฤษฎีซึ่งอธิบายภายใต้ทฤษฎีสังคมศาสตร์เท่าที่มีอยู่จึงให้คำตอบได้เพียงว่าขบวนการทางสังคมเกิดขึ้น “อย่างไร?” (How?) แต่ไม่อาจให้คำตอบได้ว่า “เหตุใด?” หรือ “ทำไม?” (“Why?”) ขบวนการภาคประชาสังคมจึงเกิดขึ้น

การตระหนักถึงความไม่เพียงพอของแนวการวิเคราะห์แบบชนชั้นดั้งเดิมนี้เอง ได้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการวิเคราะห์ของนักคิดที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่าง ๆ

1. ทฤษฎีเงื่อนไขหกประการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Six condition for social movement) ของ นีล สเมลเซอร์ (Neil Smelser) ในทฤษฎีนี้ สเมลเซอร์ได้จำแนกเงื่อนไขสำคัญที่ถือเป็นจุดกำเนิดของการกระทำรวมหมู่ โดยทั่วไป และของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมไว้ 6 ประการ ดังนี้ (Smelser, 1963)

1.1 ลักษณะทางโครงสร้างที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหว (Structural conduciveness) หมายถึงเงื่อนไขทางสังคมโดยทั่วไปที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการรวมตัวกันเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ ยกตัวอย่าง ในทัศนะของสเมลเซอร์ระบบสังคมและการเมืองของสหรัฐอเมริกาเป็นระบบที่เปิดให้มีการรวมตัวกันได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีข้อห้ามใด ๆ กำหนดไว้ ดังนั้น จึงไม่มีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมหรือกลุ่มเคลื่อนไหวใด ๆ ที่รัฐหรือทางการให้การสนับสนุนเป็นการเฉพาะเจาะจง

1.2 ความตึงเครียดทางโครงสร้าง (Structural strain) หมายถึงภาวะความตึงเครียดหรือในทัศนะของมาร์กซ์หมายถึงการขัดแย้งอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ที่ขัดกันของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ภาวะตึงเครียดหรือความขัดแย้งดังกล่าวเห็นได้จากความไม่แน่นอน ความวิตกกังวล ความไม่ชัดเจน หรือการปะทะกันโดยตรงของเป้าหมาย ซึ่งมีที่มาจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

1.3 ความเชื่อทั่วไป (General beliefs) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่ได้เกิดขึ้นได้ง่าย ๆ จากความรู้สึกวิตกกังวลหรือความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของอุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นถึงความทุกข์ยาก ความคับข้องใจ และวิธีการที่จะกำจัดปัญหาเหล่านั้นให้หมดไป ตัวอย่างที่เห็นได้ก็คือ ขบวนการปฏิวัติซึ่งมีพื้นฐานของการรวมตัวกันอยู่บนอุดมการณ์หรือความเชื่อที่ว่าสังคมมีความไม่ยุติธรรมหรือการเอาเปรียบกันยังคงดำรงอยู่ การกำจัดสิ่งเหล่านี้ให้หมดไปต้องอาศัยการต่อสู้ทางการเมืองเท่านั้นทำให้เกิดอิทธิพลของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ทำให้มีความคับข้องใจจนนำมาสู่ความขัดแย้ง

1.4 ปัจจัยผลักดัน (Precipitate factors) หมายถึงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่มีผลทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่อมาในทันที ยกตัวอย่าง เหตุการณ์ในรัฐอลาบามา สหรัฐอเมริกา เมื่อปี 1955 ที่ผู้หญิงผิวดำคนหนึ่งปฏิเสธที่จะไปนั่งคอยรถประจำทางในที่ที่จัดไว้สำหรับคนผิวดำ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดเป็นประกายการต่อสู้และการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมืองอเมริกัน (The American civil rights movement) ในระยะต่อมา

อย่างไรก็ตาม สเมลเซอร์บอกว่า เงื่อนไขทั้งสี่ประการข้างต้นนั้นอาจเป็นผลทำให้เกิดความไม่สงบบนท้องถนนหรือการใช้ความรุนแรงได้บ้างในบางโอกาส แต่กรณีดังกล่าวไม่สามารถที่จะนำไปสู่พัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้แต่อย่างใด ถ้าหากปราศจากเงื่อนไขอีก 2 ประการ ดังต่อไปนี้คือ

1.5 กลุ่มประสานงาน (Co-ordinating group) หมายถึงการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะต้องมีการพิจารณาถึงคนที่จะเป็นผู้นำ และวิธีการที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างผู้เข้าร่วมขบวนการ การจัดหาเงินทุนและทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

1.6 การควบคุมการปฏิบัติทางสังคม (Operation of social control) เป็นการควบคุมการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึงเงื่อนไขที่กำหนดลักษณะพัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กล่าวคือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีการดำเนินการตอบโต้การทำลาย โดยการใช้มาตรการควบคุมทางสังคมเข้าแทรกแซงในเงื่อนไขที่จะ

นำไปสู่การรวมกลุ่มและความตึงเครียด อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมขึ้นเสียก่อน ซึ่งเป็นผลทำให้เป็นการลดกระแสความไม่พอใจและความขัดแย้งที่อาจจะขยายตัวออกไปได้ หรืออย่างกรณีของการใช้กำลังตำรวจและกำลังทหาร ก็ถือเป็นมาตรการควบคุมทางสังคมที่สำคัญเช่นกัน เพราะการใช้กำลังเหล่านี้มีอิทธิพลต่อผลพวงของการเผชิญหน้ากันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขบวนการเคลื่อนไหวปฏิวัติ ที่อาจขยายตัวออกไปเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงยิ่งขึ้นกว่าเดิมก็ได้

แบบจำลองของสมลเซอร์นับว่าเป็นประโยชน์ในการอธิบายพัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม รวมทั้งการกระทำรวมหมู่ในลักษณะอื่น ๆ โดยทั่วไป ตามทัศนะของสมลเซอร์ เงื่อนไขในแต่ละขั้นมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น

2. ทฤษฎีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Historicity) ของอเลน ทูเรน (Alain Touraine) เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นภาพสะท้อนทางอุดมการณ์ของกลุ่มทั้งหลายตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสังคมสมัยใหม่ เช่น ความไม่เท่าเทียมกันเรื่องผิวเป็นที่มาของขบวนการสิทธิมนุษยชน เป็นต้น การศึกษาจึงต้องพิจารณาจากการที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเพราะเป้าหมายและผลประโยชน์ของขบวนการอยู่ที่สังคม และคู่ตรงข้ามในสังคม เช่น ขบวนการลูกจ้างต้องพิจารณาที่นายจ้างด้วย เป็นต้น (Touraine, 1981)

3. ทฤษฎีการลิดรอนเชิงเปรียบเทียบ (Relative deprivation theory) ความขัดแย้งในการรับรู้และการคาดหวังของประชาชนในสังคมหนึ่ง ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างสถานการณ์ที่เป็นจริงกับความคาดหวังของประชาชนเป็นที่มาของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Curry, Jiobu, & Schwirian, 1997, pp. 427-430)

4. ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource-mobilization theory) การเคลื่อนไหว การดำรงอยู่ และความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม มาจากหรือขึ้นอยู่กับทรัพยากร ที่สำคัญ คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการ เป็นต้น (Curry, Jiobu, & Schwirian, 1997)

5. ทฤษฎีสังคมมวลชน (Mass society theory) ความรู้สึกแปลกแยก (Alienation) ของบุคคลที่มาจากพัฒนาการทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกอย่าง เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนต้องมารวมกันเป็นกลุ่ม กลายเป็นที่มาของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Curry, Jiobu, & Schwirian, 1997)

6. ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ (New social movement theory) เป็นทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ถือกำเนิดในคริสต์ทศวรรษที่ 1980 เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมยุคหลังอุตสาหกรรม (Post-industrial societies) ที่ให้ความสำคัญกับประเด็น

ปัญหาใหม่เช่น สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน สิทธิของสัตว์ สิทธิสตรี การรักร่วมเพศ การต่อต้าน สงคราม คนชายขอบ เป็นต้น ที่เป็นประเด็นปัญหาทางสังคมที่ไม่เคยมีพื้นที่ให้กับคนกลุ่มนี้ในอดีต ความสลับซับซ้อนของความขัดแย้งชุดใหม่ที่มีความเชื่อมโยงจากระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และ ระดับระหว่างประเทศ การที่ระบบการเมืองแบบเดิมไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ กลายเป็นประเด็น ปัญหาใหม่และเป็นที่มาของการรวมกันเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร, 2538)

แนวคิดเกี่ยวกับขบวนการทางสังคมแบบใหม่ พยายามแยกแยะความแตกต่างระหว่าง ขบวนการทางสังคมแบบเดิมที่มีลักษณะสังกัดชนชั้น และมีประเด็นการเคลื่อนไหวที่สะท้อนถึง ผลประโยชน์ชนชั้น กับลักษณะของขบวนการทางสังคมแบบใหม่ที่มีความหลากหลายทั้งในแง่ ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ และผลประโยชน์ทางชนชั้นของผู้เข้าร่วม รวมไปถึงรูปแบบการ เคลื่อนไหวที่ให้ความสำคัญต่อบทบาทของปัจเจกชนกับการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์มากกว่าการ ปฏิบัติการร่วม (Collective action) ของมวลชน

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม จึงเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับสังคม กลุ่มทาง สังคมในหลากหลายรูปแบบ และสถาบันทางสังคม ความหมาย ลักษณะ การถือกำเนิด ประเภท องค์ประกอบ ยุทธวิธี ผู้นำ และพัฒนาการ ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแต่ละขบวนการมี ความเหมือนและแตกต่างกัน ที่ส่วนหนึ่งอธิบายด้วยทฤษฎี แต่อีกส่วนหนึ่งอธิบายได้ด้วยการปฏิบัติ ความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์นับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมี บทบาทสำคัญในปัจจุบัน

ลักษณะสำคัญและประเภทของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ การรวมกลุ่มของบุคคลเป็นจำนวนมาก เพื่อสร้าง ความเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างในสังคม ทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ (ชัชชนะ รุ่งปัจฉิม, 2545, หน้า 142-167)

ลักษณะสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมี 8 ประการ กล่าวคือ

1. การรวมกันของประชาชนเป็นจำนวนหนึ่ง ที่เป็นประชากรจำนวนน้อยหรือประชากร จำนวนมาก (Henslin, 1997, pp. 594-595)
2. การมีพฤติกรรมกรรวมกลุ่ม
3. การกำหนดวัตถุประสงค์บางประการที่แน่นอน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524, หน้า 352)
4. การมีผลประโยชน์ร่วมเพื่อสร้างหลักประกันในเป้าหมายร่วมกัน (Giddens, 1989, p. 624)

5. การใช้ความเชื่อและค่านิยมบางประการเป็นหลักในการรวมกลุ่มมากกว่าการใช้เหตุผลทำให้มีการใช้ความรุนแรงในหลายกรณี

6. การมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงของสังคม สถาบันทางสังคม หรือการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่ง (Zandem, 1990, p.375) หรือการป้องกันหรือการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Stark, 1994, p.621)

7. การมุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์กับภายนอกหรือสังคมเป็นหลัก (Giddens, 1989, p.624)

8. ขอบข่ายความร่วมมือมีลักษณะที่กว้างขวางจนมีการขยายตัวทั้งจากภายในประเทศ ภูมิภาค หรือทั่วโลก

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงมีความแตกต่างจากพฤติกรรมกรรวมเป็นกลุ่ม (Collective behavior) ในแง่ที่ว่า พฤติกรรมกรรวมหมู่ขาดแบบแผนแน่นอนตายตัว เพราะเป็นเพียงความรู้สึกร่วมของบุคคลที่มารวมกลุ่มกันเพื่อเผชิญกับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ขาดการวางแผนล่วงหน้า เพราะเป็นการรวมกลุ่มตามธรรมชาติ แต่หากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มอย่างชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีการเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่องเป็นระเบียบแบบแผน โดยมีการจัดระเบียบ โครงสร้างและกระบวนการ ภายในอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Brinkerhoff, White & Ortega, 1999, pp. 374-375)

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงมีความแตกต่างจากองค์กรหรือสถาบันทางสังคมในการรวมกลุ่มอื่น ที่สำคัญคือ กลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) ที่เป็นการรวมกลุ่มเพราะมีผลประโยชน์ร่วม หากเป็นกลุ่มกดดัน (Pressure group) เป็นการรวมกลุ่มเพราะมีอุดมการณ์ร่วม หากเป็นประชาสังคม (Civil society) เป็นการรวมกลุ่มเพราะมีความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) แต่หากเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการรวมกลุ่มเพราะการนำสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ หรือองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งทางสังคมเข้ามาเป็นหลักสำคัญในการรวมกลุ่ม และแตกต่างพรรคการเมืองเพราะเป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐอย่างชอบธรรมทำให้บุคคลในสังกัดพรรคการเมืองต้องลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต้องการครอบงำ ต่อต้าน สนับสนุน การเปลี่ยนแปลงสังคมโดยที่อาจผ่านรัฐหรือไม่ก็ได้ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงอาจเป็นเครื่องมือทางการเมืองของพรรคการเมือง เช่น พรรคคอมมิวนิสต์หรือพรรคนาซีในการเผยแพร่อุดมการณ์ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เป็นต้น

ปัจจัยสำคัญที่นำมาสู่การถือกำเนิดของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมาจากปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่เป็นที่มาของความคับข้องใจ (Frustration) ที่มาจากปัจจัยภายใน

หรือปัจจัยภายนอกที่ทำให้มีความเปลี่ยนแปลง เป้าหมายของการเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงมีทั้งการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก (Henslin, 1997, pp. 594-595) หรือการมุ่งเน้นการรักษาสถานภาพเดิมในสังคม หรือการมุ่งเน้นการสร้างสังคมใหม่ให้อยู่ในคุณภาพขององค์ประกอบเดิมกับการเข้ามาของสิ่งใหม่ หรือการมุ่งเน้นการสร้างสังคมใหม่ในอุดมคติให้เป็นไปตามที่ปรารถนา หรือ การต่อต้านการครอบงำทางด้านการเมือง (Political domination) การต่อต้านการครอบงำทางเศรษฐกิจ (Economic domination) และการต่อต้านการครอบงำส่วนบุคคล (Personal domination) ของประชาชน (Paxton, 2004, pp.622-624) เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ประชาชนส่วนใหญ่คงไม่ปรารถนาเปลี่ยนแปลงสังคมหากไม่มีปัญหาอย่างร้ายแรงและรุนแรง แต่การมีความทุกข์ร้อนแสนสาหัส (Shared grievances) ของประชาชนเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่น่ามาสู่การก่อกำเนิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ลักษณะการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แบ่งออกเป็นสองประเภทคือ

1. การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่สนับสนุนส่งเสริมให้มีความเปลี่ยนแปลง (Proactive social movement) เป็นขบวนการที่มุ่งเน้นการสนับสนุน ส่งเสริม หรือสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะต้องเผชิญกับปัญหาที่มีอยู่ในสังคม

2. การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ต่อต้านหรือปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Reactive social movement) เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวอนุรักษ์นิยมที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงเพราะการเปลี่ยนแปลงจะทำให้สูญเสียผลประโยชน์ที่มีอยู่เดิม

ประเภทของการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แบ่งเป็น 4 ประเภท กล่าวคือ (Aberle, 1966, p. 625)

1. การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนสังคมทั้งหมด (Transformative movement) เป็นการปรับเปลี่ยนที่มาจากการลุกฮือของประชาชนจำนวนมาก สนับสนุนการใช้ความรุนแรง มีลักษณะเป็นการปฏิวัติ

2. การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (Reformative movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งเน้นความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนที่ดำรงอยู่ในสังคมบางประการ โดยเฉพาะความอยุติธรรมและความเสมอภาค เป็นต้น

3. การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ทำให้ประชาชนปลดปล่อยจากพันธนาการในสังคม (Redemptive movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่อ้างอิงอยู่กับหลักศาสนา ความเชื่อ ผู้นำที่มีบารมี ต้องการให้หลุดพ้นจากสังคมที่เป็นอยู่ เป็นต้น

4. การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มุ่งเน้นทางเลือก (Alternative movement) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของบุคคลเป็นสำคัญ

ประเภทการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการปรับเปลี่ยนและการก่อตัวเป็นการมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาค ที่มีหน่วยวิเคราะห์ที่สังคมและการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการปลดปล่อยและทางเลือกมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงในระดับจุลภาค ที่มีหน่วยวิเคราะห์ที่ปัจเจกบุคคล เป็นที่น่าสังเกตว่าการปฏิวัติ (Revolution) เข้ามาเกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในแง่ที่ว่า หากเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นการเคลื่อนไหวของคนในสังคมจำนวนมาก (Mass social movement) เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับเปลี่ยนทั้งกระบวนการอย่างขนานใหญ่ (Major processes of reform or change) และเป็นการคุกคามหรือการใช้ความรุนแรง (Threat or use of violence) เท่ากับว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ใช้การปฏิวัติในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างถอนรากถอนโคนด้วยความรุนแรงเพื่อนำมาสู่การสร้างสังคมใหม่ในที่สุด (Giddens, 1989, p. 605)

ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจำเป็นต้องกำหนด ยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นที่ในการทำงานเพื่อให้บรรลุและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร โดยมี ยุทธวิธี หรือเครื่องมือทั้งหมดที่กลุ่มมีและถูกนำมาใช้เพื่อเรียกร้องต่อปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนซึ่งตกเป็นเป้าหมายของการเรียกร้อง (อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, 2553, หน้า 6) ยุทธวิธีจึงเป็นวิธีการหลักเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ผลประโยชน์ของขบวนการ ตลอดจนความต้องการของขบวนการ กล่าวคือเป็นการกระทำรวมหมู่ (Collective action) โดยใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติ (Disruptive tactics) เช่น การสร้างอัตลักษณ์ร่วม หรือความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันของผู้เข้าร่วมในขบวนการ (Collective identity) การระดมมวลชน (Mass mobilization) การสร้างสถานการณ์ในการชุมนุมประท้วง วิกฤตทางการเมืองที่ถูกสร้างขึ้น เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นนอกพื้นที่และช่องทางระบบการเมืองปกติ มีลักษณะการเคลื่อนไหวที่ขัดแย้งกับโครงสร้างสถาบันทางสังคมที่มีอยู่ดั้งเดิมซึ่งนำไปสู่การเคลื่อนไหวต่อต้าน ขัดขวาง และอาจเกิดการปราบปรามโดยรัฐ หรือขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายตรงข้าม (Counter-movement) กิจกรรมการเคลื่อนไหวต่อสู้จึงมีลักษณะที่เอาจริงเอาจัง มุ่งสร้างความผูกพัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้คนที่ได้รับผลกระทบ โดยมีการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน การเคลื่อนไหวจึงมุ่งเน้นการระดมผู้เข้าร่วมชุมนุม เพราะขบวนการทางการเมืองไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการตัดสินใจของระบบการเมืองปกติได้

แทร์โรว์ (Tarrow, 1999, pp. 93-99 อ้างถึงใน อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, 2553, หน้า 16) ได้แบ่งรูปแบบยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ออกเป็น 3 ยุทธวิธี โดย

พิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ระดับของความไม่แน่นอน (Uncertainty) ระดับของความท้าทาย (Challenge) ความฉลาดหลักแหลมของวิธีการ ตลอดจนระดับความพร้อมขององค์กร ดังนี้

1. ยุทธวิธีตามช่องทางปกติ (Convention) เป็นยุทธวิธีภายใต้บริบทของสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตย มีความชอบธรรมทางการเมืองหรือเป็นที่ยอมรับได้ของคนส่วนใหญ่ โดยมีลักษณะและหลักการสำคัญ ดังนี้

ประการแรก เป็นวิธีการที่คนในสังคมโดยทั่วไปมีความเข้าใจและคุ้นเคย

ประการที่สอง ผลที่จะตามมาจากการเคลื่อนไหวมีความสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้เคลื่อนไหว และผู้คนในสังคม

ประการที่สาม ความยึดมั่นผูกพันของสมาชิกในขบวนการเคลื่อนไหวมีเพียงเล็กน้อย

ประการที่สี่ ไม่มีพลังอำนาจที่มาท้าทายมากนัก เพราะมีความเป็นสถาบันสูง

ประการที่ห้า วิธีการในการเคลื่อนไหวเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ตัวอย่างของยุทธวิธีตามช่องทางปกติ เช่น การประท้วง การเข้าชื่อของผู้เกี่ยวข้อง การวิ่งเต้นล็อบบี้ การยื่นหนังสือถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจ เป็นต้น

2. ยุทธวิธีขัดขวางท้าทายระบบปกติ (Disruptive) มุ่งเน้นในการก่อกวนกระบวนการตัดสินใจของผู้มีอำนาจรัฐ และปฏิเสธการใช้ช่องทางในระบบการเมืองปกติ โดยใช้ยุทธวิธีขัดขวางรบกวน หรือสร้างความไม่สะดวกให้การดำเนินกิจกรรมปกติของฝ่ายที่อยู่ในอำนาจรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดึงผู้มีอำนาจให้เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการความขัดแย้ง รวมทั้งบังคับให้ผู้มีอำนาจ และบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้งให้ความใส่ใจต่อข้อเรียกร้อง หรือความต้องการของขบวนการ เช่น การใช้ยุทธวิธีปิดถนนเพื่อสร้างความเดือดร้อนให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง การชุมนุมประท้วงเข้ายึดสถานที่ราชการหรือหน่วยงานรัฐ การนัดชุมนุมหยุดงาน ยุทธวิธีในลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์และความร่วมแรงร่วมใจเป็นหนึ่งเดียวของขบวนการ และแสดงถึงการไม่ประนีประนอม หรือไม่ประสานประโยชน์กับคู่แข่งฝ่ายตรงข้าม ยุทธวิธีขัดขวางท้าทายระบบปกติสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ

ระดับแรก เป็นการกระทำแบบท้าทาย (Direction) ที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่ใช้ความกล้าหาญของผู้กระทำกร เช่น การบอยคอต การเดินขบวนประท้วง การนั่งประท้วง ฯลฯ

ระดับที่สอง เป็นการกระทำที่มีลักษณะผิดกฎหมายแต่ปฏิบัติการด้วยยุทธวิธีที่ไม่รุนแรง เช่น การถือแฟ้ม หรืออารยะขัดขืน (Civil disobedience)

ยุทธวิธีขัดขวางท้าทายระบบการเมืองปกตินี้เป็นวิธีการที่มีลักษณะใกล้เคียงกับปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า (Direct action) (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 157 อ้างถึงใน

อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, 2553, หน้า 16) ซึ่งมีความหมายอย่างกว้างว่า เป็นปฏิบัติการทางการเมือง เพื่อแก้ไขความไม่ยุติธรรม โดยไม่ต้องพึ่งพิงองค์กร หรือบุคคลซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง และในความหมายอย่างแคบ เป็นปฏิบัติการทำทลายซึ่งหน้า ไม่ใช่การเคลื่อนไหวโดยการตัดสินใจที่เป็นส่วนบุคคล หากแต่เป็นการจัดตั้งที่มีความเท่าเทียมกัน และใช้กระบวนการหาฉันทามติร่วมกัน (Consensus decision-making) (ภควดี วีระภาสพงษ์, ม.ป.ป. หน้า 26-29 อ้างถึงใน อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, 2553, หน้า 16)

3. ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง (Violence) เป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งก่อให้เกิดการบาดเจ็บ สูญเสียชีวิต และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สิน รวมทั้งการข่มขู่คุกคามว่าจะใช้กำลังทันทีหากข้อเรียกร้องไม่ได้รับการตอบสนอง แม้ว่ายุทธวิธีการใช้ความรุนแรงจะเป็นยุทธวิธีที่มีประสิทธิภาพและทำได้ง่าย ไม่ต้องอาศัยการระดมทรัพยากรขนาดใหญ่ สามารถกระทำได้โดยบุคคลกลุ่มเล็ก ๆ แต่มีผลทำให้เกิดความน่าสะพรึงกลัว แก่นทั่วไป และฝ่ายรัฐ อันทำให้เกิดการใช้กลไกรัฐเข้าควบคุมและจัดการแทนได้ง่าย หากพิจารณาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในปัจจุบันมักจะพบรูปแบบของยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ (Disruptive) เป็นส่วนใหญ่ เพราะเมื่อขบวนการเคลื่อนไหวไม่สามารถเข้าถึงช่องทางในระบบการเมืองปกติ การรวมกลุ่มเพื่อขัดขวางทำลายอำนาจรัฐจึงเป็นทางเลือกที่ขบวนการให้ความสนใจ (Priven & Cloward 1977, p. 24 อ้างถึงใน อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, 2553, หน้า 17) อย่างไรก็ตาม เพื่อให้อำนาจและการดำรงคงอยู่ของขบวนการเคลื่อนไหวยังคงดำเนินต่อไป จำเป็นต้องมีการจัดตั้งองค์กรทางการเมืองที่เข้มแข็ง มีแนวทางการเคลื่อนไหวขององค์กรที่ชัดเจน สมาชิกของขบวนการต่างมีความผูกพันต่อแนวทางการเคลื่อนไหวในระดับสูง ผู้นำมีความสามารถ มีเครือข่าย และสามารถคิดค้นยุทธวิธีใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ได้ตามสถานการณ์ (McAdam, 1997, p. 344 – 345 อ้างถึงใน อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, 2553, หน้า 17)

ยุทธวิธีที่สำคัญในการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แบ่งออกเป็นสองวิธีการ คือ การใช้สันติวิธี และการใช้ความรุนแรง การใช้สันติวิธีมีหลายประเภท ที่สำคัญ คือ การลอบบี้ (Lobby) การแสดงออกอย่างสงบ (Peacefully demonstration) การเดินขบวนอย่างสงบ (Peacefully march) การคว่ำบาตร (Boycott) เป็นต้น และการใช้ความรุนแรงมีหลายประเภท เช่น การก่อความไม่สงบ (Unrest) การลอบสังหาร (Assassination) เป็นต้น องค์กรประกอบสำคัญที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะใช้วิธีการใดหรือยุทธวิธีใด ขึ้นอยู่กับ

1. ระดับของสมาชิก (level of membership) ที่แบ่งออกเป็นสามส่วน คือ กลุ่มแกนนำ (The inner) ที่เป็นแกนนำ ผู้นำ ผู้ก่อตั้ง หรือกลุ่มแกนกลางของขบวนการ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการกำหนดยุทธวิธี เป้าหมาย การดำเนินการ กิจกรรม แรงจูงใจ กลุ่มของสมาชิกที่ผูกพัน (The

committed) เป็นกลุ่มที่เป็นสมาชิกขบวนการและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอในการ ดำเนินการ ทั่วไป และกลุ่มที่มีความผูกพันน้อยกว่า (The less committed) เป็นกลุ่มที่อยู่รอบนอก การเข้าร่วม กิจกรรมคำนึงถึงความพอใจและความสะดวก

2. สาธารณชน (The public) กลุ่มบุคคลภายนอกขบวนการและไม่มีส่วนในกิจกรรมของ ขบวนการ แบ่งออกเป็นสามประเภท คือ กลุ่มคนที่เห็นใจและเห็นว่าการดำเนินการของขบวนการมี ความชอบธรรม และมีแนวโน้มที่อาจเข้าร่วมขบวนการในอนาคต ความสำคัญของคนกลุ่มนี้ คือ การเป็นฐานอำนาจทางการเงินและความชอบธรรม จึงต้องหลีกเลี่ยงยุทธวิธีที่ทำให้คนกลุ่มนี้เสีย ความรู้สึก แต่ต้องใช้ยุทธวิธีที่ได้รับความคิดเห็นจากคนกลุ่มนี้ กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์ และต่อต้านขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และมีแนวโน้มที่ดำเนินการเพื่อลดความชอบธรรมของ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม จึงควรใช้ยุทธวิธีที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าเพื่อสร้างความชอบ ธรรมให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง และเน้นการประนีประนอม กลุ่มที่สาม คือ กลุ่มที่ไม่สนใจความ เคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม หรือกลุ่มคนที่ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการ ดำเนินการของขบวนการ จึงควรใช้วิธีที่เป็นกลาง ลดความแตกต่างระหว่างสมาชิกกับคนกลุ่มนี้ และมุ่งส่งเสริมให้คนกลุ่มนี้ให้ความสนใจในขบวนการ

3. ความสัมพันธ์กับผู้ที่มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจ (Relationship to authorities) พัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนับเป็นส่วนสำคัญในการเลือกยุทธวิธี ในกรณีขบวนการมีพัฒนาการที่สูงจนกลายเป็นองค์กรหรือสถาบันทางสังคมควรเลือกใช้ยุทธวิธี แบบสันติวิธีเพื่อให้มีผลต่อผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีความชอบธรรม และผู้นำขบวนการมักเป็นผู้มีอำนาจหรือเป็นฝ่ายเดียวกับผู้มีอำนาจ แต่หากพัฒนาการของ ขบวนการมีต่ำ บนพื้นฐานและเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่ต่ำหรือมีความแตกต่างสูง และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและผู้มีอำนาจเป็นคนละฝ่าย ในกรณีนี้ขบวนการอาจใช้วิธีการ รุนแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม และเป็นที่มาของการปฏิวัติในที่สุด

การจัดโครงสร้างองค์กรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีทั้งลักษณะถาวรและลักษณะ ชั่วคราว การดำเนินการเพื่อบรรลุยุทธศาสตร์ตามวิธีการหรือยุทธวิธีที่ถูกกำหนดไว้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องมีการจัดโครงสร้างองค์กรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งในแง่แกนนำ ผู้เข้าร่วม ชุมชนที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (adherent) และพันธมิตรหรือผู้สนับสนุน (constituent) โดยมี รายละเอียดดังต่อไปนี้

แกนนำ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของขบวนการเคลื่อนไหว แกนนำยังเป็นผู้มีส่วนสำคัญในกระบวนการกำหนดยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการ อาจกล่าว

ได้ว่า แกนนำเป็นผู้ประกอบการทางการเมือง (Political entrepreneurs) หรือเป็นผู้ชักนำให้ผู้ที่มิอุดมการณ์ แนวคิด ใกล้เคียงกัน หรือเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาเข้าร่วมทำงาน ร่วมเคลื่อนไหว เพื่อจัดตั้งกลุ่ม ทำการวางแผนการเคลื่อนไหว ตลอดจนตัดสินใจขับเคลื่อนขบวนการให้เคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกัน (สงวน นิตยารัมพงษ์ และ สุรพล มุละดา, 2544, หน้า 35 อ้างถึงใน อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, 2553, หน้า 15) นอกจากนี้ แกนนำยังมีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดการสร้างความคิดเห็นที่สอดคล้องต้องกัน ในหมู่สมาชิก สร้างความผูกพันร่วมกัน (Commitment) ในค่านิยม เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และแนวทางการเคลื่อนไหวต่อสู้ให้กับผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหว รวมทั้งกลุ่มแกนนำด้วยกันเอง เพื่อให้การเข้าร่วมในวิถีทางใดทางหนึ่ง เป็นหนทางที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันได้ (วรรณิ พลฤทธิวาร, 2530, หน้า 19 อ้างถึงใน อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, 2553, หน้า 15)

นอกจากนี้ ภาวะผู้นำและประสบการณ์ที่ผ่านมาในการต่อสู้ของแกนนำ เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งต่อขบวนการเคลื่อนไหวเช่นเดียวกัน เนื่องจากแกนนำซึ่งมีภาวะความเป็นผู้นำสูงจะเป็นที่ยอมรับของสมาชิก รวมทั้งมีทักษะความสามารถในการจัดตั้งมวลชน การระดมมวลชน ส่งผลต่อการวางยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว และมีความสามารถในการเลือกใช้ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับสถานการณ์ บริบทแวดล้อม เพื่อให้ยุทธวิธีเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้น ประสบการณ์และบทเรียนของแกนนำซึ่งสั่งสมมาอย่างยาวนานจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก การเลียนแบบรูปแบบ (Emulation) หรือยุทธวิธีการเคลื่อนไหว จึงเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดยุทธวิธีการของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด (กิงกาญจน์ สำนวนเย็น, 2549, หน้า 21 อ้างถึงใน อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, 2553, หน้า 15)

ผู้เข้าร่วมชุมนุม (Adherent) คือ ปัจเจกบุคคล และกลุ่มองค์กรที่เชื่อในเป้าหมายร่วมของขบวนการทางสังคม และมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 79-80 อ้างถึงใน อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, 2553, หน้า 15)

พันธมิตรหรือผู้สนับสนุน (Constituent) คือ ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มที่อุดหนุนทรัพยากรแก่องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งมีทั้งรูปแบบเงิน องค์กรความรู้ กำลัง และในรูปแบบอื่น ๆ

พัฒนาการของแกนนำเป็นส่วนสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ลำดับขั้นของพัฒนาการ แบ่งออกเป็นสี่ลำดับขั้น ประกอบด้วย (Curry, Jiobu & Schwirian, 1997, p. 430)

ขั้นแรก ขั้นการเริ่มต้น ผู้นำขบวนการมักเริ่มจากการเป็นนักปลุกระดมที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้ประชาชนคำนึงถึงสิทธิหน้าที่และผลประโยชน์ของตน ขั้นตอนที่สอง ขั้นการเป็นที่ยอมรับหรือเป็นที่นิยม ผู้นำขบวนการมักเป็นบุคคลที่มองการณ์ไกล ที่มีหน้าที่ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสังคมในอนาคต โดยอาจสร้างเป็นพฤติกรรมกรรมกรรวมเป็นกลุ่ม ทำให้เป็นการเริ่มต้นในการรวมกลุ่มอย่าง

แนบแน่น ขึ้นตอนที่สาม การเป็นองค์การถาวร ผู้นำขบวนการมักเป็นนักยุทธวิธี มีภาวะผู้นำเชิงยุทธวิธีหรือการปฏิบัติการ ทำหน้าที่ในการวางแผนการดำเนินการกิจกรรมหรือกระทำการทางสังคมในหลากหลายลักษณะและรูปแบบ และขึ้นตอนที่สี่ ขึ้นการเป็นสถาบัน ผู้นำขบวนการมักเป็นนักบริหาร ทำหน้าที่การบริหารจัดการองค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

พัฒนาการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แบ่งออกตามลำดับขั้นออกเป็นสี่ลำดับขั้น คือ (Foweraker, 1995, pp. 630-632) ขั้นตอนที่แรก การก่อตัว (Emergence stage) เป็นความรู้สึกไม่พอใจของสภาพการณ์บางอย่างในสังคม เป็นความรู้สึกร่วมของคนจำนวนมาก ทำให้ปรารถนาเปลี่ยนแปลงสังคมบางประการ อันก่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ขั้นตอนที่สอง การรวมตัวหรือการผสมผสานรวมตัว (Coalescence stage) เป็นขั้นตอนในการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การดำเนินการ แรงจูงใจ ขวัญและกำลังใจ ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และสมาชิกที่มีต่อภายนอก เพื่อแสวงหาความชอบธรรมในการดำเนินการ การสนับสนุนการดำเนินการ แนวร่วม พันธมิตร เป็นต้น ขั้นตอนที่สาม การสร้างองค์การ (Bureaucratization) เพื่อให้มีแกนกลางที่เป็นองค์การของโครงสร้าง เช่น สายการบังคับบัญชา กฎระเบียบข้อบังคับ เป็นต้น และกระบวนการ เช่น ขั้นตอนการดำเนินการ ขั้นตอนการต่อสู้ เป็นต้น ในการดำเนินการเท่ากับการสถาปนาให้ขบวนการกลายเป็นกลุ่มพลังทางการเมือง ขั้นตอนที่สี่ ความเสื่อมถอย (Decline) ภายหลังจากการต่อสู้จนบรรลุวัตถุประสงค์ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีลักษณะการเคลื่อนไหวเป็นพลวัต อาจมีการปรับเปลี่ยน การแปรรูป การคงอยู่ หรืออาจการเสื่อมถอย ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

การจัดโครงสร้างองค์การของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม จึงมีความสัมพันธ์กับวงจรชีวิตของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (The life course of social movement) แบ่งออกเป็น 5 ช่วงชีวิต คือ (Henslin, 1997, pp. 604-605)

1. การเกิดความไม่สงบและความปั่นป่วน (Initial unrest and agitation) เป็นเวลาที่ประชาชนรู้สึกผิดหวังกับเงื่อนไขบางอย่างของสังคม ผู้นำจะเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนถึงปัญหาและทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมหากแสวงหาแนวร่วมและการสนับสนุนจากประชาชนบรรลุผล ขบวนการนั้นจะดำรงอยู่ได้ แต่หากเป็นในทางตรงกันข้าม ขบวนการจะสิ้นสุดลงหรือขยายตัวไม่ได้

2. การเคลื่อนไหวเพื่อระดมทรัพยากร (Resources mobilization) เป็นการระดมทรัพยากรที่สำคัญประกอบด้วย คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการในการดำเนินการเพื่อสร้างความชอบธรรมในการดำเนินการของขบวนการ และผู้นำจะเป็นส่วนสำคัญในการเคลื่อนไหวในการระดมทรัพยากร

3. การจัดองค์การ (Organization) เป็นการจัดองค์การและโครงสร้าง เช่น สถานที่ตั้ง การบังคับบัญชา การวางแผนกำลังคน กิจกรรม งบประมาณ เป็นต้น

4. การสร้างความเป็นสถาบัน (Institutionalization) เป็นการเปลี่ยนแปลงจากองค์การให้กลายเป็นสถาบันทางสังคม มีความต่อเนื่อง มีความเป็นปึกแผ่น มีความสามารถในการปรับตัว เป็นต้น

5. ช่วงการถดถอยขององค์การและความเป็นไปได้ในการฟื้นกลับมาขององค์การ (Organizational decline and possible resurgence) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เพื่อให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมไปสู่การสิ้นสุดหรือดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องในสังคม

โดยภาพรวมจะเห็นได้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงมีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มกันของกลุ่มคนที่เป็นเครือข่ายเพื่อมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียกร้อง หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในแบบทันทีทันใด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงวาทกรรม และความคิด เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการก่อกำเนิดหรือกฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิตให้แก่สังคมนั่นเอง

บทบาทของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ในปัจจุบันได้มีการกล่าวถึง “การเมืองใหม่” (New politics) ในฐานะที่เป็นการมีส่วนร่วมที่ชอบธรรมอีกประเภทหนึ่งของประชาชนในประเทศประชาธิปไตยตะวันตกด้วย ซึ่งได้แก่ การเดินขบวนและการประท้วงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ที่กว้างมากขึ้น เช่น การต่อต้านอาวุธนิวเคลียร์ การต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนค่านิยมบางอย่างที่เปลี่ยนไปจากการเมืองแบบเก่า เช่น เรื่องของทัศนคติ จากเดิมที่คอยสนับสนุนระบบการเมืองแต่เพียงอย่างเดียวก็เปลี่ยนมาเป็นการวิพากษ์ระบบการเมือง (Critical) ที่เป็นอยู่บ้าง ประเด็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจหรือเป็นห่วงก็เปลี่ยนจากเรื่องที่ดินมีผลประโยชน์ไปเป็นเรื่องของคุณค่าที่สังคมจะได้รับ (Hague, Harrop and Breslin, 1992, p. 161)

ความขัดแย้งดังกล่าวนี้มักมีความสลับซับซ้อนเกินกว่าสถาบันหลักทางการเมืองและสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบันจะสามารถแก้ไขได้ และมีผลทำให้ประชาชนเริ่มเสื่อมศรัทธาในรัฐและสถาบันหรือกลไกของรัฐ ประชาชนเหล่านี้จึงเคลื่อนไหวด้วยตนเอง นั่นคือการหันกลับไปสร้าง “ประชาสังคม” ให้เข้มแข็งขึ้นมานั่นเอง (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร, 2540, หน้า 3-4) การเคลื่อนไหวเหล่านี้เป็นการเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชนธรรมดา เพื่อเรียกร้องสิทธิพื้นฐานของพวกเขานในฐานะที่เป็นมนุษย์รวมไปถึงสิทธิที่จะไม่เชื่อฟังรัฐด้วย ซึ่งเป็นทางเลือกที่สามของการเรียกร้องหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นอกเหนือไปจากช่องทางปกติ แต่เป็นสิ่งที่ชอบธรรมและจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางกฎหมายและในทางสังคม ไม่ใช่ปล่อยให้รัฐ นักการเมือง ผู้

พิพากษา นักกฎหมาย นักเทคนิควิชาการ และข้าราชการ ผู้ขาดการกำหนดทิศทางทางการเมืองแต่เพียงฝ่ายเดียว (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร, 2540, หน้า 56-57) หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งได้ว่าการจรรโลงประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่เรื่องของการดำเนินการในระดับรัฐ แต่รวมถึงในระดับประชาชนรากหญ้าด้วย (นฤมล ทับจุมพล, ม.ป.ป. อ้างถึงใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2543, หน้า 85) เพราะฉะนั้นประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน เพื่อป้องกันมิให้รัฐเท่านั้นที่ทรงสิทธิในการสร้างรูปแบบของการมีส่วนร่วมขึ้นมาเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น การมีส่วนร่วมที่เน้นความเสมอภาคและความเป็นอิสระของประชาชน จะนำไปสู่การมีวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะที่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนั่นเอง

ในทัศนะของนักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การกำหนดนโยบาย การทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น พร้อมกันนั้นประชาชนก็มีหน้าที่หลักในการติดตามและตรวจสอบนักการเมืองที่เข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเองด้วย อย่างไรก็ตามประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมักไม่ค่อยถูกใช้ในสถานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปกครองระดับประเทศ แต่ส่วนมากมักถูกใช้ภายในกลุ่มที่มีขนาดเล็กโดยเฉพาะช่วงปลายทศวรรษ 1960 ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มการเมืองทวนกระแสหรือกลุ่มที่เรียกตนเองว่า "ซ้ายใหม่" (New left) เช่น ขบวนการนักศึกษา กลุ่มพิทักษ์สิทธิสตรี และกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้ต้องการเปลี่ยนแปลงระบบเดิมที่มีลักษณะโครงสร้างแบบลำดับชั้นมาเป็นโครงสร้างที่ทุกคนมีความเสมอภาคกัน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างกว้างขวาง

เงื่อนไขหรือองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มีดังนี้ (Catt, 1999, p. 40)

1. ทุกคนสามารถหยิบยกประเด็นปัญหา เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหา และเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายด้วย
2. มีการประชุมปรึกษาหารือแบบหันหน้าเข้ากัน เพื่อจะทำให้เกิดแนวทางแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ ซึ่งเกิดจากการถกเถียงกันจนได้ข้อสรุปที่เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดขึ้น
3. เกิดการถกเถียงกันเป็นอย่างมาก เพราะทุกคนต้องการเสนอทัศนะหรือมุมมองของตนเอง
4. มีแนวโน้มว่าการตัดสินใจใด ๆ ก็ตามจะมีลักษณะเป็นแบบฉันทานุมัติ (Consensus) ที่ทุกคนมีความเห็นสอดคล้องต้องกันทั้งหมดมากกว่าจะใช้วิธีการลงคะแนนเสียงซึ่งจะใช้เสียงส่วนใหญ่เป็นตัวชี้ขาดในการตัดสินใจเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง

จากองค์ประกอบดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเน้นการเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาของตนเองอย่างเสมอภาคกัน (Equality) เป็นสำคัญ โดยเฉพาะความเสมอภาคในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจได้อย่างเต็มที่ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ ตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกประเด็นปัญหา พร้อมทั้งเสนอทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา จนถึงการตัดสินใจขั้นสุดท้ายที่จะเลือกทางเลือกใด ทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหา นั้น การตัดสินใจร่วมกันดังกล่าวจะทำให้สมาชิกภายในกลุ่มมีความสุขและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือผูกพันกับกลุ่มของตนเองมากขึ้น การตัดสินใจแบบฉันทานุมติก็จะ เป็นข้อผูกมัดที่มีประสิทธิภาพในการนำการตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติ เพราะทุกคนในกลุ่มมีความเห็นเป็นแนวทางเดียวกันหมด และฉันทานุมติเกิดขึ้นได้ไม่ยากหากสมาชิกทุกคนภายในกลุ่มมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและขจัดความแตกต่างอื่น ๆ เช่น ระดับการศึกษา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมออกไป

หลักสำคัญของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมคือ การที่ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจอย่างเต็มที่ และใช้วิธีการประชุมแบบหันหน้าเข้าหากันโดยไม่จำกัดเวลาในการถกเถียงเพื่อให้บรรลุการตัดสินใจแบบฉันทานุมติ การบรรลุจุดประสงค์ดังกล่าวจะช่วยให้กลุ่มสามารถรักษาความเสมอภาคและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ (Catt, 1999, pp. 46-55) นอกจากนี้วิธีการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยังก่อให้เกิดข้อดีอีกข้อหนึ่ง นั่นคือมีส่วนช่วยให้แต่ละปัจเจกชนสามารถเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศได้ และเป็นที่ยอมรับว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นพื้นฐานของการฝึกการเรียนรู้ให้เห็นถึงความแตกต่างของบุคคลได้เป็นอย่างดี และในทางปฏิบัติของการมีส่วนร่วมนั้น บุคคลในกลุ่มสามารถมีอิทธิพลและควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวของพวกเขาเอง ความรู้สึกแบบนี้จะทำให้พวกเขา รู้สึกว่าตนเองเป็นคนที่มีความมีประสิทธิภาพทางการเมือง (Political efficacy) และจะทำให้ความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองลดน้อยลงไป (Political alienation) จนทำให้เกิดความปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนทางการเมืองของตนเองอย่างตื่นตัวมากขึ้น โดยทางหนึ่งที่ทำได้คือ การเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรพัฒนาเอกชน

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่เป็นภาพสะท้อนที่หลายฝ่ายคาดหวังว่าจะเป็นพลังของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นคู่กรณีที่จะมาคานอำนาจกับภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนในการให้บริการสาธารณะ โดยมีแนวคิดเรื่องการเมืองภาคประชาชน เป็นภาพสะท้อนของขบวนการทางสังคมแบบใหม่ (New social movement) อันมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ (Mouffe, 1991, p. 25)

1. จำนวนคนเข้าร่วมขบวนการที่หลากหลาย ข้ามชนชั้น
2. ขบวนการเคลื่อนไหวมีความหลากหลายทางความคิดและค่านิยม ไม่มีอุดมการณ์หลัก

ที่ครอบงำจิตสำนึกดังเช่นขบวนการทางสังคมแบบเก่า

3. ขบวนการมีมิติใหม่ของอัตลักษณ์ (Identity) ในแง่ความเชื่อ สัญลักษณ์ การให้ความหมายใหม่ของวิถีชีวิตที่ต่างไปจากการเน้นเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจ และวิธีการผลิตเพียงอย่างเดียว
4. เน้นบทบาทของปัจเจกชนมากกว่าปฏิบัติการรวมหมู่หรือกลไกการจัดตั้งเพียงอย่างเดียว
5. เป็นการเคลื่อนไหวที่สะท้อนชีวิต การแสวงหามิติ และความหมายของชีวิตแบบใหม่ หรือการดำรงอยู่แบบใหม่ มากกว่าการแสวงหาอำนาจต่อรองเพื่ออิทธิพลหรือการเข้าไปมีอำนาจในการตัดสินใจทางการเมืองแบบเดิม
6. เน้นการวิพากษ์ระบบต่อต้านสถาบันและวิถีสังคมที่ดำรงอยู่ ยึดมั่นในอหิงสกรรม ไม่ใช้ความรุนแรง หรือยึดอำนาจรัฐ
7. ประเด็นของการเคลื่อนไหวปฏิเสธการเมืองกระแสหลัก โดยเสนอการเมืองแนวใหม่ที่มีคุณภาพ เน้นหลักการใหม่ เช่น เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
8. ให้ความสำคัญและให้ความสำคัญเป็นอิสระกับท้องถิ่น ปฏิเสธอำนาจรัฐส่วนกลาง หรือการรวมศูนย์อำนาจจากส่วนกลาง

บทบาทของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมี 2 ลักษณะ คือ

1. บทบาทในการเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตย (Agent for democratization) กล่าวคือ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นอำนาจสำคัญของภาคประชาสังคมที่สามารถต่อรองกับอำนาจรัฐ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมชนิดนี้จะมีลักษณะร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวที่คัดค้านระบบการปกครองหรือสถาบันบางประเภท เช่น ระบอบเผด็จการ ระบอบอำนาจนิยม การครอบงำของสถาบันกองทัพมากกว่าคัดค้านรัฐบาล มีบทบาทในการต่อรองกับอำนาจรัฐในเรื่องการปกป้องสิทธิมนุษยชน การเปิดช่องทางการสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมจากประชาชน และสนับสนุนแนวคิดเรื่องสังคมแบบพหุนิยมที่เป็นประชาธิปไตย (Pluralistic democratic society) เป็นกลไกสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อประชาธิปไตยโดยการทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างรัฐกับพลเมือง แต่อาจยังไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะกดดันรัฐบาลให้พัฒนาประชาธิปไตยได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนั้น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมบางแห่งในเอเชียและลาตินอเมริกายังมีบทบาทในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยในช่วงทศวรรษ 1980 และ 1990 (Lederer, 1998, p. 217)

2. บทบาทในการเป็นเครื่องมือหรือกลไกของกลุ่มต่าง ๆ ในระดับรากหญ้า (A mechanism of grassroots organizations) เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจสังคม โดยให้ชาวบ้านสามารถแสดงออกถึงความต้องการของพวกเขาผ่านกลไกทางการเมืองที่มีอยู่ บทบาทการวิเคราะห์

อธิบายปัญหาเศรษฐกิจของคนจนบนมิติทางการเมือง เช่น การอธิบายปัญหาความยากจน ว่าเกิดขึ้นเพราะประชาชนไม่สามารถเข้าถึงอำนาจ ซึ่งในที่นี้หมายถึงศักยภาพที่จะกระทำในสิ่งที่ต้องการและได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากกลุ่มอื่น ๆ คนจนเหล่านี้ไม่ได้ควบคุมเงื่อนไขทั้งทางวัตถุและในสถาบันที่พวกเขาดำรงอยู่ พวกเขาประสบความยากลำบากที่จะเป็นฝ่ายกำหนดการตัดสินใจที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเอง หรืออาจกล่าวอย่างง่ายคือ คนจนขาดอิทธิพลทางการเมืองที่จะกดดันให้เกิดสิ่งที่พวกเขาปรารถนา (Farrington, Lewis & Micalteves, 1995, p. 55)

ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource mobilization)

รากฐานของทฤษฎีการระดมทรัพยากรมีแกนหลักอยู่ที่งานชื่อ “Theory of Collective Action” ของ Olson (1965) ซึ่งอธิบายถึง ปัจเจกที่มีเหตุมีผลจะเข้าร่วมกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่ง “ผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม” (Collective goods) ถ้าต้นทุนของการเข้าไปมีส่วนร่วมของปัจเจกไม่มากไปกว่าผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล จึงอยู่ที่การคิดคำนวณผลได้ผลเสียของการเข้ามีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล

McCarthy and Zald (1977, p. 1216 อ้างถึงใน ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 78) ได้พัฒนาทฤษฎีการระดมทรัพยากรจากฐานคิดของ Olson ที่ว่าการกระทำร่วมต้องการแรงกระตุ้นส่วนบุคคลและโครงสร้างหรือกลไกที่จะทำให้เกิดการลดต้นทุน การวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมจึงเกี่ยวข้องกับองค์การเคลื่อนไหว (Social Movement Organization-SMO) เพราะองค์การเคลื่อนไหวจะเข้ามาทำหน้าที่ในการระดมทรัพยากรในการเคลื่อนไหว เช่น เงินทุน แรงงาน ความร่วมมือเป็นหนึ่งในเดียวของผู้ร่วมขบวนการ เป็นต้น ดังนั้น ความสำเร็จ ความล้มเหลว หรือการสร้างผลกระทบจากการเคลื่อนไหวของขบวนการ จึงขึ้นอยู่กับผู้คน และทรัพยากรในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ นอกจากนี้ ขบวนการเคลื่อนไหวยังให้ความสำคัญกับยุทธวิธีการเคลื่อนไหว ได้แก่ ยุทธวิธีการระดมผู้สนับสนุน ยุทธวิธีระดมมวลชน ทฤษฎีการระดมทรัพยากรจึงมองว่า ขบวนการทางสังคมสามารถสร้างและใช้ประโยชน์จากบริบทหรือสภาพแวดล้อมดังกล่าวนี้ได้ เช่น พื้นที่สื่อ หรือเครือข่ายทางสังคมที่ดำรงอยู่ สถาบันทางสังคมบางอย่าง เป็นต้น

กรอบการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมของสำนักทฤษฎีการระดมทรัพยากรให้ความสำคัญต่อประเด็นคำถามเรื่ององค์การเคลื่อนไหว มิติด้านทรัพยากร ผู้นำและยุทธวิธีเคลื่อนไหว รวมทั้งการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำของขบวนการทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างจากทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective behavior theory) ที่มีจุดเน้นเพื่อตอบคำถามว่า เหตุใดจึงเกิดการกระทำร่วม (Collective action) โดยให้ความสำคัญต่อปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ความตึงทางสังคม การถูกกลืนกรอน เป็นต้น และเติมเต็มเพื่ออุดช่องโหว่ของแนวการวิเคราะห์การเมืองแบบกลุ่มผลักดัน (The politics of pressure groups) กล่าวคือ

ทฤษฎีกลุ่มผลักดันอธิบายการใช้กลุ่มในฐานะที่เป็นเครื่องมือ เพื่อบรรลุผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลภายใต้ระบบการเมืองหรือโครงสร้างของสังคมการเมืองที่หยุดนิ่ง แต่เมื่อใดที่สภาวะของเศรษฐกิจ สังคม เปลี่ยนแปลงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพทางอำนาจในสังคมหรือในสภาวะทางการเมืองที่ไร้เสถียรภาพ การศึกษาจะเป็นอีกแนวทางหนึ่ง เช่น การปฏิวัติ การก่อการร้ายทางการเมือง เป็นต้น

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรเปรียบเทียบขบวนการทางสังคมและกระบวนการทำงานขององค์กรประกอบของขบวนการทางสังคมด้วยแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อชี้ให้เห็นว่า กระบวนการทำงานของขบวนการทางสังคมมีลักษณะเหมือนการประกอบการผลิตทางธุรกิจที่มีความพยายามมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายลักษณะต่าง ๆ เพื่ออาศัยการเคลื่อนไหวร่วมสร้างและลดต้นทุนสำหรับองค์กรการเคลื่อนไหวหนึ่ง นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมจะบรรลุตามเป้าหมายได้ องค์กรการเคลื่อนไหว (SMOs) ต้องมีทรัพยากรสนับสนุนและผู้ที่เป็นเจ้าของและครอบครองทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับองค์กรการเคลื่อนไหว (SMOs) ก็คือ ปัจเจกบุคคลและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในสังคม (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 79-80)

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรจึงมุ่งความสนใจไปที่การทำความเข้าใจกับวิธีการ และยุทธศาสตร์ของขบวนการเคลื่อนไหว ต้องการอธิบายว่า เหตุใดบางขบวนการจึงประสบความสำเร็จมากกว่าบางขบวนการ ความสำเร็จนี้ดูจากความสัมฤทธิ์ผลในการเปลี่ยนนโยบายรัฐหรือในการให้รัฐออกกฎหมายใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนจุดมุ่งหมายของข้อเรียกร้อง ทฤษฎีนี้ไม่สนใจเลยว่าเหตุใดขบวนการจึงเกิดขึ้น โดยถือว่าเป็นเรื่องที่น่าเข้าใจได้ง่าย ๆ คำเรียกขานของทฤษฎีว่า Resource mobilization theory ก็เนื่องเพราะทฤษฎีพยายามแสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จของขบวนการเรียกร้องขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ และทรัพยากรต่าง ๆ ที่ขบวนการจะมีและนำมาใช้ได้ ทรัพยากรอาจได้จากการจูงใจให้มีผู้เข้าร่วมขบวนการได้มาก ๆ และช่วยกันอุดหนุนด้านค่าใช้จ่าย ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมขบวนการก็เพราะได้ตรงต่อแล้วเห็นว่า จะได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมจึงร่วม และผลประโยชน์นี้ จูงใจให้ร่วมลงทุนด้านต้นทุนต่าง ๆ นอกจากนี้ความสำเร็จยังขึ้นอยู่กับว่า ขบวนการดังกล่าวสามารถสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับขบวนการหรือกลุ่มอื่น ๆ ให้ช่วยการรณรงค์ได้ดีเพียงไรด้วย

ดังนั้น ทฤษฎี Resource mobilization จึงมีจุดเน้นอยู่ที่ “ยุทธศาสตร์ของขบวนการ” เพื่อความสำเร็จในรูปของการเรียกร้องให้เปลี่ยนนโยบายรัฐ หรือให้ออกกฎหมายใหม่ หรือปรับกฎหมายเก่า จึงมีนักวิเคราะห์จัดทฤษฎีนี้ว่า มุ่งไปที่การเปลี่ยนการเมือง (Political action) มากกว่าจะเป็นการมุ่งไปที่การเปลี่ยนหรือสร้างประชาสังคม (Civil society) (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, ม.ป.ป., หน้า 4)

แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง (Political process approach)

แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง (Political process approach) เป็นการอธิบายเพิ่มเติมด้านการวิเคราะห์เงื่อนไข ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิด การพัฒนา การเติบโต ความสำเร็จ และความล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมายของขบวนการทางสังคม จากฐานการอธิบายของทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource mobilization theory) ซึ่งเพิ่มเติมการอธิบายจากปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรและปัจจัยด้านองค์การเคลื่อนไหว มาสู่ปัจจัยภายนอก ได้แก่ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) ฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (Counter-movement)

แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง มีฐานการวิเคราะห์สัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเคลื่อนไหวประท้วงทางสังคม (Social protest) หรือการรวมตัวในลักษณะการกระทำรวมหมู่ที่ต่างจากทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่และทฤษฎีการระดมทรัพยากร กล่าวคือ

1. แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง มองว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลโดยอ้อมต่อการสร้างสัมพันธ์ทางอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมขึ้นมาใหม่ โดยส่งผลต่อขบวนการทางสังคมในลักษณะที่เอื้อให้เกิดหรือเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวประท้วงทางสังคม มากกว่าส่งผลกระทบโดยตรง

2. โครงสร้างโอกาสทางการเมือง แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมืองให้ความสำคัญกับมิติทางการเมือง และมิติเชิงสถาบัน โดยเป็นมิติที่เกิดขึ้นภายนอกขององค์การเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งอธิบายว่า ขบวนการทางสังคมถูกกำหนดรูปแบบโดยชุดข้อจำกัดและโอกาสทางการเมือง

3. ขบวนการทางสังคมยังสามารถสร้างโอกาสทางการเมืองขึ้นเองได้จากการเคลื่อนไหวต่อสู้ รวมทั้งสามารถส่งต่อให้ขบวนการทางสังคมอื่น ๆ ได้อีกด้วย เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิพลเมืองในสหรัฐอเมริกา ระยะต้นทศวรรษ 1960 ที่เคลื่อนไหวภายใต้กรอบประเด็นเรื่อง สิทธิ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการสร้างกรอบนิยามใหม่ให้กับคำว่า “สิทธิ” และยังทำให้ขบวนการทางสังคมอื่น ๆ ทั้งที่จัดตั้งมาก่อนหรือเพิ่งจัดตั้ง นำประเด็นเรื่องสิทธิ ไปเป็นประเด็นสำคัญในการเคลื่อนไหวของตนเองได้ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 93-110)

แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง จึงมองว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นรูปแบบหนึ่งของ “การเมืองมวลชน” (Mass politics) กล่าวคือเน้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการทางสังคมกับรัฐ ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่าโอกาสที่ขบวนการจะประสบความสำเร็จนั้นถูกกำหนดโดย “โอกาสทางการเมือง” ที่จะเอื้ออำนวย หรือในทางกลับกันภาวะที่

สภาพการเมืองไม่เปิดโอกาสหรือไม่เอื้ออำนวย ถ้าหากรัฐบาลในขณะนั้นแข็งและจงใจจะกดขี่ควบคุมขบวนการทางสังคมต่าง ๆ โอกาสที่ขบวนการจะประสบความสำเร็จก็เป็นไปได้ยาก แต่ถ้ารัฐบาลในขณะนั้นอ่อน อาจเกิด “โอกาสทางการเมือง” เอื้ออำนวยให้ขบวนการเห็นช่องทางเรียกร้องได้สำเร็จ นักวิชาการในสำนักทฤษฎีนี้ มิใคร่สนใจประเด็นเรื่องการระดมทรัพยากร แต่พวกเขาเน้นไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างขบวนการกับรัฐ และวิถีทางที่ระบบการเมืองต่าง ๆ จะส่งผลต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของ “ขบวนการ” มากกว่า

แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมือง

อุดมการณ์ (Ideology) เป็นหลักการที่แจ่มแจ้ง แยกแยะแนวความคิดและความเชื่ออันมีแบบแผนซึ่งมุ่งอธิบายสภาพการณ์ในสังคม ทั้งที่เป็นมาเกิดขึ้นแล้วในอดีตที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันและที่จะเป็นไปในอนาคต อุดมการณ์ตามความหมายนี้เป็นการแจ้งแสดงเหตุผลของแนวความคิดหนึ่ง ๆ ที่สามารถจะอธิบายไม่เฉพาะแต่สภาพการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน หากยังอธิบายเหตุการณ์ในอดีตว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และทิศทางพัฒนาการทางสังคมอันพึงจะมีต่อไปในอนาคตอีกด้วย

เฟรดริก และเบรซินสกี ให้ความเห็นว่าอุดมการณ์เป็นแนวความคิดที่มีความคงเส้นคงวาอันเกี่ยวกับวิธีการในทางปฏิบัติว่า ทำอย่างไรจึงจะเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปสังคมขึ้นมาใหม่โดยมีการวิจารณ์สังคมที่กำลังเป็นอยู่หรือที่เป็นมาแล้วในอดีตว่ามีความผิดพลาดไม่ใช่อะไร โดยละเอียดตามความเห็นนี้คุณสมบัติหรือแก่นแท้ของอุดมการณ์ คือการที่อุดมการณ์มีลักษณะทางปฏิบัติ (Friedrich & Brzezinski, 1956, p. 74 อ้างถึงใน อยุทธ์ เพชรอินทร, 2536, หน้า 13)

อย่างไรก็ดี ความหมายของอุดมการณ์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน คือ อุดมการณ์ที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงดังที่ คาร์ล แมนไฮม์ เรียกว่า Particular conception of ideology ตามนัยนี้สิ่งที่เรียกว่า อุดมการณ์นั้น เป็นเครื่องมือของการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคลสองฝ่าย (ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ ฯลฯ) ที่มุ่งโต้แย้งหลักการ เหตุผล ความเชื่อ และทัศนะของฝ่ายตรงข้าม โดยถือว่าอุดมการณ์ของอีกฝ่ายหนึ่งนั้นมิรากฐานมาจากผลประโยชน์ของชนกลุ่มนั้น ตามความคิดนี้ อุดมการณ์จึงเป็นเพียงสิ่งฉาบหน้า หรือภาพลวงตาของสิ่งอื่นที่อำพรางอยู่ อันได้แก่ ผลประโยชน์ที่แท้จริงของผู้ยึดถือและสนับสนุนอุดมการณ์ ซึ่งใช้อุดมการณ์เป็นอุปกรณ์ในการแสวงหาอำนาจ เป็นข้ออ้างที่จะทำการกดขี่ชนกลุ่มอื่น เป็นเครื่องมือในการพิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์ของชนชั้นนั้น

แนวความคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ดังกล่าวนี้มาจาก คาร์ล มาร์กซ์ และเฟรดริก เฮเกล ที่ให้ความเห็นว่า อุดมการณ์เป็นความสำนึกจอมปลอม (False consciousness) มาร์กซ์ เห็นว่าอุดมการณ์

ถูกกำหนดโดยสภาพสังคม หรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ที่มาร์กซ์กล่าวเช่นนี้ก็จะหมายถึงความเชื่อหรือความรู้สึกรู้สึกอื่น ไม่ถูกต้องและขัดกับสภาพแท้จริงที่เกี่ยวกับสังคมที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ ซึ่งกลุ่มชนหรือชุมชนหนึ่งยอมรับและเชื่อมั่น ความเชื่อผิด ๆ เช่นนี้เป็นอยู่อย่างกว้างขวาง และก่อให้เกิดผลในทางสังคม

ความเชื่อและความรู้สึกสำนึกที่มาร์กซ์เห็นว่า เป็นภาพมายาเป็นสิ่งจอมปลอมนั้น ได้แก่ ความเชื่อที่เกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทอันสำคัญของรัฐ ความเชื่อของคนที่เกี่ยวข้องกับรัฐ โดยแยกกำเนิดและการมีอยู่ของรัฐออกเป็นเอกเทศจากสภาพความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมนั้น ได้ช่วยให้ชนชั้นที่มีอำนาจในการปกครองสามารถค้ำ และฉกฉวยเอาประโยชน์จากผู้ที่อยู่ใต้อำนาจการปกครองได้ ถ้ารัฐต้องสนับสนุนหรือพิทักษ์ผลประโยชน์ของชนชั้นหนึ่ง ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างระบบความเชื่อผิด ๆ ให้คนส่วนมากยอมรับเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ชนชั้นปกครองกำลังสนับสนุนอยู่

ในระบบสังคมที่มีชนชั้น ความรู้สึกนึกคิดของชนชั้นปกครองย่อมครอบคลุมและเป็นใหญ่ เพราะได้รับการสนับสนุนทางกำลังวัตถุ การบริหาร การปกครอง และระบบกฎหมายเป็นเครื่องมือ ทั้งยังมีระบบการศึกษาอบรมที่ช่วยส่งเสริมให้ความรู้สึกนึกคิดดำเนินสืบไป เราจะเห็นว่าจากประวัติศาสตร์ของสังคมในสมัยศักดินาความรู้สึกนึกคิดแบบศักดินาย่อมเป็นใหญ่ ชนชั้นศักดินาเป็นชนชั้นปกครอง กำลังทางวัตถุของสังคม เช่น ที่ดิน อยู่ในมือชนชั้นศักดินา กฎหมายและระบบการศึกษาก็เป็นไปตามแบบศักดินา บุคคลชั้นสูงรู้สึกดีว่าเพื่อที่จะทำให้ความสำคัญของพวกเขา ความมั่งมี และมีการศึกษาให้คงอยู่ เขาจะต้องได้รับการศึกษาเพื่อที่จะดำรงฐานะอภิสิทธิ์ของตน บางครั้งก็พยายามทำให้เห็นว่า การมีชีวิตอย่างอดีตเป็นของวิเศษด้วยประการทั้งปวง บางครั้งก็หันไปทางไสยศาสตร์ และบางครั้งก็มีความคิดเรื่องอภิมนุษย์ (ชยอนันต์ สมุทวณิช, 2519, หน้า 233-234 อ้างถึงใน อยุทท์ เพชรอินทร, 2536, หน้า 15)

ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับความเชื่อ

อุดมการณ์เป็นเรื่องของความเชื่อโดยไม่จำเป็นว่า ความเชื่ออันนั้นจะเป็นความเชื่อที่ถูกต้องด้วยเหตุผล หรือสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงเสมอไป แต่ความเชื่อ (Belief) โดยทั่ว ๆ ไปอาจจะไม่มีลักษณะเป็นอุดมการณ์ก็ได้ ความเชื่อที่จะเรียกว่าเป็นอุดมการณ์นั้นจะต้องเป็นระบบความคิดที่ได้รับการยอมรับร่วมกันในกลุ่มชน ต้องมีความสำคัญต่อกลุ่มคนในสังคมนั้น ๆ ความเชื่ออันนั้นจะต้องเป็นความเชื่อที่คนในสังคมเห็นพ้องต้องกันที่จะใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิต นอกจากนี้ ความเชื่อดังกล่าวยังต้องมีส่วนช่วยยึดเหนี่ยวคนในสังคมเข้าไว้ด้วยกัน หรือช่วยสนับสนุนหรือให้คนนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการทำกิจการต่าง ๆ ได้

ความเชื่อในลักษณะนี้อาจได้รับการสั่งสมมาทีละเล็กละน้อย โดยผู้รับไม่รู้สึกตัวก็ได้ และเป็นการถ่ายทอดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง นอกจากการได้รับเอาความเชื่อมาเองแล้ว

ความเชื่อที่เป็นอุดมการณ์ยังมีการสั่งสอนกันได้ การสั่งสอนนั้นจะเป็นไปในรูปของการชักจูงให้เชื่อตาม และปฏิบัติตัวตามความเชื่อที่ผู้สอน ๆ ไป ซึ่งไม่จำเป็นเสมอไปว่าความเชื่อนั้นจะมีเหตุผลหรือไม่ และอาจเป็นรูปของการผูกเรื่องราวที่ง่าย ๆ เช่น ในนิทานชาดกต่าง ๆ หรือในระดับทฤษฎี เช่น มาร์กซิสม์ ก็ได้

ที่มาของอุดมการณ์

อุดมการณ์ตามความหมายและลักษณะดังกล่าว อาจเกิดขึ้นจากระบบความคิดหรือความเชื่อของคนเพียงคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ อาทิ อุดมการณ์ทางศาสนามักจะเกิดจากระบบความคิดหรือความเชื่อของศาสนาเพียงองค์เดียว ส่วนอุดมการณ์ทางการเมืองมักจะเกิดจากความคิดหรือความเชื่อของนักทฤษฎีหรือเจ้าลัทธิหลายคน ดังเป็นที่ทราบกันดีว่าเมื่อศาสนาหรือเจ้าลัทธิต่าง ๆ คิดหรือเชื่อว่าได้พบสัจธรรมหรือความจริงเกี่ยวกับชีวิตและสังคม ศาสนาหรือนักปราชญ์นั้น มักทำการเผยแพร่ให้บุคคลอื่นเชื่อถือและรับเอาไปเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต เพื่อจะได้บรรลุถึงสภาพอันดีเลิศในชีวิต ส่วนกลุ่มชนในสังคมจะยอมรับและถือเอาระบบความคิดความเชื่อของศาสนาองค์ใด หรือของนักทฤษฎีหรือนักปราชญ์ผู้ใดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนนั้น น่าจะเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. ความน่าเลื่อมใสหรือความมหัศจรรย์ที่ศาสนาหรือสาวกของศาสนาหรือเจ้าลัทธิหรือสาวกของเจ้าลัทธิแสดงให้เห็นที่ประจักษ์แก่ผู้อื่น
2. ความสามารถของศาสนาหรือสาวกของศาสนาหรือเจ้าลัทธินั้นหรือสาวกของเจ้าลัทธิในการสนองความต้องการทางจิตใจหรือวัตถุให้แก่กลุ่มชน
3. ความเป็นวิทยาศาสตร์ของระบบความคิดหรือความเชื่อนั้น ๆ คือสามารถพิสูจน์หรืออธิบายได้ด้วยเหตุผล

ความหมายของอุดมการณ์ทางการเมือง

ความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “อุดมการณ์ทางการเมือง” นั้น ได้มีการให้ความหมายเอาไว้ในระดับต่าง ๆ กัน กล่าวคือ “...อุดมการณ์ คือ แบบฉบับของความคิดความเชื่ออันมีแบบแผน ซึ่งมุ่งอธิบายสภาพการณ์ในสังคมที่เป็นมาแล้วในอดีต ที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และที่จะเป็นไปในอนาคต คำอธิบายดังกล่าวนี้ อาจจะเป็นเพียงสิ่งฉาบหน้าของสิ่งอื่นซึ่งอำพรางอยู่ เช่น การอ้างอุดมการณ์เพื่อสนับสนุนอำนาจหรือความชอบธรรมทางการเมือง (ช็ยอนันต์ สมุทวณิช, 2515, หน้า 12 อ้างถึงใน อยุทธ์ เพชรอินทร, 2536, หน้า 17)

“...อุดมการณ์ทางการเมือง หมายถึง ลัทธิทางการเมืองเพื่ออธิบายความเป็นมาของระบบสังคมมนุษย์ในอดีต สภาพความเป็นอยู่ปัจจุบันและแนวโน้มของอนาคต วางแผนการประพฤติปฏิบัติสำหรับสมาชิกในปัจจุบัน และสำหรับการบรรลุถึงความมุ่งหวังของอนาคต พร้อมทั้งให้

ความหมายแก่ชีวิต แก่ความประพฤติและความสัมพันธ์ที่มนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมและระบบสังคมทั้งหมด...” (ลิขิต ชีรเวทิน, ม.ป.ป. อ้างถึงใน อยุทธ์ เพชรอินทร, 2536, หน้า 17) ได้มีผู้แยกแยะความหมายของอุดมการณ์ไว้หลายประการ เช่น

ประการแรก ถือว่าอุดมการณ์เป็น ความคิด ความเชื่อ ที่มีแบบแผนเกี่ยวกับหลักการและคุณค่าทางการเมือง ดังนั้น อุดมการณ์จึงมิได้เป็นความคิดที่เลื่อนลอย ปราศจากหลักเกณฑ์ตรงกันข้าม เป็นความคิดความเชื่อที่มีแนวทางแน่นอน มีเหตุมีผล จุดหมายปลายทาง และวัตถุประสงค์ที่มนุษย์พยายามจะดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผล (Martin, 1984, p. 76 อ้างถึงใน อยุทธ์ เพชรอินทร, 2536, หน้า 17)

ประการที่สอง ความคิดความเชื่อนี้เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองหรือวิถีชีวิตทางการเมือง อธิบายได้ว่าอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นมีความมุ่งหมายที่จะกำหนดเกณฑ์ต่าง ๆ ในด้านการเมืองการปกครอง อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้น รวมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงสิ่งที่เห็นว่ายังไม่ถูกต้องสมบูรณ์

ประการที่สาม ความคิดความเชื่อดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น มีผลทำให้เกิดการเชื่อฟังปฏิบัติตาม ซึ่งหมายถึงการยอมรับว่าสิ่งต่าง ๆ ที่อุดมการณ์กำหนดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องใช้ได้ หรือมีผลดีสมควรที่จะได้นำไปประยุกต์ใช้ให้บังเกิดผล

ความสำคัญของอุดมการณ์ทางการเมือง

อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นแนวความคิดทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการรวมชุมชนไว้ด้วยกัน เพราะอุดมการณ์ทางการเมืองชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ทุก ๆ คนมีส่วนร่วม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมซึ่งมีกลุ่มชนที่ต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรมอยู่ร่วมกัน ความแตกต่างของกลุ่มชนทำให้แต่ละกลุ่มมีการมองโลก มีทัศนคติที่ไม่เหมือนกันหรืออาจยึดถือศาสนาหรือความเชื่อที่แตกต่างกันไป ผู้นำของประเทศที่มีลักษณะสังคมเช่นนี้ย่อมประสบความยากลำบากในการรวมชาติ อุดมการณ์ทางการเมืองแห่งชาติจึงจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชนหลายกลุ่มในสังคมเดียวกันได้เป็นอย่างดี (ลิขิต ชีรเวทิน, ม.ป.ป. อ้างถึงใน อยุทธ์ เพชรอินทร, 2536, หน้า 1718)

นอกจากนี้ อุดมการณ์ทางการเมืองยังเกิดขึ้น ถูกนำมาใช้โดยผู้นำหรือกลุ่มผู้ปกครองที่สามารถลบล้างอำนาจการปกครองเก่าได้ และขึ้นมาทำการปกครองประเทศใหม่ ผู้นำที่เพิ่งขึ้นมาขึ้นมานำอำนาจทางการเมืองย่อมประสงค์ที่จะวาดภาพสังคมใหม่ วางจุดหมายใหม่ เพื่อประโยชน์ในการชักจูงประชาชนให้สนับสนุนให้ยอมรับอำนาจและเสียสละร่วมกันเพื่อที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

อุดมการณ์ทางการเมืองอาจถูกนำมาทดแทนปัญหาความชอบธรรมในการปกครองของกลุ่มที่มีอำนาจใหม่ได้ อุดมการณ์เป็นเหตุผลที่กลุ่มการเมืองยกขึ้นอ้างเพื่ออธิบาย ชักจูงให้คนยอมรับความชอบธรรมของรัฐบาลใหม่ให้มีการก็มีข้อผูกพันต่อรัฐบาลชุดใหม่เพื่อตอบปัญหาที่ว่าเหตุใดจึงจำเป็นต้องยอมเชื่อฟังอำนาจและความชอบธรรมของรัฐบาลใหม่นี้ เช่น ประกาศของคณะราษฎร ภายหลังจากที่ได้ทำการยึดอำนาจปกครองจากพระมหากษัตริย์ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แล้ว ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า

“รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวง ไม่เชื่อตรงต่อราษฎร มีเป็นต้นว่าหลอกว่าจะบำรุงการทำการมหากินอย่างโนนอย่างนี้ แต่ครั้งค่อย ๆ ก็เหลวไป หาได้ทำจริงจึงไม่หน้าซ้ำคำกล่าวหมิ่นประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณเสียภาษีให้พวกเจ้าได้กิน ว่าราษฎรมีเสียงทางการเมืองไม่ได้ เพราะราษฎรยังโง่ คำพูดของพวกเจ้าเช่นนี้ใช้ไม่ได้ ถ้าราษฎรโง่ เจ้าก็โง่ เพราะเป็นชาติเดียวกัน... ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่าประเทศเรานี้เป็นของราษฎร ไม่ใช่ของกษัตริย์ตามที่เขาหลอกลวง บรรพบุรุษของราษฎรเป็นผู้ช่วยกันกู้ให้ประเทศมีอิสรภาพพ้นจากมือข้าศึกพวกเจ้ามีแต่ขุมมือเปิบ และกวาดรวบรวมทรัพย์สมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้าน เงินเหล่านี้เอามาจากราษฎรนี้” จะเห็นได้ว่าคณะราษฎรได้ทำทลายอุดมการณ์เก่าของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หลายประการด้วยกัน ในเบื้องต้น คณะราษฎรชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นของราษฎร ไม่ใช่ของกษัตริย์ ราษฎรควรเป็นผู้ที่ได้รับสิทธิในการปกครองประเทศและสิทธิอื่น ๆ เช่น การได้รับการศึกษา ฯลฯ ประกาศของคณะราษฎรเป็นคำแถลงอุดมการณ์ที่ทำทลายลัทธิเทวสิทธิ์และยังพยายามชี้ให้เห็นถึงสภาพความเป็นมาของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งถึงความไม่ดีของระบบนั้นว่า ก่อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบ ความไม่ยุติธรรม การแจกจ่ายที่ไม่เป็นธรรมและการดูถูกเหยียดหยามระหว่างชนชั้นนั้น ประกาศฉบับนี้ชี้ให้เห็นสภาพชีวิตปัจจุบันของคนไทยว่าเหตุใดจึงต้องอดอยากแค้นและได้ตั้งความหวังสำหรับชีวิตใหม่ภายใต้การปกครองของคณะราษฎรไว้ด้วยเป็นเป้าหมายใหม่ซึ่งได้แก่หลักหกประการของคณะราษฎรนั่นเอง (อุอุทธ์ เพชรอินทร, 2536, หน้า 121)

เป้าหมายใหม่นี้มักจะถูกรวมไว้ในอุดมการณ์ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการรวมคนเข้าด้วยกันในการทำสิ่งที่ผู้นำต้องการ ดังนั้นอุดมการณ์ทางการเมืองในลักษณะนี้ จึงเป็นความเชื่อทางการเมืองซึ่งผู้นำพยายามสร้างขึ้นภายหลังที่ยึดอำนาจการปกครองได้แล้ว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวมอำนาจและรักษาอำนาจกันไว้

อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์ทางการเมืองอาจเป็นความเชื่อทางการเมืองที่มีมาก่อนหน้าที่กลุ่มซึ่งยึดถืออุดมการณ์นั้นสามารถยึดอำนาจทางการเมืองการปกครองก็ได้ เช่น ทฤษฎีมาร์กซ์นิสต์เป็นความเชื่อที่มีมาก่อนการปฏิวัติเมื่อ ค.ศ. 1917 ในรัสเซีย อุดมการณ์ทางการเมืองที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์นำมา

จากทฤษฎีของมาร์กซ์นั้น ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการนำทางในการปฏิบัติเท่านั้น และเป็นหลักการที่ใช้ในการนำระบบที่ก่อตั้งขึ้นหลังการปฏิวัติ คือระบบคอมมิวนิสต์รัสเซียอีกด้วย

การที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองในระบบการเมืองหนึ่ง ๆ ไม่ได้หมายความว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นจะยอมรับนับถือ หรือเชื่อมั่นในอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นอย่างกว้างขวาง แต่อาจเป็นเพราะผู้นำที่มีอำนาจทางการเมืองยึดมั่นในอุดมการณ์นั้นเพียงผู้เดียว หรือเฉพาะกลุ่มผู้ปกครองประเทศเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ก็ได้ อุดมการณ์ทางการเมืองที่ผู้นำประกาศใช้อาจเป็นของใหม่สำหรับคนทั่วไปที่ไม่มีใครเข้าใจ นอกเสียจากปัญญาชนบางคน หรืออาจมีลักษณะขัดแย้งกับอุดมการณ์ศาสนา และความเชื่อพื้นบ้านของประชาชนส่วนใหญ่ก็ได้ แต่ผู้นำทางการเมืองต้องการที่จะให้คนประพฤติปฏิบัติตัวตามความเชื่อทางการเมืองนั้น เพราะเขาเห็นว่าเป็นสิ่งดี เป็นที่พึงปรารถนา จึงต้องการชักจูงให้คนคล้อยตาม โดยไม่คำนึงว่าจะใช้วิธีการที่มีเหตุผล หรือ ไร้เหตุผล จุดหมายสำคัญอยู่ที่การให้คนยอมรับอุดมการณ์นั้นเท่านั้น ผู้นำอาจทำการ โฆษณาชวนเชื่อด้วยวิธีการชักจูงที่เขาเองเห็นว่ามันไม่มีเหตุผลเลยก็ได้

การกระทำเช่นนี้เรียกว่าเป็นการนำอุดมการณ์มาใช้ประโยชน์ทางการเมือง เราพูดถึงสงครามทางอุดมการณ์ (Ideological warfare) ในลักษณะที่เป็นการขัดแย้ง และการพยายามชักจูงโฆษณาชวนเชื่อระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองของค่ายคอมมิวนิสต์กับค่ายโลกเสรี โดยที่ฝ่ายโลกเสรีอาจวาดภาพพจน์ของคอมมิวนิสต์ให้ผิดไปจากความเป็นจริง หรือพยายามวาดภาพให้น่ากลัว โดยไม่มีเหตุผลก็เป็นได้ เช่น ในเมืองไทยสมัยหนึ่งเกรงกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์กันมาก จนถึงกับมีผู้โฆษณาว่าคอมมิวนิสต์นั้นรับของทุกอย่างมาเป็นของกลางหมด แม้แต่ลูกเมียบางครั้งก็วาดภาพของคอมมิวนิสต์เป็นยักษ์ที่ดุร้าย ในทำนองเดียวกัน ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็จะทำการปิดบังข้อเท็จจริงบางประการของระบบนายทุน โดยประมาณว่า ระบบนายทุนนั้นจะต้องกดขี่ชนชั้นกรรมาชีพเสมอไป และไม่สนใจในสวัสดิการของคนทำงานเลย เป็นต้น

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การนำเอาอุดมการณ์มาใช้ประโยชน์ทางการเมืองนั้นมีอยู่ 4 ลักษณะ ด้วยกันกล่าวคือ

ในประการแรก เป็นการนำอุดมการณ์มาใช้เพื่อปกครองและยึดกลุ่มชนเข้าไว้ด้วยกัน
 ในประการที่สอง เป็นการใช้อุดมการณ์เพื่อประโยชน์ในการชักจูงให้คนมาเสียสละเพื่อเป้าหมายร่วม หรือ “ทำเพื่ออุดมการณ์” ซึ่งมักจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้นำทางการเมืองมากกว่าต่อต้านประชาชน โดยทั่ว ๆ ไป ประชาชนถูกเรียกร้องให้เสียสละมอบกายถวายชีวิตเพื่ออุดมการณ์

ประการที่สาม เป็นการใช้อุดมการณ์เพื่อประโยชน์ในการขยายอำนาจของรัฐบาล

ประการที่สี่ เป็นการใช้อุดมการณ์ภายในพรรคหรือในองค์กรอื่น ๆ โดยผู้ที่ต้องการเข้าไปยึดอำนาจหรือเมื่อยึดอำนาจได้แล้วเพื่อรักษาอำนาจนั้นไว้ (อูทซ์ เพชรอินทร, 2536, หน้า 122) เนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมืองบางอย่างเป็นแบบฉบับของความคิดความเชื่อที่มีความเคร่งครัดอยู่มาก จึงมีแนวโน้มที่จะเอื้ออำนวยต่อการปกครองระบบเบ็ดเสร็จ อุดมการณ์ทางการเมือง เช่น อุดมการณ์คอมมิวนิสต์มีลักษณะ เคร่งครัด และเชื่อว่าความคิดความเชื่อ และการอธิบาย ประวัติศาสตร์ และปรากฏการณ์ทางสังคมตามแนวของมาร์กซ์เป็นความจริงที่ใครแย้งไม่ได้ เป็นปรมัตถธรรม เราจึงแยกสิ่งที่เรียกว่า อุดมการณ์ทางการเมือง (Political ideology) กับการเมืองที่ยึดแค่อุดมการณ์อย่างเดียว (Ideological politics)

อุดมการณ์ทางการเมืองนั้น เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อระบบการเมืองดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว การเมืองไม่ใช่เรื่องของอุดมการณ์ทั้งหมด ประเทศที่มีระบบการปกครองแบบเบ็ดเสร็จ (Totalitarian government) ไม่ว่าจะเป็น “ซ้ายจัด” แบบคอมมิวนิสต์ หรือ “ขวาจัด” แบบฟาสซิสต์ล้วนแต่จำกัดการเมืองและวิถีชีวิตของคนในสังคมที่ไม่เกี่ยวกับการเมืองให้อยู่ภายใต้กรอบของอุดมการณ์อันเคร่งครัดทั้งสิ้น

เราจำต้องแยกการเมืองกับสังคมว่าเป็นคนละส่วน หากเป็นในลักษณะที่การเมืองเป็นระบบย่อย (Sub-system) ของระบบสังคมใหญ่ซึ่งประกอบไปด้วยระบบย่อยอื่น ๆ เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ระบบความเชื่อ และศาสนา ฯลฯ แต่รัฐบาลที่มีรูปการปกครองแบบเบ็ดเสร็จไม่ได้รวมเอาแต่กลไกทางการเมือง การบริหาร และสถาบันเศรษฐกิจไว้ภายใต้กรอบของอุดมการณ์แห่งชาติเท่านั้น หากยังนำเอาการศึกษา วัฒนธรรม ศิลปะ วรรณคดีต่าง ๆ ผนวกเข้าไว้ภายใต้กรอบแห่งอุดมการณ์นั้นด้วย

อุดมการณ์ทางการเมืองจึงอาจแบ่งเป็นลักษณะใหญ่ ๆ 2 ประเภทด้วยกัน คือ อุดมการณ์ประเภทที่เคร่งครัดยึดมั่นในอุดมการณ์นั้นว่าเป็นปรมัตถธรรมที่ใครจะตั้งข้อสงสัยไม่ได้ เช่น อุดมการณ์คอมมิวนิสต์อย่างหนึ่ง กับอุดมการณ์ที่มีขอบเขตกว้างขวางไม่ยึดมั่นในหลักเกณฑ์ใด โดยเฉพาะว่าเป็นปรมัตถธรรม แต่มีลักษณะพิเศษคือ การยอมให้มีการตั้งข้อสงสัยท้าทายอุดมการณ์นั้นได้ เช่น อุดมการณ์เสรีนิยมอย่างหนึ่ง

นอกจากการแบ่งลักษณะดังกล่าวนี้แล้ว ยังมีผู้แยกประเภทของอุดมการณ์ทางการเมืองไว้อีกดังนี้ (Karl, 336 อ้างถึงใน อูทซ์ เพชรอินทร, 2536, หน้า 22)

1. ระบบปรมานายาสีทริราชย์ เช่น สมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Monarchy) และเทวาธิปไตย (Theocracy) เป็นต้น
2. รัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) เช่น ระบบรัฐสภานิยม (Parliamentarianism)
- 3.ปัจเจกชนนิยม (Individualism) เช่น เสรีนิยม (Liberalism) และทุนนิยม (Capitalism)

4. สังคมนิยม (Socialism) เช่น ทุนนิยมโดยรัฐ (State capitalism) และรัฐสวัสดิการ (Welfare state)

5. ชาตินิยม (Nationalism) เช่น จักรวรรดินิยม (Imperialism) ชาตินิยม (Racism) และสากลนิยม (Universalism)

6. ลัทธิชนชั้น (Elitism) ซึ่งเชื่อในความสามารถเฉพาะหรือภูมิปัญญาของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) และลัทธินิยมการจัดการ (Managerialism) เป็นต้น

จากการแยกประเภทอุดมการณ์ทางการเมืองโดยสังเขปนี้ จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์ทางการเมืองแต่ละชนิดอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อกันเอง เช่น อุดมการณ์สมบูรณาญาสิทธิราชย์ กับอุดมการณ์ประชาธิปไตย หรือปัจเจกชนนิยม กับ สังคมนิยม เป็นต้น อุดมการณ์ทางการเมืองหลายประเภทมีรากเง้าจากแนวคิดทางการเมือง หรือทฤษฎีการเมืองอย่างเดียวกัน เช่น เสรีนิยม และทุนนิยมมาจากปัจเจกชนนิยม เป็นต้น

ตราบใดที่รัฐถือเอาอุดมการณ์ใดอุดมการณ์หนึ่งเป็นแนวทางการเมือง เมื่อนั้นรัฐจะมีความจำเป็นที่จะต้องมิกดไกในการควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองของคนในสังคมนั้น สุดแล้วแต่ว่าอุดมการณ์นั้นจะมีลักษณะอย่างไร ถ้ามีลักษณะเคร่งครัดต้องการระเบียบวินัย ความเชื่อที่เป็นไปในทางเดียวกัน เช่น คอมมิวนิสต์ และอุดมการณ์เป็นเครื่องมือของรัฐเบ็ดเสร็จ (Totalitarian state) แล้ว รัฐบาลของประเทศนั้นจะมีแนวโน้มที่จะใช้การบังคับขู่เข็ญคุกคามควบคุมไปกับการโฆษณาชวนเชื่อให้เชื่อถ้อยมั่นในอุดมการณ์นั้นเพื่อให้ได้ผลบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า อุดมการณ์ทางการเมือง หมายถึง แนวความคิด ความเชื่อที่เกี่ยวกับตัวผู้ปกครอง และนำเอาความคิดหรือความเชื่อไปเป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ การกำหนดผู้ที่จะทำหน้าที่ปกครอง ซึ่งหมายถึงวิธีการที่จะได้มาซึ่งบุคคลเหล่านี้ หลักการในการปกครองเพื่อเป็นข้ออ้างที่จะใช้ในการชักจูงความคิดเห็น หรือเพื่อที่จะต่อต้านหรือยับยั้งความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าสำคัญในการดำรงชีวิต อุดมการณ์ทางการเมืองสะท้อนให้เห็นในรูปของวิธีการปกครอง หลักการปกครอง และการดำเนินชีวิตของบุคคลทางปฏิบัติในชีวิตจริง เราอาจจะพบเห็นอุดมการณ์ในรัฐธรรมนูญ ในพระราชบัญญัติ หรือเอกสารที่รับรองสิทธิพื้นฐานของบุคคล ถ้อยแถลง หรือคำประกาศต่าง ๆ

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกพลณัฐ ณัฐพัชรนันท์ (2556) ศึกษาเรื่อง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐขบวนการและขบวนการโต้กลับ: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดง ตั้งแต่ปี 2549-2553 พบว่า แม้ว่าการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ-ขบวนการ-ขบวนการโต้กลับในระดับสากลจะมีอยู่

อย่างมากมาย ดังที่ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นแล้ว แต่สำหรับงานศึกษาทางด้านนี้ของไทยยังมีอยู่เพียงเล็กน้อย ดังเห็นได้ว่า งานวิชาการไทยที่น่าสนใจหลายชิ้น ตัวอย่างเช่น งานวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ที่ศึกษาการเคลื่อนไหวของสมาชิกคนจน และได้รับการตีพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือของประสาท ปิ่นตบแต่ง งานวิจัยของผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะที่ศึกษาการต่อสู้ของขบวนการชาวบ้านที่เกิดขึ้นในยุคร่วมสมัย ฯลฯ ก็ไม่ได้เน้นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์อันเกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของขบวนการชาวบ้านเหล่านี้ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับรัฐและขบวนการโต้กลับรูปแบบต่าง ๆ แต่กลับให้ความสำคัญกับเรื่องการระดมทรัพยากร การวิเคราะห์ห้องจักรการเคลื่อนไหวของขบวนการต่าง ๆ ตามกระแสทฤษฎีการระดมทรัพยากรแบบตะวันตกเป็นหลัก ยิ่งกว่านั้นคือ เรื่องดังกล่าวกลับกลายเป็นเรื่องตลกร้าย เมื่องานวิชาการของไทยดังกล่าว โดยเฉพาะงานวิจัยของผาสุก และคณะได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีขบวนการทางสังคมแบบตะวันตกเอาไว้อย่างหนักแน่นใน ส่วนบทนำ “ว่าด้วยขบวนการทางสังคมและเมืองไทย” ของผลงานวิจัยชิ้นนี้ว่าไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในไทยได้อย่างเหมาะสม แต่ในเนื้อหาของผู้ร่วมคณะวิจัยกลับใช้ทฤษฎีที่ตนวิพากษ์วิจารณ์เอาไว้ในตอนต้น เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของขบวนการต่าง ๆ ซึ่งปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ โลกของงานวิชาการไทยที่เน้นการศึกษาทางด้านนี้โดยทั่วไปยังขาดงานเชิงการทบทวนวรรณกรรมที่ครอบคลุมมากพอทั้งในเชิงทฤษฎีและประเด็นสำคัญในการศึกษาทางด้านนี้ (ซึ่งบทความของผู้เขียนชิ้นนี้ก็เป็นความพยายามหนึ่งที่จะทำในเรื่องดังกล่าว แม้ว่าจะเป็นเพียงการเริ่มต้นก็ตาม) จึงทำให้เกิดการละเลยความสำคัญของการพัฒนาการของแนวการวิเคราะห์ ที่ในปัจจุบันได้ขยับขยายไปสู่การใช้แนวการวิเคราะห์การเมืองแห่งการต่อสู้ (Contentious politics) ในการศึกษา รวมถึงการให้ความสนใจกับปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น “รัฐ” หรือ “ขบวนการโต้กลับ” และที่สำคัญคือการขาดความตระหนักถึงข้อจำกัดของทฤษฎีตามแนวการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมว่า โดยพื้นฐานแล้วทฤษฎีเหล่านี้ไม่ได้มุ่งเน้นให้เป็นทฤษฎีในระดับกว้างที่อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้ครอบคลุมทุกด้าน (Grand theory) แต่มีการจำกัดตัวเองให้เป็นแค่ทฤษฎีที่ใช้อธิบายเพียงบางส่วนของขบวนการทางสังคม ดังที่ McCarthy and Mayer สองเจ้าทฤษฎีแห่งสำนักการระดมทรัพยากร อันโด่งดัง เรียกว่าเป็น “A Partial Theory” นั่นเอง ดังนั้น การนำทฤษฎีในแนวการวิเคราะห์นี้มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ในโลกความเป็นจริง ให้มีความครอบคลุมและสมจริงมากขึ้นจึงต้องอาศัยแนวการวิเคราะห์อื่น ๆ เข้ามาร่วมด้วย จึงจะช่วยลดข้อจำกัดดังกล่าวได้ ซึ่งในที่นี่ผู้เขียนได้นำแนวคิดเกี่ยวกับพลังทุนนิยมในระบบโลก ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศไทย เข้ามาร่วมอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม

อัสม่า หวังกุลหล้า (2553) ศึกษาเรื่อง บทบาททางการเมืองของชนชั้นกลางไทยใน ขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยภายใต้ระบอบทักษิณ พบว่า 1. ความขัดแย้งใน เรื่อง “ผลประโยชน์” ของกลุ่มคนผู้ซึ่งเสียผลประโยชน์ หรือกลุ่มคนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จาก การบริหารงานของรัฐบาลทักษิณ ประเด็นนี้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้คนกลุ่มนี้รวมตัวกันเป็นกลุ่ม พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย 2. การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ มี แนวโน้มเป็นการเคลื่อนไหวของชนชั้นกลางเป็นหลัก แต่ก็ถือว่าการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้น ที่สำคัญ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นนายทุนนอกเครือข่ายทักษิณที่ถูกลดความสำคัญลง และสูญเสียผลประโยชน์จากระบอบทักษิณ กับกลุ่มองค์กรภาคประชาชน องค์กรสาธารณะ ประโยชน์ (NGOs) และเครือข่ายต่าง ๆ ลักษณะการเคลื่อนไหวของขบวนการมีแนวโน้มเป็นการ เคลื่อนไหวของชนชั้นกลางเนื่องจาก “อำนาจนำ” ในการเคลื่อนไหวโน้มเอียงไปทางแกนนำของ ชนชั้นกลาง และ “แนวทางการเคลื่อนไหว” โนม์เอียงไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อชนชั้นกลาง

อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์ (2553) ศึกษาเรื่อง การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วม ประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ช่วงรัฐบาลอภิสิทธิ์ พบว่า เป็นการเคลื่อนไหว ภายใต้สถานการณ์ที่รัฐบาลในเวลานั้น มีนโยบายการใช้ความรุนแรงและกฎหมายในการเข้ามา ควบคุมผู้ชุมนุม หรือควบคุมการชุมนุม โดยอีกด้านหนึ่งก็มีความพยายามในการประสานความ ร่วมมือกับฝ่ายที่ต่อต้านกลุ่มผู้ชุมนุม ซึ่งเป็นประชาชน กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ เพื่อลดทอนความชอบ ธรรมของฝ่ายผู้ชุมนุม และดำรงไว้ซึ่งอำนาจของรัฐบาล ประกอบกับภายในกลุ่ม นปช. ที่แม้ว่าจะมี ลักษณะการจัด โครงสร้าง รูปแบบ องค์กรทางการเมืองที่เป็นทางการ แต่เมื่อเข้าสู่การต่อสู้ผ่าน ปฏิบัติการทางการเมืองทำให้มองเห็นการเตรียมหรือการวางแผนเชิงยุทธวิธีที่ยังขาดความเป็น ระบบ มีการกำหนดยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะเฉพาะหน้า หรือปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ เป็นหลัก นอกจากนี้ ยังมีลักษณะความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการทั้งภายในหมู่แกนนำ แกนนำ ย่อย และผู้ร่วมชุมนุม และส่วนที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวอย่างชัดเจน คือ ยุทธวิธีที่เป็น ไปเอง และละเมิดแนวทางนโยบายขององค์กร ซึ่งทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกดังกล่าวส่งผลให้ นำไปสู่การปราบปรามและยุติการชุมนุมในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ในที่สุด ด้วยสาเหตุอัน เนื่องมาจาก นปช.แดงทั้งแผ่นดินประสบกับข้อจำกัดในลักษณะความสัมพันธ์ภายในองค์กรและอยู่ ภายใต้สถานการณ์ที่รัฐบาลมีนโยบายต่อขบวนการ คือ การใช้ความรุนแรงและการปราบปรามเป็น ด้านหลัก

ศาสตรินทร์ ต้นสุน (2558) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ ชุมชน กปปส. ด้วยแนวคิดพื้นที่สาธารณะและภาคประชาสังคม โดยศึกษาถึงความคิดทางการเมือง ที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมชุมนุมกับคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลง

ประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงนับแต่ปลายปี พ.ศ. 2556 ถึงต้นปี พ.ศ. 2557 พบว่า ผู้ชุมนุมกับ กปปส. คือ ชนชั้นกลางมีการศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางค่อนข้างดี และสาเหตุหลักที่เข้าร่วมชุมนุมกับ กปปส. เนื่องจากไม่พึงพอใจกับรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และผู้ชุมนุมเชื่อมั่นว่าการเคลื่อนไหวของพวกเขาเป็นภาคประชาสังคม การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองกับ กปปส. แม้จะพบว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ แต่ด้วยการนำประเด็นการเมืองเป็นตัวกำหนดทิศทาง การเคลื่อนไหว เป็นต้นว่า “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” แกนนำและผู้ชุมนุมเรียกร้อง “นายกรัฐมนตรีคนดี” และ “รัฐบาลคนกลางของมวลมหาประชาชน” ด้วยการอ้างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 7 ผู้วิจัยยังพบว่า การชุมนุมของ กปปส. นั้น มีความพยายามแย่งชิง/ทวงคืนพื้นที่ของตนที่เคยมีมาหรือที่ Habermas ใช้คำว่า Life-world หรือ โลกชีวิตที่ประกอบด้วยด้านสังคม วัฒนธรรม และบุคลิกลักษณะของปัจเจกชน กล่าวคือผู้เข้าร่วมชุมนุมกับ กปปส. รู้สึกว่าตนถูกละเมิด คุกคาม การดำเนินชีวิตภายในโลกชีวิตของตนจากระบบ (System) ที่ถูกสร้างขึ้น ในที่นี้คือระบบการบริหารจัดการทางการเมืองของรัฐบาลรักษาการนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่ถูกมองว่าเป็นตัวแทนของระบอบทักษิณที่พยายามครอบงำ ควบคุมและเข้ามาบ่อนทำลายวิถีการดำเนินชีวิตของพวกผู้ชุมนุม กปปส. พื้นที่โลกชีวิตของพวกเขาถูกรุกไล่อย่างหนัก สื่อมวลชนกระแสหลักไม่เสนอข่าว ความเคลื่อนไหวฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล เลื่อนนำเสนอเพียงบางส่วน และสำหรับฟางเส้นสุดท้ายที่ผลักดันให้ผู้คนจำนวนมากออกมาต่อต้านการกระทำของรัฐบาลชุดนี้ก็คือการเร่งผลักดัน (ร่าง) พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ฉบับสุดท้ายเพื่อนิรโทษกรรมให้แก่ทุกฝ่าย เพราะแม้กระทั่งฝ่ายที่อาจเป็นแนวร่วมให้แก่รัฐบาล ต่างก็ออกมาแสดงจุดยืนคัดค้านไม่เห็นด้วยต่อการเสนอ (ร่าง) พ.ร.บ.ฉบับนี้ หากวิเคราะห์ตามแนวของ Habermas ก็อาจอธิบายได้ว่ากรณี (ร่าง) พ.ร.บ.นี้ เป็นความพยายามของพรรคเพื่อไทยและรัฐบาลที่คาดหวังจะยึดครองครอบงำ Life-world ของผู้คนในสังคมให้เบ็ดเสร็จ ด้วยการแสดงให้เห็นว่าพร้อมที่จะให้โอกาส ให้ภัยแก่ทุกฝ่ายด้วยการประกาศล้างความผิดให้ทั้งหมด

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะพบได้ว่า แนวคิดเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource mobilization) แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง (Political process approach) เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่เกิดขึ้นจากบริบททางสังคมการเมืองแบบตะวันตก การอธิบายปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วง พ.ศ. 2548-2557 โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้ จึงอธิบายได้ในบางส่วนเท่านั้น เช่น การจัด

โครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว หากแต่ไม่สามารถอธิบายการก่อเกิดอุดมการณ์ เจตจำนง โครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ในการเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมืองโดยวิธีการพิเศษคือการไม่ยอมรับและปฏิเสธประชาธิปไตยในระบอบตัวแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สามารถอธิบายปัจจัยสำคัญซึ่งส่งผลให้การเคลื่อนไหวของขบวนการมีความแตกต่างไปจากทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมในสังคมตะวันตกได้ สอดคล้องกับเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกพจน์ ธีรพัฒน์พันธ์ ที่ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ-ขบวนการ-ขบวนการ ได้กลับของไทย กลับให้ความสำคัญกับเรื่องการระดมทรัพยากร การวิเคราะห์องค์กรการเคลื่อนไหวของขบวนการต่าง ๆ ตามกระแสทฤษฎีการระดมทรัพยากรแบบตะวันตกเป็นหลัก นอกจากนี้ การศึกษาที่ผ่านมา ยังไม่ได้มีการพัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มาจากรากฐานบริบททางสังคมของไทยอันเป็นช่องว่างที่สำคัญในการอธิบายปรากฏการณ์ของการเมืองแบบมวลชนในสังคมไทย การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งไปที่เหตุการณ์ทางการเมืองนับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นช่วงเวลา “อำนาจมวลชนมีความพยายามในการเข้าสู่อำนาจรัฐมากยิ่งขึ้น” ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมาสู่สถานะ “มวลชนประชาธิปไตย” เพื่อนำไปสู่การเสนอทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยจากเรื่องราวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557

บทที่ 3

วิธีวิทยาการวิจัย

การศึกษาเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยโดยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใน พ.ศ. 2548-2557 มีวิธีวิทยาการวิจัย ดังต่อไปนี้

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อให้ทราบถึงอุดมการณ์ทางการเมือง เจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยโดยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557 และนำไปสู่การเสนอทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 รูปแบบ คือ

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary research) ใช้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1.1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary data) เช่น เอกสารเกี่ยวกับแถลงการณ์ข้อเรียกร้องของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557

1.2 เอกสารทุติยภูมิ (Secondary data) เช่น วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ งานวิจัยที่มีการศึกษาไว้ ข่าวสารทางสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ตำรา รวมถึงหนังสือทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) เพื่อให้เห็นถึง พัฒนาการ ทั้งในด้านการเกิด การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ การ

เปลี่ยนแปลง และบทบาททางการเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในเศรษฐกิจการเมืองไทย ตลอดจนผลกระทบทางการเมือง อันเกิดจากขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง

2. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะทำการเก็บข้อมูลโดยการใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยรูปแบบของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบประเด็นคำถามที่ต้องการทราบข้อมูลไว้ล่วงหน้า และสัมภาษณ์บุคคลประเภทที่เป็นผู้รู้ หรือ “ผู้ให้ข้อมูลหลัก” (Key-information interview) ร่วมด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-structured interview) ซึ่งใช้วิธีการสนทนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และซักถามในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาหลัก เพื่อรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายออกไปจากรูปแบบของคำถามที่ได้กำหนดไว้จากผู้ให้สัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบประเด็นคำถามที่ชัดเจน แต่ทั้งนี้คำถามยังคงครอบคลุมประเด็นหลักอยู่

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก จึงใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) โดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยแกนนำกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557 และนักวิชาการ รวมทั้งหมดจำนวน 13 คน จำแนกได้ดังต่อไปนี้

2.1.1 กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จำนวน 5 คน

1. นายสมศักดิ์ โกศัยสุข
2. นายศิริชัย ไม้งาม
3. นายสำราญ รอดเพชร
4. นายปานเทพ พัวพงษ์พันธ์
5. นายสุริยะใส กตะศิลา

2.1.2 กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) จำนวน 6 คน

1. นายสุเทพ เทือกสุบรรณ
2. นายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย
3. นายวิทยา แก้วภราดัย
4. นายถาวร เสนเนียม
5. นายชุมพล จุลใส

6. นายเอกนัฏ พร้อมพันธุ์

2.1.3 กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 2 คน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2. อาจารย์ ดร.ณัฐกร วิทิตานนท์ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้จะใช้การตีความข้อมูลภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้างและการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social network analysis) โดยอาศัยวิธีการพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive analysis methods) เพื่อให้เห็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลสมัคร รัฐบาลสมชาย วิกฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ รวมทั้งบทบาทของกลุ่มอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ การวิเคราะห์จะให้ครอบคลุมถึงบริบทเชิงสาเหตุที่สะสมต่อเนื่องกันมานาน จนก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรใน พ.ศ. 2548 และ 2551 และการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ใน พ.ศ. 2556 จึงเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลลัพธ์ในความหมายกว้าง โดยแยกแยะข้อมูลและรวบรวมข้อมูล ให้มีความสัมพันธ์ต่อกันในเชิงเหตุและผล

หลังจากนั้นจะนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากเอกสาร (Documentary study) ทางวิชาการอันได้แก่ เอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ จดหมายเหตุ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือพิมพ์ วารสาร และนิตยสาร จากแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งจากอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาตรวจสอบวิเคราะห์ สังเคราะห์ เลือกรวบรวม จัดประเภทของข้อมูล มองปรากฏการณ์เป็นองค์รวม (Holistic) เป็นพลวัต (Dynamic) เพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยที่อธิบายเจตจำนงทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว และการสร้างเครือข่ายในปรากฏการณ์หลัก คือ การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรใน พ.ศ. 2548 และ 2551 การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ใน พ.ศ. 2556 ตลอดจนความสำเร็จทางการเมือง ได้แก่ การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การถอดถอนนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2551 และการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยจะนำเสนอในลักษณะของงานวิจัยเชิงข้อเสนอ (Proposition) ประเด็นสำคัญในปรากฏการณ์ และข้อค้นพบใหม่ในสิ่งที่ศึกษาได้ เช่น ความสัมพันธ์ เงื่อนไข เหตุผลเบื้องหลัง ฯลฯ เพื่อนำไปสู่การเสนอทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยต่อไป

บทที่ 4

บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในช่วง พ.ศ. 2540-2557

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2540-2557

ภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ที่มุ่งเน้นในการลดอำนาจภาครัฐและกระจายอำนาจให้ประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีระบบตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่มากขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญฉบับเดิม ๆ ที่ผ่านมา ทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคมว่ารัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นอย่างมากแต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 จะได้รับการยกย่องว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2545, หน้า 124) แต่ก็มีข้อจำกัดบางประการที่ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้อย่างแท้จริง และเป็นสาเหตุประการหนึ่งของการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญในระยะเวลาต่อมา

1. การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปจากเดิม เนื่องจากรัฐธรรมนูญมีการส่งเสริมบทบาทและเพิ่มอำนาจให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น มีการกำหนดกรอบกติกาที่เป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อนำไปสู่การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม เสริมสร้างความเข้มแข็งของพรรคการเมือง และสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยและพรรคการเมืองจนนำไปสู่ความมีเสถียรภาพของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 กลับไม่สามารถปรับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองและประชาชนได้มากนัก ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแล้ว เช่น การบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง การสนับสนุนให้เกิดพรรคการเมืองขนาดใหญ่ การสร้างความเข้มแข็งของพรรคการเมือง การสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาล ประเด็นเหล่านี้ รัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 พยายามแก้ไขปัญหาทางการเมืองที่เคยเกิดขึ้นในอดีต แต่กลับทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งเสริมให้เกิดพรรคการเมืองขนาดใหญ่ 2-3 พรรคขึ้นแทน นอกจากนี้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่บังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค ทำให้พรรคการเมืองซึ่งมีจำนวนน้อยลงมีอำนาจผูกขาดในการคัดสรรบุคคลมากขึ้น จนทำให้พรรคการเมืองมีอำนาจต่อรอง

กับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมีอีกหลาย ๆ ประเด็นที่นำไปสู่การเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง เช่น บทบัญญัติกำหนดคุณสมบัติว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคอย่างน้อย 90 วัน ดังนั้น นักการเมืองที่ต้องการย้ายพรรคจะต้องลาออกจากสมาชิกภาพพรรคเดิมก่อนการเลือกตั้งอย่างน้อย 90 วัน โดยที่สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงพร้อม ๆ กับการลาออกจากพรรคด้วย ปัญหานี้ทำให้พรรคการเมืองมีอำนาจต่อรอง นักการเมืองไม่สามารถย้ายพรรคได้อย่างอิสระเหมือนเช่นในอดีต เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองเติบโตจากภายนอก และควบคุมและพรรคการเมืองได้ เป็นต้น แม้ว่ารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 จะมีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แต่ก็ยังไม่สามารถกระทำได้อย่างเป็นรูปธรรมมากนัก เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายลูกมารองรับได้อย่างชัดเจน รวมทั้งการเพิ่มองค์กรอิสระและการตรวจสอบการใช้อำนาจภาครัฐก็ถูกแทรกแซงจากนักการเมือง ทำให้การกำหนดนโยบายขององค์กรอิสระมีปัญหาในทางปฏิบัติหลาย ๆ ด้าน

2. การเลือกตั้งวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 และการก่อเกิดรัฐบาลพรรคไทยรักไทย

ในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 เป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ผลปรากฏว่า พรรคไทยรักไทยที่จดทะเบียนก่อตั้งพรรคเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 ภายใต้รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 โดยมีผู้ร่วมก่อตั้งจำนวน 23 คน ได้แก่ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายการุญ จันทรางศุ นายกิตติ ลิ้มสกุล นายกันตธีร์ ศุภมงคล นายคณิต ณ นคร นายณรงค์ ปัทมะเสวี พลเอก ชรรmgrักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา นายธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ นายแพทย์ประจวบ อึ้งภากรณ์ นายประชา คุณะเกษม นายประสิทธิ์ มะหะหมัด นายประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ นางสาวปัทมา ตรังคินีนาถ นายพันศักดิ์ วิญญรัตน์ นายพันธ์เลิศ ไบหยก นางสาวกวนิดา คุณผลิน นายวิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ นายวีระชัย วีระเมธีกุล นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ นางสาวสิริกร มณีรินทร์ นายสุธรรม แสงประทุม นายสุวรรณ วลัยเสถียร และนายสำราญ กุอนันดา (ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย, 2553) โดยมีผู้ร่วมก่อตั้งจากหลากหลายกลุ่มในสังคม เช่น กลุ่มทุนสื่อสาร กลุ่มทุนอุตสาหกรรม กลุ่มคนเดือนตุลา นักวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยพรรคไทยรักไทยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน 248 คน จาก 500 คน (ไทยรัฐออนไลน์, 2555) ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งมาเป็นลำดับสอง จำนวน 128 คน ส่วนพรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งเป็นลำดับสาม จำนวน 40 คน จะเห็นได้ว่าพรรคไทยรักไทยที่เป็นพรรคการเมืองใหม่แต่กลับสามารถชนะพรรคการเมืองเดิมอย่างถล่มทลาย จนสามารถเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลผสมหลายพรรค ภายใต้พรรคไทยรักไทยเป็นแกนนำ เนื่องจากพรรคไทยรัก

ไชน่าเซเนอนโยบายที่ตรงใจประชาชนและเป็นความหวังในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปในทางที่ดีขึ้น

การบริหารงานของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ได้ประกาศนโยบายเร่งด่วนและสำคัญ คือ แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เพื่อแก้ไขและปรับโครงสร้างการผลิตของระบบเศรษฐกิจ อันเกิดจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจาก พ.ศ. 2540 เพื่อไปสู่ความมีเสถียรภาพ และความมั่นคงอันยั่งยืนของประเทศและการเน้นนโยบายประชานิยมสำคัญ ๆ ผ่านโครงการที่เคหาเสียงไว้ (สถิติอาชวามันทุกุล, 2559) เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการพักชำระหนี้เกษตรกร โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และ โครงการบ้านเอื้ออาทร เป็นต้น และยังมีนโยบายออกเป็นจำนวนมาก เพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของประชาชน เช่น การจัดระเบียบสังคม สถานบริการ การจัดระเบียบจราจร-หักคะแนน ยกเลิกใบอนุญาตตลอดชีพ การจัดระเบียบมอเตอร์ไซค์รับจ้าง การจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวด้วยการให้ขึ้นทะเบียนแรงงานเดือนให้ถูกกฎหมาย การปราบปรามผู้มีอิทธิพล มาเฟีย การทำสงครามยาเสพติด การปรับปรุงหน่วยงานราชการเป็นแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One stop service) นโยบายผู้ว่า CEO นโยบายกรุงเทพเมืองแฟชั่น คริวไทยสู่ครัวโลก โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน เป็นต้น

นอกจากนี้พรรคไทยรักไทยยังใช้กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ด้วยการจัดการรายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อพูดคุยกับประชาชน นอกนั้นยังมีการเผยแพร่ขยายผลผ่านสื่อภาครัฐ ทางเว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงภาครัฐอื่น สถานีวิทยุชุมชน หอกระจายข่าวในระดับหมู่บ้าน ทำให้รัฐบาลพรรคไทยรักไทย สามารถสื่อสารไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามการบริหารงานภายใต้รัฐบาลพรรคไทยรักไทยก็เกิดข้อกล่าวหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนอยู่หลายครั้ง ปัญหาการแทรกแซงองค์กรอิสระ ระบบราชการ และสื่อสารมวลชน การถูกกล่าวหาเรื่องการใช้ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการประกาศสงครามยาเสพติด ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการแก้ไขปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนกรณีการขายหุ้นชินคอร์ปอเรชั่น ทำให้มีผู้ออกมาชุมนุมเรียกร้องต่อต้านและกดดันให้พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีลาออก

3. วิกฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร

ถึงแม้ว่ารัฐบาลพรรคไทยรักไทยจะสามารถบริหารราชการแผ่นดินจนครบวาระ 4 ปี และรัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ซึ่งพรรคไทยรักไทยสามารถชนะการเลือกตั้งได้อีกครั้ง และยังสามารถได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าสองในสามของสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวที่มีเสียงข้างมากอย่างเด็ดขาด ทำให้การบริหารงานในสมัยที่สองของรัฐบาลพรรคไทยรักไทยค่อนข้างมีอุปสรรคมากขึ้น

จากเดิม จากการปลุกเสกของกลุ่มต่อต้านต่าง ๆ เช่น รัฐบาลกำลังควบคุมและทำลายระบบ ตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินเนื่องจากการมีเสียงในสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนมาก ประกอบกับการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้พยายามแก้ไขความไม่มีเสถียรภาพของรัฐบาลในอดีต ด้วยการส่งเสริมความเข้มแข็งของพรรคการเมืองให้มีอำนาจในการ ต่อรองกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากขึ้น การที่พรรคการเมืองมีอำนาจต่อรองกับสมาชิกมากขึ้น ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขาดอิสระในการแสดงความคิดเห็นลงทำให้เกิดเป็นปัญหาสะสมจน เกิดเป็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ประชาชนเริ่มเกิดความรู้สึกต่อต้านระบอบทักษิณจากข้อกล่าวหา เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน การแทรกแซงองค์กรอิสระ ระบบราชการ และสื่อสารมวลชน การใช้ ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการประกาศสงครามยาเสพติด ความรุนแรงและการ ละเมิดสิทธิมนุษยชนในการแก้ไขปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ข้อกล่าวหาเรื่องการไม่จงรักภักดี ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และที่สำคัญเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนกรณีการขายหุ้นชินคอร์ปอเรชั่น

การมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ทำให้ถูกมองว่ารัฐบาลพยายามทำลายระบบการ ถ่วงดุลอำนาจและการตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐบาลถูกกล่าวหาเรื่องผลประโยชน์ ทับซ้อน การแทรกแซงองค์กรอิสระ ระบบราชการ และสื่อสารมวลชน การใช้ความรุนแรงและการ ละเมิดสิทธิมนุษยชนในการประกาศสงครามยาเสพติด ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในการแก้ไขปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลต้องเผชิญกับการชุมนุมต่อต้านทางการเมือง โดยเฉพะอย่างยิ่งจากการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่ชุมนุมเรียกร้อง ต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร จนนำไปสู่การยุบสภาเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 (วาสนา ปิยะบวรนันท์, 2554) และกำหนดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549

แต่การเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ถูกกล่าวหาจากพรรคการเมืองฝ่ายค้านใน ขณะนั้น ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ว่าไม่เป็นธรรมและไม่ส่ง ผู้สมัครเข้าร่วมในการเลือกตั้ง แต่รัฐบาลก็ยังเดินหน้าไปสู่การเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในประเด็น การกำหนดวันเลือกตั้งไม่เป็นธรรม และการจัดคูหาหลังให้คณะกรรมการทำให้การลงคะแนน ไม่เป็นความลับ พร้อมมีมติให้จัดการเลือกตั้งใหม่ ทำให้คณะกรรมการเลือกตั้งพิจารณากำหนดวัน เลือกตั้งใหม่เป็นวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2549 แต่ในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 กรรมการการ เลือกตั้งที่เหลืออยู่เพียง 3 คนก็ถูกคำพิพากษาของศาลอาญาให้จำคุก และขอลาออกจากตำแหน่ง ทันที ทำให้ต้องดำเนินการสรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดใหม่ให้เรียบร้อยก่อน

4. การรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549

ความวุ่นวายและวิกฤตการณ์ทางการเมืองยังคงมีอย่างต่อเนื่องทั้งความวุ่นวายในการจัดการเลือกตั้ง การชุมนุมประท้วงของทั้งผู้สนับสนุนและต่อต้านรัฐบาลที่มีแนวโน้มใช้ความรุนแรงมากขึ้นจนนำไปสู่การทำรัฐประหาร โดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และได้เสนอชื่อพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี และ คปค. ได้เปลี่ยนชื่อเป็น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) และได้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ จนมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550

ในช่วง พ.ศ. 2549-2550 ได้มีกลุ่มออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านการรัฐประหารนำโดยกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) เพื่อขับไล่ คมช. และรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ และต่อมา นายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขานุการพรรคประชาธิปัตย์ ร้องเรียนคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ว่า พรรคไทยรักไทยได้จ้างพรรคการเมืองขนาดเล็ก ได้แก่ พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า พรรคพัฒนาชาติไทย และพรรคแผ่นดินไทยลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ที่ต้องได้รับเสียงมากกว่าร้อยละ 20 จึงจะชนะการเลือกตั้งได้หากมีผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงคนเดียว นอกจากนี้ยังได้ปลอมแปลงเอกสารฐานข้อมูลสมาชิกพรรค ส่วนพรรคไทยรักไทยก็ได้ร้องเรียนกลับว่าพรรคประชาธิปัตย์จ้างพรรคเล็กใส่ร้ายพรรคไทยรักไทย ตุลาการรัฐธรรมนูญในขณะนั้นจึงมีคำวินิจฉัยสรุปได้ว่า พรรคประชาธิปัตย์ไม่มีความผิดในข้อกล่าวหาต่าง ๆ และมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยรักไทย พรรคพัฒนาชาติไทย พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า และพรรคแผ่นดินไทย รวมทั้งเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งของกรรมการบริหารเหล่านี้ เป็นเวลา 5 ปี

5. การเลือกตั้งวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และการก่อเกิดรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช

ภายหลังการยุบพรรคไทยรักไทย ทำให้สมาชิกพรรคไทยรักไทยเดิมได้สมัครเป็นสมาชิกพรรคพลังประชาชนเพื่อลงรับเลือกตั้ง และได้แต่งตั้งนายสมัคร สุนทรเวช เป็นหัวหน้าพรรคพลังประชาชนคนใหม่ และพรรคพลังประชาชนก็ได้ชนะการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และก่อเกิดรัฐบาลพรรคพลังประชาชน ภายใต้การนำของนายสมัคร สุนทรเวช จัดตั้งรัฐบาลผสม ทำให้กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งเคยเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร กลับมาชุมนุมกดดันให้นายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช ออกจากตำแหน่ง แต่ก็มีกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) กลับมารวมตัวกันเพื่อต่อต้านกลุ่มพันธมิตรฯ ด้วยเช่นกัน

ท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ในวันที่ 9 กันยายน 2551 คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้วินิจฉัยว่า การจัดรายการ "ชิมไปบ่นไป" และรายการ "ยกโขยง 6 โมงเช้า" ของนายสมศักดิ์ ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ถือได้ว่าขัดรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้ขาดคุณสมบัติการเป็นนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้นายสมศักดิ์ สุนทรเวช ต้องพ้นจากการเป็นนายกรัฐมนตรีและคณะมนตรีสภานิติบัญญัติไปโดยปริยาย

6. วิกฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลสมชาย วงศ์สวัสดิ์

ภายหลังจากที่นายสมศักดิ์ สุนทรเวช ต้องพ้นจากการเป็นนายกรัฐมนตรี พรรคร่วมรัฐบาลมีมติเสนอ นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นคนต่อไป และได้รับความเห็นชอบตามมติของสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2551 ท่ามกลางการไม่เห็นด้วยกับการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ จากกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยเฉพาะสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ซึ่งถูกรัฐประหารยึดอำนาจไป ทำให้เกิดการชุมนุมประท้วงของกลุ่มพันธมิตรฯ และสถานการณ์เริ่มรุนแรงเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 กลุ่มพันธมิตรฯ ได้ทำการบุกยึดท่าอากาศยานดอนเมือง และท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ จนรัฐบาลต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง แต่ก็ไม่ได้มีการใช้ความรุนแรงในการเข้าปราบปราม และท้ายที่สุดในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ศาลรัฐธรรมนูญ ได้วินิจฉัยให้ยุบพรรคพลังประชาชน เนื่องจากทุจริตการเลือกตั้งและตัดสิทธิ์ทางการเมืองกรรมการบริหารพรรค 5 ปี ทำให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ต้องพ้นสภาพจากการเป็นนายกรัฐมนตรีไป

ต่อมาในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 พรรคเพื่อไทยและพรรคร่วมรัฐบาลมีมติเสนอ พลตำรวจเอกประชา พรหมนอก เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นคนต่อไป ส่วนพรรคประชาธิปัตย์พรรคการเมืองฝ่ายค้านได้เสนอ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นคนต่อไป ซึ่งมติของสภาผู้แทนราษฎรได้เห็นชอบให้ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่สถานการณ์ทางการเมืองยังไม่มีความสงบ มีกลุ่มผู้เห็นต่างกับรัฐบาลชุมนุมประท้วงอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ มีการเรียกร้องให้นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีจากกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) จนวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2552 สถานการณ์เริ่มบานปลายมีการใช้ทหารเข้าสลายการชุมนุม ในวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2552 แกนนำ นปช. หลายคนยอมมอบตัวการชุมนุมจึงสงบลง แต่วิกฤตการณ์ทางการเมืองยังคงไม่สงบ โดยเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553 กลุ่ม นปช. ชุมนุมเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ยุบสภาและประกาศเลือกตั้งใหม่ สถานการณ์ตึงเครียดขึ้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2553 โดยผู้ชุมนุมได้เข้ายึดสถานีเผยแพร่โทรทัศน มีผู้เสียชีวิตจากการชุมนุมจากการปะทะกัน

ระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมและทหาร เกิดเหตุระเบิดหลายครั้งในกรุงเทพมหานครจนทำให้มีผู้เสียชีวิต และมีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก และต่อมาได้เกิดเหตุจลาจลทั่วกรุงเทพมหานครเมื่อกลุ่มผู้ชุมนุม ถูกบีบบังคับให้ออกจากบริเวณที่ชุมนุมและได้มีการวางเพลิงศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์และอาคารอื่น ๆ มีการปะทะกันระหว่างทหารกับผู้ชุมนุมหลายจุด มีผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บเป็นจำนวนมาก และในวันที่ 9 พฤษภาคม 2554 นายกรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ประกาศยุบสภา เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยไปข้างหน้า เนื่องจากสังคมมีความขัดแย้งทำให้ปัญหาหลาย ๆ อย่างไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง และจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554

7. การเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 และการก่อเกิดรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร หลังจากทีศาลรัฐธรรมนูญมีวินิจฉัยให้ยุบพรรคพลังประชาชน เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2551 แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกพรรคพลังประชาชนเกือบทั้งหมดได้ย้ายเข้าสังกัดพรรคเพื่อไทยที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นใหม่ ยกเว้นกลุ่มเพื่อนเนวิน ซึ่งภายหลังย้ายไปสังกัดพรรคภูมิใจไทย หลังจากนั้น เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2551 มีการลงมติเลือกหัวหน้าพรรคนายชยุต วิชัยดิษฐ์ เป็นหัวหน้าพรรค

ในการเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เป็นการเลือกตั้งที่แตกต่างจากการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ พ.ศ. 2550 คือมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 เสียก่อน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ดังนั้นในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 จึงเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 500 คน มากกว่าครั้งก่อน 20 คน โดยแบ่งเป็นการเลือกตั้งผู้แทนตามเขตเล็กรวมกัน 375 เขต มีผู้แทนราษฎรได้เขตละ 1 คน จำนวน 375 คน จากเดิมเขตละไม่เกิน 3 คน รวม 400 คน และเลือกผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคโดยเอาประเทศไทยเป็นเขตเลือกตั้งได้ทั้งหมดอีก 125 คน จากเดิมทั้งประเทศแบ่งเป็น 8 เขต ๆ ละ 10 คน รวม 80 คน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการเลือกตั้งแบบเขตเล็กที่เคยมีผู้แทนราษฎรได้เขตละไม่เกิน 3 คน ก็เปลี่ยนมาเป็นเขตละ 1 คนและการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อพรรคที่เคยแบ่งเป็น 8 เขต ให้รวมเป็นเขตเดียว ผลการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 พรรคเพื่อไทย ได้ผู้แทนราษฎรจำนวน 265 คน และเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล และที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมีมติเลือกนางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 28 ของประเทศไทย

8. วิฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

วิฤตการณ์การเมืองไทยในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เกิดจากการที่รัฐบาลสนับสนุนร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลที่ถูกเรียกว่า “นิรโทษกรรมฉบับสุดซอย” โดยมีสาระสำคัญให้บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นของบุคคลหรือประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมือง หรือความขัดแย้งทางการเมือง

หรือถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดโดยคณะบุคคลหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 รวมทั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องดังกล่าวสืบเนื่องต่อมาที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2547 ถึงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ไม่ว่าผู้กระทำจะได้กระทำในฐานะตัวการผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมายก็ให้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง การกระทำทำตามวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ซึ่งจะทำให้แก่นนำหรือผู้สั่งการได้รับประโยชน์และยังช่วยลบเลือนความผิดที่คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.) เข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย และถูกกล่าวหาว่าพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับนี้จะช่วยให้ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ได้รับประโยชน์และเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มทักษิณ ชินวัตร มากกว่าการเสริมสร้างการปรองดองและการรักษาผลประโยชน์ให้กับประเทศชาติ จนเกิดกระแสต่อต้านมากมายจากคนในสังคม และเป็นเหตุให้เกิดผู้ชุมนุมคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมเป็นจำนวนมากและพัฒนาเปลี่ยนเป็นการชุมนุมขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรในเวลาต่อมา

วิกฤตการณ์การเมืองไทยในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร อีกเหตุการณ์หนึ่ง ได้แก่ การที่สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยเฉพาะในส่วนที่ว่าด้วยที่มาของสมาชิกวุฒิสภา เพื่อให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งทั้งหมด โดยพรรคประชาธิปัตย์ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นการให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และในวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ศาลวินิจฉัยว่าร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญว่าด้วยที่มาของสมาชิกวุฒิสภา เป็นการทำให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่พรรคเพื่อไทยปฏิเสธคำวินิจฉัยและประกาศไม่ยอมรับอำนาจศาล จนก่อให้เกิดกระแสต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ขยายตัวจากการชุมนุมของพรรคประชาธิปัตย์ยกระดับมาสู่การก่อตั้งกลุ่ม กปปส. ต่อมาในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2556 นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีก็ได้ขอถอนร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวคืนจากพระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นการยุติปัญหาต่าง ๆ และประกาศยุบสภาเพื่อคืนอำนาจให้แก่ประชาชน

9. การเลือกตั้งวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557

นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และรมว.กลาโหม ได้ประกาศยุบสภาในวันที่ 9 ธันวาคม 2556 เนื่องจากเหตุการณ์กลุ่มผู้ชุมนุมคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) นำโดยกำนันสุเทพ หรือ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการ กปปส. ได้เดินขบวนเคลื่อนไหวปิดล้อมสถานที่ราชการต่าง ๆ และเรียกร้องให้รัฐบาลลาออกมาตั้งแต่ช่วงปลายเดือนตุลาคม 2556 ซึ่ง

เหตุผลสำคัญ คือ รัฐบาลทรยศประชาชนด้วยการออก พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ฉบับเหมาเข่ง (ศุภเดช ศักดิ์ดวง, 2557)

ภายหลังยุบสภารัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งทั่วไปใหม่ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 แต่กลุ่ม กปปส. ได้เรียกร้องให้มวลมหาประชาชน และประชาชนซีกที่ต่อต้าน รัฐบาล ให้ล้มการเลือกตั้งในครั้งนี้ เนื่องจากต้องการให้มีการ “ปฏิรูปประเทศ” ก่อนเลือกตั้ง และจัดตั้ง “สภาประชาชน” และ “รัฐบาลประชาชน” แทน และในช่วงที่ กกต. เปิดรับผู้สมัครลงเลือกตั้ง ส.ส. ทั้งแบบแบ่งเขต และแบบบัญชีรายชื่อ ได้เกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้นหลายเหตุการณ์ เนื่องจากมีกลุ่มมวลชนที่ไม่เอากการเลือกตั้งมาปิดล้อมสถานที่ ส่งผลให้ยังมีอีก 28 เขตเลือกตั้งที่ยังไม่มีผู้เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้

และในวันเลือกตั้งทั่วไปล่วงหน้า ก็มีกลุ่มมวลชน กปปส. ไปปิดล้อมคูหาเลือกตั้ง มีการกดดันให้คณะกรรมการการเลือกตั้งปิดคูหาเลือกตั้ง ไม่ให้ประชาชนที่ต้องการใช้สิทธิเข้าไปเลือกตั้งได้ จนทวีตเกิดการปะทะของกลุ่มผู้สนับสนุนการเลือกตั้งและกลุ่มที่ประสงค์จะขัดขวางการเลือกตั้งในหลายเขตเลือกตั้ง แต่รัฐบาล ก็ยังยืนยันที่จะจัดเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 ต่อไป และในวันดังกล่าวก็เกิดเหตุมีกลุ่มมวลชน และกลุ่มผู้สนับสนุน กปปส. ออกมาปิดล้อมคูหาเลือกตั้งอีกครั้ง และเกิดการปะทะกับผู้ต้องการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปจบลง กกต. ออกมาประกาศว่าในการเลือกตั้งครั้งดังกล่าวมีผู้มาใช้สิทธิทั้งสิ้นร้อยละ 45.84 (ผู้จัดการออนไลน์, 2557) หรือประมาณ 20 ล้านเสียง ซึ่งต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่าพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการกำหนดวันเลือกตั้งดังกล่าวไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญจึงส่งผลให้การเลือกตั้งครั้งนี้ถูกวินิจฉัยให้เป็นโมฆะไปด้วย

10. การรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ได้เกิดรัฐประหารขึ้นอีกครั้งในประเทศไทยโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะทำการล้มล้างรัฐบาลรักษาการนายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล นับเป็นรัฐประหารครั้งที่ 13 ในประวัติศาสตร์ไทย (ชมลวรรณ หอมหวล, 2557) รัฐประหารดังกล่าวเกิดขึ้นหลังวิกฤตการณ์การเมืองซึ่งเริ่มเมื่อเดือนตุลาคม 2556 เพื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยก่อนหน้านั้นสองวัน คือ วันที่ 20 พฤษภาคม 2557 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่วันที่ 3.00 น. กองทัพบกตั้งกองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (กอ.รส.) และให้ยกเลิกศูนย์อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (ศอ.รส.) ที่รัฐบาลยังตั้งขึ้น กอ.รส. ใช้วิธีการปิดควบคุมสื่อ ตรวจสอบพิจารณาเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ต และจัดประชุมเพื่อหาทางออกวิกฤตการณ์การเมืองของประเทศ แต่การประชุมไม่เป็นผล จึงเป็นข้ออ้าง

รัฐประหารครั้งนี้ ซึ่งภายหลังรัฐประหาร มีประกาศให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สิ้นสุดลงยกเว้นหมวด 2 คณะรัฐมนตรีรักษาการหมดอำนาจ ตลอดจนให้ยุบวุฒิสภา จนเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2557 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งให้มีสถานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่แทนสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา วันที่ 21 สิงหาคม 2557 สถานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติเลือกพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2540-2557

1. วิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540

วิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 เกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลประกาศลอยตัวค่าเงินบาท ทำให้ค่าเงินบาทลดลง เพราะตัดการอิงเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ หลังจากความพยายามของรัฐบาลที่จะสนับสนุนค่าเงินบาทเมื่อเผชิญกับการแผ่ขยายแบบเกินเลยทางการเงิน (Financial overextension) อย่างรุนแรง รวมทั้งการบริหารกลไกทางเศรษฐกิจและการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่ผิดพลาด เช่น การจัดหาแหล่งเงินทุนและการบริหารสินเชื่อที่ไม่มีประสิทธิภาพด้วยการกู้เงินจากต่างประเทศมาปล่อยกู้ในประเทศ เพราะอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในต่างประเทศอยู่ในระดับต่ำและต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก รวมทั้งไม่ต้องกังวลเรื่องความเสี่ยงจากการผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนพฤติกรรมของสถาบันการเงิน ทำให้สัดส่วนหนี้ต่อทุนอยู่ในระดับสูง ทำให้เกิดความเสี่ยงในการบริหารสภาพคล่อง และเกิดความเสี่ยงในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยน ประกอบกับสถาบันการเงิน ปล่อยสินเชื่อกระจุกตัวอยู่ในตลาดที่มีสภาพฟองสบู่ในระดับสูง คือ ตลาดอสังหาริมทรัพย์และตลาดหุ้น ดังนั้น เมื่อเกิดวิกฤตในตลาดอสังหาริมทรัพย์และตลาดหุ้น จึงมีผลกระทบต่อสภาพคล่องของสถาบันการเงิน รวมทั้งนำไปสู่การสะสมหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของสถาบันการเงินในที่สุด รวมทั้งพฤติกรรมของผู้บริหารสถาบันการเงินที่มีการบริหารงานในลักษณะที่ทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้ผลกระทบทางเศรษฐกิจโดยรวม มีคนว่างงานเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก รายได้ของประชาชนลดลง เมื่อเกิดผลกระทบกับธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งเป็นภาคการผลิตที่เป็นแก่นและหัวใจหลักของขบวนการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจให้มีการเจริญเติบโต รวมทั้งปัญหาการล้มละลายหรือการปิดกิจการของภาคธุรกิจทุกขนาดก็ยิ่งทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจมากขึ้นตามไปด้วย

2. การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

การแปรรูปรัฐวิสาหกิจในประเทศไทย เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 โดยมีระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ และได้มีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปแล้วหลายแห่ง ปัจจุบันคงเหลือรัฐวิสาหกิจแบ่งออกเป็น 5 สาขาหลัก คือ สาขาสื่อสาร ประปา พลังงาน ขนส่ง

และรัฐวิสาหกิจอื่นซึ่งประกอบด้วยอุตสาหกรรม สังคม เทคโนโลยีการพาณิชย์และบริการ เกษตร สถาบันการเงิน สำหรับการสื่อสาร ปรธา พลังงาน และขนส่ง อาจกล่าวได้ว่า ที่ผ่านมารัฐวิสาหกิจเป็นผู้กำหนดบทบาทการดำเนินธุรกิจของสาขานั้น ๆ มาโดยตลอดเพราะการดำเนินงานมีลักษณะผูกขาด หรือไม่มีการแข่งขันมากนักรัฐวิสาหกิจหลายแห่งสามารถทำกำไรส่งให้รัฐเป็นจำนวนมาก ได้แก่ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล โรงงานยาสูบ องค์การโทรศัพท์ การสื่อสารแห่งประเทศไทย และรัฐวิสาหกิจด้านไฟฟ้า แต่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น บริการสาธารณูปโภคจากรัฐวิสาหกิจ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และการตอบสนองความต้องการของประชาชน

รัฐวิสาหกิจที่ขาดทุนอาจมีประสิทธิภาพ แต่ต้องขาดทุนเพราะรัฐบาลไม่ยอมให้กำหนดราคา ที่คุ้มทุนก็ได้ ในทางตรงกันข้าม รัฐวิสาหกิจที่กำไรก็ไม่ใช่ว่าจะมีประสิทธิภาพเสมอไป อาจเป็นเพราะรัฐวิสาหกิจนั้นเป็นผู้ผูกขาดและสามารถตั้งราคาโดยบวกกำไรเพิ่มขึ้นจากต้นทุนการผลิต ที่ค่อนข้างสูง อีกทั้งบริการที่ให้อาจมีคุณภาพต่ำ แต่ผู้บริโภคไม่มีทางเลือกเพราะต้องใช้บริการจากรัฐวิสาหกิจที่ผูกขาดเพียงรายเดียว พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายเพื่อแปลงทุนทั้งหมดหรือบางส่วนของรัฐวิสาหกิจประเภทองค์การของรัฐบาลและหน่วยงานธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของให้เป็นทุนเรือนหุ้นของรัฐวิสาหกิจในรูปแบบบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชน จำกัด โดยรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายนี้หมายถึงองค์การของรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา ประกาศของคณะปฏิวัติ เช่น การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และหน่วยงานธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของที่อาจไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลเนื่องจากถูกจัดตั้งโดยมติคณะรัฐมนตรี เช่น โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง โรงงานไฟ องค์การสุรา กรมสรรพสามิต โรงพิมพ์ตำรวจ กรมตำรวจ สำนักงานธนาุเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ และด้วยวัตถุประสงค์ของกฎหมายเพื่อการแปลงเป็นบริษัท รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายนี้จึงไม่รวมรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในรูปบริษัท ซึ่งรัฐถือหุ้นมากกว่าร้อยละ 50 อยู่แล้ว เช่น บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) บริษัท ขนส่ง จำกัด บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด บริษัท อุรุกรุงเทพ จำกัด เป็นต้น

กฎหมายทุนรัฐวิสาหกิจมิได้มีสภาพบังคับให้ทุกวิสาหกิจต้องแปลงเป็นบริษัท แต่มีเจตนารมณ์ให้รัฐวิสาหกิจใดที่ประสงค์จะเปลี่ยนรูปแบบจากรัฐวิสาหกิจ ที่เป็นองค์การของรัฐบาลไปเป็นบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด ไม่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนปกติ แต่ให้ดำเนินการจดทะเบียนตามขั้นตอนในกฎหมาย โดยจะมีคณะกรรมการนโยบายทุนรัฐวิสาหกิจ พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อได้รับอนุมัติหลักการแล้ว คณะกรรมการฯจึงนำเสนอรายละเอียดการแปลงเพื่อจัดตั้งบริษัท เมื่อคณะรัฐมนตรีอนุมัติก็ให้นายทะเบียนจดทะเบียนบริษัท ในขั้นแรกนี้

ให้กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือหุ้นแทนรัฐบาลทั้งหมด ซึ่งในขั้นนี้บริษัทยังคงมีสภาพเป็นรัฐวิสาหกิจ แล้วดำเนินการบริหารจัดการบริษัทที่ตั้งขึ้นใหม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัดต่อไป

การแปรรูปโรงไฟฟ้าราชบุรีเป็นก้าวแรก ของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจตามแผนแม่บท การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2542 อนุมัติให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) จัดตั้ง บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) หรือ Ratchaburi electricity generating holding public company limited ด้วยทุนจดทะเบียนเริ่มต้น 300 ล้านบาท และมี กฟผ. ถือหุ้นร้อยละ 100 แล้วให้บริษัทดังกล่าวจัดตั้งบริษัทในเครือ คือ บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรี จำกัด หรือ Ratchaburi electricity generating company limited เพื่อเป็นผู้ดำเนินการ โรงไฟฟ้าและทรัพย์สินอื่นทั้งหมดของโครงการโรงไฟฟ้าราชบุรี ซึ่งมีมูลค่าสูงถึง 60,000 ล้านบาท โดยในระยะแรก บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) จะระดมทุนจำนวน 16,000 ล้านบาท ด้วยการออกหุ้นสามัญจำหน่ายแก่ กฟผ. และประชาชนทั่วไปจำนวน 1,450 ล้านหุ้น เพื่อนำไปเป็นทุนในบริษัทในเครือใช้ซื้อโรงไฟฟ้าพลังความร้อน และ โรงไฟฟ้าพลังความร้อนร่วม และ ทรัพย์สินอื่นจาก กฟผ. แล้วนำหุ้นทั้งหมด เข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การที่โรงไฟฟ้าราชบุรีถูกเลือกแปรรูปก่อนองค์กรใด เพราะไม่ต้องการให้มีผลกระทบต่อพนักงานมากนัก โดยโรงไฟฟ้าราชบุรีเป็นโรงใหม่ซึ่งมีพนักงานอยู่เพียงประมาณ 200 คน การเปลี่ยนแปลงจะไม่มีผลกระทบต่อพนักงานมากนัก และยังเปิดโอกาสให้พนักงาน กฟผ. สามารถซื้อหุ้นเป็นเจ้าของโรงไฟฟ้าแห่งนี้ได้ในราคาตามมูลค่าที่ตราไว้ (พาร์)

ตามกฎหมายทุนรัฐวิสาหกิจซึ่งมีบทบัญญัติ ให้ดำเนินการด้วยมติของคณะรัฐมนตรี การที่คณะรัฐมนตรีจะเลือกรัฐวิสาหกิจใดมาแปรรูป และจะมีมติยุบรัฐวิสาหกิจใดเพื่อดำเนินการแปรรูป ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน ของคณะรัฐมนตรีแต่ละคณะ ที่จะต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา และประชาชนตามกลไกของรัฐธรรมนูญ ที่ให้สิทธิและเสรีภาพประชาชน ประกอบกับวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุด ของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ไม่ใช่เพื่อหารายได้สูงสุด จากการขายหุ้นรัฐวิสาหกิจ แต่เพียงอย่างเดียว การลดภาระการเงินของรัฐบาลก็เป็นอีกเป้าหมายหนึ่งเท่านั้น สิ่งที่สำคัญกว่าคือการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ จะต้องทำให้บทบาทของเอกชน ที่เพิ่มขึ้น นำไปสู่ประสิทธิภาพสูงสุดของการดำเนินกิจการ เพื่อประโยชน์ต่อผู้บริโภค ผู้ผลิต และเศรษฐกิจโดยรวม รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีด้านการผลิตให้ทันสมัย เพื่อสร้างเสริมศักยภาพทางการแข่งขัน สำหรับรองรับระบบตลาดเสรีที่การแข่งขันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต แต่อย่างไรก็ตามการแปรรูปรัฐวิสาหกิจก็เป็นที่ตั้งคำถามของสังคมมีความโปร่งใสมากน้อยเพียงใด และผลประโยชน์ไปตก

อยู่ที่ใครหรือกลุ่มบุคคลใด ทำให้เกิดเป็นประเด็นทางสังคมในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจมาโดยตลอด มีการชุมนุมประท้วงต่อต้านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจมาโดยตลอด

3. นโยบายข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA)

นโยบายข้อตกลงเขตการค้าเสรี คือ การรวมกลุ่มเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดภาษีศุลกากรระหว่างประเทศสมาชิกในข้อตกลงเขตการค้าเสรี ที่ทำข้อตกลงลงให้เหลือน้อยที่สุด หรือไม่มีเลย และใช้อัตรารภาษีปกติที่สูงกว่ากับประเทศนอกกลุ่ม การทำเขตการค้าเสรีในอดีตมุ่งในด้านการเปิดเสรีด้านสินค้า (Goods) แต่เขตการค้าเสรีในระยะหลัง ๆ นั้น รวมไปถึงการเปิดเสรีด้านบริการ (Service) และการลงทุนอีกด้วย โดยในช่วง พ.ศ. 2544 – 2549 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มแรกของการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) ของไทย มีการเร่งรัดเจรจาและจัดทำ FTA แบบทวิภาคีกับหลายประเทศพร้อม ๆ กัน เนื่องจาก รัฐบาลในช่วงนั้นมีนโยบายขยายตลาดส่งออก และได้รับแรงผลักดันจากกลุ่มผลประโยชน์ที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA)

กระบวนการกำหนดนโยบายข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) นายกรัฐมนตรีได้ใช้อำนาจตัดสินใจประเด็นสำคัญต่าง ๆ แบบรวมศูนย์ไว้ที่ตนเอง เนื่องจาก โครงสร้างและกลไกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เอื้ออำนวยให้นายกรัฐมนตรีใช้อำนาจดังกล่าวได้ นอกจากนี้ ในการจัดทำหรือเจรจានโยบายข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ต่าง ๆ คณะรัฐมนตรีมีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจ ทำให้รัฐบาลไม่เคยบอกกล่าวหรือขอความเห็นชอบจากรัฐสภาทั้งในช่วงก่อนเจรจาหรือก่อนที่จะเข้าผูกพันตาม นโยบายข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) กระบวนการเหล่านี้จึงมีเกิดประเด็นในเรื่องความโปร่งใส

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วง พ.ศ. 2540-2557

1. นโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร

รัฐบาลพรรคไทยรักไทยสามารถชนะการเลือกตั้งในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 ภายใต้สโลแกนที่ว่า พรรคไทยรักไทย หัวใจคือประชาชน พร้อมใช้แนวความคิดใหม่ที่ว่า คิดใหม่ ทำใหม่ เพื่อไทยทุกคน และชูนโยบายหลักในการเลือกตั้งตามแนวทางที่เรียกกันว่า ประชานิยม คือ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และสร้างโอกาส เพื่อมุ่งไปสู่ชัยชนะในการทำสงครามกับความยากจน สงครามยาเสพติด และสงครามปราบคอร์รัปชัน และในการเลือกตั้งวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 พรรคไทยรักไทยในฐานะพรรคการเมืองใหม่สามารถชนะการเลือกตั้งได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาเป็นอันดับหนึ่ง และทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรเสนอเป็นนายกรัฐมนตรี และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามประกาศ

พระบรมราชโองการลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

การเข้าบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ได้เข้าบริหารหลังภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาจาก พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้ประกาศนโยบายเร่งด่วนและสำคัญยิ่ง คือ การเร่งแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตของระบบเศรษฐกิจ การบริหารสังคม และการเมือง โดยจะต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้ทันสถานการณ์โดยปัญหามี 2 ส่วน คือ 1.หยุดการหดตัวของเศรษฐกิจที่กำลังก่อปัญหาทางสังคมให้กับประเทศ 2. การแก้ไขและปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ให้กับระบบเศรษฐกิจและสังคม ไปสู่ความมีเสถียรภาพ และความมั่นคงอันยั่งยืนของประเทศ

ทักษิณ ชินวัตร ได้ใช้กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เป็นตัวนำในการสร้างกระแสสังคม จนนำไปสู่การเกิดกระแสความศรัทธาต่อตัวผู้นำรัฐบาล และเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างรวดเร็ว โดยจัดรายการวิทยุฯ นายกฯ ทักษิณ คุยกับประชาชนทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) ช่วงเวลา 08.00 น. – 09.00 น. ในทุกวันเสาร์ และออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท.11) กรมประชาสัมพันธ์ ไปพร้อมกัน นอกจากนี้ ยังมีการเผยแพร่ขยายผลผ่านสื่อภาครัฐ ทางเว็บไซต์ สื่อสิ่งพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงภาครัฐอื่น สถานีวิทยุชุมชน หอกระจายข่าวในระดับหมู่บ้าน ทำให้เป็นรายการที่มีประชาชนและสื่อมวลชนให้ความสนใจมาก เรื่องราวที่นายกรัฐมนตรีนำมาเล่าในรายการ จึงสามารถสื่อสารไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว

นโยบายสาธารณะตั้งแต่ พ.ศ. 2544 – 2548 ของพรรคไทยรักไทยมีหลากหลายนโยบายที่สามารถสื่อสารกับประชาชน ได้แก่ การพักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การจัดตั้งธนาคารประชาชน การจัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก จัดตั้งบริษัทกลางในการบริหารสินทรัพย์ พัฒนารัฐวิสาหกิจให้เป็นองค์กรหลักในการกอบกู้เศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับประเทศ สร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยเสียค่าใช้จ่าย 30 บาทต่อครั้ง เร่งจัดตั้งสถาบันบำบัดผู้ติดยาเสพติด ควบคู่กับการปราบปรามยาเสพติด และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามคอร์ปชั่น

รัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้พยายามบริหารงานตามกรอบนโยบายที่ได้ให้สัญญาประชาคมไว้ และทำมากกว่าที่กำหนดไว้ตามนโยบายทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ แนวทางการบริหารประเทศของรัฐบาลที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง รัฐบาลได้บริหารประเทศด้วยการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจภายในและภายนอกประเทศด้วยการสร้างความแข็งแกร่งของฐานเศรษฐกิจระดับชาวบ้าน หรือที่เรียกว่ารากหญ้าให้เข้มแข็ง โดยอาศัยเม็ดเงินที่ใช้จ่าย

ภายในประเทศแก้ปัญหาความยากจนด้วยการให้โอกาสและลดภาระแก่ประชาชน และสร้างผู้ประกอบการใหม่ พร้อม ๆ กับการส่งเสริมการส่งออกและแก้ปัญหาทุกมิติไปพร้อมกัน

นโยบายประชานิยมอีกโครงการของรัฐบาลพรรคไทยรักไทยที่ได้รับความนิยม คือ กองทุนหมู่บ้าน หนึ่งล้านบาทต่อกองทุน มีการขึ้นทะเบียน เพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 74,215 กองทุน (รวีพร บุตรชิวัน, 2555) ซึ่งมีการปล่อยกู้ให้สมาชิกเพื่อนำสร้างงานสร้างรายได้ลดรายจ่ายและลดบรรเทาเหตุฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ โดยให้ธนาคารออมสิน ดำเนินการจัดตั้งธนาคารประชาชนเพื่อบรรเทาปัญหาดังกล่าว การพักชำระหนี้ การลดภาระของประชาชนซึ่งเป็นขบวนการหนึ่งของการขจัดความยากจน และลดช่องว่างของคนในสังคม รัฐบาลจึงได้ดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐาน ด้วยการพักชำระหนี้ให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกร นโยบายประชานิยมอีกโครงการ ได้แก่ การที่รัฐบาลได้ลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพให้กับประชาชนภายใต้โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ส่งผลให้ประชาชนพึงพอใจต่อนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคเป็นอย่างดี

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่รัฐบาลดำเนินการตั้งแต่เข้ามาเป็นรัฐบาลปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จเป็นรูปธรรมเร็วกว่าที่คิด เพราะศักยภาพของพี่น้องประชาชนในท้องถิ่นถูกนำออกมาด้วยการนำวิธีการบริหารจัดการ และการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ทำให้ยอดขายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่หมุนเวียนจากเดิมช่วงก่อนที่รัฐบาลเข้าบริหารประเทศ ซึ่งมีเพียง 200 ล้านบาทต่อปี จนมีรายได้และเงินหมุนเวียนในท้องถิ่น ประมาณ 10,000 ล้านบาท และรัฐบาลเสริมด้วยการนำเอาอินเทอร์เน็ตเข้าสู่ทุกตำบล เพื่อให้มีการหมุนเวียนการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ <http://www.thaitambon.com> ได้อีกช่องทางหนึ่ง (สุวิทย์ สงคราม, 2554) นอกจากนี้รัฐบาลได้มีมาตรการสนับสนุนการแปรรูปผลิตผลการเกษตร และพัฒนาผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า และคืนสิทธิให้ชาวบ้าน โดยให้มีการทำสุราหมัก และสุราแช่ ที่มีแอลกอฮอล์ไม่เกิน 15 ดีกรี ทำให้ประมาณการบริโภคสุราหมักสุราแช่ในท้องถิ่นมีการขยายตัว และรัฐสามารถเก็บภาษีได้เพิ่มขึ้น และก่อให้เกิดรายได้ใหม่อย่างไรก็ตามนโยบายประชานิยมต่าง ๆ ของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ซึ่งมีทั้งแง่บวกและแง่ลบ เกิดประโยชน์กับประชาชน แต่ก็ได้กลายเป็นรูปแบบที่นักการเมืองใช้ในการหาเสียงกันมากที่สุดในปัจจุบัน และถูกมองว่าไม่คุ้มค่ากับการลงทุนรัฐบาลใช้จ่ายเงินเพื่อโครงการนโยบายประชานิยมจนอาจจะส่งผลต่อโครงสร้างงบประมาณและเป็นภาระผูกพันต่อรัฐบาลอื่น ๆ ในอนาคตอีกด้วย เช่น พักชำระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย 3 ปี จะทำให้เกษตรกรไม่มีวินัยทางการเงินได้ ค่าใช้จ่ายในนโยบายสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพื่อลดรายจ่ายด้านสุขภาพโดยรวมของประเทศและประชาชนในการดูแลรักษาสุขภาพโดยเสียค่าใช้จ่ายเพียง 30 บาท/ครั้ง รัฐบาลต้องใช้งเงินอุดหนุนในจำนวนที่มาก เป็นต้น

2. นโยบายจำนำข้าวของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

โครงการรับจำนำข้าวเป็นโครงการที่รัฐบาลมีขึ้นเพื่อให้คุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของชาวนาเพื่อให้สินค้าเกษตรที่ชาวนาผลิตคือข้าวเปลือกได้รับผลตอบแทนสูงสุด โดยให้ไม่ต้องเป็นผู้แบกรับความเสี่ยงด้านการขายและราคาเหมือนโครงการประกันราคาข้าว แต่รัฐบาลเป็นผู้แบกรับความเสี่ยงไว้แทน พรรคเพื่อไทยเลือกที่จะแบกรับความเสี่ยงไว้แทนชาวนา เพราะเป็นโครงการที่เห็นได้ชัดเจนว่าชาวนาได้รับเงินมากกว่าโครงการประกันราคา จะทำให้เงินไปเพิ่มขึ้นในมือชาวนาทำให้เกิดการจับจ่ายส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัว หากพิจารณาในเชิงหลักการ การจำนำข้าวเป็นการแก้ปัญหาหาราคาข้าวตกต่ำในช่วงที่ผลผลิตข้าวออกสู่ตลาดมาก ชาวนาจะนำข้าวไปจำนำก่อนเพื่อรอเวลาที่ราคาข้าวสูงขึ้นแล้วจึงไถ่ถอนข้าวออกมาจำหน่าย แต่ในทางปฏิบัติเป็นการรับซื้อข้าวจากเกษตรกรเพื่อมาเก็บรักษาและจัดจำหน่ายเอง ในขณะที่เดียวกันก็ยังเป็นนโยบายสงเคราะห์ด้านรายได้แก่เกษตรกร เพราะรัฐบาลรับซื้อข้าวจากเกษตรกรในราคาที่สูงกว่าราคาตลาดมากจนเป็นไปได้ที่เกษตรกรจะกลับมาไถ่ถอนข้าวออกไป

นโยบายจำนำข้าวของรัฐบาลพรรคเพื่อไทยให้ธนาคารเพื่อการเกษตรเป็นผู้จ่ายเงินค่าข้าวเปลือกให้กับชาวนาโดยการโอนเงินผ่านบัญชีของชาวนาที่เปิดไว้กับธนาคาร นโยบายรับจำนำข้าวจึงเป็นนโยบายทางการเมืองที่รัฐบาลพรรคเพื่อไทยใช้หาเสียงกับประชาชน และเป็นนโยบายประชานิยมที่ได้รับความนิยมจากประชาชน โดยเฉพาะชาวนาเป็นอย่างมาก ซึ่งพรรคเพื่อไทยกำหนดการรับจำนำข้าวเปลือกเจ้า 15 ที่ดินละ 15,000 บาท (กระทรวงพาณิชย์, 2556) การรับจำนำเป็นการช่วยเหลือชาวนา หลังจากนั้นรัฐบาลจะระบายข้าวสารที่รับจำนำไว้เพื่อลดการสูญเสียให้มากที่สุด เพราะการระบายจะต้องเป็นไปตามราคาตลาดต่างกับการกำหนดการรับจำนำจากชาวนาที่ต้องให้ผลตอบแทนสูงสุด การขายจึงได้ราคาต่ำกว่าตอนรับซื้อหรือรับจำนำทั้งสิ้น เนื่องจากวันที่รับสินค้าเข้ามาเท่ากับวันที่ระบายออกไปยิ่งนานเท่าไรสินค้าก็จะยิ่งมีความเสื่อมสภาพมากขึ้นเท่านั้น แต่มีเรื่องของการช่วยเหลือเกษตรกรและผลพลอยได้จากการขายข้าวทางเศรษฐกิจในทางอ้อมแทน ส่งผลดีมายังระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามนโยบายจำนำข้าวของรัฐบาลพรรคเพื่อไทยก็เป็นประเด็นให้ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลกล่าวหาว่ารัฐบาลดำเนินนโยบายผิดพลาดทำให้รัฐบาลขาดทุนในจำนวนเงินที่มาก สร้างภาระด้านงบประมาณสูงมากทำลายความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมข้าวไทย ทำให้อุตสาหกรรมข้าวในประเทศอ่อนแอลงเพราะรัฐบาลกลายเป็นผู้ค้าข้าวรายเดียว ขณะที่ผู้ส่งออกข้าวหรือผลิตข้าวถูกต้องประมูลเพื่อซื้อข้าวจากรัฐ และเป็นประเด็นขัดแย้งทางสังคมที่สนับสนุนและต่อต้านนโยบายจำนำข้าวของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย

จากบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2557 ได้สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญทางการเมือง อันเนื่องมาจากการขยายตัวของ กระแสความเป็นประชาธิปไตย (Democratization) โดยเฉพาะหลังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และการดำเนินนโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณที่ทำให้ประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรมสำหรับประชาชนผู้ลงคะแนนเสียง รวมถึงบริบททาง เศรษฐกิจและสังคมที่มีการขับเคลื่อนออกจากส่วนกลางและก้าวข้ามกลไกของระบบราชการมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของชนบทไทยอย่างกว้างขวาง เกิดกลุ่มทุนวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม จนเป็นที่มาของการเกิดขึ้นชนชั้นกลางใหม่จำนวนมากขึ้น ความเป็นพลวัตของบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างรัฐไทย โครงสร้างอำนาจ ทุนธุรกิจ และโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมในระบบวิถีคิดแบบไทย เป็นอย่างมาก ผลิตผลของยุคสมัยแห่งความเปลี่ยนแปลงนี้ จึงสะท้อนออกมาในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ กระบวนการเกิดความขัดแย้งในสังคมไทยคือ การก่อเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2548-2557 เช่น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้าน เผด็จการแห่งชาติ (นปช.) และคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็น ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) เป็นต้น

บทที่ 5

พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (People's Alliance for Democracy: PAD) ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 (ผู้จัดการออนไลน์, 2551) โดยเกิดจากการรวมตัวกันของหลายองค์กร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรอิสระภาคประชาชน กลุ่มพันธมิตรฯ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อขับไล่นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ให้ลาออกจากตำแหน่ง เนื่องจากมีผลประโยชน์ทับซ้อน การแทรกแซงองค์กรอิสระ การแทรกแซงระบบราชการ การแทรกแซงการทำงานของสื่อ การละเมิดสิทธิมนุษยชน และการไม่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยมีแกนนำของกลุ่มพันธมิตรฯ รุ่นแรก ได้แก่ นายสนธิ ลิ้มทองกุล นายสมศักดิ์ โกศัยสุข พลตรีจำลอง ศรีเมือง นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ และ นายพิภพ ธงไชย โดยมีนายสุริยะใส กตะศิลา เป็นผู้ประสานงานของกลุ่มพันธมิตรฯ (ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย, 2552)

กลุ่มพันธมิตรฯ หรือกลุ่มคนเสื้อเหลือง เป็นกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศไทยที่มีบทบาทสำคัญในช่วง พ.ศ. 2548-2552 โดยมีที่มาจากการขายหุ้นกลุ่มชินคอร์ป ในช่วงระหว่างทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยที่สอง โดยตระกูลชินวัตรและคามาพงศ์ ได้ขายหุ้นที่มีทั้งหมด ให้แก่บริษัท เทมาเส็ก โฮลดิ้งส์ (พีทีอี) จำกัด ที่เป็นกองทุนเพื่อการลงทุนของรัฐบาลสิงคโปร์ ผ่านบริษัท ซีดาร์ โฮลดิ้งส์ เป็นเงินจำนวนมากถึง 73,271,200,910 บาท (โอเคเนชั่น, 2553) ผ่านตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์การซื้อขายหุ้นครั้งนี้จากกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เช่น พรรคการเมืองฝ่ายค้าน องค์กรเอกชน นักวิชาการ และประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในประเด็นการได้รับยกเว้นภาษีตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม ที่ได้ประกาศใช้เพียงสองวัน จนถูกกล่าวหาว่าทักษิณ ชินวัตร กระทำการเอื้อผลประโยชน์ให้คนใกล้ชิดและมีผลประโยชน์ทับซ้อน รวมทั้งยังมีเรื่องของประเด็นกิจการสื่อสารมวลชนที่ต้องตกไปอยู่ในการบริหารของต่างชาติ ซึ่งอาจกระทบต่อความมั่นคงของชาติได้

ถึงแม้ว่าทักษิณ ชินวัตร จะให้เหตุผลการขายหุ้นทั้งหมดในกลุ่มบริษัทชินคอร์ปออกไปเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน และรัฐบาลก็ต้องออกพระราชบัญญัติประกอบกิจการโทรคมนาคมตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับองค์การการค้าโลกตั้งแต่ พ.ศ. 2541 ซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการส่งร่างกฎหมายนี้เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาตั้งแต่ พ.ศ. 2547 เมื่อการเจรจาขายหุ้นเกิดขึ้นในปลาย พ.ศ. 2548 ซึ่งดำเนินการหลังจากกฎหมายได้ผ่านรัฐสภาไปแล้วกำลังอยู่ในขั้นตอนการรอลงพระปรมาภิไธยจึงประกาศการตกลงภายหลังกฎหมายมีการประกาศใช้เพียง 2 วัน แต่ก็ไม่สามารถทำให้สังคมหายสงสัยในเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนได้ ส่วนประเด็นกิจการสื่อสารมวลชน

ที่ต้องตกไปอยู่ในการบริหารของต่างชาติ ซึ่งอาจกระทบต่อความมั่นคงของชาติได้ ก็เป็นผลจากการที่รัฐบาลไทยมีนโยบายเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศอย่างเสรี ทำให้ธุรกิจสำคัญ ๆ เช่น ธุรกิจโทรคมนาคม ธุรกิจพลังงาน และธุรกิจการเงินมีกฎหมายเปิดโอกาสให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนได้ และมีหลาย ๆ กรณีผู้ขายได้รับการยกเว้นภาษีรายได้จากการขายหุ้นเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม กลุ่มบริษัทชินคอร์ปดำเนินกิจการสื่อสารและกิจการดาวเทียม ทำให้เกิดการสร้างกระแสว่ามีเรื่องของความมั่นคงของประเทศเข้ามาเกี่ยวข้อง และยังผู้ขายหุ้นกลุ่มบริษัทชินคอร์ปมีความใกล้ชิดกับทักษิณ ชินวัตร ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อรวมกับเหตุการณ์ที่ทักษิณ ชินวัตร ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมไทยอย่างรุนแรง กรณีที่นั่งเป็นประธานในพิธีศาสนาสัมพันธ์สยามฉันทน์แห่งชาติ หรือ ทำบุญประเทศ ภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในจุดตำแหน่งใกล้เคียงที่ตั้งพระราชอาสน์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2548 จนมีการตำราายชื่อให้มีการดำเนินคดีต่อทักษิณ ชินวัตร ในข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ จนต้องมีการชี้แจงว่าได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว และในการดำเนินงานภายใต้นโยบายของทักษิณ ชินวัตร หลาย ๆ นโยบายก็มักถูกกล่าวหาในเรื่องของผลประโยชน์ทับซ้อน การแทรกแซงองค์กรอิสระ การแทรกแซงการทำงานของระบบราชการ การแทรกแซงการทำงานของสื่อเพื่อผลประโยชน์ของรัฐบาลและพรรคการเมือง การใช้ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการประกาศสงครามยาเสพติด การใช้ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการแก้ไขปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการไม่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการชุมนุมขับไล่ทักษิณ ชินวัตร ให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

การชุมนุมเพื่อขับไล่ทักษิณ ชินวัตร ให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กลายเป็นการชุมนุมทางการเมืองครั้งใหญ่มีประชาชนออกมาชุมนุมเป็นจำนวนมาก และกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ประกาศนัดชุมนุมใหญ่ที่ลานพระบรมรูปทรงม้าในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยจะมีการเคลื่อนไหวกครั้งใหญ่ จนทำให้คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) นำโดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ทำการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ ประกาศยกเลิกการชุมนุมใหญ่ในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 และยุติการชุมนุมไป แต่ยังคงมีการจับตาทางฝ่ายของอดีตนายกรัฐมนตรีอยู่ เพื่อให้อดีตนายกรัฐมนตรีรวมทั้งคณะรัฐมนตรีในพรรคไทยรักไทยได้กลับมาเป็นรัฐบาลในอนาคต

ภายหลังที่มีการทำรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ต่อมาคณะรัฐประหารได้แต่งตั้งพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 โดยพรรคพลังประชาชนชนะการเลือกตั้งได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาเป็นอันดับหนึ่ง

และสามารถจัดตั้งรัฐบาลผสม โดยมีนายสมักร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ก็ถูกสังคมนิยมว่า ทักษิณ ชินวัตร อยู่เบื้องหลังในการสนับสนุนการขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีของนายสมักร สุนทรเวช และทักษิณ ชินวัตร มีอิทธิพลและมีอำนาจชี้นำพรรคพลังประชาชนและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากพรรคพลังประชาชนได้ จนเกิดการสร้างกระแสขบไล่ “รัฐบาลนอมีนี่” ในเวลาต่อมา การบริหารราชการแผ่นดินภายใต้ นายสมักร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรีจึงถูกสร้างวาทกรรมเพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ความทุจริตหลายอย่างผสมผสานกับอุดมการณ์ราชาชาตินิยม เช่น การขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกแต่เพียงฝ่ายเดียว และความพยายามในการเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อนิรโทษกรรมให้แก่ทักษิณ ชินวัตร เป็นต้น กลุ่มพันธมิตรฯ จึงมีการนัดหมายเพื่อกลับมาชุมนุมอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 โดยใช้กลยุทธ์การ “ดาวกระจาย” ไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อทวงถามการตรวจสอบทุจริตในรัฐบาลทักษิณซึ่งเป็นประเด็นหลักในการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ในครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2548 รวมทั้งเร่งรัดคดีการดำเนินคดีการทุจริตการเลือกตั้งของนายยงยุทธ ดิยะไพรัช กรรมการบริหารพรรคพลังประชาชน การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ เพื่อต่อต้านรัฐบาลยังคงมีอย่างต่อเนื่อง และได้ทำการบุกยึดทำเนียบรัฐบาลในวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2551 (ผู้จัดการออนไลน์, 2551) ส่งผลให้รัฐบาลยื่นเรื่องฟ้องศาลเพื่อออกหมายจับแกนนำ รวมทั้งนายสุริยะใส กตะศิลา นายเทอดภูมิ ใจดี นายอมร อมรรัตนนานนท์ และนายไชยวัฒน์ ลินสุวงศ์ ต่อมากลุ่มพันธมิตรฯ จึงได้มีการประกาศจัดตั้งแกนนำรุ่นสอง ได้แก่ นายสาวิทย์ แก้วหวาน นายศิริชัย ไม้งาม นายสำราญ รอดเพชร นางมาลีรัตน์ แก้วก่า และนายศรัณยู วงษ์กระจ่าง และยังมีการชุมนุมเรียกร้องมาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2551 ศาลรัฐธรรมนูญมีมติเอกฉันท์ วินิจฉัยให้นายสมักร สุนทรเวช พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในคดีจัดรายการ ชิมไปบ่นไป และยกโทษ 6 โมงเช้า ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติต้องห้าม และในเวลาต่อมาสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ ยังคงชุมนุมต่อไป เนื่องจากนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทักษิณ ชินวัตร ในฐานะน้องเขย

กลุ่มพันธมิตรฯ ได้มีการนำกลุ่มผู้ชุมนุมมาชุมนุมบริเวณหน้าอาคารรัฐสภาเพื่อเป็นการกดดันมิให้คณะรัฐมนตรีภายใต้การนำของนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีเข้าแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ในวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2551 เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงได้เข้าสลายการชุมนุมเพื่อเปิดทางเข้าออกอาคารทั้งก่อนและหลังการประชุม จากเหตุการณ์ดังกล่าวได้มีผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บ การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง และปลายเดือนพฤศจิกายนและต้นเดือนธันวาคม กลุ่มพันธมิตรฯ ได้บุกยึดทำอากาศยานดอนเมืองและสุวรรณภูมิ การชุมนุมดังกล่าวดำเนินไปจนถึงวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ภายหลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญมีมติเอกฉันท์ให้ยุบพรรคพลัง

ประชาชนความผิดตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตและให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นเวลา 5 ปี ส่งผลให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ประกาศยุติการชุมนุมทั้งที่ทำเนียบรัฐบาล ทำอากาศยานสุวรรณภูมิ และทำอากาศยานดอนเมืองในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2551 (พิเชฐ ยิ่งเกียรติคุณ, 2560)

ปรากฏการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ทั้งสองครั้งดังกล่าว สามารถวิเคราะห์อุดมการณ์ เจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ได้ดังต่อไปนี้

อุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย พ.ศ. 2548 และ 2551

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย พ.ศ. 2548 เริ่มต้นจากการเคลื่อนไหวเรื่องปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนของทักษิณ ชินวัตร เป็นปัญหาหลักที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ซึ่งต่อมาได้ขยายไปสู่รายละเอียดของความผิดพลาดในการบริหารประเทศของรัฐบาล เช่น นโยบายในการจัดทำความตกลงว่าด้วยการค้าเสรี (FTA) ที่เกิดคำถามว่าไม่ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และยังมีข้อกล่าวหาว่าทักษิณมีส่วนได้เสียเป็นพิเศษหรือไม่กับการทำความตกลงว่าด้วยการค้าเสรีในบางกรณี นอกจากนี้ยังมีนโยบายการปราบปรามยาเสพติดที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยการฆ่าตัดตอน และยังมีข้อวิจารณ์ต่อการจัดการปัญหาความไม่สงบชายแดนภาคใต้ที่ผิดพลาด เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเคลื่อนไหวเพื่อตรวจสอบและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลทักษิณ แต่ในเวลาต่อมาแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ กลับยึดโยงเข้ากับอุดมการณ์ “ราชาชาตินิยม” อย่างเห็นได้เด่นชัด ดังจะเห็นได้จากการปราศรัยโจมตีเรื่องการขายหุ้นชินคอร์ป การทำความตกลงว่าด้วยการค้าเสรี (FTA) การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ว่าเป็น “การขายชาติ” อันเป็นเรื่องที่ในเวลาต่อมาได้นำไปสู่การเคลื่อนไหวภายใต้อุดมการณ์ราชาชาตินิยมและวาทกรรมถวายนครินทรราชอำนาจ

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ นั้น มีอุดมการณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระบบคิด ซึ่งอยู่เบื้องหลังเจตจำนงในการขับไล่รัฐบาลทักษิณ โดยยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ในการต่อสู้หลักของกลุ่มพันธมิตรฯ คือ การนำประเด็นเรื่อง “การละเมิดพระราชอำนาจ” มาสร้างความชอบธรรมและแสวงหาแนวร่วมหรือมวลชนที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง ภายใต้คำขวัญ “ถวายนครินทรราชอำนาจ” ดังที่ ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์ แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ รุ่นที่สอง ได้ให้ความเห็นว่า

“ด้วยสาเหตุจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากความไม่ชอบมาพากลของรัฐบาล จะว่าไปแล้วในช่วงเวลาตอนนั้นก็ม็อบประท้วงไม่ว่าจะเป็นการทุจริต คอร์รัปชัน การแทรกแซงองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ การกระทำที่ไม่เหมาะสมต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน เป็นต้น แล้วก็ผลประโยชน์ทับซ้อน เรื่องราวเหล่านี้ทำให้กลายเป็นพัฒนาการก่อให้เกิดพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ตอนนั้นก็ม็อบ 5 คน อย่างกลุ่มคน 5 คนก็เห็นที่ไปที่มา อย่างคุณสนธิมาจากสื่อมวลชนที่ก่อร่างสร้างตัวจากฐานล่างที่ถูกกระทำโดยที่ยังไม่เป็นธรรมจากรัฐบาล ต่อมาคือ พลตรีจำลอง ศรีเมือง มีน้ำหนักมากกลายเป็นกลุ่มคนที่เคยต่อต้านอำนาจทางเผด็จการฝ่ายทหารแล้วก็มีพลังอำนาจในการเคลื่อนไหวมวลชนตั้งแต่ในอดีต และเป็นฝ่ายรัฐบาลของคุณทักษิณมาก่อนด้วย ทำให้น้ำหนักของคนที่คล้อยตามในพรรคไทยรักไทยเดิม แล้วก็แน่นอนว่ายังมีคุณพิภพ ชงไชย กลุ่ม NGOs ที่มีการติดตามความไม่เป็นธรรมของคุณทักษิณมาก่อนคุณสนธิอีก แต่ว่าไม่มีกระแสหรือว่า คุณสมศักดิ์ โกศัยสุข ตัวแทนรัฐวิสาหกิจ หรือว่าสมาพันธ์ประชาธิปไตยที่ได้โหวตมาเลือกมา อาจารย์สมเกียรติ คงไพบูลย์ มาจากครู ซึ่งองค์กรครูตอนนั้นก็มีการต่อต้านรัฐบาล เรื่องการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ แล้วระบบเงินเดือนครูต่าง ๆ เกิดปัญหาเกิดขึ้น ก็จึงทำให้องค์ประกอบหลักมารวมตัวกัน จนเกิดพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยมีคุณสุริยะใส กตะศิลา ซึ่งก็เป็นเลขา ครป.เดิม คณะกรรมการรวมเพื่อประชาธิปไตย ก็เป็นเหตุทำให้เกิดการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในจตุราภรณ์ที่มาจากปรากฏการณ์สนธิ” (ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, 6 มิถุนายน 2560, สัมภาษณ์)

อุดมการณ์ชาตินิยมของไทยโดยการรับรู้ทั่วไปนั้น หมายถึง 3 สถาบันหลัก คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หรือ “อุดมการณ์ไตรภักดิ์” แต่พลวัตทางประวัติศาสตร์ของชาตินิยมในสังคมไทยกลับพบว่า 3 สถาบันนี้ถูกจัดลำดับความสำคัญสูงต่ำแตกต่างกันไปตามแต่ละช่วงเวลา โดยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น สถาบันพระมหากษัตริย์มีสถานะสูงสุด ชาติก็คือกษัตริย์ ชาติกับกษัตริย์คืออันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการแบ่งแยก ศาสนาคือศาสนาพุทธแบบที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองรัฐชาติสยาม และเมื่อก้าวเข้าสู่สมัยประชาธิปไตยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การอธิบายชาตินิยมสำหรับพระมหากษัตริย์ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ แต่อาจจะถูกจัดลำดับให้เป็นอันดับสองรองจากชาติเนื่องจากชาติสมัยใหม่มีรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือเป็น “ระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ” (Constitutional monarchy) ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแห่งรัฐโดยไม่ทรงมีบทบาททางการเมืองและทรงอยู่ในขอบเขตของรัฐธรรมนูญไม่ว่าเป็นหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Constitutional Monarchy, 2011)

ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูสถานะและความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ขึ้นมาอยู่ในสถานะสูงสุดอีกครั้งในการเมืองไทยสมัยปัจจุบัน แต่กระบวนการฟื้นฟูอุดมการณ์ราชาชาตินิยมส่งผลต่อการรับรู้ของชนชั้นกลางในเมืองและชนชั้นล่างในชนบทที่ต่างกัน (ประชาติ, 2553 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุหลาบ, 2553, หน้า 159) กล่าวคือ ชนชั้นกลางในเมืองซึ่งได้รับการหล่อหลอมกล่อมเกลามาจากระบบการศึกษาที่รัฐเป็นผู้ควบคุมกำกับเนื้อหาจะอ่อนไหวในประเด็นชาตินิยมได้มากกว่า และที่สำคัญประเด็นเรื่องชาตินิยม โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ของไทยไม่ได้อยู่ในความคิดของคนรากหญ้า แต่เป็นเรื่องที่อยู่ในความคิดของชนชั้นกลาง (เพ็ญลักษณ์ ภัคดีเจริญ, สัมภาษณ์ อकिन รพีพัฒน์, 2553 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุหลาบ, 2553, หน้า 159) นอกจากนี้ เรื่องราชาชาตินิยมที่กลุ่มพันธมิตรฯ หยิบจับมาใช้นั้นยังมีการหยิบยกประเด็นจริยธรรมทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น การหยิบยกเรื่องการขายหุ้นชินคอร์ปโดยไม่เสียภาษีว่าเป็นการขาดจริยธรรมของผู้นำ ปัญหาในการทำบุญประเทศในวัดพระแก้ว การถ่ายทอดอุดมการณ์ดังกล่าวได้แฝงในลักษณะของการใช้ “วาทกรรมคู่ตรงข้าม” เป็นเครื่องมือในสงครามวัฒนธรรมนี้ เช่น ความดี-ความชั่ว คุณธรรมจริยธรรม-การทุจริตคอร์รัปชัน คนดี-คนไม่ดี ฯลฯ การใช้วาทกรรมของกลุ่มพันธมิตรฯ อย่างเข้มข้นเด่นชัดนี้ก็เพื่อสื่อสารให้สังคมเห็นวาทกัมมกำลังแข่งบารมีกับพระมหากษัตริย์และกำลังละเมิดพระราชอำนาจ อันจะเป็นการทำลายความชอบธรรมของผู้นำทางการเมืองที่มาจากกระบวนการเลือกตั้งได้อย่างดีเยี่ยม

อย่างไรก็ตาม ชนชั้นสูงในกลุ่มพันธมิตรฯ กลับไม่ได้เป็นกลุ่มคนที่มืบทบาทแข็งขันในการใช้อุดมการณ์ราชาชาตินิยม และวาทกรรมละเมิดพระราชอำนาจเพื่อต่อต้านอำนาจทางการเมืองของทักษิณที่ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง แต่บทบาทดังกล่าวกลับกลายเป็นของกลุ่มชนชั้นกลาง และคนเมือง กลุ่มพันธมิตรฯ จึงได้สร้างวาทกรรมในการขับไล่ทักษิณ จากประเด็นปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ประเด็นการผูกขาดอำนาจทางการเมือง และผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจไว้ที่ตนเอง เครือญาติ และพรรคพวก โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการผูกขาดนั้น ในมุมมองของชนชั้นกลางถือว่าเป็นอุปสรรคต่อความเติบโตทางเศรษฐกิจการเมืองของพวกเขา และเป็นการเอาัดเอาเปรียบพวกเขาอย่างยิ่ง ชนชั้นกลางเหล่านี้จึงต้องการความโปร่งใส พรรคการเมืองที่ไม่มีเสียงข้างมากในสภาเกินไป สื่อมวลชนที่มีความเป็นอิสระ และการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับโลกาภิวัตน์ที่ให้ประโยชน์กับชนชั้นนำ ชนชั้นกลาง และคนเมืองเป็นหลัก ขณะที่ในสมัยรัฐบาลทักษิณ ชนชั้นกลางเหล่านี้ไม่อาจได้รับการตอบสนองต่อมโนทัศน์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมดังที่พวกเขาคาดหวัง

การใช้อุดมการณ์ชาตินิยมของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงนำไปสู่การที่ผู้นำของขบวนการพยายามที่จะเชื่อมโยง ประสานสร้างเครือข่าย และประนีประนอมกับชนชั้นนำได้หากเห็นว่า กลุ่ม

ชนชั้นนำนั้น ๆ ไม่ได้ทำอะไรที่ขัดแย้งกับผลประโยชน์ของ “ชาติ” ตามที่ชนชั้นกลางบางกลุ่มในสังคมเป็นผู้นิยามความหมาย ขอบเขต และผลประโยชน์ของชาติเพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นตนเองเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ชนชั้นกลางที่ร่วมกันต่อต้านทักษิณจึงมีจุดร่วมที่สามารถรวมพลังการเมืองอันหลากหลายเหล่านี้เข้าด้วยกัน คือ อุดมการณ์ชาตินิยมแบบอนุรักษนิยมที่เน้นเรื่องชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ แม้จะมีความแตกต่างหลากหลายกันทางอุดมการณ์และการเมืองมาก่อนหน้านี้ก็ตาม กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการ “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” เจตจำนงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการกู้ชาติของนายสนธิ ลิ้มทองกุล นับตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2548 ถึง กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 จึงถูกขับเคลื่อนด้วยวาทกรรม “ถวายคืนพระราชอำนาจ” และ “ขอพระราชทานนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 7”

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แม้ชื่อเรียกร้องถวายคืนพระราชอำนาจที่ริเริ่มโดยขบวนการกู้ชาติของนายสนธิ ลิ้มทองกุล จะเป็นชนวนให้เกิดการโต้เถียงในแวดวงวิชาการถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมในการนำวาทกรรมดังกล่าวมาใช้ แต่กลุ่มพันธมิตรฯ ซึ่งประกอบด้วยชนชั้นที่สำคัญ 2 กลุ่ม คือ ชนชั้นนำและชนชั้นกลางที่ถูกลดความสำคัญลงและสูญเสียผลประโยชน์จากระบบทักษิณ กับองค์กรภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายต่าง ๆ ซึ่งชนชั้นนำและชนชั้นกลางมีอำนาจนำในการกำหนดทิศทางเคลื่อนไหวก็เห็นด้วยกับการใช้วาทกรรมพระราชอำนาจเป็นยุทธวิธีนำในการเคลื่อนไหว ดังนั้น กลุ่มพันธมิตรฯ จึงมีแนวอุดมการณ์ทางการเมืองชาตินิยมในแบบที่เรียกว่า “ราชาชาตินิยม” (เกษียร เตชะพีระ, 2549, หน้า 159 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุหลาบ 2553, หน้า 160) โดยการนิยามทักษิณกับระบอบทักษิณให้เป็นศัตรูของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยมีการเรียกร้องให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้มาตรา 7 เพื่อพระราชทานนายกรัฐมนตรีเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนที่สุดของเจตจำนงในการเคลื่อนไหวด้วยอุดมการณ์นี้

การเคลื่อนไหวต่อสู้ตามแนวทางแห่งมาตรา 7 ได้สะท้อนให้เห็นถึงยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวโดยใช้ “วิธีพิเศษ” ที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “วิธีการรัฐประหารโดยรัฐธรรมนูญ” (สมชาย ปรีชาศิลป์, 2549, หน้า 6 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุหลาบ, 2553, หน้า 172) ซึ่งเป็นยุทธวิธีในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์ต่อประชาธิปไตยโดยตรง เพราะไม่เชื่อมั่นในพลังอำนาจและพลังการเคลื่อนไหวของประชาชนมากไปกว่าการสร้างเครือข่ายกับชนชั้นนำที่ถืออำนาจรัฐซึ่งสามารถควบคุมกำกับและสั่งการกลไกรัฐได้อย่างไม่เป็นทางการ ในที่สุดขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนก็เป็นเพียงตัวแสดงทางการเมืองหนึ่งที่ชนชั้นนำใช้เพื่อต่อสู้กับอำนาจการเมืองที่มาจากทางเลือกตั้ง และปูทางไปสู่การสร้างวัฒนธรรมให้แก่วิธีการที่มีได้เป็นไปตามครรลองของประชาธิปไตย การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงมีเจตจำนงที่เชื่อมั่นอยู่กับวิธีพิเศษโดยเฉพาะการใช้อำนาจพิเศษในการเปลี่ยนการเมืองมากกว่าที่จะเป็นการสร้างรากฐานในการ

พัฒนาการเมืองตามแนวทางประชาธิปไตย สอดคล้องกับที่ สมศักดิ์ โกศัยสุข แกนนากลุ่มพันธมิตรฯ ให้ความเห็นว่า

การเมืองที่ผ่านมามันอ่อนแอ รัฐบาลอ่อนแอ ทำให้รัฐบาลแข็ง พอรัฐบาลแข็งก็เลยโยกไปที่รัฐบาลทักษิณ ซึ่งตรวจสอบไม่ได้ ในขณะที่ดั่งองค์กรตรวจสอบมาเยอะไม่ว่าจะเป็น ปปช. ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดิน ถูกตั้งมาเยอะ แต่ว่าฝ่ายค้านอภิปรายไม่ได้ พออภิปรายไม่ได้ รัฐบาลมันก็แข็งในรัฐบาลของทักษิณ แล้วก็รู้กันอยู่ว่าการเลือกตั้งประเทศไทยมันซื้อเสียงมาโดยตลอด เป็นมาโดยตลอด ทีนี้ช่วงที่เขาเป็นรัฐบาลต่อจากประชาธิปัตย์ ตั้งแต่ปี 43 โดยในส่วนของพวกเราก็ได้เข้าไปร่วมก็คือต่อต้านการขายรัฐวิสาหกิจ สมัยรัฐบาลนายชวน ก็ออก พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการแปรรูปที่เราไปศึกษาในทั่วโลกแล้วว่าการแปรรูปก็คือ การไปโอนทรัพย์สินส่วนใหญ่ที่เป็นของสาธารณะ ของรัฐ ของคนส่วนใหญ่ ของประชาชนไปให้นายทุน คือ คำกำไรซึ่งไม่เป็นผลดีทั่วโลก เราเป็นผู้นำแรงงานก็มีเครือข่ายทั่วโลก ได้แลกเปลี่ยนเรื่องนี้กับ รัฐบาลทักษิณมาถึงก็ประกาศเลยว่าจะไม่มีการแปรรูปตอนหาเสียง แต่พอเข้ามาเป็นรัฐบาลก็ดำเนินการแปรรูปหมดเลย ทั้งปตท.และอื่น ๆ แล้วก็มี การทุจริตมีการคอร์รัปชันกันมาก แล้วไปถึงก็มีการไปซื้อ ส.ส. ซื้อพรรค ซื้อคน ซื้อพรรค จนกระทั่งว่าเป็นเสียงข้างมาก แล้วมีการจะแปรรูปไฟฟ้าอะไรสารพัดเลย พวกเราก็ต่อต้าน ซึ่งไม่ได้ค้านเฉพาะระบอบทักษิณ แต่ค้านมาตลอด และในช่วงหลังก็มีหลายเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องใช้อำนาจในการที่ละเมิดสิทธิประชาชน เช่น ขบวนการปราบยาเสพติด ซึ่งคนไม่ได้ขึ้นศาลหลายคน ต้องเสียชีวิตไป ฉะนั้นการทุจริตคอร์รัปชันมีมากในเรื่องของการแปรรูป ถ้าสังเกตจะเห็นว่าการแปรรูป ปตท. แปรรูปองค์การโทรศัพท์ การทำอากาศยาน การบินไทย เรื่องห่วยออนไลน์ เรื่องบ้านเอื้ออาทร เรื่องเอ็กซ์เอ็มเบ็งค์ เรื่องทุจริตแปลงค่าสัมปทานเป็นสรรพสามิตในองค์การโทรศัพท์ และยังจะแปรรูป กฟผ. อะไรเยอะแยะไปหมดซึ่งเป็นการทุจริตซึ่งตอนหลังมีการขึ้นศาลกัน จะเห็นว่าอยู่ในรัฐวิสาหกิจทั้งหมด อันนี้คือเจตนารมณ์ทางการเมืองของพันธมิตรฯ ในขณะนั้น (สมศักดิ์ โกศัยสุข, 12 กรกฎาคม 2560, สัมภาษณ์)

การที่กลุ่มพันธมิตรฯ รับเอาอุดมการณ์ราชาชาตินิยมไปเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านกระบวนการจัดตั้งของตนเอง เป็นเรื่องที่น่าพิจารณาว่า กลุ่มพันธมิตรฯ มีความเชื่อมั่นต่อพลังประชาชนมากน้อยเพียงใด เพราะหากมีความเชื่อมั่นในพลังประชาชน ก็จะต้องนำการเคลื่อนไหวไปสู่การเปลี่ยนแปลงโดยมีประชาชนเป็นฐานอย่างแท้จริง การหันเข้าหาวิธีพิเศษจึงสะท้อนความเป็น “นักยุทธวิธี” (พัชรี อังกูรทัศนียรัตน์, 2550 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุลดำ, 2553, หน้า 173) ที่ตั้งใจมองข้ามการแก้ปัญหาตามแนวทางประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม รวมทั้งยังได้สะท้อนให้เห็นอำนาจนำในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่โน้มเอียงไปในแนวทางของชนชั้นกลางและชนชั้นนำดั้งเดิม ซึ่งเน้นการเคลื่อนไหวในแนวทางชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มากกว่าที่จะโน้ม

เอียงไปในแนวทางมวลชนฝ่ายภาคประชาชน ที่เน้นตรวจสอบอิทธิพลของทุนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การเมืองกันอย่างแยกไม่ออก

การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงไม่ได้มุ่งเน้นไปในแนวทางของประชาธิปไตยที่มี ฐานอยู่บนหลักนิติธรรม แต่กลับมุ่งเน้นแนวทางราชาชาตินิยม โดยการให้พระมหากษัตริย์ใช้พระ ราชอำนาจในการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โดยมีฐานการสนับสนุนจากชนชั้นกลางฝ่ายอนุรักษนิยม เช่น ข้าราชการ ชนชั้นกลางดั้งเดิม และกลุ่มทุนดั้งเดิมทั้งรายย่อยและรายใหญ่ในต่างจังหวัดและใน กรุงเทพฯ หากเปรียบเทียบกับ การต่อสู้ทางการเมืองในอดีต ก็จะพบว่ามีความใกล้เคียงกับการ เคลื่อนไหวของกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มนวมพล และกลุ่มกระทิงแดง ที่จุดประเด็นในการเข้า ร่วมกับอำนาจรัฐเพื่อปราบปรามกลุ่มนิสิตนักศึกษาในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 โดยให้ ประเด็นหมิ่นพระบรมเดชานุภาพเป็นยุทธวิธีภายใต้อุดมการณ์ราชาชาตินิยมเช่นเดียวกัน (ใจ อึ้งภากรณ์, 2543, หน้า 75-76 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุลหล้า, 2553, หน้า 177-178)

นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2551 สมัยรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช กระแสชาตินิยมได้ถูกนำมาใช้จุดประเด็นตามอุดมการณ์ราชาชาตินิยมอีกครั้ง ในกรณี การขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกของกัมพูชา แต่การกระทำของกลุ่มพันธมิตรฯ ดังกล่าวเป็นไปเพียงเพื่อมุ่งหวังผลที่จะล้มรัฐบาลของนายสมัครเท่านั้น โดยไม่ได้สนใจบริบททาง ประวัติศาสตร์และทำความเข้าใจวิถีชีวิตชายแดนดังกล่าวว่าจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และ ความสัมพันธ์ของชาวบ้านในบริเวณนั้นอย่างไร จนนำไปสู่การปะทะกันระหว่างกลุ่มพันธมิตรฯ และชาวบ้านในพื้นที่ (ประชาไท, 2553 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุลหล้า, 2553, หน้า 178)

การใช้อุดมการณ์ราชาชาตินิยมของกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญ ในการต่อสู้เพื่อลดทอนความชอบธรรมของรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลสมัคร และรัฐบาลสมชาย ที่อ้าง ความชอบธรรมทางการเมืองจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย สะท้อนให้เห็นแนวคิดที่ มองว่าอำนาจที่ชอบธรรมในการต่อสู้ทางการเมืองอาจไม่จำเป็นต้องมาจากกระบวนการทาง ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง เช่น ความชอบธรรมทางการเมืองแบบพระราชอำนาจซึ่งไม่ใช่อำนาจ สมัยใหม่ที่มีโครงสร้างเชิงสถาบันให้พิสูจน์ได้ว่ามาจากประชาชน (ประชาไท, 2553 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุลหล้า, 2553, หน้า 178)

นอกจากนี้ เดวิด ฮาร์วี (David Harvey) ยังชี้ให้เห็นว่า ในหลาย ๆ ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ฯลฯ ได้แสวงหาทางออกต่อความไร้ระเบียบโดยหันไปหาลัทธิอนุรักษนิยม ใหม่ (Neo-conservatism) ซึ่งลักษณะของนักอนุรักษนิยมใหม่ มีดังต่อไปนี้ (ภัควดี วีระภาสพงษ์, 2553 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุลหล้า, 2553, หน้า 179)

ประการแรก นักอนุรักษ์นิยมใหม่เชื่อว่าระเบียบสังคมคือคำตอบต่อสภาพสับสนวุ่นวายของผลประโยชน์ปัจเจกบุคคล

ประการที่สอง การให้ความสำคัญต่อศีลธรรมจรรยาอย่างเคร่งครัด โดยเชื่อว่าจะเป็นสิ่งร้อยเชื่อมสังคมที่จำเป็นต่อการรักษาองค์กรการเมืองให้มีความมั่นคง เมื่อต้องเผชิญกับอันตรายจากภายนอกและภายในประเทศ ผลประโยชน์ปัจเจกบุคคลอาจสร้างความสับสนวุ่นวายจนมีอำนาจเหนือระเบียบสังคมได้ อนุธิปไตยของตลาด การแข่งขัน และลัทธิปัจเจกบุคคลนิยมที่ไม่มีการควบคุม อาจนำไปสู่การพังทลายของความผูกพันและความสามัคคีทั้งหมด จนสังคมตกลงสู่ขอบเหวของอนุธิปไตยและการทำลายล้างกันเอง

สอดคล้องกับที่ สาราญ รอดเพชร แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ รุ่นที่สอง ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “กลุ่มพันธมิตรก็ยังเชื่อในระบบประชาธิปไตยนั่นล่ะ แล้วยังไม่ได้รังเกียจประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่มี ส.ส. ประมาณนี้ แต่เราต้องการการเมืองที่ ภาษาปัจจุบันมีธรรมาภิบาล อันนี้มันก็เชื่อมโยงกันว่าเราต้องการ เราเกลียดเรื่อง โกง เราก็ต้องการการเมืองที่มีธรรมาภิบาล ในช่วงของการไปยึดทำเนียบก็มีการประชุมหารือเหมือนกันนะ ทำการบ้าน ทำการศึกษา มีฝ่ายวิชาการ นั่นกันว่ามันจะออกแบบยังไง” (สาราญ รอดเพชร, 19 มิถุนายน 2560, สัมภาษณ์)

ดังนั้น การข่มขู่บังคับระดับหนึ่งเพื่อฟื้นฟูระเบียบขึ้นมาใหม่จึงเป็นความจำเป็น ด้วยเหตุนี้เอง นักอนุรักษ์นิยมใหม่จึงเน้นการสร้างความเข้มแข็งของกองทัพเพื่อเป็นเครื่องมือแก้ไขความสับสนวุ่นวายของผลประโยชน์ปัจเจกบุคคล เหตุผลนี้เองทำให้นักอนุรักษ์นิยมใหม่มีแนวโน้มที่มักจะกระพือความหวาดกลัวภัยคุกคามต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของชาติ ทั้งภัยที่เป็นความจริงและจินตนาการขึ้นมาหรือเป็นมายาคติที่ถูกสร้างขึ้น ทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ แม้จะดูเหมือนว่าแนวคิดอนุรักษ์นิยมใหม่จะต่อต้านทุนนิยม แต่แท้ที่จริงแล้วแนวคิดอนุรักษ์นิยมใหม่มุ่งที่จะฟื้นฟูอำนาจของชนชั้นนำขึ้นมาให้มีอำนาจเข้มแข็ง เพื่อจะจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ของชนชั้นนำกับกระแสทุนนิยม

แนวทางของกลุ่มพันธมิตรฯ ได้พยายามขยายสถานะแห่งความสะพรึงกลัวให้แก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นมายาคติ “ศึทกษิณ” ซึ่งเป็นภาพแห่งความชั่วร้าย การโกงกิน การทุจริตคอร์รัปชันจนสิ้นชาติ ที่จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องใช้คุณค่าของศีลธรรมซึ่งอิงอาศัยการเรียกร้องหาอุดมการณ์ไทรภักดี คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นทางแก้ไข โดยสัญลักษณ์ที่กลุ่มพันธมิตรฯ ใช้เพื่อแสดงออกทางศีลธรรมขั้นสูงสุดคือ “เสื้อสีเหลือง” และ “มือตบ” พร้อม ๆ ไปด้วยกับการประกาศจุดยืนในการ “กู้ชาติ” ต่อต้านระบอบทักษิณ ความไม่เชื่อมั่นในระบบเลือกตั้งนิยมในการเมืองไทยของกลุ่มพันธมิตรฯ สะท้อนให้เห็นจากที่ สุริยะใส กตะศิลา ผู้ประสานงานกลุ่มพันธมิตรฯ เห็นว่า

เจตจำนงในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรมีสามระดับ หนึ่งในก็คือ การขับไล่ ทักษิณ ชินวัตรจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยข้อหาทุจริตคอร์รัปชัน สองคือ การรื้อถอดระบอบทักษิณ เพราะขณะนั้นนโยบายของของพรรคไทยรักไทยและวิถีคิดทางการเมืองของคุณทักษิณและไทยรักไทย เป็นชุดความคิดขนาดใหญ่ จนนักวิชาการที่ธรรมศาสตร์หลายท่าน เช่น อาจารย์เกษียร เตชะพีระ ให้นิยามว่าเป็นระบอบทักษิณ เมื่อนิยามว่าเป็นระบอบก็ต้องมีอุดมการณ์ชุดหนึ่งเหมือนกัน เจตจำนงที่สามก็คือ การปฏิรูปประเทศไทย โดยเราพูดถึงเรื่องคุณธรรมนำการเมือง เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่พูดถึงเรื่องคุณธรรม ศีลธรรมหรือ Moral democracy มากกว่า เรื่องของเสียงข้างมาก ซึ่งในขณะนั้นเราพบว่าปัญหาที่เป็นวิกฤติของประชาธิปไตยในขณะนั้นคือ การเกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า “การเกิดเผด็จการรัฐสภา” เสียงข้างมากกลายเป็นผู้ชี้ขาดทุกอย่าง ทำให้การตรวจสอบ โดยเสียงข้างน้อยถูกลบทิ้ง ซึ่งลักษณะแบบนี้ไม่ได้สะท้อนความเป็นประชาธิปไตย (สุริยะใส กตะศิลา, 28 มิถุนายน 2560, สัมภาษณ์)

ทักษะในเรื่องเผด็จการรัฐสภาดังกล่าว สอดคล้องกับที่ ธนศักดิ์ สายจำปา ได้ให้ความเห็นเรื่องเจตจำนงของกลุ่มพันธมิตรฯ ว่า

เจตจำนงทางการเมืองหรือความมุ่งมั่นที่จะปฏิรูปของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ทั้งในส่วนของปี พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2551 มีความเหมือนกัน คือ ความพยายามแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนว่านำมาสู่ “เผด็จการเสียงข้างมาก” ในสภาผู้แทนราษฎร อันสืบเนื่องมาจากกระบวนการเลือกตั้งที่ยังคงมีการซื้อสิทธิขายเสียง การใช้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ หรือการทุจริตเลือกตั้งในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนเสียง ดังนั้นจึงไม่มีความชอบธรรมหรือไม่มีความเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้นเจตจำนงทางการเมืองของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยจึงพยายามสร้างให้เกิด “ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ” ซึ่งไม่สนใจวิธีการ โดยเฉพาะวิธีการเลือกตั้ง หากแต่มุ่งเน้นในการหาผู้นำที่เป็น “คนดี” ให้มาเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองแต่เพียงด้านเดียว (ธนศักดิ์ สายจำปา, 10 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์)

แม้กลุ่มพันธมิตรจะประสบความสำเร็จในการขับไล่ทักษิณออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนส่งผลให้ทักษิณต้องประกาศเว้นวรรคทางการเมือง แต่ทว่าแนวทางการเคลื่อนไหวดังกล่าวที่ประสานเข้ากับอำนาจของตุลาการภิวัตน์ ก็ไม่อาจมีหลักประกันว่าจะทำให้ทักษิณปราศจากอำนาจทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมหลังการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้น วิธีการที่จะควบคุมอำนาจของทักษิณได้ดีที่สุดในสายตาของกลุ่มพันธมิตรฯ คือ การผสมผสานพลังกับบรรดาเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองและเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะการเรียกร้องให้ทหารทำการรัฐประหาร (ธนาพล อิวสกุล, 2553)

หลักฐานสำคัญที่เป็นสัญญาณบอกเตือนให้สงสัยถึงบทบาทของกลุ่มพันธมิตรฯ ต่อการรัฐประหารคือ ในคืนวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 นายสนธิ ลิ้มทองกุล ได้เดินทางไป กองบัญชาการทหารบก เพื่อยื่นจดหมายถึง พลเอกสนธิ บุญรัตกตลิน ผู้บัญชาการทหารบก ใจความว่า “ขณะนี้เป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่าประชาชนทั้งประเทศไม่ต้องการให้รัฐบาลทักษิณ ชินวัตรบริหารประเทศอีกต่อไป จึงขอเรียกร้องให้ข้าราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกหมู่เหล่า เพื่อรักษาสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ออกมายืนเคียงข้างประชาชนตั้งแต่นี้” (คำบุญ สิทธิสมาน, 2553)

ในเวลาต่อมา สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ได้แสดงความเห็นผ่านการเขียนคอลัมภ์ในหนังสือพิมพ์ก่อนการรัฐประหารเพียงไม่กี่วันว่า “หากตุลาการภิวัตน์เอาไม่อยู่ คงเหลือเพียงสิ่งเดียวเท่านั้นที่จะจัดการได้คือกองทัพภิวัตน์... ให้ทหารโค่นล้มระบอบเผด็จการพลเรือนเพื่อคืนประชาธิปไตยให้กับประชาชนโดยปราศจากการนองเลือด...” (สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์, 2549)

การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ตามแนวทางอุดมการณ์ราชาชาตินิยม ยังมีความพยายามที่จะเชื่อมโยงทุกประเด็นในการต่อต้านทักษิณ ให้เป็นคู่ตรงข้ามกับอุดมการณ์ไตรภักดิ์ คือ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อสร้างมายาคติให้ทักษิณเป็นผู้ไม่จงรักภักดีและพยายามทำลายอุดมการณ์ ความเชื่อ คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันเป็นสิ่งดีงามตามประเพณีของไทยมาแต่เก่าก่อน โดยประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่กลุ่มพันธมิตรฯ พยายามทำให้เป็นรูปธรรมกว่าหลายประเด็นที่ได้หยิบยกมาเป็นประเด็นในการชุมนุม คือ เรื่อง “ผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ” ซึ่งทักษิณได้กล่าวต่อที่ประชุมข้าราชการระดับสูง เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ว่า “...สังคมที่วุ่นเพราะองค์กรตามปรกติถูกองค์กรนอกระบบครอบงำ หรือมีอิทธิพลมากกว่าปรกติ...หรือเรียกง่าย ๆ องค์กรนอกรัฐธรรมนูญมีบารมีเข้ามาอยู่ในระบบรัฐธรรมนูญมากไป มีการไม่เคารพกติกา” (สุดา รั้งกูพันธุ์ และอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2549)

แม้ต่อมาภายหลังจะเป็นที่ทราบกันว่าผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญที่ทักษิณกล่าวถึงนั้นคือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี แต่กลุ่มพันธมิตรฯ กลับใช้สถานการณ์ทางการเมืองในเวลานั้นสร้างวาทกรรมชั่วตรงข้ามระหว่างทักษิณกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และยังทำการผลิตซ้ำวาทกรรมนี้อีกในหลายวาระ

จากวาทกรรม “ผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ” นี้เองได้ทำให้ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เดินสายบรรยายพิเศษตามโรงเรียนนายทหารทั้ง 3 เหล่าทัพ โดยวาทะเด่นของการบรรยาย คือ เจ้าของทหาร คือ ชาติและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“...เปรียบเทียบคนที่เป็นทหารม้า ถึงจะรู้เรื่องม้าดีและเรื่องการแข่งม้า การแข่งม้าม้าจะมีคอก มีเจ้าของคอก คอกหนึ่งมีม้าหลายตัว ... เจ้าของคอกก็เป็นเจ้าของม้า เวลาจะไปแข่ง เขาก็จะเอาเด็กที่เราเรียกว่าจ็อกกี้หรือเด็กขี่ม้า ไปจ้างให้เขาม้าขี่ม้า ... พอเสร็จจากการขี่ม้า เขาก็กลับไปทำงานอย่างอื่น วันนี้เขาขี่ม้าคอกนี้พรุ่งนี้เขาขี่ม้าอีกคอก เข้าไม่ได้เป็นเจ้าของม้าหรอก เขาเป็นแค่คนขี่...”

“...รัฐบาลก็เหมือนกับจ็อกกี้ คือเข้ามาดูแลทหาร แต่ไม่ใช่เจ้าของทหาร เจ้าของทหารคือชาติ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัฐบาลเข้ามาดูแลกำหนดใช้พวกเราตามที่ประกาศนโยบายไว้ต่อรัฐสภา เด็กขี่ม้าบางคนก็ขี่ดี บางคนก็ขี่ไม่เก่ง รัฐบาลก็เหมือนกัน รัฐบาลบางรัฐบาลก็ทำงานดี ทำงานเก่ง บางรัฐบาลก็ทำงานไม่ดี ทำงานไม่เก่ง นี่เป็นเรื่องจริง...” (เกษียร เตชะพีระ, 2551)

แม้จะมีการกำหนดพระราชกฤษฎีกาการเลือกตั้งออกมาว่าให้วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2549 เป็นวันเลือกตั้งครั้งใหม่ หลังจากทีศาล ได้มีมติให้ปลดคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ออกจากตำแหน่งแล้วนั้น เราจะพบว่าการให้ความหมายวิกฤตการณ์ทางการเมืองระหว่างศาลและกลุ่มพันธมิตรฯ นั้นแตกต่างกัน ในขณะที่ศาลมองวิกฤตการณ์ทางการเมืองว่าเกิดจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 จึงได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2549 แต่กลุ่มพันธมิตรฯ ไม่ได้คิดเช่นนั้น เพราะกลุ่มพันธมิตรฯ เห็นว่าวิกฤตการณ์ทางการเมืองเกิดจากทักษิณ ชินวัตร และระบอบทักษิณ จึงจำเป็นอย่างยิงที่ต้องทำให้วิกฤตการณ์นี้หมดไปโดยเร็ว (พิภพ ชงไชย 2549)

การคงอยู่ในอำนาจของทักษิณ ชินวัตร เป็นเงื่อนไขสำคัญที่กลุ่มพันธมิตรฯ เห็นว่าหากยังคงเกี่ยวข้องกับการเมืองต่อไป พรรคไทยรักไทยและทักษิณ ชินวัตร ก็จะสามารถกลับมาเป็นรัฐบาลได้อีกสมัย เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงปฏิเสธแนวทางการเลือกตั้ง บนเวทีการประชุมของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงมีการสร้างเงื่อนไขตลอดเวลาเพื่อสื่อสารและเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวทางการเมืองไปยังทหารในกองทัพ เหมือนกับเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ทหารตระหนักในบทบาทและความสำคัญของตนเอง นายสนธิ ลิ้มทองกุล แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ จึงได้ประกาศออกมาว่าการต่อสู้กับระบอบทักษิณ ได้ถึงจุดแตกหักแล้ว ดังการปราศรัยบนเวทีพันธมิตรฯ ว่า

“ถึงเวลาที่ต้องติดดาบปลายปืนแล้ว เราไม่มีวันขี่ม้าเลียบค่ายอีกต่อไป ไม่มีเวลาขี่ม้าเลียบค่ายแล้ว...ผมอยากให้ประชาชนเลือกข้าง...ระหว่างระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข กับระบอบทักษิณที่มีพระมหากษัตริย์เป็นเพียงสัญลักษณ์” (ธนาพล อิวสกุล, 2553, หน้า 313)

แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ยังสร้างเครือข่ายทางการเมือง (Political network) ด้วยการประสานงานกับเครือข่ายทางสังคมการเมืองต่าง ๆ เช่น การไปยื่นจดหมายเปิดผนึกต่อ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี ในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2549 จนกระทั่งการนัดแถลงข่าวเกี่ยวกับ

การประชุมครั้งใหญ่ที่จะมีขึ้นในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยมีข่าวลือเกิดขึ้นว่าอาจจะจะมีการปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาลทักษิณและเจ้าหน้าที่รัฐภายใต้การสั่งการของรัฐมนตรีบางคนในรัฐบาลทักษิณ กับกลุ่มพันธมิตรฯ จนถึงขั้นนองเลือด ข่าวลือนี้จึงกลายเป็นเงื่อนงำหนึ่งที่สร้างความชอบธรรมและการยอมรับให้แก่การทำรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยเฉพาะได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางจากกลุ่มชนชั้นกลางในกลุ่มพันธมิตรฯ ว่าเป็นการรัฐประหารที่เป็นไปโดยสงบเรียบร้อยไม่เสียเลือดเนื้อ และยังเป็นการแก้ปัญหาภาวะตึงตันทางการเมืองไทยในเวลานั้นให้คลี่คลายได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย

ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) หรือในภายหลังได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) ได้ทำการรัฐประหาร ภายใต้เหตุผลในแถลงการณ์ของ คปค. สรุปได้ว่า เนื่องจากการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลทักษิณ ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ ประกอบกับมีข่าวที่เชื่อถือได้ว่าในวันที่ 20 กันยายน 2549 กลุ่มพันธมิตรฯ จะนัดชุมนุมใหญ่ คาดว่าการเผชิญหน้าครั้งนี้จะเกิดความรุนแรงจนถึงขั้นสูญเสียเลือดเนื้อและชีวิต และเหตุการณ์นี้อาจจะกระจายไปทั่วประเทศ คปค.จึงจำเป็นต้องเข้ายึดอำนาจ (โพสท์ทูเดย์, 2549)

ภายหลังการรัฐประหารเริ่มเห็นความชัดเจนของเหล่าบรรดาเครือข่ายทางสังคมการเมืองกลุ่มพันธมิตรฯ ที่สนับสนุนรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย นักวิชาการ ปัญญาชนสาธารณะ นักพัฒนาเอกชน (NGOs) นักหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะในคืนวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2550 เมื่อมีการจัดงานเลี้ยงขึ้นและเชิญแกนนำในกลุ่มพันธมิตรฯ พร้อมด้วยผู้อาวุโสทางการเมืองไปเข้าร่วม

ในขณะเดียวกัน อีกด้านหนึ่งก็ยังมีชนชั้นกลางฝ่ายภาคประชาชนในกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ไม่เห็นด้วยกับการทำรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยมองว่าการทำรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เป็นการทำลายความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน เพราะหากไม่มีกรรัฐประหาร ภาคประชาชนจะมีความเข้มแข็งและมีพัฒนาการในตัวเองมากขึ้น ในระยะยาวจะส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลไม่จำเป็นต้องอาศัยกำลังทางทหาร ไม่ว่าชนชั้นกลางภาคประชาชนกลุ่มนี้ จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารที่เกิดขึ้นก็ตาม แต่ฝ่ายที่เห็นต่างคัดค้านก็มองว่าเป็นเนื้อเดียวกับกลุ่มคนชนชั้นกลางที่เห็นด้วยกับการทำรัฐประหาร อันเนื่องมาจากแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ผ่านมา ต่างก็เป็นแนวทางที่สร้างเงื่อนงำและสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหารขึ้นได้ตลอดเวลา ปราบปรามการนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงคุณอำนาจและความอ่อนแอขององค์กรภาคประชาชนที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มพันธมิตรฯ ว่าพวกเขาไม่สามารถแสดงอำนาจนำและเสนออุดมการณ์ทางการเมือง เจตจำนงทางการเมือง หรือยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีการ

เคลื่อนไหวที่ดีไปกว่าการเรียกร้องให้เกิดรัฐประหารได้

แม้ว่าเหตุผลในการทำรัฐประหาร คือ “เพื่อป้องกันการกระทบกระทั่ง การทะเลาะกัน เพราะว่าคุณทักษิณเองก็เริ่มเตรียมมวลชนเข้ามาอยู่ที่แถวสวนจตุจักร ที่นี้ถามว่ามีความต่างในปี 51 มันก็คงเป็นความต่อเนื่องกัน เพราะว่าภายใต้กระแสของพันธมิตรฯ คือ กลุ่มที่รับรู้ ได้ออกมาต่อสู้ แทบจะเป็นกลุ่มแรก ๆ เลยนะ ที่มีการเคลื่อนไหวแล้วเกิดการรวมตัว มันก็ทำให้คนส่วนหนึ่งก็คิดว่า เอ๊ะ มันเกิดอะไรขึ้น ทำไมคนกลุ่มนี้ถึงออกมาต่อสู้และคัดค้าน ซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่ได้สนใจการเมือง แล้วก็มองว่า มันไม่ได้เกี่ยวข้องกับปากท้อง สภาพความเป็นอยู่ แล้วก็ได้รับประโยชน์จากนโยบายที่คุณทักษิณให้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของพิกหนี้นี้เกษตรกร แล้วก็เรื่องของกองทุนหมู่บ้าน 30 บาทรักษาทุกโรคและหลายโครงการที่ออกมา ล้วนแล้วแต่ประชาชนได้ประโยชน์ แต่ชนชั้นกลางคนที่สามารถที่จะติดตามสื่อจากการที่นำมาขยายโดยผ่าน ไม่ว่าจะเป็นช่อง ASTV และสื่อมวลชนต่าง ๆ มันก็ทำให้เกิดการรับรู้และออกมาร่วมชุมนุมอีกมุมหนึ่ง” (ศิริชัย ไม้งาม, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2560.)

สอดคล้องกับที่ ธนศักดิ์ สายจำปา เห็นว่า อุดมการณ์ทางการเมืองหรือระบบความเชื่อทางการเมืองในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตร พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2551 มีความเหมือนกันในหลายประเด็น คือ การนำอุดมการณ์ทางการเมืองหรือระบบความเชื่อทางการเมืองเกี่ยวกับ “ราชาชาตินิยม” มาเป็นประเด็นอุดมการณ์หลักในการเคลื่อนไหว ดังจะเห็นได้ว่าใน พ.ศ. 2548 ได้นำแนวคิดเรื่องราชาชาตินิยมมาเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองมาเป็นประเด็นหลัก เช่น การเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณด้วยชื่อย่อว่าหาที่ว่ามีการทำบุญประเทศในวัดพระแก้ว การตั้งสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่สอง การนำขงทรงพระเจริญมาโบกต้อนรับทักษิณ หรือแม้กระทั่งการขายหุ้นในกิจการโทรคมนาคม ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ เป็นต้น ขณะที่ พ.ศ. 2551 ก็มีกรหยิบยกประเด็นเรื่องเขาพระวิหาร ด้วยการนำเอาอุดมการณ์ชาตินิยมมาเป็นประเด็นหลักในการเคลื่อนไหว เป็นต้น โดยในส่วนของสัญลักษณ์การเคลื่อนไหวที่มีการใช้สื่อเหลือง ซึ่งเป็นสื่อสัญลักษณ์ในงานฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 70 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาใส่ก็แสดงให้เห็นถึงการนำสัญลักษณ์ของราชาชาตินิยมมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของการเคลื่อนไหว (ธนศักดิ์ สายจำปา, 2560) เช่นเดียวกับที่ ณิชกร วิทิตานนท์ ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มพันธมิตรฯ ให้ความสำคัญต่อเป้าหมายมากกว่าวิธีการ เช่น การเรียกร้องนายกฯ พระราชทานตาม มาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 การยึดทำเนียบฯ และสนามบินสุวรรณภูมิ โดยมี ASTV เป็นกำลังหลัก นอกจากนี้ เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ แม้ในชื่อกลุ่มจะมีคำว่า “ประชาธิปไตย” แต่ที่สุดแล้ว ชื่อเรียกร้องกลับสวนทางกัน นั่นคือ ประธาณาระบอบ “อำมาตยาธิปไตย” หรือนำพาประเทศกลับไปสู่ความเป็น “รัฐราชการ” มากกว่า ซึ่ง Fred เรียกลักษณะข้างต้นว่า Bureaucratic

polity หมายความว่าถึงสภาวะของสังคมการเมืองที่ผู้นำในระบบราชการสามารถครอบงำระบบการเมืองได้ โดยมีรูปธรรมก็คือการที่ข้าราชการระดับบน ทั้งทหารและพลเรือนเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยตรง เปลี่ยนจากผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเป็นผู้กำหนดนโยบายเสียเอง (ฉัตร วิทิตานนท์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2560)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ท่ามกลางการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แกนนำภาคประชาชนในกลุ่มพันธมิตรฯ หลายคนมักจะปฏิเสธการแตกหักกับกลุ่มพลังอนุรักษ์นิยมในกลุ่มพันธมิตรฯ โดยกล่าวว่า “เราจำเป็นต้องแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่างภายในพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยจะไม่เอาจุดที่แตกต่างกันมาพูดกัน จะพูดแต่เฉพาะที่เป็นจุดที่มีร่วมกันเท่านั้น” (พิภพ ชงไชย, 2549 อ้างถึงใน เก่งกิจ กิติเรียงลาภ และเควิน ฮิววิสัน, 2552, หน้า 146) หรือแม้แต่การปฏิเสธการถอนตัวจากกลุ่มพันธมิตรฯ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าฝ่ายภาคประชาชนไม่มีอำนาจต่อรองเพียงพอที่จะนำเสนอทางเลือกเชิงอุดมการณ์ที่สวนทางกับกลุ่มพลังอนุรักษ์นิยมได้ด้วยเหตุผลว่า “ถ้าถอนตัว ขบวนการพันธมิตรฯ และประชาชนต้องพังแน่ จึงยืนหยัดสู้ต่อ” (สุวิทย์ วัฒน, 2549) ตรงกันข้าม ฝ่ายอนุรักษ์นิยมทั้งภายในกลุ่มพันธมิตรฯ และภายนอกที่สนับสนุนกลุ่มพันธมิตรฯ กลับเคลื่อนไหวและผลิตซ้ำเผยแพร่วาทกรรม “พระราชอำนาจ” อย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ “ความเงียบ” ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามของพลังภาคประชาชนทั้งในและนอกกลุ่มพันธมิตรฯ ไม่ได้มีส่วนในการลดทอนน้ำหนักของวาทกรรมดังกล่าวให้เจือจางลงแต่อย่างใด นอกเสียจากจะทำให้วาทกรรมดังกล่าวถูกผลิตซ้ำและครองการนำได้อย่างปราศจากคู่แข่งในที่สุด (สุวิทย์ วัฒน, 2549) การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงไม่เคยแตกหักกับอุดมการณ์ราชาชาตินิยมมาตั้งแต่ต้น แม้ว่าในช่วงก่อนวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2549 ฝ่ายองค์กรภาคประชาชนในกลุ่มพันธมิตรฯ จะพยายามระดม ประสานงาน และดึงเอาฐานมวลชนเดิมของตัวเองเข้ามาร่วมชุมนุมเพื่อกดดันรัฐบาล จนนำมาสู่การชุมนุมทั้งใหญ่และเล็กอย่างต่อเนื่องหลายครั้ง แต่อาจกล่าวได้ว่า ฝ่ายภาคประชาชนเหล่านี้ประสบกับความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ตัวอย่างเช่น แม้ว่าแกนนำของขบวนการแรงงานหลายคน เช่น สมศักดิ์ โกศัยสุข สาวิตย์ แก้วหวาน และศิริชัย ไม้งาม เป็นต้น จะสามารถดึงเอาแรงงานรัฐวิสาหกิจมาร่วมกับขบวนการพันธมิตรฯ ได้บางส่วน แต่เมื่อเทียบกับมวลชนคนชั้นกลางของชนวิสาหกิจและมวลชนของกองทัพธรรมที่นำโดยจำลองแล้ว ก็นับว่ามวลชนของฝ่ายภาคประชาชนมีส่วนที่น้อยมากจนแทบจะไม่มีมีความสำคัญที่สามารถสร้างพลังต่อรองหรือกำหนดทิศทางของกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2551; กรณ์อุมา พงษ์น้อย, 2549; จินตนา แก้วขาว, 2549) การเดินขบวนจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยไปยังท้องสนามหลวงของ สรส. ในวันที่ 13 มีนาคม มีมวลชนที่เป็นสายแรงงานเข้าร่วมไม่เกิน 2 พันคนเท่านั้น อุดมการณ์หลักของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงมีฐานอยู่บนอุดมการณ์แบบราชาชาตินิยม ที่บ่มเพาะจากการหล่อหลอมกล่อมเกลามาคนชั้นกลางซึ่ง

เป็นฐานมวลชนที่สำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ ทั้งที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตามมานับแต่อดีต ด้วยกระบวนการสื่อสารจากรัฐที่ชนชั้นนำเอาจารีตควบคุมกำกับได้ผ่านวิถีชีวิต ระบบการศึกษา สื่อสารมวลชน ฯลฯ ก่อให้เกิดระบบคิดที่นำไปสู่เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ซึ่งปรารถนาและมีความมุ่งมั่นเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองให้ออกจากระบอบเลือกตั้งนิยม ภายใต้การชูธงวาทกรรมการเมืองใหม่ 70:30 มากกว่าการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชนในการตรวจสอบการเมืองในระบบอย่างแท้จริง

เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย พ.ศ. 2548 และ 2551

กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ที่อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา สีแสดคอกวัว ในการก่อตั้งได้กำหนดพันธกิจไว้ 3 ประการ ได้แก่ การรณรงค์ผลักดันให้ทักษิณ ชินวัตร ที่ขาดความชอบธรรมขึ้นพื้นฐาน ลาออกจากตำแหน่ง การเปิดโปงความไม่ชอบธรรมและวาระซ่อนเร้นของระบอบทักษิณ และการประสานกลุ่มพลังต่าง ๆ ในสังคม ผลักดันการปฏิรูปการเมืองไทยโดยยึดแนวทางลดอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจประชาชน การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่มีเจตจำนงมุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (Reformative movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งเน้นความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนที่ดำรงอยู่ในสังคมบางประการ โดยเฉพาะความอยุติธรรมและความเสมอภาค ในช่วงการก่อตั้งกลุ่มพันธมิตรฯ จึงประกอบด้วยองค์กรภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการแรงงาน องค์กรสตั้มเพื่อประชาธิปไตย สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เกษตรกร เครือข่ายศิลปินเพื่อประชาธิปไตย นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มแนวร่วมที่ได้มีการประสานงานอย่างเป็นทางการ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางสังคม กลุ่มวุฒิสภาเพื่อการปฏิรูปการเมือง เครือข่ายนักวิชาการเพื่อการปฏิรูปการเมือง กลุ่มเครือข่ายองค์กรชาวบ้านในต่างจังหวัด ซึ่งขึ้นอยู่กับความสะดวกในการประสานงาน โดยมีแกนนำประกอบด้วย นายสนธิ ลิ้มทองกุล พลตรีจำลอง ศรีเมือง นายสมศักดิ์ โกศัยสุข นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ และนายพิภพ ธงไชย

แม้การก่อตั้งกลุ่มพันธมิตรฯ ที่เป็นทางการจะเกิดขึ้นในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 โดยมีการชุมนุมครั้งแรกในนามกลุ่มพันธมิตรฯ ร่วมกับรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2549 โดยมีผู้เข้าร่วมหลายหมื่นคน แต่อาจกล่าวได้ว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ นั้น มีจุดเริ่มต้นที่การเคลื่อนไหวขับไล่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี โดยนายสนธิ ลิ้มทองกุล และเครือข่ายในเครือข่ายผู้จัดการ ผ่านรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจรที่เกิดขึ้นในเดือนกันยายน พ.ศ. 2548 หลังจากรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ทางช่อง 9 อสมท. ที่จัดโดยนายสนธิ

ลี้มทองกุล และนางสาวสโรชา พรอุดมศักดิ์ ที่ได้วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลทักษิณ ถูกปลดออกจากผังรายการ การชุมนุมทางการเมืองผ่านรายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร” ภายใต้การนำของนายสนธิ ลิ้มทองกุล ภายใต้สโลแกน “ถวายเป็นพระราชอำนาจ” มีประชาชนเข้าร่วมเริ่มจากที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปสู่สวนลุมพินี และพัฒนาการจากชุมนุมอยู่กับที่ไปสู่การเดินทางขบวนมายังทำเนียบรัฐบาลในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2549

นอกจากสาเหตุที่นำมาสู่การชุมนุมกรณีการขายหุ้นกลุ่มบริษัท ซินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ของตระกูลชินวัตรและดามาพงศ์ซึ่งเป็นเครือญาติและคนใกล้ชิดทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และได้รับยกเว้นภาษีตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคมที่เพิ่งมีผลบังคับใช้เพียงสองวันแล้ว ยังถูกกล่าวหาในเรื่องของการพยายามควบคุมฝ่ายตรวจสอบ การแทรกแซงองค์การอิสระ การใช้สื่อของรัฐเพื่อผลประโยชน์ของรัฐบาลและพรรคการเมือง การใช้ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการประกาศสงครามยาเสพติด การใช้ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการแก้ไขปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และประเด็นสำคัญคือการถูกกล่าวหาว่าหมิ่นพระบรมเดชานุภาพและไม่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ในกรณีที่น่าจะเป็นประธานในพิธีศาสนสัมพันธ์สามานันท์แห่งชาติ หรือ ทำบุญประเทศ ภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในจุดตำแหน่งใกล้เคียงที่ตั้งพระราชอาสน์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้มีผู้มาชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ มากยิ่งขึ้น

ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ทักษิณ ชินวัตร ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เพื่อยุติเสียงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล แต่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคฝ่ายค้าน ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ประกาศไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งและรณรงค์ให้ผู้ใช้สิทธิกาในช่องไม่ประสงค์ลงคะแนน แม้ผลการเลือกตั้งพรรคไทยรักไทยจะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง แต่กลุ่มพันธมิตรฯ ประกาศไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง โดยพลตรีจำลอง ศรีเมือง ประกาศจะชุมนุมต่อไป ซึ่งต่อมาทักษิณ ชินวัตร ออกแถลงไม่เข้ารับการสรรหาบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง เพื่อสร้างความสามานันท์และความปรองดองในชาติ และลาราชการ โดยแต่งตั้งให้พลตำรวจเอก ชิตชัย วรรณสถิตย์ รองนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน ในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2549 กลุ่มพันธมิตรฯ ได้เฉลิมฉลองในชัยชนะและจะกำจัดระบอบทักษิณเป็นเป้าหมายต่อไป

วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้การเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นโมฆะ และได้มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2549 กลุ่มพันธมิตรฯ ได้ประกาศนัดชุมนุมอย่างยืดเยื้อ และมีการนัดหมายชุมนุมใหญ่ในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 จนเป็นเหตุให้คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) นำโดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ทำการรัฐประหาร โค่นล้มรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทำให้นายสนธิ ลิ้มทองกุล แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ประกาศยกเลิกการชุมนุมใหญ่ในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 และยุติการชุมนุมไป

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 พรรคพลังประชาชนได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช ได้ไม่นาน แกนนำของกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ประชุมและมีมติรื้อฟื้นกลุ่มพันธมิตรฯ ขึ้นมาใหม่อีกครั้งในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 โดยให้เหตุผลว่าปัญหาต่าง ๆ ยังไม่สามารถได้รับการแก้ไขให้เสร็จสิ้นในสมัยรัฐบาลสุรยุทธ์ จุลานนท์ และวิจารณ์ว่ารัฐบาลสมัคร สุนทรเวช ก็เป็นตัวแทนหรือนอมินีในการรับคำสั่งจากทักษิณ ชินวัตร กลุ่มพันธมิตรฯ จึงจัดกิจกรรมชุมนุมทางการเมืองที่สำคัญขึ้น 2 ครั้ง คือ การจัดขบวนเผ่าแผ่นดินภาคพิเศษ วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2551 และ วันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2551 ที่หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเมื่อรัฐบาลสนับสนุนการเสนอการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ในวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 ทำให้ในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 กลุ่มพันธมิตรฯ ได้ประกาศจัดชุมนุมใหญ่ขึ้นทันที โดยให้เหตุผลว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นการล้มล้างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ทั้งฉบับที่มาจาก การลงประชามติของคนส่วนใหญ่ในประเทศและเนื้อหาการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้เป็นหลักฐานชัดเจนว่าฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร ได้ดำเนินการเป็นอันตรายต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนประชาชนอย่างชัดเจน และได้จัดชุมนุมใหญ่ขึ้นในวันที่ 25 พฤษภาคม 2551 โดยเริ่มรวมตัวกันที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และเดินขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาล แต่ถูกสกัดไว้ที่สะพานมัจฉาน จึงได้ปักหลักชุมนุมที่บริเวณสะพานมัจฉาน และเพียงหลังการชุมนุมแกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ยกระดับเป้าหมายไปสู่การขับไล่รัฐบาล เพราะรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนได้เลยและต่อมาได้ประกาศยกระดับเป้าหมายการชุมนุมเป็นการโค่นล้มระบอบทักษิณและขับไล่รัฐบาลหุ่นเชิดในวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2551

หลังจากการปักหลักชุมนุมกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ประกาศระดมพลเคลื่อนไหวเข้าร่วมการเคลื่อนไหวอีกหลายครั้ง เช่น ในวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2551 “สงคราม 9 ทัพ” กลุ่มพันธมิตรฯ ได้เคลื่อนกำลังคนฝ่าแนวกันของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มาปักหลักชุมนุมด้านหน้าทำเนียบรัฐบาล ตรงข้ามสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ในวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2551 “ปฏิบัติการไทยคู่ฟ้า” กลุ่มพันธมิตรฯ นำนักกรบศรีวิชัยเคลื่อนกำลังคนไปบุกยึดสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ หรือ NBT และพยายามเชื่อมต่อสัญญาณถ่ายทอดสัญญาณสถานีโทรทัศน์ ASTV แต่ไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้น ยังได้บุกยึดสถานีราชการสำคัญหลายแห่ง เช่น กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการคลัง กระทรวงคมนาคม และบุกยึด

ทำเนียบได้สำเร็จในเวลาต่อมา ในวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2551 เจ้าหน้าที่ตำรวจพยายามผลักดันให้ผู้ชุมนุมออกจากทำเนียบ จึงเกิดการปะทะกับผู้ชุมนุม จนทำให้มีผู้บาดเจ็บหลายราย

หลังจากกลุ่มพันธมิตรฯ บุกยึดทำเนียบสำเร็จได้ ในช่วงตีวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2551 แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ซึ่งเป็นกลุ่มต่อต้าน (Counter movement) กลุ่มพันธมิตรฯ ได้ชุมนุมที่สนามหลวงและได้เดินทางมายังทำเนียบรัฐบาลเพื่อต้องการไปล้อมทำเนียบรัฐบาล เพื่อกดดันให้กลุ่มพันธมิตรฯ สลายการชุมนุมจนเกิดการปะทะกับกลุ่มพันธมิตรฯ ทำให้มีผู้เสียชีวิตและมีผู้ได้รับบาดเจ็บ อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2551 ศาลรัฐธรรมนูญมีมติเอกฉันท์วินิจฉัยให้นายสมคร สุนทรเวช พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในคดีจัดรายการ ชิมไปบ่น ไป และ ยกโทษ 6 โมงเช้า ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติต้องห้าม และในเวลาต่อมาสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ ยังคงชุมนุมต่อไปเนื่องจากนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทักษิณ ชินวัตร ในฐานะพี่เขย ในวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2551 กลุ่มพันธมิตรฯ จึงทำการปิดล้อมรัฐสภาเพื่อขัดขวางการแถลงนโยบายของรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ และเกิดการปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้มีผู้เสียชีวิตและมีผู้ได้รับบาดเจ็บ

วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 กลุ่มพันธมิตรฯ ได้ประกาศระดมพลทำสงครามครั้งสุดท้าย ‘ม้วนเดียวจบ’ เพื่อต้องการหยุดการใช้อำนาจรัฐโดยในตอนเช้าของวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ซึ่งกลุ่มพันธมิตรฯ ได้นำกำลังไปปิดล้อมรัฐสภาแต่เมื่อการประชุมรัฐสภาถูกเลื่อนออกไปอย่างไม่มีกำหนดเพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น กลุ่มพันธมิตรฯ จึงเคลื่อนขบวนไปปิดสนามบินดอนเมืองซึ่งเป็นทำเนียบรัฐบาลชั่วคราว และต่อมาในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2551 ได้เคลื่อนกำลังไปปิดสนามบินสุวรรณภูมิเพื่อกดดันและเพื่อหยุดอำนาจรัฐบาล

ท่ามกลางสถานการณ์การเผชิญหน้าระหว่างผู้ชุมนุมกับรัฐบาล ในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคภูมิใจชาติไทย ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ ประกาศยุติการชุมนุม เนื่องจากผลการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ บรรลุเงื่อนไข คือ ได้รับชัยชนะในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ จนทำให้ยุบพรรคฝ่ายรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งถึง 3 พรรค และได้รับชัยชนะในการขับไล่รัฐบาลหุ่นเชิดเป็นผลสำเร็จ จึงประกาศยุติการชุมนุมทั้งที่ทำเนียบรัฐบาล สนามบินสุวรรณภูมิ และสนามบินดอนเมืองในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2551 อย่างไรก็ตาม กลุ่มพันธมิตรฯ ยังประกาศว่าหากรัฐบาลหุ่นเชิดของระบอบทักษิณกลับมาอีกหรือมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย เพื่อปกปิดความผิดให้กับคนในระบอบทักษิณ เอื้อประโยชน์ให้กับนักการเมือง หรือลดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

กลุ่มพันธมิตรฯ ก็จะกลับมาอีก และหากรัฐบาลชุดใดก็ตามที่เข้ามาบริหารราชการแผ่นดินแต่ไม่มีความจริงใจในการปฏิรูปสู่การเมืองใหม่โดยร่วมกับประชาชน กลุ่มพันธมิตรฯ ก็จะกลับมาอีกเช่นกัน

เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงไม่ได้แค่ให้ความสำคัญกับที่มาหรือกระบวนการในการตัดสินใจในการใช้อำนาจเท่านั้น แต่เน้นสร้างหลักประกันว่าประชาชนทุกสาขาอาชีพ ทุกชนชั้นจะเข้าถึงอำนาจในการตัดสินใจหรือกำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศอย่างเป็นทางการ เช่น เพิ่มกระบวนการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็น ร้อยละ 70 และลดที่มาของผู้ดำรงตำแหน่งโดยวิธีการเลือกตั้งลงเหลือร้อยละ 30 และการเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นนั้น ต้องทำให้สถาบันกษัตริย์เข้มแข็ง และคืนพระราชอำนาจคืนให้กับสถาบันกษัตริย์ เพื่อให้เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอย่างแท้จริง ทำให้ประชาชนทุกสาขาอาชีพ และทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้คนคิดปกครองบ้านเมือง ป้องกันมิให้คนไม่ดีมีอำนาจ ปฏิรูปนักการเมือง ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ปฏิรูปตำรวจ ปฏิรูปองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ทำให้พลเมืองเข้มแข็ง เพื่อวางรากฐานทำให้การเมืองเศรษฐกิจ และสังคมไทยมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

การเมืองใหม่ของกลุ่มพันธมิตรฯ แม้จะมีการพัฒนาปรับปรุง และใช้คำใหม่ ๆ หรือขยายขอบเขตให้กว้างขวางรอบด้านมากขึ้น แต่การเมืองใหม่ในฐานะกรอบโครงความคิดนั้นมีลักษณะใจกลางทางความคิดที่สำคัญ คือ ลดจำนวนหรือสัดส่วนนักการเมืองที่จะเข้าสู่อำนาจผ่านการเลือกตั้ง ทำให้การได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งไม่มีผลหรือมีอิทธิพลน้อยลงในการกำหนดผู้นำฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล พร้อมกันนั้นก็สร้างมาตรการในการควบคุมกำกับอย่างเข้มงวดรุนแรง เพื่อให้ไม่ให้อำนาจดำเนินการบริหารที่ผิดพลาดหรือเป็นตัวแทน มีการจัดตั้งสภาประชาชนขึ้นมาควบคู่กับรัฐสภา และการถวายคืนพระราชอำนาจที่สำคัญให้แก่พระมหากษัตริย์ โดยผลสำเร็จของกลุ่มพันธมิตรฯ ถือว่าประสบความสำเร็จทั้งในด้านการระดมทรัพยากร และผู้คนกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมสนับสนุนการเคลื่อนไหวทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างกว้างขวาง ในขณะเดียวกัน ในแง่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ก็สามารถที่จะบรรลุผลได้ตามที่ต้องการ กล่าวคือ สามารถขีดวางความพยายามของฝ่ายต่าง ๆ ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้สำเร็จ และที่สำคัญที่สุดคือ สามารถขับไล่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งได้ เช่น การชุมนุมกดดันจนนำไปสู่การรัฐประหารรัฐบาลทักษิณ ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และนำไปสู่การยุบพรรคไทยรักไทยในวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 รวมทั้งการชุมนุมกดดันให้รัฐบาลสมัคร และรัฐบาลสมชาย ต้องพ้นจากตำแหน่ง จนนำไปสู่การยุบพรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย พรรคพรรคมหาชนชาติไปโดย ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาล ในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2551 และทำให้เกิดการเปลี่ยนชื่อทางการเมือง โดย

พรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาล โดยมีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ในการเคลื่อนไหวในรอบแรก คือ การโค่นล้มระบอบทักษิณและกดดันให้ทักษิณ ชินวัตร ออกจากการเมือง ส่วนเจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ในรอบสอง คือ สร้างการเมืองใหม่ เนื่องจากได้ประเมินการเคลื่อนไหวต่อสู้ในช่วงแรกจะพบว่า การพุ่งเป้าไปที่การโค่นล้มระบอบทักษิณ การจับไล่ทักษิณ ชินวัตร ให้พ้นจากตำแหน่งอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ปัญหาของประเทศอย่างแท้จริง เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเมืองที่เอาประชาชนเป็นศูนย์กลางลดอำนาจหน้าที่ของตัวแทนหรือผู้แทนลง เพิ่มบทบาทและอำนาจให้กับประชาชนมากขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นเจตจำนงทางการเมืองที่มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (Reformative movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งเน้นความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนที่ดำรงอยู่ในสังคมบางประการ โดยเฉพาะความอยุติธรรมและความเสมอภาคซึ่งกลุ่มพันธมิตรฯ มองว่าเป็นปัญหาสำคัญอันเนื่องมาจากการบริหารประเทศของรัฐบาลทักษิณ และเครือข่ายระบอบทักษิณ ผ่านรัฐบาลสมัครและรัฐบาลสมชายในเวลาต่อมา

การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

1. การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ขบวนการ “โค่นล้ม” ระบอบทักษิณ เริ่มต้นเคลื่อนไหวชุมนุมขับไล่รัฐบาลทักษิณผ่านรายการ “เมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร” ของเครือข่ายสนธิ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2548 ภายใต้อำนาจขบวนการ “ถวายคืนพระราชอำนาจ” และต่อมาได้รวมพลังกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ภายใต้อำนาจของคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) และเครือข่าย โดยเปิดแถลงข่าวอย่างเป็นทางการในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 (ประชาไท, 2549) และเข้าเป็นองค์กรนำในการชุมนุมครั้งแรกในนาม “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 การตัดสินใจเข้าร่วมกับเครือข่ายสนธิที่ชูประเด็นถวายคืนพระราชอำนาจของเครือข่าย ครป. หรือ “การเมืองภาคประชาชน” ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการโค่นล้ม “ระบอบทักษิณ” โดยช่วยสร้างความชอบธรรมและการสนับสนุนให้ขบวนการเคลื่อนไหว เนื่องจากก่อนหน้านี้ การเคลื่อนไหวของเครือข่ายสนธิถูกตั้งข้อสงสัยเรื่องเจตนาและวิธีการเคลื่อนไหวอย่างมาก

ในการเคลื่อนไหวช่วงแรกภายใต้อำนาจของสนธิ ลิ้มทองกุล หรือ “เครือข่ายสนธิ” นั้น แม้องค์กรเอกชนบางส่วนที่มีบทบาทเคลื่อนไหวเรื่องประชาธิปไตยก่อนหน้านี้ จะตระหนักถึงปัญหาของรัฐบาลทักษิณก็ตาม แต่ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมเคลื่อนไหว โดยเหตุผลหลักที่มีร่วมกัน คือ

ไม่เห็นด้วยกับการชูประเด็น “พระราชอำนาจ” ในการเคลื่อนไหว (ข้อวิจารณ์เรื่องสถาบันกษัตริย์นี้ ต่อมากลายเป็นประเด็นหลักที่เครือข่าย ครป. ใช้เจรจาต่อรองเพื่อเข้าร่วมเคลื่อนไหวในภายหลัง (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2550, หน้า 45) ดังที่ พิภพ ชงไชย ที่ปรึกษาคณะกรรมการธรรมรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) วิเคราะห์ว่า

การที่ไปใช้ “วาทกรรมเรื่องพระราชอำนาจ” มันเป็นการถอยหลังเข้าคลอง... จะส่งผลเสียกับกระบวนการเติบโตเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มันจะทำให้เรื่องพวกนี้ชะงักงัน แต่ว่าพวกนี้ไม่มีทางเลือก ไม่รู้จะจัดการกับคุณทักษิณยังไง เพราะฉะนั้นเขาก็เลยทำทุกอย่าง (พิภพ ชงไชย, 2549, หน้า 6)

ขณะที่สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ ผู้ตัดสินใจเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับเครือข่ายสนธิตั้งแต่เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2548 ในนาม “องค์กรครู” ตอนปลายเดือนตุลาคม พ.ศ. 2548 สุวิทย์ วัฒนสินสุวรรณ และตัวเองได้ร่วมกันปรึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เพื่อหาทางออกให้กับสถานการณ์ทางสังคมและการเคลื่อนไหวในขณะนั้น และมีบทสรุปร่วมกันว่า

ปรากฏการณ์สนธิเอาไม่อยู่ โคนล้มไม่ได้ เพราะระบอบทักษิณได้หยั่งรากลึกในสังคม การครองเป็นเจ้ารัฐสภา องค์กรอิสระ การเงิน และสื่อของพวกเขา ทำให้เราต้องจัดตั้งองค์กรเคลื่อนไหวใหม่ต่อสู้ในนามพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พปป.) ที่องค์กรชื่อนี้เคยจัดตั้งในปี 2547 ชุมนุมด้านรัฐบาลที่ท้องสนามหลวง [ก่อนครบวาระและจัดการเลือกตั้งใหม่] แต่ไม่สำเร็จ วัฒนสินสุวรรณ รับไปประสานกับ พลตรีจำลอง ศรีเมือง และญาติธรรม สุวิทย์ วัฒนสินสุวรรณ ไปประสานเอ็นจีโอและคนจนเมือง ส่วนผมไปประสานกับ กลุ่มครูและเกษตรกรอีสาน (สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์, 2550, หน้า 142)

จากคำบอกเล่านี้ การตัดสินใจตั้งองค์กรใหม่ขึ้นมาจับได้รัฐบาลและประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ นั้น ไม่ชัดเจนว่า จะเข้าร่วมหรือจัดความสัมพันธ์อย่างไรกับเครือข่ายสนธิที่นำการเคลื่อนไหวอยู่ในตอนนั้น ขณะเดียวกัน จากคำบอกเล่าของคนใกล้ชิดที่ทำงานกับสุวิทย์ วัฒนสินสุวรรณ ในช่วงการชุมนุมของพันธมิตรฯ ก่อนที่เขาจะเสียชีวิต ผ่านการเรียบเรียงโดยบุญเลิศ วิเศษปรีชา ได้อธิบายไว้ว่า สุวิทย์มีปัญหาเกี่ยวกับเครือข่ายสนธิเรื่องประเด็นพระราชอำนาจด้วยเหตุผลเดียวกันกับ พิภพ ชงไชย และดังนั้น จึงไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเคลื่อนไหวของสนธิที่สวนลุมพินีเลย ส่วนการเป็นตัวแทน ครป. ในการเจรจากับเครือข่ายสนธิ นั้น เกิดจากคำเรียกร้องของแกนนำใน ครป. เอง เมื่อมีการติดต่อประสานงานจากเครือข่ายสนธิให้เข้าร่วมการเคลื่อนไหว ด้วยเหตุผลที่อธิบายจากฝั่ง ครป. เองว่า เครือข่ายสนธิไม่สามารถดำเนินการชุมนุมได้ตามลำพัง เนื่องจากปัญหาความชอบธรรมทางสาธารณะ การถูกระแวงว่าเป็นกลุ่มผลประโยชน์ และ “ในสถานการณ์ หน้าลี้หน้าขวาน ประสบการณ์ของเขา (สุวิทย์) จึงเป็นที่ต้องการของขบวนการ”

สำหรับเงื่อนไขเข้าร่วมเคลื่อนไหวของเครือข่าย ครป. มี 2 ประการ ประการแรก ครป. อึดอัดกับเรื่องถวายคืนพระราชอำนาจและเห็นว่าอาจขัดรัฐธรรมนูญ จึงขอให้ลดตรงลงมาเป็นยุบสภาแทน ประการที่สอง ขอความมั่นใจว่า “การชุมนุมเคลื่อนไหวจะต้องเน้นแนวสันติวิธี ไม่ใช่วิธีการเอาชีวิตคนไปแลกเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมือง” ข้อเสนอทั้ง 2 เรื่องนี้ทางเครือข่ายสนธิ “รับฟัง” ส่วนข้อเสนอของเครือข่ายสนธิ คือ ให้ ครป. ร่วมขึ้นเวทีปราศรัยในการชุมนุม โดยสุวิทย์เป็นโฆษกร่วมกับทีมงานของเครือข่ายหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ สุวิทย์ได้นำข้อเจรจาต่อรองกลับมาปรึกษาหารือกับซีอีโอดีพีประชาชนไทย ในที่สุดจึงมีมติเข้าร่วมการเคลื่อนไหวกับเครือข่ายสนธิ (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2550, หน้า 46)

แม้คำอธิบายของบุญเลิศ วิเศษปรีชา ในตอนท้ายจะพยายามแสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจของสุวิทย์ วัดหนู และแกนนำ ครป. ในการเข้าร่วมกับเครือข่ายของสนธิ นั้น มิได้ทำไปโดยลำพัง แต่ผ่านการปรึกษาหารือกันก่อน แต่คำอธิบายนี้ก็ยังมีข้อขัดแย้งในตัวเองเพราะการยื่นเงื่อนไขในการเข้าร่วมนั้นเท่ากับตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมแล้วหากการเจรจาเป็นไปตามเงื่อนไขที่เสนอ และก็เป็นเช่นนั้นจริง ๆ คือ ทั้งสองเครือข่ายสามารถตกลงกันได้ด้วยความพอใจทั้งสองฝ่าย ดังนั้นภารกิจที่เหลือ คือ การโน้มน้าวชักชวน ระดมผู้คนหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือข่าย ครป. ให้ ยอมรับการตัดสินใจของตนเองและเข้าร่วมเคลื่อนไหวขับไล่รัฐบาลทักษิณกับเครือข่ายสนธิ

กลุ่มพันธมิตรฯ นอกจากจะประกอบไปด้วยคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาชนไทย (ครป.) แล้ว ยังมีกลุ่มทุนสื่อของนายสนธิ ลิ้มทองกุล องค์กรพัฒนาเอกชนที่เคลื่อนไหวในประเด็นปัญหาเฉพาะด้าน เช่น สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) กลุ่ม FTA Watch สมาชิกวุฒิสภาจำนวนหนึ่ง องค์กรต่อต้านการคอร์รัปชัน สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) เป็นต้น

กลุ่มพันธมิตรฯ จึงเกิดขึ้นจากการสร้างแนวร่วมของแกนนำหลายองค์กร และมียุทธศาสตร์ที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรภาคประชาชน โดยกลุ่มพันธมิตรฯ มีแกนนำรุ่นแรกจำนวน 5 คน ประกอบด้วย นายสนธิ ลิ้มทองกุล พลตรีจำลอง ศรีเมือง นายสมศักดิ์ โกศัยสุข นายพิภพ ธงไชย และ นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ โดยมีนายสุริยะใส กตะศิลา เป็นผู้ประสานงานแกนนำจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ มีความเข้มแข็งในการเคลื่อนไหว และเป็นผู้กำหนดยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ รวมทั้งยังเป็นผู้ประกอบการทางการเมือง (Political entrepreneurs) ซึ่งสามารถชักนำให้มวลชนในเครือข่ายของตนเองเข้าเคลื่อนไหวร่วมกัน แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเห็นพ้องร่วมกันในหมู่สมาชิก สร้างความยึดมั่นผูกพัน (Commitment) ในค่านิยม เป้าหมาย ยุทธวิธี และแนวทางการเคลื่อนไหวต่อสู้ให้กับผู้เข้าร่วมชุมนุม และในหมู่แกนนำด้วยกันเอง เพื่อให้การเข้าร่วมในวิถีทางใดทางหนึ่งสามารถ

นำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันได้ ดังจะเห็นได้จากข้อตกลงในการตัดสินใจต่าง ๆ ที่ต้องเป็นเอกฉันท์ คือแกนนำกลุ่มพันธมิตรทั้ง 5 คน ต้องเห็นชอบร่วมกันเท่านั้น

นอกจากนี้ ภาวะผู้นำและประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองนับตั้งแต่อดีตเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นที่ยอมรับของผู้เข้าร่วมชุมนุมจากภูมิหลังทางการเมืองดังกล่าวส่งผลให้แกนนำมีความสามารถและทักษะในการจัดตั้งและการระดมมวลชน เนื่องจากหลายคนมีประวัติหรือประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองมาก่อน เช่น พลตรีจำลอง ศรีเมือง ที่เป็นแกนนำสำคัญในการเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 นายสมศักดิ์ โกศัยสุข ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ นายพิภพ ชงไชย นักเคลื่อนไหวในองค์กรภาคประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีบทบาทในการต่อสู้มายาวนาน เป็นต้น ภาวะผู้นำและประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อการวางยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว และการเลือกใช้ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลานั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุด ประสบการณ์และบทเรียนของแกนนำที่เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของกลุ่มพันธมิตรฯ กล่าวคือ

นายสนธิ ลิ้มทองกุล นักธุรกิจสื่อมวลชนในเครือผู้จัดการที่เคยมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ตั้งแต่เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย และในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 นายสนธิได้พิมพ์หนังสือพิมพ์ผู้จัดการฉบับพิเศษ แจกจ่ายให้ผู้คนได้รับทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ดังกล่าว เพื่อเรียกร้องให้ประชาชนออกมาชุมนุม จากนั้นนายสนธิได้อ้างว่าถูกคุกคามเอาชีวิตจากคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) จึงได้เดินทางหนีออกนอกประเทศไป (ผู้จัดการออนไลน์, 2549)

พลตรีจำลอง ศรีเมือง อดีตเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งมีชื่อเสียงโดดเด่นขึ้นมาหลังจากลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ใน พ.ศ. 2528 กระแสความนิยมในตัว พลตรีจำลองในฐานะนักการเมืองผู้สมถะ พุ่งสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนเกิดเป็นกระแส “จำลองฟีเวอร์” และเรียกกันติดปากว่า “มหาจำลอง” และเมื่อเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 พลตรีจำลอง เป็นแกนนำคนสำคัญในการประท้วงต่อต้านรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร โดยถูกจับกุมตัวกลางที่ชุมนุม นอกจากนี้ พลตรีจำลอง ยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่ม “สันติอโศก” ที่เข้าร่วมการชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ ในฐานะประธานมูลนิธิกองทัพอธรรมและเป็นสมาชิกสำนักปฏิบัติธรรมสันติอโศกอีกด้วย พลตรีจำลอง มีบทบาทในการดูแลการชุมนุมและความปลอดภัย เนื่องจากเคยเป็นผู้นำในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มักจะเรียกร้องให้ผู้ขึ้นเวทีปราศรัยนั้นใช้วาจาที่สุภาพ ไม่ก้าวร้าว และใช้แนวทางสันติวิธีในการเคลื่อนไหว เพื่อให้

ผู้เข้าร่วมชุมนุมเกิดความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของการชุมนุม

นายสมศักดิ์ โกศัยสุข เป็นผู้ที่รู้จักกันดีในฐานะเป็นผู้นำสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เคยยื่นหนังสือคัดค้านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจต่อนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร เป็นอดีตประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการรถไฟแห่งประเทศไทย และเป็นผู้นำแรงงานในเหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ. 2535 นอกจากนี้ยังเป็น 1 ใน 7 ของแกนนำสมาพันธ์ประชาธิปไตย จึงผูกพันกับพลตรีจำลอง ศรีเมือง มาอย่างยาวนานและเคยเข้าร่วมชุมนุมในเหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ. 2535 เคียงข้างพลตรีจำลอง และเป็นหนึ่งในผู้ที่ถูกหมายจับเช่นเดียวกับแกนนำคนอื่น ๆ ในเหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ต่อมาช่วงวิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ. 2556–2557 นายสมศักดิ์ได้เข้าร่วมกับการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดยมีบทบาทเป็นผู้นำในการชุมนุมภายในพื้นที่กระทรวงมหาดไทย (เดลินิวส์ออนไลน์, 2557) รวมถึงก่อนหน้านั้นก็ยังเป็นผู้ดูแลรักษาความปลอดภัยเวทีที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ซึ่งเป็นจุดที่มีความเสี่ยงต่ออันตรายสูง ร่วมกับนายถาวร เสนเนียม แกนนำกลุ่ม กปปส. ด้วย

นายพิภพ ธงไชย อดีตประธานคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) นักเคลื่อนไหวในองค์กรภาคประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีบทบาทในการต่อสู้มายาวนานนับตั้งแต่ยุคเผด็จการทหารช่วงทศวรรษ 2500 หลังจากนั้น ก็มีบทบาทในการเคลื่อนไหวการเมือง โดยเป็นผู้ร่วมลงชื่อเรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย และยังเป็นกรรมการองค์กรประชาธิปไตยเพื่อประชาชน (ปช.ปช.) ร่วมกับนายธีรยุทธ บุญมี และต่อต้านเผด็จการทหาร จนนำไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ในเหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ได้เคลื่อนไหวช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 หลังจากนั้น ได้เคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน และมีกิจกรรมร่วมกับสมัชชาคนจน ในฐานะประธานคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) ยังมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 อีกด้วย

นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นที่ปรึกษาสมัชชาคนจน และนักเคลื่อนไหวภาคประชาชน เคยเป็นเลขาธิการสภาองค์กรครูเพื่อสังคม (อศส.) โดยทำงานเกี่ยวกับคนยากจนมายาวนานกว่า 30 ปี รวมทั้งเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวต่อต้านกฎหมายชายชาติ 11 ฉบับ และเคลื่อนไหวต่อต้านโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย ในช่วงวิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ. 2556–2557 นายสมเกียรติเป็นผู้หนึ่งที่ออกมาร่วมชุมนุมต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2557 ที่กลุ่ม กปปส. ได้จัดการชุมนุมแบบปิดแยกสำคัญ ๆ ในกรุงเทพมหานครทั้งหมด 7 แห่ง โดยแยกออกเป็นเวทีต่าง ๆ 8 เวที นายสมเกียรติได้เป็นผู้รับผิดชอบเวทีที่แจ้งวัฒนะ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งเวทีที่เป็นเวทีแยกต่างหากจากเวทีที่มีพระพุทธรูปประดิษฐาน

เป็นผู้ดูแลอีกด้วย (มติชนออนไลน์, 2557) แต่ต่อมาไม่นาน เวทีทั้งสองนี้ก็ได้อยู่รวมเป็นเวทีเดียว เพื่อความปลอดภัย (ผู้จัดการออนไลน์, 2557) ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ปีเดียวกัน เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ รุกคืบพื้นที่ชุมนุมเข้ามาเพื่อขอคืนพื้นที่เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ ได้มีการปะทะกันด้วยความรุนแรง นายสมเกียรติได้ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมตัวขึ้นรถควบคุมผู้ต้องหา แต่ได้ถูกกลุ่มชายลี้ลับกลุ่ม หนึ่งบุกเข้ามาช่วยออกมาได้ โดยใช้เวลาเพียง 2 นาทีเท่านั้น ซึ่งเจ้าตัวเชื่อว่าชายกลุ่มดังกล่าวต้อง เป็นผู้ที่ได้รับการฝึกทางยุทธวิธีมาเป็นอย่างดี (ไอเคเนชั่น, 2557)

นายสุริยะใส กตะศิลา สมัยที่เป็นนิสิตเคยเป็นประธานชมรมสาธารณสุข ได้ทำกิจกรรม เคลื่อนไหวทางการเมืองขับไล่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในเหตุการณ์ พฤษภาคม พ.ศ. 2535 และได้รับตำแหน่งเป็นเลขาธิการสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ซึ่งมีบทบาทในการเคลื่อนไหวกรณี ส.ป.ก. 4-01 และการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ต่อมาได้เริ่มทำงานภาคประชาชนใน พ.ศ. 2545 โดยดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการ คณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) ในช่วงที่นายพิภพ ธงไชย เป็นประธานฯ ในช่วง วิฤตการณ์การเมือง พ.ศ. 2556-2557 สุริยะใสมีบทบาทเป็นแกนนำกลุ่ม กปปส. และเป็นที่ปรึกษา ให้แก่เครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.)

นอกจากนี้ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มพันธมิตรฯ มีการจัดโครงสร้างองค์กรโดย ผสมผสานระหว่างแนวร่วมหลายฝ่าย อาจเห็นได้จากการมีผู้ประสานงานกลุ่มพันธมิตรฯ จากทั้ง กลุ่มทุนสื่อผู้จัดการ ได้แก่ นายคำณู สิริธิตสมาน และเครือข่ายภาคประชาชน ได้แก่ นายสุริยะใส กตะศิลา โดยมีเป้าหมายในการขับไล่ทักษิณ ชินวัตร เช่นเดียวกัน (เกษียร เตชะพีระ, 2550, หน้า 14 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุลหล้า, 2553, หน้า 126)

หากพิจารณาภูมิหลังและประสบการณ์ของแกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ จะสะท้อนให้เห็น สายสัมพันธ์และเครือข่ายของแกนนำทั้งเครือข่ายมวลชน และความเชื่อมโยงกับกลุ่มชนชั้นนำทาง การเมือง รวมทั้งกลุ่มทุนดั้งเดิม และมีจุดร่วมที่น่าสนใจคือ แกนนำจำนวนหนึ่งมีความเกี่ยวข้องกับ การเรียกร้องและมีส่วนในการร่วมเสนอแนะความคิดในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่การเมืองภาคประชาชนในบทบัญญัติหลายส่วนของ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ตลอดจนมีประวัติในการเคลื่อนไหวภาคประชาชนเพื่อเรียกร้องในประเด็น ความเหลื่อมล้ำ ความยากจน และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

ประเด็นในการชุมนุมเรียกร้องจึงมีผลสืบเนื่องมาจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งทำให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งมากขึ้น จนทำให้กลไก การตรวจสอบการใช้อำนาจของนักการเมืองประสบปัญหา และรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 ยัง กำหนดคกฏเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค หรือต้องสังกัดปฏิบัติ

ตามมติพรรค และการพยายามเพิ่มการมีเสถียรภาพของรัฐบาล ส่งผลให้เกิดพรรคการเมืองขนาดใหญ่และมีอำนาจผูกขาดในการคัดสรรบุคคลเข้ามาลงสมัครรับเลือกตั้งได้ รวมทั้งพรรคมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างมาก ทำให้พรรคการเมืองที่สามารถใช้ประโยชน์จากรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 เช่น พรรคไทยรักไทย ภายใต้การนำของทักษิณ ชินวัตร สามารถบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างต่อเนื่อง

ปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดข้อสงสัยในการบริหารราชการแผ่นดินหลาย ๆ เรื่อง บางเรื่องส่อไปในทางทุจริตคอร์รัปชัน บางเรื่องเป็นเรื่องการเอื้อผลประโยชน์ให้กับพวกพ้อง หรือเป็นเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ทำให้เกิดการต่อต้านจากกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ มากมาย เช่น การพยายามแปรรูปรัฐวิสาหกิจของรัฐบาลทักษิณ ด้วยเหตุการณ์เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน แต่ก็หลีกเลี่ยงเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนของรัฐบาลไม่ได้ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องหรือเครือญาติของรัฐมนตรีได้รับประโยชน์ในการเข้าถือหุ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความไม่พอใจให้กับพนักงานรัฐวิสาหกิจ ประกอบกับกลุ่มอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่สูญเสียอำนาจหรือได้รับผลกระทบจากการบริหารราชการแผ่นดินภายใต้นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร เกิดความไม่พอใจ เมื่อกลุ่มพันธมิตรฯ สามารถหาแนวร่วมจากกลุ่มเคลื่อนไหวต่าง ๆ รวมเข้าด้วยกันเป็นกลุ่มพันธมิตรฯ ทำให้มีพันธมิตรหรือผู้สนับสนุน (Constituent) จากกลุ่มทุนดั้งเดิมทั้งอย่างเปิดเผยและไม่เปิดเผย กลุ่มข้าราชการที่รู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสนับสนุนและให้ข้อมูลสำคัญ ๆ ในทางลับ และกลุ่มชนชั้นนำที่รู้สึกถึงการสูญเสียอำนาจไปจากเดิมเข้ามาสนับสนุนกลุ่มพันธมิตรฯ

การผสมพลังของแนวร่วมเพื่อต่อสู้อย่างกว้างขวางนั้น ทำให้การเข้าร่วมของกลุ่มองค์กรภาคประชาชนที่นำโดย ครป. และกองทัพธรรมของพลตรีจำลอง มีความสำคัญอย่างมากต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ เพราะทำให้ประเด็นในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ มีความหลากหลาย และมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เช่น กรณีการขายหุ้นของนายกรัฐมนตรีโดยหลีกเลี่ยงการเสียภาษี การแปรรูปรัฐวิสาหกิจโดยมีการใช้νομินีในการเข้าซื้อหุ้น การลงนามเขตการค้าเสรี (FTA) ที่ประเทศเสียเปรียบเพื่อเอื้อประโยชน์กับกลุ่มทุนในเครือข่ายทักษิณ เป็นต้น และทำให้มวลชนเข้าร่วมเคลื่อนไหวอย่างคึกคักมากขึ้น ดังเช่นการประชุมเพื่อเปิดตัวกลุ่มพันธมิตรฯ ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 และขยายไปสู่การประชุมใหญ่อย่างต่อเนื่องที่สนามหลวงในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 การชุมนุมใหญ่และเดินขบวนในวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2549 การชุมนุมปิดล้อมทำเนียบรัฐบาลในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2549 การชุมนุมยึดเยื่อที่สะพานมัจฉานฯ ในวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2549 และการชุมนุมใจกลางเมืองย่านสยามสแควร์ในวันที่ 29 – 30 มีนาคม พ.ศ. 2549 โดยส่วนใหญ่เป็นการชุมนุมที่มีประชาชนเข้าร่วมชุมนุมเป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับที่ ปานเทพ

พัฟพงษ์พันธ์ แสดงความเห็นว่

“ความเชื่อมั่นเกิดจาก 1. สิ่งที่เราพูดเป็นความจริง 2. ผู้ชุมนุมมีเจตนาชัดเจนว่าต้องการสงบและปราศจากอาวุธ ผมว่า 2 ปีจี้ยนี้ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นมากกว่า เราทำเพื่อประโยชน์ประเทศโดยส่วนรวม และวิวัฒนาการนำไปสู่การยืนยันว่า คนเหล่านี้ไม่ได้คาดหวังที่จะดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเป็นรัฐบาลเสรี ปราบกฏการณ์ทำให้คนเชื่อมั่นว่าเป็นการต่อสู้ที่มีเนื้อหาบริสุทธิ์ ไม่ได้แฝงนัยยะซ่อนเร้นในฐานะเป็นพรรคการเมือง ความเชื่อมั่นโดยรวมมีความสำคัญประกอบกับการรับรู้ของมวลชนของประชาชนที่ผ่านสื่อที่มีความหลากหลาย ที่อาศัยทักษะทางสื่ออาศัยบทบาทขององค์กรสื่อ เลยทำให้กระแสความเชื่อมั่นมีการเผยแพร่ไปไกลมากขึ้น สัญลักษณ์มือตบก็ดี สัญลักษณ์การเป็นแฟชัน ซึ่งเราสามารถทำสำเร็จ ทำให้เกิดกระแสต่าง ๆ เกิดขึ้น การแบ่งงานก็เป็นโดยธรรมชาติ เช่น ฝ่ายสันติคือโศกมีความเชี่ยวชาญในปัญหาที่เราไม่มีคนทำอาหาร เขาก็ทำอาหาร ที่ใดสกปรกเค้าก็กวาดและทำความสะอาดได้ คือ สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานมาจากกลุ่มอโศกหมดเลย เพราะเขาปฏิบัติตัวเองเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอยู่แล้ว เขาเรียกว่า องค์กรที่เป็นสาธารณะจริง ๆ คือว่า ทุกอย่างใช้ส่วนรวม เพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือกลุ่มจัดตั้งที่เป็นลักษณะของเครือข่ายรัฐวิสาหกิจ เขาก็เกาะกลุ่มกันเหนียวแน่น มีการจัดตั้งเป็นการ์ดในบางพื้นที่ หรือประชาชนกลุ่มอื่นต่างทำหน้าที่ของตัวเองตามความสามารถของตัวเอง สื่อก็มีบทบาทของตัวเองในการจัดเวที จัดการแถลงข่าว อย่างนี้เป็นต้น ฉะนั้นการแบ่งหน้าที่เกิดขึ้นไม่ใช่เพราะว่าใครสั่งการใคร มันเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและเป็นการอาสาสมัคร เพราะฉะนั้นพิธีกรที่ไม่สบายใจในการขึ้นเวทีก็ไม่ต้องขึ้น คนที่ขึ้นเวทีที่เป็นอาสาสมัครที่ใจอยากจะทำเอง มันเป็นบทบาทที่เกิดวิวัฒนาการโดยสมัครใจ”(ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2560)

เมื่อการชุมนุมเรียกร้องตามแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ถูกฝ่ายรัฐบาลใช้กลไกอำนาจอำนาจที่รัฐบาลมีอยู่ ดำเนินคดีกับแกนนำเพื่อเป็นการสกัดกั้นกลุ่มผู้ชุมนุม จึงมีการสร้างแกนนำรุ่นสองเข้ามารับผิดชอบแทน เพื่อให้การชุมนุมเรียกร้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มผู้ชุมนุม เพราะถึงแม้ว่ากลุ่มพันธมิตรจะมีแกนนำการชุมนุมอย่างเป็นทางการจำนวน 5 คน แต่ก็มีการสร้างแกนนำย่อย ๆ จำนวนมาก มีการสร้างแกนนำรุ่นใหม่ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ถ้าเกิดปัญหากับแกนนำหลักทั้ง 5 คน แกนนำคนอื่น ๆ ก็สามารถนำการชุมนุมต่อไปได้โดยไม่เกิดปัญหา เพราะมีโครงสร้างการจัดสร้างแกนนำขึ้นมารองรับไว้เป็นจำนวนมาก กลุ่มพันธมิตรฯ จึงได้มีการจัดตั้งแกนนำรุ่นสอง จำนวน 5 คน ประกอบด้วย นายสาวิทย์ แก้วหวาน นายศิริชัย ไม้งาม นายสำราญ รอดเพชร นางมาลีรัตน์ แก้วก่า และนายศรัณยู วงษ์กระจ่าง และได้มีการประกาศเพิ่มเติมเป็นแกนนำชุดที่สองอีกจำนวน 2 คน ได้แก่

นายประพันธ์ คุณมี และ นายปานเทพ พัวพงษ์พันธ์ โดยการวางโครงสร้างสำหรับประเด็นต่าง ๆ ในการชุมนุมเรียกร้อง ยังต้องเป็นการตัดสินใจร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์เท่านั้นของแกนนำทั้ง 5 คน เท่านั้น เพื่อความโปร่งใส และเมื่อมีประเด็นตัดสินใจและแนวทางการเคลื่อนไหวจะมีการนำมาเปิดเผยให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมและประชาชน ได้รับทราบผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อของกลุ่มพันธมิตรฯ และสื่อกระแสหลัก

การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ เกิดขึ้นอีกครั้งใน พ.ศ. 2551 เมื่อมีรัฐบาลพรรคพลังประชาชนภายใต้การนำของนายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรี พยายามนิรโทษกรรมให้กับอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรและพวกพ้อง ทำให้กลุ่มพันธมิตร ซึ่งเคยเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ต้องกลับมาชุมนุมกดดันให้นายสมัคร สุนทรเวช ออกจากตำแหน่ง ถึงแม้ว่าวิกฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลสมัครจะจบลงโดยการที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้วินิจฉัยว่า การจัดรายการ "ชิมไปบ่นไป" และรายการ "ยกโขยง 6 โมงเช้า" ของนายสมัครมุ่งประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ถือได้ว่าขัดรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้ขาดคุณสมบัติการเป็นนายกรัฐมนตรี (ระบุกดอทคอม, 2551) ส่งผลให้นายสมัคร สุนทรเวช ต้องพ้นจากการเป็นนายกรัฐมนตรีและคณะมนตรีเสนาบดีสภาไปโดยปริยาย แต่พรรคร่วมรัฐบาลก็ยังมีมติเสนอนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ที่มีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ซึ่งถูกรัฐประหารยึดอำนาจไปเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นคนต่อไป ยังเป็นการเพิ่มวิกฤตการณ์ทางการเมืองให้มากยิ่งขึ้น และเป็นปัจจัยช่วยเพิ่มการสนับสนุนจากกลุ่มอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลมากยิ่งขึ้นในโครงสร้างของกลุ่มพันธมิตรฯ จนกระทั่งนำไปสู่การถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่ง ศิริชัย ไม้งาม แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ รุ่นที่สอง ได้ให้ความเห็นว่า

“ถามว่าประสบการณ์ก็ทำให้เห็นว่า ความจริงไม่ได้แตกต่างกันหรอก ก็เป็นการต่อ ยอดเสริมไป ก็ทำให้เห็นว่า ประชาชนตื่นตัวทางการเมืองสูงมาก การชุมนุมครั้งที่ 2 ปี 51 แรก ๆ ปี 48 คนอาจจะมาฟัง แต่พอมาปี 51 เริ่มที่จะมีคนกล้าพูด กล้าแสดงทางความคิดเห็นผ่านเวที มีตัวแทนแต่ละพื้นที่ที่เข้ามา เราจะเห็นคนที่อภิปรายมีความหลากหลายมากกว่าปี 48 ทั้งนักวิชาการ ทั้งศิลปิน ทั้งโหมก และที่สำคัญคือยกระดับการต่อสู้มันเหมือนกับเป็นมหาวิทยาลัยราชดำเนิน อันนี้มันก็คือ องค์ความรู้ที่รู้เท่าทันนักการเมืองและให้ประชาชนได้รู้ว่า นี่คือสิทธิเสรีภาพ การที่จะปล่อยให้บ้านเมืองเสียหายเป็นไปไม่ได้ ทำให้ประชาชนต่อสู้กับอำนาจรัฐอย่าง พวงง่าย ๆ ว่าไม่เกรงกลัว ถามว่าถูกยิง เหตุการณ์ไม่รู้จักครั้ง ยิ่งในที่ชุมนุมแต่คนทำไม่ไม่หาย” (ศิริชัย ไม้งาม, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2560)

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ มีแนวโน้มเป็นการเคลื่อนไหวของชนชั้นกลาง ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะขององค์กรที่แม้จะเป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 2 กลุ่ม หรือเป็นผู้เข้าร่วมชุมนุมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Adherent) คือ ชนชั้นกลางกับองค์กรภาคประชาชน แต่ลักษณะของอำนาจนำในการเคลื่อนไหวกลับโน้มเอียงไปอยู่กับฝ่ายชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีจำนวนมวลชนเข้าร่วมการชุมนุมมากกว่ามวลชนขององค์กรภาคประชาชน แม้แกนนำของกลุ่มพันธมิตรฯ จะมาจากบุคคลในองค์กรภาคประชาชนเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม ชนชั้นกลางยังเป็นผู้ครอบครองสื่อของกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นหลักซึ่งสื่อดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ (เกษียร เตชะพีระ, 2550, หน้า 14 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุลดำ, 2553, หน้า 123) เช่น การนัดหมายชุมนุม การถ่ายทอดสดการปราศรัยจากเวที เป็นต้น และที่สำคัญ การเคลื่อนไหวในครั้งนี้นี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมไทยอีกด้วย เนื่องจากชนชั้นกลางเป็นมวลชนผู้สนับสนุนหลักของกลุ่มพันธมิตรฯ ขณะที่กลุ่มมวลชนที่สนับสนุนทักษิณ ชินวัตร ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเป็นกลุ่มชนชั้นล่างเป็นมวลชนสนับสนุนหลักของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ (นปช.)

แม้ว่ามวลชนกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ จะมีความแตกต่างในหลากหลายมิติ เช่น ภูมิฐานะ ถิ่นที่อยู่อาศัย วิชาชีพ แต่มีลักษณะร่วมกันที่อาจเรียกคนกลุ่มนี้ได้ว่าชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มคนมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างและขัดแย้งกับชนชั้นล่าง ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2548-2557 นอกจากจะถูกตีความว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มทุนดั้งเดิมกับกลุ่มทุนใหม่ เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำดั้งเดิมกับชนชั้นนำใหม่ที่นำโดยทักษิณ เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลที่ต้องการปฏิรูปสังคมไทยตามแนวทางทุนนิยมโลกาภิวัตน์กับกลุ่มแนวร่วมต่อต้านโลกาภิวัตน์ หรือเป็นความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์แนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ กับประชาธิปไตยตามหลักสากลแล้ว ยังมีมิติความขัดแย้งทางชนชั้นทับซ้อนอยู่ในความขัดแย้งที่เกิดขึ้น กล่าวคือ เป็นความขัดแย้งระหว่างแนวร่วมชนชั้นกลางและชนชั้นนายทุนนอกเครือข่ายทักษิณ กับชนชั้นล่างในเมืองและชนบทที่สนับสนุนทักษิณผ่านกระบวนการเลือกตั้ง

อาจกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งดังกล่าวเป็นภาพสะท้อนของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองที่ดำรงอยู่ในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา ระหว่างชนชั้นล่างและชนชั้นกลางในสังคมการเมืองไทย เมื่อมองในส่วนของมวลชน ถือได้ว่าเป็นสังคมแยกชนชั้นที่ชัดเจน เพราะมวลชนชนชั้นล่างส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนรัฐบาลทักษิณ อันเป็นฐานสำคัญในการก่อตัวกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ในเวลาต่อมา ขณะที่ชนชั้นกลางส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนกลุ่มพันธมิตรฯ ดังที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2551, หน้า 6 อ้างถึงใน อัสมา

หวังกุลลา, 2553, หน้า 129-130) กล่าวว่า

“บัดนี้ เรากำลังเผชิญกับความตื่นตัวทางการเมืองของคนชนชั้นล่างในชนบท (และในเมืองด้วย) และความตื่นตัวทางการเมืองของคนชั้นกลางระดับกลางขึ้นไปในเขตเมือง ทั้ง 2 ฝ่ายมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมโหฬาร และทั้ง 2 ฝ่ายต่างมีสำนึกถึงความจำเป็นในวิถีชีวิตที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ปรากฏว่าทั้ง 2 ฝ่ายยังไม่สามารถบรรลุระบบการเมืองที่เปิดให้มีการมีส่วนร่วมของตนเป็นไปได้ในระดับที่ต่างฝ่ายต่างพอใจ (แม้ว่าจะไม่เท่าเทียมกัน) การเมืองไทยก็จะเต็มไปด้วยความขัดแย้งที่ไม่มีทางออกอย่างที่เรามองอยู่ในเวลานี้”

ชนชั้นกลางเหล่านี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเมือง มีการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลโดยตรงจากการขยายตัวของประชาธิปไตยตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ชนชั้นกลางเหล่านี้ได้เติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเพิ่มจำนวนขึ้นพร้อม ๆ กับกระแสโลกาภิวัตน์ ผ่านโอกาสทางธุรกิจและโอกาสทางการศึกษา ดังนั้น จำนวนและความมั่งคั่งของพวกเขาจึงยึดโยงอยู่กับกระบวนการที่เศรษฐกิจสังคมไทยถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลก จุดยืนของชนชั้นกลางส่วนใหญ่จึงตระหนักในความโยงใยกับโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้ความคิดทางการเมืองของพวกเขาต้องการให้โลกาภิวัตน์ดำเนินไปในแนวทางที่ให้ประโยชน์กับพวกเขาเป็นหลัก โดยที่พวกเขามีได้ปฏิเสธความเป็นโลกาภิวัตน์ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2550, หน้า 73-77)

ขณะเดียวกันพวกเขาก็ได้รับข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นพร้อมกันกับโอกาสทางการศึกษา และโอกาสเข้าถึงสื่อมวลชนกระแสหลักในกรุงเทพฯ จึงเป็นธรรมดาที่ชนชั้นกลางเหล่านี้จะมีความตื่นตัวทางการเมืองมากกว่าคนกลุ่มอื่น ส่งผลให้เกิดมโนทัศน์ทางการเมืองที่มองตัวเองว่าเป็นกลุ่มที่เข้าใจการเมืองเป็นอย่างดี และเป็นพลเมืองที่ติดตามตรวจสอบบรรดานักการเมืองที่เป็นคนไม่ดี เต็มไปด้วยการโกงการทุจริตคอร์รัปชัน ความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงจึงสมควรถูกผูกขาดไว้เฉพาะกลุ่มของตัวเองเท่านั้น ในขณะที่มโนทัศน์ของชนชั้นกลางต่อคนในชนบทหรือชนชั้นล่าง ก็จะมองว่าเต็มไปด้วยความยากจน คือการศึกษา ารรับผลประโยชน์เฉพาะหน้าจากการซื้อเสียง หรือผลประโยชน์เชิงนโยบายจากนโยบายประชานิยมของนักการเมือง จึงสมควรแก่การช่วยเหลือปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อให้คนในชนบทหรือชนชั้นล่างช่วยเหลือตัวเองได้เพียงเท่านั้น แต่การที่จะให้คนในชนบทลุกขึ้นมาใช้สิทธิทางการเมืองเพื่อร่วมกำหนดนโยบายสาธารณะผ่านกระบวนการเลือกตั้งด้วยนั้น กล่าวได้ว่าอยู่นอกเหนือมโนทัศน์ของชนชั้นกลางในเขตเมืองเพราะคนในชนบทและชนชั้นล่างนั้นยังคง “โง่ จน เจ็บ” เป็นพลเมืองชั้นสองที่ยังคงมีความกลัวหลังทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

แม้เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปว่ามวลชนชนชั้นกลางเป็นผู้ที่เข้าร่วมและสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นส่วนใหญ่ แต่ลักษณะการจัดองค์กรของกลุ่มพันธมิตรฯ ได้มีการวิเคราะห์กันไว้หลายลักษณะ เช่น กลุ่มพันธมิตรฯ เป็นการรวมกลุ่มกันของชนชั้นกลาง คนกรุงที่มีความตื่นตัวทางการเมือง (พิทยา ว่องสกุล, 2551, หน้า 22-24) กลุ่มนิยมนักคิด กองทัพ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2550, หน้า 192-193) กลุ่มกษัตริย์นิยม ศาสนานิยม ชาตินิยมจากหลายชนชั้น และพวกชนชั้นกลางที่สนใจข้อมูลข่าวสารการคอร์รัปชัน (ธีรยุทธ บุญมี, 2549, หน้า 6) กลุ่มพันธมิตรฯ มิได้เป็นเพียงเป็นการรวมกันของกลุ่มนายสนธิ ลิ้มทองกุลกับฝ่ายองค์กรภาคประชาชน (สุกฤษณ์ กาญจนขุนดี, 2549, หน้า 178) แต่ยังเป็นแนวร่วมระหว่างภาคประชาชนกับชนชั้นกลางและนักธุรกิจ (ใจ อึ้งภากรณ์, 2549, หน้า 308-309) ข้ามชนชั้นระหว่างกลุ่มพลังอนุรักษ์นิยมอำมาตยาธิปไตยกับบรรดาแกนนำฝ่ายภาคประชาชน (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ และเควิน ฮิววิตัน, 2552, หน้า 121-155)

อัสมา หวังกุลดำ เสนอให้มองลักษณะองค์กรของกลุ่มพันธมิตรฯ ว่าเป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 2 กลุ่ม คือ ชนชั้นกลางและชนชั้นนายทุน ที่มีได้อยู่ในเครือข่ายทักษิณกับองค์กรภาคประชาชน และเครือข่ายกลุ่มเคลื่อนไหวต่าง ๆ โดยกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นนายทุนนอกเครือข่ายทักษิณเหล่านี้ได้ถูกลดความสำคัญหรือสูญเสียผลประโยชน์จากระบบทักษิณจึงเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับนายสนธิ ลิ้มทองกุล ตั้งแต่ก่อนการเกิดขึ้นของกลุ่มพันธมิตรฯ ขณะที่องค์กรภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายต่าง ๆ ได้เคลื่อนไหวต่อสู้กับรัฐบาลทักษิณมาก่อนหน้านี้ระยะหนึ่งแล้ว เช่น สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (ครส.) เครือข่ายสลัมเพื่อประชาธิปไตย (อุเชนทร์ เชียงเสน, 2553) เป็นต้น โดยประเด็นร่วมที่ทำให้ทั้ง 2 กลุ่มตัดสินใจทำแนวร่วมระหว่างกัน คือ การขายหุ้นชินคอร์ปโดยไม่เสียภาษีของทักษิณ ชินวัตร ซึ่งทั้งสองกลุ่มเห็นว่า เป็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม วิฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอีกมุมหนึ่งก็มีองค์ประกอบของความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำที่ดำเนินอยู่ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่ที่มาจากการเลือกตั้ง ได้แก่ พรรคไทยรักไทยที่เมื่อขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองแล้วนั้น ได้บริหารงานและนโยบายที่ไปกระทบต่อกลุ่มอำนาจเก่าหรือชนชั้นนำดั้งเดิมที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นตัวแทนในการเมืองระบอบรัฐสภา จนกลายเป็นความขัดแย้งในระดับชนชั้นนำที่ชนชั้นนำดั้งเดิมได้ร่วมมือกันเพื่อกำจัดทักษิณออกจากเวทีการเมืองไทย แต่ความขัดแย้งในครั้งนี้มีตัวแปรใหม่ที่ทำให้ส่วนหัวของชนชั้นนำดั้งเดิมขยายขอบเขตออกไป นั่นคือ การเป็นแนวร่วมกับชนชั้นกลางที่ในอดีตเคยให้การ

สนับสนุนทักษิณตั้งแต่ช่วงก่อนการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 แต่ภายหลังได้กลับมาต่อต้านการเมืองแบบประชานิยม เพราะเห็นว่าชนชั้นกลางเป็นกลุ่มที่เสียเปรียบทางนโยบาย ทั้งในแง่จำนวนประชากรที่มีน้อยกว่าชนชั้นล่างและเงินภาษีที่มีสัดส่วนในการจ่ายมากกว่าชนชั้นล่างผู้สนับสนุนทักษิณ ซึ่งได้รับประโยชน์จากบรรดานโยบายประชานิยมเหล่านี้ ชนชั้นกลางเหล่านี้จึงไม่ไว้วางใจต่อนโยบายนี้ของรัฐบาลทักษิณ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2553) ทั้งในเรื่องความโปร่งใสและการรักษาสถานะทางสังคม (Status quo) ของชนชั้นกลางในอนาคต ประเด็นเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในการก่อเกิดกลุ่มพันธมิตรฯ ใน พ.ศ. 2549 เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นกลาง โดยการกล่าวอ้างว่าทักษิณเป็นภัยกับสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อแสวงหาแนวร่วมและสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่เข้มข้นขึ้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กลุ่มพันธมิตรฯ ก่อเกิดจากแนวร่วมระหว่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือ ชนชั้นกลางและชนชั้นนายทุนนอกเครือข่ายทักษิณที่ถูกลดความสำคัญหรือสูญเสียผลประโยชน์จากเครือข่ายทักษิณ กลุ่มที่สอง คือ องค์กรภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายต่าง ๆ โดยกลุ่มแรกเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับนายสนธิ ลิ้มทองกุล ตั้งแต่ระยะแรกก่อนการเกิดกลุ่มพันธมิตรฯ มวลชนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางในเมือง กลุ่มที่สองเป็นองค์กรที่เคลื่อนไหวต่อสู้กับรัฐบาลทักษิณมาก่อนแล้ว แต่หากพิจารณามวลชนที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มพันธมิตรฯ แล้ว จะพบว่า มวลชนส่วนใหญ่เป็นผู้สนับสนุนและนิยมชมชอบนายสนธิ ลิ้มทองกุล ขณะที่มวลชนอีกส่วนหนึ่งเป็นของพลตรีจำลอง ศรีเมือง ในนามกองทัพธรรม ส่วนมวลชนจากองค์กรภาคประชาชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชนมีเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มนักวิชาการและผู้นำทางสังคม (สุริยะใส กตะศิลา, 2550, หน้า 341) ที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวเพราะมีภาคประชาชนเข้าร่วมกับกลุ่มพันธมิตรฯ ด้วย กลุ่มคนเหล่านี้อาจจะไม่มีมวลชน แต่เสียงของเขาดังในสังคม (เรื่องเดียวกัน) เมื่อพิจารณาอำนาจในการนำแล้วจะพบว่า มวลชนของกลุ่มพันธมิตรฯ ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางซึ่งอำนาจมากกว่า เพราะองค์กรภาคประชาชนที่เป็นแนวร่วมส่วนมากเป็นองค์กรขนาดเล็ก ไม่มีมวลชนสนับสนุนในองค์กรเหล่านี้มากนัก และบางองค์กรภาคประชาชนก็เข้าร่วมเฉพาะในนามเท่านั้น นอกจากนี้ แนวทางของกลุ่มพันธมิตรฯ ก็มียุทธวิธีหลักในการสร้างแนวร่วมกับชนชั้นกลางมากกว่าการสร้างแนวร่วมกับชนชั้นล่าง และการที่ผู้นำฝ่ายชนชั้นกลางเป็นผู้ที่ครอบครองสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อใหม่ (New media) ในเวลานั้น เช่น โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม เว็บไซต์ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการนัดหมาย ถ่ายทอดสดการปราศรัยบนเวที ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว ยิ่งส่งผลให้จุดอำนาจในการเคลื่อนไหวชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่าเป็นของฝ่ายชนชั้นกลางมากกว่าองค์กรภาคประชาชน

2. ยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย
 การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยโดยมียุทธศาสตร์ในระยะสั้น
 คือ การขับไล่รัฐบาลทักษิณ ยุทธศาสตร์ระยะกลาง คือ สัมผัสระบอบทักษิณผ่านการปฏิรูป
 การเมืองและการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งใหม่ และยุทธศาสตร์ระยะยาว คือ ข้อเสนอเรื่องการเมือง
 ใหม่

ยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นหลังจาก
 เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนตัดสินใจเข้าสนธิกำลังร่วมกับเครือข่ายสนธิ และประสานองค์กร
 ต่าง ๆ เข้าร่วมจัดตั้ง “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” สุริยเสถียร กตะศิลา
 เลขาธิการ ครป. ได้สรุป ความเห็นของ “เครือข่ายองค์กรภาคประชาชน” ในเรื่องนี้ว่า

“องค์กรภาคประชาชนมีความเห็นร่วม ๆ กันอยู่ 2-3 ประเด็น ประเด็นแรก ก็คือเห็นว่า
 รัฐบาลทักษิณหมดความชอบธรรมแล้ว จึงอยากให้นายฯ ทักษิณ ลาออก ประเด็นที่ 2 ก็คืออยาก
 ให้มีการปฏิรูปการเมืองไทยครั้งที่ 2 ปรับปรุง รัฐธรรมนูญให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ประเด็นที่ 3
 สถานการณ์การเมืองขณะนี้ เป็นสถานการณ์ที่ต้องร่วมมือร่วมใจในการทำให้การเมืองเดินหน้า
 ไปในทางที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยและเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ (ประชาไท, 2549)

เมื่อรัฐบาลทักษิณประกาศยุบสภาฯ ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 กลุ่มพันธมิตรฯ
 เห็นว่าเป็นการใช้การเลือกตั้งเป็น “เครื่องมือชักฟอกตัวเอง” จึงยังคงยืนยันที่จะชุมนุมต่อไปเพื่อขับ
 ไล่ทักษิณ ชินวัตร ให้ออกจากตำแหน่งอย่างไม่มีเงื่อนไข และ “ให้เกิดกระบวนการปฏิรูปการเมือง
 ครั้งที่ 2” ก่อนที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ เพราะเห็นว่าหากปล่อยให้การเลือกตั้ง ดำเนินต่อไปจะ
 เกิด “วิกฤตครั้งใหญ่” ที่มีระดับความรุนแรงและความเสียหายไม่น้อยกว่าการสูญเสียชีวิตเลือดเนื้อ
 ของประชาชน ซึ่งเป้าหมายเช่นนี้ ไม่สามารถทำได้ตามช่องทางหรือกลไกการเมืองปกติ กลุ่ม
 พันธมิตรฯ จึงได้ขอเพื่อทรงพระกรุณาใช้พระราชอำนาจตามนัยแห่งมาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญแห่ง
 ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชทานนายกรัฐมนตรีนายใหม่ เพื่อให้เกิดกระบวนการปฏิรูป
 การเมืองครั้งที่ 2 ที่ภาคประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมโดยพลัน (ประชาไท, 2549) หรือเป็น
 ยุทธศาสตร์ที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “นายฯ มาตรา 7”

แม้ข้อเสนอนี้จะถูกบอกปิดในพระราชดำรัสต่อคณะตุลาการศาลปกครองสูงสุดและผู้
 พิพากษาประจำสำนักงานศาลยุติธรรม เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2549 (สำนักราชเลขาธิการ, 2550,
 หน้า 426-431) แต่ยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวเพื่อกำจัด “ระบอบทักษิณ” ให้มีการปฏิรูปการเมือง
 ใหม่ก่อนมีการเลือกตั้งยังคงดำเนินต่อไป โดยการคว่ำบาตรการเลือกตั้งโดยกลุ่มพันธมิตรฯ และ
 พรรคฝ่ายค้านที่นำโดยพรรคประชาธิปัตย์ ประสานกับกระบวนการ “ตุลาการภิวัตน์” ที่ตัดสินใจให้

การเลือกตั้งวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็น “โมฆะ” และนำไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 (เกษียร เตชะพีระ, 2550, หน้า 6)

หลังการเลือกตั้งในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และการเข้าสู่อำนาจของรัฐบาลพรรคพลังประชาชนผ่านนายกรัฐมนตรี 2 คน คือ นายสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ในรอบที่สองก็ได้เกิดขึ้นในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 ไปจนยุติการชุมนุมยึดสนามบินในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ถือเป็นความต่อเนื่องจากการเคลื่อนไหวรอบแรก โดยยังคงยุทธศาสตร์ในการกำจัด “ระบอบทักษิณ” หรือ “กู๋ชาติ” เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ยังไม่สามารถได้รับการแก้ไขให้เสร็จสิ้นในสมัยรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ดังนั้น ความคิดในการวิเคราะห์ปัญหาจึงเป็นเรื่องที่เห็นพ้องต้องกันและถูกวางไว้อย่างหนักแน่นตั้งแต่ในช่วงแรกแล้ว เพียงแต่ต่อยอดผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องทั้งโดยพันธมิตรฯ ฝ่ายคณะรัฐประหาร และผู้สนับสนุนอื่น ๆ ในช่วงหลังการรัฐประหาร เป็นการต่อยอดความคิดว่า “ระบอบทักษิณ” และ “ระบอบประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้ง” เลวร้ายทวีคูณขึ้นไปอีกแล้ว ยังทำให้มุมมองต่อ “ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” ที่ยังคงเลือกหรือสนับสนุนนักการเมืองชั่วต่อไปให้มีภาพที่ติดลบหนักหน่วงขึ้น

นอกจากยุทธศาสตร์ที่เคลื่อนไหวเพื่อกำจัดระบอบทักษิณแล้ว ในสายตาของกลุ่มพันธมิตรฯ แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะมีกติกาทางการเมืองใหม่หลายประการ แต่ก็ไม่อาจทำให้ระบอบทักษิณสลายหายไป รัฐบาลสมัคร สุนทรเวช และรัฐบาลสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มพันธมิตรฯ ว่าเป็นการเมืองแบบนอมินี (Nominee politics) หรือเป็นตัวแทนของทักษิณ ชินวัตร การเสนอยุทธศาสตร์ “การเมืองใหม่” จึงก่อตัวขึ้นในเวลานั้น การเคลื่อนไหวในรอบสอง แขนงนำได้คิดเรื่อง “สร้างชาติ” ไปไกลกว่าเรื่องทักษิณ และคิดเรื่อง “การเมืองใหม่” ไปไกลกว่าเรื่องรัฐสภานักเลือกตั้ง (กองบรรณาธิการ, 2551) เพราะการพุ่งเป้าไปที่การโค่นล้มทักษิณ ไม่ได้แก้ปัญหของประเทศอย่างแท้จริง (ทีมข่าวการเมือง, 2551, หน้า 25)

การเมืองใหม่ในความหมายของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงเป็นการเมืองที่เอาประชาชนเป็นศูนย์กลาง ลดอำนาจหน้าที่ของตัวแทนหรือผู้แทนลง เพิ่มบทบาทและอำนาจให้กับประชาชนมากขึ้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2551) การวิเคราะห์ปัญหาการเมืองตามแนวทางของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงไม่แตกต่างไปจากก่อนหน้านี้ กล่าวคือ ล้วนโยนความผิดไปให้ “นักการเมือง/นักเลือกตั้ง” ที่ไร้จริยธรรม “ประชาชนผู้เสี่ยงเลือกตั้ง” ที่ซื้อได้ด้วยเงิน “ระบอบประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้ง” ที่เต็มไปด้วยการซื้อสิทธิขายเสียงเปิดโอกาสให้มีการใช้ “เงิน” เข้ามาสู่อำนาจทางการเมือง แม้จะมีการพัฒนาปรับปรุง เปลี่ยนคำ ใช้คำใหม่ ๆ หรือขยายขอบเขตให้กว้างขวาง แต่กล่าวได้ว่า สอดคล้องต้องกันกับการวิเคราะห์ปัญหาแบบเดิม คือ จุดรวมศูนย์ความเลวร้ายของสังคมการเมืองไทยทั้งหมดไม่ว่าเรื่องใด ล้วนเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของนักการเมืองและประชาชนผู้ใช้สิทธิ

เลือกตั้งที่เห็นแก่เงิน ดังนั้นจึงมีทิศทางที่เป็นเอกภาพในการจัดการความชั่วร้ายดังกล่าว ด้วยหลัก
ชี้นำในการออกแบบการเมืองใหม่ 2 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก ส่งเสริมให้คนดีมาปกครองบ้านเมือง และป้องกันไม่ให้คนไม่ดีมีอำนาจ
ตามกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ผู้จัดการออนไลน์, 2551)

ประการที่สอง ลดอำนาจของนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งนั้นย่อมหมายถึงพรรค
การเมืองที่นักการเมืองสังกัด และประชาชนผู้เลือกตั้งนักการเมืองเหล่านั้น ดังต่อไปนี้

1. ลดจำนวนหรือสัดส่วนนักการเมืองที่จะเข้าสู่อำนาจผ่านการเลือกตั้ง (ทั้งสภา
ผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา) เสนอให้มีการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยใช้สัดส่วนสรรหาต่อ
เลือกตั้ง เริ่มจาก 70:30 ในข้อเสนอวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2551 (ผู้จัดการออนไลน์, 2551) มาเป็น
50:50 ในข้อเสนอวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2551 หลังจากถูกวิพากษ์วิจารณ์คัดค้านมากขึ้นเรื่อย ๆ
ข้อเสนอในวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2551 จึงปรับสูตรใหม่เพื่อให้มีการเลือกตั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ โดยให้
มีที่มาจากการเลือกตั้งตามปกติทั่วไปอย่างที่เคยกระทำมาครั้งหนึ่ง และเลือกตั้งตาม “ตัวแทน
อาชีพ” อีกครั้งหนึ่ง (โดยไม่ระบุว่าเลือกตั้งอย่างไรหรือต่างกับการสรรหาอย่างไร) (ประชาไท,
2551) ขณะที่สมาชิกวุฒิสภามีทั้งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงและการสรรหาเหมือนรัฐธรรมนูญฯ
พ.ศ. 2550

2. ทำให้การได้รับชัยชนะของพรรคการเมืองจากการเลือกตั้งไม่มีผลหรือมีอิทธิพล
น้อยลงในการกำหนดผู้นำฝ่ายบริหารหรือนายกรัฐมนตรี โดยลดสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ที่มาจากการเลือกตั้ง และวางมาตรการที่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบปกติ
และการสรรหาหรือเลือกตั้งแบบตัวแทนสาขาอาชีพ ร่วมกันเป็นผู้คัดเลือกนายกรัฐมนตรีและ
คณะรัฐมนตรี ทั้งหมดนี้จะส่งผลต่อระบบเลือกตั้งและบทบาทของพรรคการเมืองอย่างลึกซึ้ง ทำให้
การเมืองในเชิงการแข่งขันทางนโยบายของนักการเมืองหรือพรรคการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่มีนัยสำคัญ
อีกต่อไป และไม่ยอมให้การตัดสินใจของประชาชนที่เห็นแก่เงิน “ขายเสียง” มีส่วนในการกำหนด
“ชะตากรรมของประเทศ”

3. สร้างมาตรการควบคุมกำกับรัฐบาลและนักการเมืองอย่างเข้มงวด รุนแรง เพื่อไม่ให้
รัฐบาลดำเนินการบริหารที่ผิดพลาดร้ายแรง ด้วยมาตรการสูงสุด เป็นรูปธรรม และทำได้ง่ายกว่าการ
เดินขบวน หรือมาตรการอื่น ๆ เช่น ตุลาการภิวัตน์ นั่นคือ การให้ทหารควบคุมนักการเมืองและ
รัฐบาล โดยทำให้การแทรกแซงทางการเมืองของทหารเป็นสิ่งที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยัง
เสนอให้จัดตั้ง “สภาประชาชน” ขึ้นมาควบคู่กับรัฐสภา (ประชาไท, 2551) และเปิดช่องทางให้
บุคคล สามารถฟ้องร้อง ถอดถอนนักการเมืองและพรรคการเมืองได้อีก ทั้งเสนอให้มีบทลงโทษ
รุนแรงต่อนักการเมืองที่กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งด้วยการตัดสิทธิทางการเมืองตลอดชีวิต

4. ถวายคืนอำนาจที่ “สำคัญชี้ขาด” ให้แก่พระมหากษัตริย์ คือให้ “ผู้บัญชาการเหล่าทัพ อยู่ในพระราชอำนาจของราชบัลลังก์” พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจแต่งตั้งหรือเปลี่ยนแปลงผู้บัญชาการทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ดังนั้น ข้อเสนอนี้ไม่เพียงดึงอำนาจควบคุมบังคับบัญชาทหารออกจากนักรบการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนเท่านั้น หากยังให้อำนาจกับพระมหากษัตริย์ใช้ผ่านทหารที่อยู่ในพระราชอำนาจของพระองค์ ในการควบคุมหรือแม้กระทั่งจัดการรัฐบาลที่บริหารงานไม่เป็นไปตามพระราชประสงค์ไม่เป็น “คนดี” หรือสิ้นคลอนสถาบันกษัตริย์ด้วย

แนวคิดการเมืองใหม่จึงเป็นการสร้างเหตุผลมารับความชอบธรรมในการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ โดยเชื่อมโยงระหว่างปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น นักการเมืองไม่ดีพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชน ใช้อำนาจหน้าที่ในการหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง หรือความเลวร้ายของระบบการผูกขาดทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุนที่ใกล้ชิดกับรัฐบาลภายใต้การสนับสนุนจากทักษิณ ชินวัตร ทำให้เป็นการทำลายระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจเกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม บริษัทที่ประกอบอาชีพอย่างสุจริตไม่สามารถแข่งขันได้ เพราะรัฐบาลพยายามออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้บริษัทที่ตนเองสนับสนุนได้ประโยชน์ ปักจายต่าง ๆ ในเรื่องความเลวร้ายของสังคมการเมืองและเศรษฐกิจแบบที่เป็นอยู่จะส่งผลร้ายในอนาคต ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ ใช้เป็นเหตุผลในการต้องทำหน้าที่ของพลเมืองเพื่อสร้างโอกาสในการบรรลุเป้าหมายและสร้างการยอมรับในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ มีการประสานงาน เสวนา และพูดคุยกับกลุ่มแนวร่วมเพื่อความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน เน้นการสร้างเครือข่ายและให้มีแนวทางการทำงานหรือทิศทางที่สอดคล้องกันของกลุ่มต่าง ๆ ภายในเครือข่ายเป็นสำคัญ จนมีการพัฒนาไปสู่การจัดตั้ง “พรรคการเมืองใหม่” ในที่สุด

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ ระยะสั้น คือ การขับไล่รัฐบาลทักษิณ ระยะกลาง คือ ล้มล้างระบอบทักษิณผ่านการปฏิรูปการเมืองและการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งใหม่ ระยะยาว คือ แนวคิดการเมืองใหม่ และการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ โดยการลดจำนวนหรือสัดส่วนนักการเมืองที่จะเข้าสู่อำนาจผ่านการเลือกตั้ง ทำให้การได้รับชนะจากการเลือกตั้งไม่มีผลหรือมีอิทธิพลน้อยลงในการกำหนดผู้นำฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล พร้อมกันนั้นก็เสนอมาตรการในการควบคุมกำกับอย่างเข้มงวดรุนแรง เพื่อไม่ให้รัฐบาลดำเนินการบริหารที่ผิดพลาด มีการจัดตั้งสภาประชาชนขึ้นมาควบคุมกับรัฐสภา และการถวายคืนพระราชอำนาจที่สำคัญให้แก่พระมหากษัตริย์

3. ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย
การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ในรอบแรกเมื่อ

พ.ศ. 2549 ได้ใช้ยุทธวิธีดาวกระจาย หรือแผนผู้รับดาวกระจาย โดยจัดผู้ชุมนุมกลุ่มไม่ใหญ่มาก ประมาณหนึ่งร้อยคนต่อกลุ่ม เพื่อไปยังสถานที่ต่าง ๆ ตามที่แกนนำได้กำหนดเอาไว้ เพื่อทวงถามประเด็นเรื่องต่าง ๆ ที่หน่วยงานหรือสถานที่เหล่านั้นรับผิดชอบ เพื่อเป็นการกดดันรัฐบาล และให้รัฐบาลมีปัญหาในการจัดการกับผู้ชุมนุม และยังเป็นกรให้กลุ่มผู้ชุมนุมได้เคลื่อนย้ายเคลื่อนไหว เพื่อให้เกิดความอึกเขิม แต่การเคลื่อนขบวนก็ไปในลักษณะสันติ อหิงสา และปราศจากอาวุธ ต่อมากลุ่มพันธมิตรฯ ได้ประกาศนัดชุมนุมใหญ่ที่ลานพระบรมรูปทรงม้าในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยประกาศเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ จนทำให้คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) นำโดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ทำการรัฐประหาร โค่นล้มรัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทำให้ประกาศยกเลิกการประชุมใหญ่ในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 (ญาติฯ ลุนพรม, 2560) และยุติการประชุมไป แต่ยังคงมีการจับตาทองฝ่ายของอดีตนายกรัฐมนตรีอยู่ เพื่อไม่ให้ทักษิณ ชินวัตร และระบอบทักษิณ ได้กลับมาเป็นรัฐบาลในอนาคตในลักษณะยามเฝ้าแผ่นดิน

ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ในรอบแรก ได้ใช้สี่เหลี่ยมเป็นสัญลักษณ์ และสื่อสารถึงการจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ และนำสัญลักษณ์มือตบ เพื่อสร้างความสนุกสนาน การแสดงพลังและเป็นการสื่อความหมายทางการเมือง และสังคมการเมืองยังคงตัดสินใจกันที่การเลือกตั้ง และจำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเป็นรัฐบาล ถึงแม้ว่าการกดดันจนสามารถเป็นเหตุให้รัฐบาลทักษิณพ้นตำแหน่งไป แต่กลุ่มพันธมิตรก็มองว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ก็ไม่สามารถจูงใจประชาชนให้ออกมาเลือกตั้งเป็นจำนวนมากเพื่อให้ได้ตัวแทนจากประชาชนที่ดีได้ จนมีการกล่าวกันอย่างกว้างขวางในกลุ่มพันธมิตรและผู้สนับสนุนว่า การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เป็นการรัฐประหารที่ “เสียของ”

ดังนั้น ยุทธวิธีที่กลุ่มพันธมิตรฯ ให้ความสำคัญในการเคลื่อนไหวยุทธวิธีรอบสองเมื่อ พ.ศ. 2551 คือ การสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน แต่ก็ยังเน้นไปที่หากไม่ชนะไม่เลิก ทำให้เกิดการใช้ปฏิบัติการม้วนเดียวจบ โดยทำการบุกยึดท่าอากาศยานดอนเมืองและสุวรรณภูมิ เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในสายตาต่างประเทศ และสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไม่มีความสามารถในการบริหารและควบคุมสถานการณ์ของประเทศได้แล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้รัฐบาลลาออกไปได้ และการชุมนุมในสนามบินยังคงดำเนินการต่อไปเพื่อกดดันรัฐบาลให้ลาออก จนถึงวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ภายหลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญมีมติเอกฉันท์ให้ยุบพรรคพลังประชาชนในความผิดตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตและให้เพิกถอนสิทธิ์เลือกเป็นเวลา 5 ปี ส่งผลให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กลุ่มพันธมิตรฯ จึงประกาศยกเลิกการประชุมเนื่องจากการทำให้รัฐบาลหมดอำนาจไปถือว่าได้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มแล้วการ

เคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ส่วนในรอบสองนี้ จึงใช้ยุทธวิธีทำทลายขัดขวางระบบการเมืองปกติ เป็นหัวใจสำคัญของการเคลื่อนไหว แต่การทำทลายขัดขวางมีขอบเขต กว้างขวางและระดับเข้มข้น กว่ามาก มุ่งขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติให้อัมพาตอย่างสิ้นเชิง หรือที่กลุ่มพันธมิตรฯ เรียกว่า “หยุดการใช้อำนาจรัฐ” (ประชาไท, 2551) ดังที่ สาราญ รอดเพชร แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ รุ่นที่สอง อธิบายว่า

“หนึ่งก็ต้องปลุกเร้า สองก็คือแกนนำก็ต้องไม่หวั่นไหว ต้องยื่นหยัดให้ชาวบ้านเค้าแลเห็น สามพออีกฝ่ายกระทำเล่นบทรุนแรง มายิงเอ็ม 79 ใส่ที่ชุมนุม ลอบตีหัวเราที่นั่นที่นี้ ทำให้มีมือมีแต่เพิ่ม ลดลงไม่ได้ มันยิ่งเรียกแขกกว้างขึ้นเถอะ คนก็ยังเข้ามา ศพแล้วศพเล่า ไม่หนีแต่อีกฝ่ายก็ไม่ได้โง่งเหมือนกัน มีอยู่ได้อยู่ไป กูล้อมกรอบอยู่อย่างนี้ เรามีคนเดิมเข้ามาตลอด ก็สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมา เห็นคนเยอะก็ขอพักก่อนแล้วค่อยมา” (สาราญ รอดเพชร, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2560)

ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวเช่นนี้ มาจากบทเรียนการเคลื่อนไหรรอบแรกเมื่อ พ.ศ. 2549 ที่กลุ่มพันธมิตรฯ เห็นว่ายังคงมีจุดอ่อน กล่าวคือ การชุมนุมขับไล่รัฐบาลเพียงอย่างเดียว แม้จะมีคนเข้าร่วมจำนวนมากก็ไม่อาจ “โค่นล้ม” รัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้งหรือได้รับการสนับสนุนจากประชาชนได้ กองกำลังที่พอจะล้มรัฐบาลได้จริง คือ ทหาร อันเป็นกองกำลังที่ติดอาวุธ อย่างที่เกิดขึ้นในกรณีรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 แต่การจะทำรัฐประหารได้นั้นต้องมีข้ออ้างรองรับที่ฟังขึ้นเพียงพอที่จะสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่การรัฐประหารได้ ดังนั้น เพื่อบรรลุเป้าหมายจะต้องทำให้เกิด “วิกฤต” ที่ช่องทางหรือกลไกปกติทำงานไม่ได้ เกิด “ช่องว่าง” ตามรัฐธรรมนูญ หรือเกิดสภาวะ “ไร้ระเบียบ” โดยการใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเครื่องมือโจมตีฝ่ายตรงข้ามหรือรัฐบาล

ยุทธวิธีนี้จะแสดงให้เห็นว่าสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพรักของประชาชน กำลังถูกสั่นคลอนหรือตกอยู่ในอันตรายและล่อแหลมต่อความรุนแรง วิธีการเช่นนี้ นอกจากจะทำให้รัฐบาลสูญเสียความชอบธรรมแล้ว ยังให้ความชอบธรรมแก่การรัฐประหารหรือการเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองโดยกระบวนการอื่น ๆ เช่น ตุลาการภิวัตน์ การเคลื่อนไหวของเครือข่ายชนชั้นสูง กลุ่มทุนธุรกิจดั้งเดิม และเครือข่ายนักวิชาการ เป็นต้น ประสบการณ์ความล้มเหลวในยุคคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) ทำให้คนจำนวนมากทั้งฝ่ายสนับสนุนและคัดค้านรัฐประหารไม่พอใจ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ในรอบใหม่จึงต้องทำให้เงื่อนไขต่าง ๆ เข้มข้นรุนแรงกว่าเดิม การแทรกแซงทางการเมืองและการรัฐประหารจึงจะได้รับความชอบธรรมทางการเมืองภายใต้มายาคติทางการเมืองที่ถูกสร้างขึ้นเหล่านี้

รูปธรรมของยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติของกลุ่มพันธมิตรฯ ในรอบที่สอง พ.ศ. 2551 มีตั้งแต่การกระทำที่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ จนถึงการทำของคนจำนวนมาก โดยมีการเคลื่อนไหวที่สำคัญ ได้แก่

1. ยุทธวิธี “สงคราม 9 ท้า” วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2551 เคลื่อนกำลังคนฝ่าแนวกันของเจ้าหน้าที่ ตำรวจ มาปักหลักชุมนุมด้านหน้าทำเนียบรัฐบาล

2. ยุทธวิธี “ปฏิบัติการไทยคู่ฟ้า” วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2551 นำนักบรรณวิชัยเคลื่อนกำลังใน ตอนเช้าตรู่ไปบุกยึดสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย และสถานที่ราชการสำคัญหลายแห่ง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงการคลัง กรมประชาสัมพันธ์ และบุกยึดทำเนียบรัฐบาลได้สำเร็จ ในช่วงบ่ายวันเดียวกัน

3. ยุทธวิธี “ปิดล้อมการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา” วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2551 กลุ่มพันธมิตรฯ ได้ชุมนุมปิดล้อมรัฐสภาเพื่อขัดขวางการแถลงนโยบายของรัฐบาลสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เพื่อมิให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2550 บัญญัติว่ารัฐบาลจะเข้าบริหารราชการแผ่นดินได้ ต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาก่อน จนเกิดการปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีผู้บาดเจ็บจากเหตุการณ์นี้ 443 ราย เสียชีวิต 2 ราย

4. ยุทธวิธี “ยึดสนามบิน” วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 กลุ่มพันธมิตรฯ ประกาศระดมพลทำสงครามครั้งสุดท้าย “ม้วนเดียวจบ” เพื่อ “หยุดการใช้อำนาจรัฐ” โดยในตอนเช้าของวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 กลุ่มพันธมิตรฯ นำกำลังไปปิดล้อมรัฐสภาและเคลื่อนขบวนไปปิดสนามบินดอนเมืองซึ่งเป็นทำเนียบรัฐบาลชั่วคราว และต่อมาในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 เคลื่อนกำลังไปปิดสนามบินสุวรรณภูมิ จนกระทั่งยุติการชุมนุมเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

สุริยะใส กตะศิลา ผู้ประสานงานกลุ่มพันธมิตรฯ ได้อธิบายถึงการกำหนดยุทธวิธีและกิจกรรมในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ว่า

“ในการออกแบบกิจกรรมเราจะระวังเป็นอันดับหนึ่งคือ เรื่องความรุนแรง ต้องไม่นำสู่การเผชิญหน้า จะหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า สองคือ ต้องคุมแนวทางสันติวิธี สามจะต้องเป็นการเคลื่อนไหวที่เกื้อหนุนกันกับในระดับมหภาคด้วย เช่น เวลาเวทีกรุงเทพฯ ประกาศว่าเราจะปฏิรูปประเทศไทย 1-2-3 ข้อ นี่คือสมมุตินะครับ แบบนี้ส่วนพื้นที่ก็ต้องขยับโจทย์พวกนี้ลงไปในระดับพื้นที่ว่าจะเอาความเห็นจากข้างล่างขึ้นมาบอกอย่างไรให้เข้ากันได้ ให้เป็นไปในแนวทางที่เกื้อหนุนกัน คือ ไม่จำเป็นต้องเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งหมดเพราะเป็นเครือข่ายใหญ่ จะให้คนเป็นแสนเป็นล้านมาเห็นเหมือนกันทั้งหมด มันเป็นไปได้อยู่แล้ว แต่เราจะทำอะไรให้มีจุดที่จะพบกันได้และเป็นประโยชน์กับส่วนรวม กับการต่อสู้จริง ๆ สิ่งเหล่านี้ต้องเป็นการออกแบบตามสถานการณ์”

(สุริยเสนา กตะศิลา, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2560)

อย่างไรก็ตาม กลุ่มพันธมิตรฯ ยังได้เตรียม “ยุทธศาสตร์ยึดเมือง” ไว้ตอบโต้หรือรุกรกลับ หากเพลิงพล้ำหรือถูกสลายการชุมนุมจากการยึดสนามบิน โดยจะทำให้กรุงเทพฯ เป็นอัมพาต ด้วยการปิดแยกที่สำคัญ ๆ อย่างน้อย 50 แห่ง เพื่อขัดขวางการจราจร รวมทั้งทำแบบเดียวกันในต่างจังหวัด โดยเฉพาะ 14 จังหวัดภาคใต้จะมีการลุกฮือยึดศาลากลาง โดยฐานมวลชนที่สำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ และพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามทางการเมืองของระบอบทักษิณมาโดยตลอด

สมศักดิ์ โกศัยสุข แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ได้อธิบายเกี่ยวกับประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวซึ่งมีส่วนสำคัญในการดำเนินยุทธวิธีของกลุ่มพันธมิตรว่า

“ประสบการณ์จึงสำคัญมาก คนที่ไม่รู้ก็จะบอกว่า “อย่าไปนะ ตำรวจมีอาวุธ” แต่จริง ๆ แล้วตำรวจนั้น ไม่มีอาวุธ เราสู้ถ้าตำรวจมีอาวุธจะทำแบบนั้นไม่ได้นะ คุณต้องตามขั้นตอน คุณต้องประกาศ เมื่อจะไปเดินประจันหน้ากันต้องทำอย่างไร เห็นไหมคุณก็ค้นกันได้อย่างเดียว คุณมีโล่เรามีมือก็ดันกันแค่นั้น คุณจะทำอะไรได้ พอค้นนาน ๆ ก็ไม่เห็นมีอะไร ต่างคนต่างเหนื่อยเดี๋ยวก็ไปนั่งกัน มันไม่ใช่เรื่องที่น่าตกใจ คนที่ไม่มีประสบการณ์เมื่อเห็นตำรวจใส่หมวกป้องกันก็กลัว “อยู่ห่าง ๆ อย่าเข้าไปเข้าไป” อันนี้ไม่ได้ เพราะถ้าไม่เข้าไปเดี๋ยวเขาก็เขวี้ยงระเบิดมาแล้วตำรวจก็บอกว่า “ไม่รู้ใครเขวี้ยงเพราะเขาอยู่ห่าง แต่วิธีการของเขาคือ วิธีการสลายมวลชน เขาทำมาอย่างนี้ตลอด อย่างน้อยก็แก๊สน้ำตาเข้าไปก่อน ถ้าอยู่ใกล้ ๆ ตรงแก๊สคุณก็เจอไปด้วย หน้ากากของคุณเราก็ดึงมาได้ ถ้าเวลานั้นเราเกิดตกใจขึ้นมา เขาก็ไม่กล้า” (สมศักดิ์ โกศัยสุข, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2560)

ผลของการเคลื่อนไหวด้วยยุทธวิธีดังกล่าว ทำให้รัฐบาลสมชายประสบปัญหาไม่สามารถบริหารประเทศหรือดำเนินนโยบายต่าง ๆ ได้ตามปกติ และหากปล่อยให้สถานการณ์เช่นนี้ดำรงอยู่ต่อไป รัฐบาลจะหมดความชอบธรรมในการบริหารประเทศและจะกลายเป็นรัฐที่ล้มเหลว แรงกดดันจากส่วนต่าง ๆ ของสังคมก็วกกลับมาที่รัฐบาลเองให้กระทำการหรือตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ลาออก หรืออื่น ๆ (ที่นี้คือทคอม, 2551) แต่หากรัฐบาลต้องการบริหารประเทศต่อไปก็ต้องจัดการกับความขัดแย้ง ยุติปัญหา หรือการทำทลายขัดขวางการทำงานของกลุ่มพันธมิตรฯ ให้ได้ หากไม่ยินยอมตามข้อเรียกร้องของกลุ่มพันธมิตรฯ ก็ต้องใช้กำลังกดดัน หรือปราบปรามสลายการชุมนุม ซึ่งเสี่ยงต่อความรุนแรงและการสูญเสียชีวิตเลือดเนื้อ ผลที่ตามมาอาจทำให้รัฐบาลสูญเสียความชอบธรรมและถูกใช้เป็นข้ออ้างของฝ่ายต่อต้านในการล้มล้างรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้ากลุ่มผู้ชุมนุมไม่ยินยอมหรือตอบโต้การปราบปรามสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรง ก็จะยิ่งเสี่ยงต่อการสูญเสียและผิดพลาดมากขึ้น เช่น การสลายการชุมนุมในเหตุการณ์วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2551 รัฐบาลสมชายจึงถูกบีบให้ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลสมชายไม่

สามารถทำหน้าที่พื้นฐานของตนเองในการปกป้อง พิทักษ์ สิทธิ เสรีภาพ ชีวิตและทรัพย์สินของพลเรือน

ยุทธวิธีนี้ยังสร้างแรงกดดันจากฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มทุนธุรกิจดั้งเดิมต่อรัฐบาลสมาชิก ในช่วงเวลาที่กลุ่มพันธมิตรฯ ยึดสนามบินคอนเมืองและสุวรรณภูมิ ดังที่ปรากฏในความเห็นของอาชวี เตาลานนท์ ประธานกิตติมศักดิ์หอการค้าไทย ว่า

“หากยังยึดเชื้อและร้ายแรงขึ้นเรื่อย ๆ จะเสียหายต่อเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของประเทศ ขณะนี้ความแตกต่างความคิดทางการเมืองได้ลุกลามไปถึงเรื่อง เศรษฐกิจและการลงทุนแล้ว ทำให้ไม่มีใครกล้าเข้ามาลงทุน การถดถอยของเศรษฐกิจไทยมากกว่าเศรษฐกิจโลก คนไทยรู้สึกอึดอัดกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ควรยุติความรุนแรงได้แล้ว เห็นด้วยหากต้องปฏิวัติเพื่อทำให้สถานการณ์รุนแรงจบ โดยเร็วและมีผลดีต่อประเทศชาติต่อเศรษฐกิจ (ที่นี้ดอทคอม, 2551)

ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ (Disruptive) ของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงมุ่งเน้นในการกดดันกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลสมัคร และรัฐบาลสมาชิก โดยใช้ยุทธวิธีขัดขวาง รบกวน หรือสร้างความไม่สะดวกให้กับการดำเนินกิจกรรมปกติของรัฐบาล เช่น การบุกยึดทำเนียบรัฐบาล การยึดสนามบินสุวรรณภูมิและสนามบินคอนเมือง เพื่อชิงผู้มีอำนาจให้เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการความขัดแย้ง ให้ความใส่ใจต่อข้อเรียกร้อง หรือความต้องการของขบวนการ เช่น การเรียกร้องให้กองทัพรัฐประหารเพื่อยึดอำนาจรัฐบาลทักษิณ หรือการเรียกร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญถอดถอนนายสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี เป็นต้น ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติของกลุ่มพันธมิตรฯ จึงเริ่มต้นจากการกระทำแบบทำลาย (Direction) ที่ไม่ผิดกฎหมาย เช่น การเดินขบวนประท้วง มาสู่การกระทำที่มีลักษณะผิดกฎหมายแต่ปฏิบัติการด้วยยุทธวิธีที่ไม่รุนแรง เช่น การอารยะขัดขืน (Civil disobedience) ไม่ยอมรับการเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นต้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดโครงสร้างองค์กรของกลุ่มพันธมิตรฯ มีลักษณะเครือข่ายแบบไม่มีกรรมตัวเป็นองค์กรที่ถาวรเป็นเสมือนลักษณะของเครือข่ายทางสังคม มีลักษณะของเครือข่ายของการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับภาษา สัญลักษณ์ และวาทกรรม มีการเคลื่อนไหวมวลชนที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันทีเป็นธรรมชาติ โดยเป็นการเข้าร่วมชุมนุมอย่างอิสระและเต็มใจเข้าร่วมเนื่องจากกลุ่มพันธมิตรฯ สามารถสื่อสารไปยังผู้จะเข้าร่วมชุมนุมในการรับรู้ปัญหาของประเทศร่วมกัน เช่น การมีรัฐบาลที่ทุจริตคอร์รัปชัน มีผลประโยชน์ทับซ้อน เป็นต้น รวมทั้งกลุ่มพันธมิตรฯ ยังมีลักษณะเครือข่ายเป็นการเคลื่อนไหวที่มีการระดมทุนสนับสนุนอย่างกว้างขวาง มีกลุ่มนายทุนที่สนับสนุนค่อนข้างมาก ทำให้มีการระดมทุนในการบริหารจัดการภายในกลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมได้เป็นอย่างดี มีความพร้อมของกลุ่มเครือข่ายทุนสนับสนุนอย่างมาก กลุ่มพันธมิตรฯ ยังสามารถสร้าง

เครือข่ายในลักษณะการร่วมมือระหว่างคนทั่วประเทศที่มีความรู้สึกลงในทิศทางเดียวกัน ได้ดี และสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากคนไทยในต่างประเทศได้เป็นจำนวนมากอีกด้วย ทำให้การชุมนุมได้สร้างชุมชนการเมืองที่มีพลังและมีความเข้มแข็ง แกนนำสามารถควบคุมผู้เข้าชุมนุมให้ทำการชุมนุมอย่างสงบ มีความอดทน อดกลั้นสูง มีระเบียบวินัยปฏิบัติตามแกนนำเท่านั้น ได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็ยังสามารถทำให้ผู้เข้าชุมนุมมีจิตใจกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวภัยอันตราย พร้อมเสียสละหรือเข้าปะทะตามที่แกนนำสั่งการได้ในลักษณะเต็มใจที่เข้าปะทะต่อสู้กับกลุ่มสนับสนุนรัฐบาลหรือตำรวจด้วยจิตใจที่กล้าหาญ และเครือข่ายของผู้เข้าชุมนุมและแกนนำสามารถสร้างการมีส่วนร่วม การผสมผสานระหว่างสาระและความสนุกสนานเพลิดเพลินเพื่อให้การชุมนุมไม่ได้เกิดความเครียดจนเกินไป แกนนำมีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวภาคประชาชน และมีจิตวิทยาที่สูงทำให้สามารถใช้จุดแข็งของแต่ละคนมาสร้างพลังให้กลุ่มพันธมิตรฯ ได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ และความผูกพันภักดี รวมทั้งการเคลื่อนไหวมีกลยุทธ์ที่ดี จนนำไปสู่ความสำเร็จในการชุมนุมเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ เพราะแกนนำใช้ความเข้าใจเรื่อง “เครือข่ายที่มีชีวิต” และการสร้างวาทกรรมทางภาษามาปลุกกระดมมวลชนเพื่อทำให้เป็นพลังในการต่อสู้เรียกร้องที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มพันธมิตรฯ มียุทธศาสตร์ในระยะสั้น คือ การขับไล่รัฐบาลทักษิณ ระยะกลาง คือ ล้มล้างระบอบทักษิณผ่านการปฏิรูปการเมืองและการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งใหม่ และระยะยาว คือ ข้อเสนอเรื่องการเมืองใหม่ แต่ในเวลาต่อมาบทบาทและอิทธิพลของชนชั้นกลางในกลุ่มพันธมิตรฯ ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงยุทธวิธีการเคลื่อนไหว เป็นยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ (Disruptive) มุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติให้อัมพาตอย่างสิ้นเชิง ที่กลุ่มพันธมิตรฯ เรียกว่า “หยุดการใช้อำนาจรัฐ” เพื่อโค่นล้มรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลสมัคร รัฐบาลสมชาย และเครือข่ายระบอบทักษิณนั่นเอง

บทที่ 6

คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตย ที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.)

กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) เป็นขบวนการทางการเมืองที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทวงอำนาจธิปไตยจากรัฐบาลมาคืนประชาชน และจะดำเนินการปฏิรูปประเทศผ่านสภาประชาชนที่มีได้มาจากการเลือกตั้ง โดยมีนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นผู้นำการประท้วง ก่อตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 (เดลินิวส์ออนไลน์, 2557) และนายสุเทพ เทือกสุบรรณได้แต่งตั้งตนเองเป็นเลขาธิการ โดยกลุ่ม กปปส. มีที่มาจากวิกฤตการณ์การเมืองไทย หลังจากทีสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ผ่านการพิจารณาในวาระที่ 2 และ 3 อย่างเร่งรีบ และรวบรัดปิดประชุมทันที ในช่วงเวลาประมาณ 04.00 น. ของวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ท่ามกลางการความไม่พอใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ที่ไม่เห็นด้วยและไม่ได้อภิปราย เพราะพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมมีกระแสดการคัดค้านและไม่เห็นด้วยจากคนหลากหลายกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มที่คัดค้านและไม่เห็นด้วยมีความเห็นว่าพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมจะช่วยให้ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ได้รับประโยชน์และเอื้อผลประโยชน์ให้กับเครือข่ายทักษิณ มากกว่าการเสริมสร้างการปรองดองและการรักษาผลประโยชน์ให้กับประเทศชาติ

ประเด็นการลงมติผ่านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมของสภาผู้แทนราษฎร กลายเป็นกระแสให้คนที่ไม่เห็นด้วยแสดงความคิดเห็นและเกิดเป็นกระแสต่อต้านเป็นวงกว้าง รวมทั้งมีผู้ออกมาร่วมชุมนุมต่อต้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมกันมากขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ ทั้งกลุ่มนักศึกษา นักวิชาการ ตัวแทนองค์กรต่าง ๆ ซึ่ง นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ที่ได้รวบรวมประชาชนมาชุมนุมประท้วงต่อต้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมตั้งแต่วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2556 ที่สถานีรถไฟสามเสน เป็นสถานที่แรกในการชุมนุม ประกาศเคลื่อนขบวนผู้ชุมนุมไปที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย บริเวณถนนราชดำเนิน พร้อมทั้งเกิดกระแสคัดค้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมและขยายวงมากขึ้น ไปสู่ประชาชนหลากหลายกลุ่ม เกิดประเด็นความขัดแย้งขึ้นในสังคม จนในที่สุดที่ประชุมวุฒิสภาได้ลงมติไม่เห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556

ปัญหาอีกประเด็นหนึ่งที่น่าไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมือง คือ การที่รัฐสภาพิจารณาร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญว่าด้วยที่มาของสมาชิกวุฒิสภา เพื่อให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งทั้งหมด แต่พรรคประชาธิปัตย์ได้คัดค้านมาโดยตลอดและได้ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า เป็นการให้ที่มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และวันที่ 20 พฤศจิกายน 2556 ศาลวินิจฉัยการแก้ไขรัฐธรรมนูญว่าด้วยที่มาของสมาชิกวุฒิสภาไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (ไทยรัฐออนไลน์, 2556) แต่พรรคเพื่อไทยที่เป็นแกนนำรัฐบาลและพรรคการเมืองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรปฏิเสธคำวินิจฉัยนี้แต่อย่างไรก็ตามในวันที่ 8 ธันวาคม 2556 นายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ขอถอนร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวคืนจากพระมหากษัตริย์ เนื่องจากเกิดกระแสคัดค้านจากประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับการไม่ยอมรับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญของพรรคเพื่อไทย

อย่างไรก็ตาม การชุมนุมของประชาชนที่ต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ยังคงดำเนินต่อไป โดยเปลี่ยนเงื่อนไขจากการคัดค้านต่อต้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และการเสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม มาเป็นการชุมนุมประท้วงเพื่อต่อต้านรัฐบาลแทน และจัดตั้งเป็นกลุ่ม กปปส. โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคประชาธิปัตย์ลาออกเพื่อมาเป็นแกนนำในการชุมนุม เครือข่ายในการชุมนุมร่วมกับกลุ่ม กปปส. มีความหลากหลายมาจากองค์กรมากมาย เช่น พรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มเจ้าของเครือธุรกิจขนาดใหญ่ กลุ่มนักเคลื่อนไหว นักศึกษา ข้าราชการระดับสูง สหภาพแรงงานของรัฐ ชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานคร และชาวภาคใต้ โดยกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงไม่ได้ใช้สัญลักษณ์สีเสื้อแทนเหมือนกับกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงกลุ่มสำคัญอื่น ๆ ที่ผ่านมามีในอดีต แต่ใช้การเป่านกหวีดและลายธงชาติเป็นสัญลักษณ์ของการชุมนุมประท้วงครั้งนี้

ปรากฏการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. ดังกล่าว สามารถวิเคราะห์อุดมการณ์ เจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ได้ดังต่อไปนี้

อุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใน พ.ศ. 2556

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) มีจุดเริ่มต้นจากการคัดค้านการออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมของสภาผู้แทนราษฎร โดยบรรดาแกนนำพรรค

ประชาธิปไตยที่สถานีรถไฟสามเสนและเคลื่อนขบวนผู้ชุมนุมไปที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย จนในที่สุดที่ประชุมวุฒิสภาได้ลงมติไม่เห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม แต่การชุมนุมของประชาชนที่ต่อต้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมยังคงดำเนินต่อไป โดยเปลี่ยนเงื่อนไขจากการคัดค้านการออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมเป็นการการชุมนุมประท้วงเพื่อขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และจัดตั้งเป็นกลุ่ม กปปส. ในเวลาต่อมา หลังจากนั้นนางสาวยิ่งลักษณ์ นายกรัฐมนตรีประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร และกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 กลุ่ม กปปส. ได้เปลี่ยนเจตจำนงมาสู่การเคลื่อนไหวภายใต้วาทกรรม “ปฏิรูป” ต่อกฎหมายที่เห็นว่า “นักการเมืองเลว” ปกป้องประโยชน์ของพรรคพวกมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชน ระบอบรัฐสภาแบบเดิมไม่ได้เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ดังที่ เอกนัฏ พร้อมพันธุ์ แกนนำกลุ่ม กปปส. ได้ให้ความเห็นว่า

กปปส. มีจุดเริ่มต้นก็คือประชาชนหลายคนรวมตัวกันเพื่อที่จะต่อสู้กับความพยายามของรัฐบาลคุณยิ่งลักษณ์ที่จะออกกฎหมายล้างผิดให้กับคุณทักษิณ ชินวัตร แต่ในที่สุดนี้เมื่อการต่อสู้มันดำเนินการไปแล้วก็ขยายตัวแล้วก็ดำเนินการไป ในที่สุดประชาชนที่มารวมตัวกันก็มีความคิดเห็นตรงกันว่า การต่อสู้กับระบอบทักษิณมันหยุดเฉพาะเรื่องการออกกฎหมายนิรโทษกรรมไม่ได้ เพราะกฎหมายนิรโทษกรรมเป็นตัวอย่างเดียวหรือเหมือนเป็นเพียงอาการหนึ่งของโรคร้าย เพราะฉะนั้นถ้าจะแก้ไขปัญหานั้นทั้งหมด ถ้าจะป้องกันไม่ให้ประเทศกลับไปสู่วิกฤติเดิม ๆ สิ่งที่ต้องทำก็คือ การปฏิรูป ในที่สุดเป้าหมายใหญ่ที่สุดเลยของการชุมนุมแม้กระทั่งจนมาถึงวันนี้ ถึงแม้การเคลื่อนไหวบนท้องถนนจะเสร็จสิ้นไปแล้ว แต่ว่ามวลมหาประชาชนคนที่มาร่วมชุมนุมกับ กปปส. ทุกคน ยังมีความตั้งใจที่จะผลักดันการปฏิรูปให้เกิดขึ้นให้ได้ (เอกนัฏ พร้อมพันธุ์, 30 มิถุนายน 2560, สัมภาษณ์)

วาทกรรม “นักการเมืองเลว” จึงได้พัฒนาขึ้นจากความเหลวไหลของระบอบรัฐสภาไทย ได้ถูกเผยแพร่และต่อยอดผ่านสื่อมวลชนกระแสหลักและระบบการศึกษาที่เป็นเครื่องมือของจารีตนิยมต่อเนื่องนับสิบปี ในฤดูเลือกตั้งก็ประโคมเรื่อง “ซื้อสิทธิ์ขายเสียง” และนอกฤดูเลือกตั้ง ก็ประโคมเรื่อง “รัฐมนตรีทุจริต ส.ส.ขายตัว” ทำให้วาทกรรมนี้หยั่งรากลึกกลงในจิตสำนึกของหมู่คนที่อยู่กับระบบการศึกษาและเสพยศสื่อกระแสหลักมากที่สุด ซึ่งก็คือปัญญาชนและชนชั้นกลางในเมือง กลายเป็น “อุดมการณ์ทางการเมือง” ชนิดหนึ่งคือ อุดมการณ์ที่เกลียดการเลือกตั้งและขยี้เขย่งนักการเมือง เห็น “นักการเมืองที่มาจากเลือกตั้ง” เป็นต้นกำเนิดของความชั่วร้ายทั้งปวงในสังคมไทย โดยมีความคิดเรื่อง “คนดี คุณธรรมจริยธรรม” (พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2557) ภายใต้อุดมการณ์ราชาชาตินิยม

สิ่งที่น่าสนใจในการทำความเข้าใจการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. ซึ่งทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่นำเสนอความล้มเหลวของระบอบรัฐสภาไทยในขณะนั้น การใช้อำนาจของรัฐบาลในการผลักดันกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มพวกพ้องของตนเอง การได้รับการเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “ซื้อสิทธิ์ขายเสียง” ที่ถูกเผยแพร่และตอกผ่านสื่อมวลชนกระแสหลักมาโดยตลอด โดยเราจะพบว่ายุทธศาสตร์ยุทธวิธีในการต่อสู้หลักของกลุ่ม กปปส. อย่างหนึ่ง คือ การนำประเด็นเรื่องการเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมและการขยะแยงนักรการเมืองของประชาชน รั้บรู้ว่ำนักรการเมืองที่ม่มาจากกรเลือกตั้งเป็นต้นกำเนิดของความชั่วร้ายต่าง ๆ ในสังคมไทย พร้อมกับนำเสนอแนวความคิดเรื่อง “คนดี คุณธรรมจริยธรรม” มาสร้างภาพชอบธรรมและแสวงหาแนวร่วมหรือมวลชนที่ถือเป็นเรื่องสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง โดยเสนอเจตจำนง “การปฏิรูปประเทศ” หรือการ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” ดังที่ วิทยา แก้วภราดัย แกนนำกลุ่ม กปปส. ให้ความเห็นว่า

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมี “พัฒนาการมาเป็นระยะ รัฐธรรมนูญปี 40 แก้วภราดัยเรื่องเสถียรภาพรัฐบาลไม่มั่นคง เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญปี 40 ก็สร้างรัฐบาลที่มั่นคง รัฐธรรมนูญปี 40 เขียนและออกแบบเพื่อ Technocrat เข้ามาสู่การเมือง โดยให้เหตุผลว่า Technocrat คือ ผู้เชี่ยวชาญที่ไม่สันตการเลือกตั้งเข้าสู่การเมือง เราเปิดระบบบัญชีรายชื่อ และมีพัฒนาการคือ เราได้รัฐบาลที่เข้มแข็งเกินการตรวจสอบ เกิดระบบทักษิณขึ้นมา คนเขียนรัฐธรรมนูญปี 40 ก็นึกไม่ถึงว่าทุนขนาดใหญ่จะโคตมาเล่นการเมือง เพราะเมื่อก่อนทุนขนาดใหญ่ก็ใช้ตัวแทน คนจะวิ่งเต้นก็ผ่านตัวแทนผ่านรุ่นลูกมาเล่น คราวนี้ทุนขนาดใหญ่ลงมาเล่น เมื่อเล่นแล้วสร้างปรากฏการณ์พิเศษคือ ทะลุทะเลวงเรื่องอารมณ์ความรู้สึกของคนได้ การนำเสนอประเด็น หยิบของคน โน้นมาผสมคนนี่ แล้วก็ใช้ระยะเวลา 3 เดือน ตั้งพรรค ชนะเลือกตั้ง คนที่เขียนรัฐธรรมนูญคิดไม่ถึง ไม่คิดว่า 3 เดือนเขาจะชนะเลือกตั้ง เมื่อชนะเลือกตั้งแล้วก็พัฒนาไปสู่การรวมพรรค ควบพรรค พัฒนาไปสู่การที่ฝ่ายค้านตรวจสอบในสภาฯไม่ได้ เพราะไม่มีเสียงมากพอที่ทำหน้าที่ฝ่ายค้าน เขารวมพรรคทุกพรรค เหลือพรรคประชาธิปัตย์ไว้กับพรรคราษฎร ซึ่งพรรคราษฎรมี ส.ส. 2 คน ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์มี 122 คน รวมแล้ว 124 คน ก็ไม่ถึง 125 คน อภิปรายไม่ได้ มันก็คือการผูกขาดเชิงอำนาจมาตลอด ยิ่งรัฐบาลมีเสถียรภาพมั่นคง ระบบราชการก็เอื้อเขาหมด จนสังคมเริ่มพัฒนาไป วัฒนธรรมทางการเมืองเปลี่ยน ถึงขั้นที่ปัญญาชนรู้สึกว่ รัฐบาล โกงไม่เป็นไร ถ้าเราทำได้ว่ เมื่อวัฒนธรรมแบบนี้แผ่ไปจนถึงรากหญ้าทั้งหมด คือ ขอให้ได้ด้วย จะ โกงอย่างไรก็ช่างมัน คือถ้ามาถึงประชาชนได้ด้วย โกงช่างมัน เพราะมัน โกงกันทุกคน เกิดแนวคิแบบนี้เลยในเชิงวัฒนธรรม นี่ก็คือ ความเลวร้ายของระบบทุนนิยม ในความรู้สึกผมนะ มันหยั่งรากลึกจนคนแยกคุณธรรมกับความชั่วไม่ออก ระบบ

พัฒนาเข้าสู่ทุนนิยมอย่างเต็มรูปแบบ ภายใต้การนำระบอบทุน การซื้อเสียงเป็นเรื่องปกติ การทุจริตเป็นเรื่องธรรมดา เพราะฉะนั้นสังคมมันถึงที่สุดแล้ว จึงต้องได้รับการเปลี่ยนแปลง” (วิชา แก้วภราดัย, 9 พฤษภาคม 2560, สัมภาษณ์)

การสร้างวาทกรรมเรื่อง “นักเลือกตั้ง” นั้นสามารถทำให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งในประเทศคล้อยตาม และเชื่อว่า นักการเมือง หรือ “นักเลือกตั้ง” นั้นมีภาพที่ชั่วร้าย เข้ามาสู่การเมืองจากอำนาจเงิน และจะทำการทุจริตเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวล้มรัฐบาล (Bourne, 2558) แนวคิดที่เชื่อว่าระบอบรัฐสภาไทยเหลวแหลกไร้ประสิทธิภาพ ไม่ชอบธรรม ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนและของประเทศได้ ประชาชนจึงไม่ควรฝากความหวังไว้อีกต่อไป การสร้างความรู้สึกรับรู้ที่ “นักการเมืองเลว” เพื่อสร้างความชอบธรรมในการชุมนุมและนำเสนอแนวคิด “การปฏิรูป” ขึ้นมาผลิตซ้ำ และนำเสนอสาเหตุของการได้นักการเมืองที่เลวเนื่องจากประชาชนไม่รู้วิธีเลือกนักการเมืองอย่างถูกต้อง ถึงแม้ว่าจะมีการเลือกตั้ง ถ้ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง นักการเมืองเลวก็ยังคงสามารถเข้าสู่ระบบรัฐสภาไทยได้ จนนำไปสู่วาทกรรม “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” ของกลุ่ม กปปส.

การสร้างการรับรู้เรื่องนักการเมืองมุ่งรักษาผลประโยชน์ ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมที่ถูกเรียกว่า “นิรโทษกรรมฉบับสุดซอย” เพราะมีการพยายามแก้ไขข้อความในให้บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นของบุคคลหรือประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมือง หรือความขัดแย้งทางการเมือง หรือถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด โดยคณะบุคคลหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 รวมทั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องดังกล่าวสืบเนื่องต่อมาที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2547 ถึงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ไม่ว่าผู้กระทำจะได้กระทำในฐานะตัวการผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมายก็ให้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง การกระทำทำตามวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112” (รพีพรรณ สายพันธ์ตระกูล และพงศ์พิพัฒน์ บุญชานนท์, 2557) ทำให้ครอบคลุมไปถึงผู้สนับสนุนและผู้ใช้ให้กระทำด้วยนั้น ทำให้เอื้อประโยชน์ให้กับทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี และการลงมติที่มีความเร่งรีบและไม่เปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านได้อภิปรายได้อย่างเต็มที่ จนในที่สุดสามารถลงมติผ่านจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 เวลาประมาณ 04.00 น. เพื่อให้ที่ประชุมวุฒิสภาพิจารณาต่อไป ทำให้เป็นการตอกย้ำความล้มเหลวของระบบรัฐสภาไทย การรักษาผลประโยชน์ของนักการเมือง นอกจากนี้ ยังมีวาทกรรมวิพากษ์วิจารณ์ที่ยาวนานจากกลุ่มชนชั้นกลางบางส่วนในเรื่องประชาธิปไตยยังไม่มีคุณสมบัติ เพราะนักการเมืองขาดคุณธรรมจริยธรรมอีกด้วย

แม้ผู้นำการชุมนุมเป็นอดีตนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ แต่สามารถชุมนุมต่อต้านนักการเมืองและต่อต้านนายทุนที่สนับสนุนนักการเมืองได้ ซึ่งสาเหตุประการหนึ่งเกิดจากการสร้างความรู้สึกให้เป็นเรื่องของการชุมนุมของกลุ่มคนที่ไม่เชื่อมั่นในระบอบเลือกตั้งนิยมที่เป็นอยู่ ต้องการสร้างสังคมที่ดีขึ้น และเห็นชอบในการไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎหมายที่มีอยู่ เพราะไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศไทยได้อย่างแท้จริง เช่น การสร้างวาทกรรม “เสียงข้างมากลากไป” การปิดล้อมจุดกระจายเก้าอี้ประธานสภาผู้แทนราษฎร การขัดขวางการเลือกตั้ง การกีดขวางผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนับสนุนรัฐประหารให้ล้มระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นต้น ถึงแม้ว่าแกนนำผู้ชุมนุมจะมาจากนักการเมือง กลุ่มนายทุน หรือกลุ่มชนชั้นสูงในสังคม แต่ผู้ชุมนุมหลักกลับเป็นชนชั้นกลาง เช่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างพนักงานบริษัท แม่ค้า ข้าราชการ นักวิชาการ ในแง่ที่สามารถอธิบายได้ว่า ผู้ชุมนุมมองว่าแกนนำการชุมนุมเหล่านี้จะมีพลังในการสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ สามารถเป็นตัวแทนในการต่อสู้เรียกร้องกับผู้ที่ประชาชนให้อำนาจไปผ่านการเลือกตั้งที่ผ่านมาในอดีตได้ เพราะประชาชนธรรมดาทั่วไปย่อมไม่สามารถต่อสู้ได้ และเป็นแกนนำในการปฏิรูปภาคการเมือง เช่น พรรคการเมืองและกติกาท่างการเมือง เป็นต้น เพื่อให้ยึดผลประโยชน์ของประเทศอย่างแท้จริงแล้วจึงจะนำไปสู่การปฏิรูปและการแก้ปัญหาในภาคสังคมและภาคเศรษฐกิจต่อไป

ด้วยเหตุนี้ แม้ผู้นำการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. จะเป็นอดีตนักการเมือง หรือกลุ่มชนชั้นสูงในสังคม แต่ก็ยังเป็นกลุ่มคนที่ผู้ชุมนุมเชื่อว่ามีอุดมการณ์และรู้เท่าทันในการต่อสู้กับทักษิณ ชินวัตร ที่ถูกมองว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาความเลวร้ายของการเมืองที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น และเป็นผู้อยู่เบื้องหลังที่มีอำนาจสั่งการเรื่องต่าง ๆ กับรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ทำให้สามารถหลอมรวมผู้ชุมนุมเข้าด้วยกันผ่านการแสดงให้เห็นถึงความเลวร้ายของระบอบทักษิณ และการชี้ถึงสาเหตุในการที่จะควรลุกขึ้นต่อสู้ให้เร็วที่สุดเพื่อไม่ให้เป็นการระงับของลูกหลานในอนาคต เพราะสังคมที่เป็นอยู่มีความเลวร้าย นักการเมืองมุ่งแต่รักษาผลประโยชน์ให้พรรคพวกตนเอง นักการเมืองขาดคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง กฎกติกาต่าง ๆ ถูกเขียนมาเพื่อเอื้อผลประโยชน์ กระบวนการเหล่านี้เป็นสิ่งที่น่ากลัวและเลวร้ายที่ควรรีบแก้ไขอย่างเร่งด่วน การตอกย้ำและนำเสนอในแนวความคิดเหล่านี้ทำให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนที่สุดของแนวทางการเคลื่อนไหวด้วยแนวคิดที่ควรมีการปฏิรูปก่อนการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้นักการเมืองหน้าใหม่ ๆ ที่มาภายใต้เงื่อนไขหรือกติกาทางการเมืองแบบใหม่ ๆ ที่ได้รับการปฏิรูปแล้ว

การเคลื่อนไหวที่แสดงให้เห็นว่าไม่เชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการเลือกตั้งหรือระบอบเลือกตั้งนิยมผ่านวาทกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดการต้องการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลง เช่น การจัดตั้งสภาประชาชน การปฏิรูปก่อนการเลือกตั้ง เพื่อหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

และไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่สากลใช้กันอยู่ แต่เป็นประชาธิปไตยภายใต้บริบทแบบไทย ๆ โดยมุ่งเน้นไปที่การมีอำนาจที่แท้จริงของประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งกลุ่ม กปปส. แสดงออกคือการไม่มีความเชื่อมั่นต่อประชาธิปไตยที่เน้นการเลือกตั้ง หรือระบอบเลือกตั้งนิยามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ภายใต้อุดมการณ์ราชาชาตินิยม ผ่านการเลือกใช้สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับธงชาติในการชุมนุมเรียกร้อง เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของผู้ชุมนุม ควบคู่ไปกับการตอกย้ำผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ (Reproduction) เพื่อให้เห็นความน่ากลัวของระบอบทักษิณ ทำให้ผู้ชุมนุมรู้สึกรับรู้ร่วมกันว่าหากปล่อยให้ระบอบทักษิณยังคงมีอยู่ต่อไป กระบวนการควบคุมและตรวจสอบตามกลไกปกติ ย่อมไม่สามารถตรวจสอบหรือลงโทษได้ โดยแกนนำได้ปราศรัยมุ่งเป้าไปที่ความน่ากลัวของระบอบทักษิณที่มีอยู่ การมีอิทธิพลเหนือรัฐบาลและพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล และหยั่งรากลึกเข้าไปในสังคม เพื่อเอื้อประโยชน์หรือปกป้องผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าประโยชน์ของประชาชน การใช้กติกาและกลไกปกติย่อมไม่สามารถล้มล้างระบอบทักษิณได้ ทำให้แกนนำสามารถสื่อสารวิธีการล้มล้างระบอบทักษิณในกระบวนการพิเศษต่าง ๆ เพื่อการยึดคืนอำนาจจากรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลไม่มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจของประชาชนอีกต่อไป เพราะมุ่งรักษาผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มพวกตนเอง และที่สำคัญ ยังได้สะท้อนให้เห็นอำนาจนำในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ที่มีผู้ชุมนุมหลักเป็นชนชั้นกลางซึ่งเน้นการเคลื่อนไหวในแนวทางการต้องการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ภายใต้การนำการชุมนุมของ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ที่ผู้ชุมนุมเรียกว่า “ก้านันสุเทพ” หรือ “ลุงก้านัน” (นงนุช สิงหเดชะ, 2557) สะท้อนให้เห็นว่า มีการยึดโยงอุดมการณ์ชาตินิยมเข้ากับ “ความเป็นไทย” (Thainess) ที่เป็นมายาคติ (Myth) ในการเล่าเรื่องหรือผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ (Reproduction) ของฝ่ายอนุรักษนิยมมายาวนาน เพราะคำว่าก้านันเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแล รับผิดชอบทุกข์สุขของประชาชน มีความใกล้ชิดและเข้าถึงง่าย เป็นผู้ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้แก่ราษฎรต่างพระเนตรพระกรรณของพระมหากษัตริย์นับตั้งแต่การสร้างรัฐไทย ทำให้มีคนเข้าร่วมชุมนุมและสนใจมารับฟังลุงก้านันขึ้นปราศรัยเป็นจำนวนมาก โดยไม่ได้ให้น้ำหนักสำคัญว่าเคยเป็นนักการเมืองเก่ามาก่อน ถึงแม้ว่าจะมีกลุ่มผู้ชุมนุมมาจากประชาชน ข้าราชการ กลุ่มชนชั้นนำของสังคม แต่กลุ่ม กปปส. ก็ยังคงเชื่อในวิธีการพิเศษ มีการเรียกร้องสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหารขึ้นมาโดยตลอด แต่หากพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วจะพบว่า พลังการชุมนุมของกลุ่มสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาลได้ในหลาย ๆ เรื่อง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยวิธีการพิเศษนอกกลไกหรือกติกาหลักการของประชาธิปไตย เช่น การประกาศยุบสภาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ การทำให้เกิดสุญญากาศทางการเมือง และการกดดันรัฐบาลจากประชาชนก็ตาม

หลังจากการประชุมปิดล้อมสถานที่สำคัญต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จจนทำให้รัฐบาลขาดสภาพคล่องในการบริหารประเทศ แต่แนวทางและยุทธวิธีก็ยังคงไม่ประสบความสำเร็จโดยสมบูรณ์ ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามที่กลุ่ม กปปส. ต้องการ ดังนั้นการกำจักระบอบทักษิณที่เป็นปัญหาสำหรับสังคมไทย จึงมีความจำเป็นที่จะใช้ “วิถีทาง” ใด ๆ ก็ได้ ถ้าหากเป็นเครื่องมือในการที่จะบรรลุสู่ “เป้าหมาย” ถึงแม้ว่าการกระทำนั้นอาจทำลายความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย และพรรคการเมืองที่ได้เคยเรียกร้องและพยายามสร้างมาก็ตาม เช่น การเรียกร้องของประชาชนในช่วงพฤษภาทมิฬ จนเกิดเป็นรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่เน้นเรื่องการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีนายกรัฐมนตรีที่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น เป็นต้น ถึงแม้ว่าช่วงเวลานั้นจะเป็นช่วงที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ถูกยกเลิกไปแล้วก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ก็ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน การเรียกร้องของกลุ่ม กปปส. จึงไม่ได้สนใจว่านายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น แต่เป็นใครก็ได้ เพื่อโค่นล้มระบอบทักษิณออกไปได้ก็พอ สามารถกระทำการปิดถนนหรือสถานที่ต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นเครื่องมือภายใต้ระบอบทักษิณ เช่น สำนักงานประมาณ ศูนย์ราชการ หรือพื้นที่ต่าง ๆ

ดังนั้น การใช้ประเด็นเรื่องต่อต้านระบอบทักษิณ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการไม่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกฎระเบียบที่มีอยู่ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. ถือเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญในการต่อสู้เพื่อลดทอนความชอบธรรมของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ที่อ้างกฎเกณฑ์และกฎระเบียบต่าง ๆ ในการสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองและพรรคพวกของตนเองผ่านการ การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. จึงเป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่เชื่อมั่นในวิธีการปกติในการปฏิรูปการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริงได้

แนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ยังสะท้อนให้เห็นวิธีคิดและอุดมการณ์ของชนชั้นกลางที่มีพลังเสียงมากกว่าประชาชนทั่วประเทศ ชนชั้นกลางสามารถกำหนดทางเลือกของตนเองได้ดีกว่าชนชั้นล่าง ถึงแม้ว่าอาจจะปริมาณจำนวนน้อย แต่สามารถมีพลังต่อต้านหากไม่เห็นด้วยกับการทำงานของรัฐบาล รวมทั้งการพัฒนามาตราคติให้กลุ่มชนชั้นกลางที่กลายเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. พยายามทำให้เหมือนเป็นกิจกรรมที่มีความสนุกสนาน สร้างการมีส่วนร่วมไม่เหมือนกับการชุมนุมประท้วงทางการเมืองที่ผ่านมา กระตุ้นให้ชนชั้นกลางออกมาร่วมกิจกรรม ดังสะท้อนให้เห็นได้จากวาทกรรมบนเวทีปราศรัยของกลุ่ม กปปส. เช่น “...3 แสนเสียงในกรุงเทพฯ แต่เป็นเสียงที่มีคุณภาพ ย่อมดีกว่า 15 ล้านเสียงในต่างจังหวัด แต่ไร้คุณภาพ...” หรือ “...1 คน 1 เสียง ยังใช้กับไทยไม่ได้...” เป็นต้น

ดังเช่นการศึกษาของ ธร ปิติตล และชานนทร์ เตชะสุนทรวัฒน์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เข้าใจบทบาททางการเมืองของชนชั้นกลางระดับบนในประเทศไทย: กรณีศึกษาจากปรากฏการณ์ กปปส. ซึ่งให้เห็นว่า กลุ่มชนชั้นกลางบน ซึ่งก็คือนักธุรกิจและพนักงานบริษัทเอกชนกลายเป็นผู้สนับสนุนทางการเมืองให้แก่กลุ่มต่อต้านระบอบทักษิณ ซึ่งอาจไม่ได้เกิดเป็นการต่อสู้หรือความขัดแย้งระหว่างคนในเมืองกับชนบท ได้แก่ ความต้องการที่ได้รัฐบาลที่มีความโปร่งใสของคนในเมืองกับการขาดการศึกษาและถูกซื้อเสียงของคนชนบท แต่การชุมนุมของกลุ่ม กปปส. สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้หรือความขัดแย้งของชนชั้นกลางและล่างในการแสวงหาสิทธิและผลประโยชน์จากนโยบายของนักการเมือง โดยผ่านคำว่าประชาธิปไตยและพื้นที่ทางการเมือง (ธร ปิติตล และชานนทร์ เตชะสุนทรวัฒน์, 2558)

ถ้าพูดถึงกลุ่มคนที่มีสิทธิเสียงอย่างยิ่งในช่วงวิกฤตการเมืองที่ผ่านมานั้นต้องพูดว่า กลุ่มคนชนชั้นกลางนั้นเป็นกลุ่มคนที่ดูเหมือนจะออกมาแสดงออกทางการเมืองกันอย่างมากมายผ่านการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ที่นำโดย นายสุเทพ เทือกสุบรรณ อดีตสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ที่เริ่มต้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 ผ่านการต่อต้านกฎหมายนิรโทษกรรม ซึ่งทำให้เกิดความไม่พอใจของเหล่าบรรดาชนชั้นกลางทั้งหลาย จนทำให้มีมือที่เคຍพยายามจะจุดให้ติดหลายครั้งแต่ไม่ติดในสมัยรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร กลายเป็นกระแสคลื่นใหญ่ กระทั่งรัฐบาลถอนร่างนิรโทษกรรมออกไปและยุบสภา เมื่อมองไปยังกลไกของการชุมนุมนี้ กลุ่มคนชนชั้นกลางเป็นเหมือนฟันเฟืองใหญ่ที่ขับเคลื่อนให้มือ กปปส. จุดติด ด้วยการชูเรื่องการล้างผิดให้อดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร เป็นหลัก ทำให้ชนชั้นกลางที่เกลียดการคอร์รัปชันทั้งหลายออกมากันอย่างมากมาย จนหลายคนบอกว่า มันเป็นกระแสที่จุดติดจนไม่น่าเชื่อว่า แม้อีดินายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร จะออกจากประเทศได้หลายปีแล้ว ความกลัวก็ยังถูกเกาะกุมอยู่ในใจของคนชนชั้นกลางที่มองว่า เขากระทำผิดจริง ๆ และต้องการให้เขามารับโทษ ต่างจากคนต่างจังหวัดหรือผู้สนับสนุนทักษิณที่มองว่า โคนก้นแก๊ง เป็นคดีการเมืองที่เกิดขึ้นมากกว่า ความไม่ลงตัวนี้เองก่อเกิดความตึงเครียดในสังคมไทยอยู่ช่วงหนึ่ง และเลยเถิดไปจนถึงขั้นการล้มการเลือกตั้งและการปฏิรูปประเทศ เมื่อการชุมนุมนี้ชูเรื่อง ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์ สภาประชาชน ฯลฯ โดยผ่านการสนับสนุนกลุ่มคนชนชั้นกลางไม่ว่าจะเป็น นักธุรกิจ นักข่าว ข้าราชการ ทหาร ดารา นักแสดง ในวงการต่าง ๆ ที่ต่างตบเท้าออกมาสนับสนุนมีอบนี้ ยิ่งมากไปกว่านั้นเมื่อพวกเขาพูดการโกงเลือกตั้ง การซื้อเสียง การคอร์รัปชันในทางรังเกียจเฉียดฉันท และมุ่งหมายจะกำจัดการโกงและคอร์รัปชันให้หมดไปเพื่อให้ประเทศนี้เป็นประเทศที่สะอาดและเต็มไปด้วยคนดี (Misteramerican, 2557)

อย่างไรก็ดี ความอิทธิพลที่เหลือของทฤษฎีนี้คือ มีผู้ชุมนุมกลุ่ม กปปส. จำนวนไม่น้อย ที่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างบริษัทระดับกลาง แม่ค้าฟุงปลา ครูวัยเกษียณ เอ็นจีโอ ที่ความ

มันคงทางเศรษฐกิจแทบเป็นศูนย์ ฯลฯ ซึ่งไม่มีวงศัวนกับตระกูลเก่าแก่ไหนในสังคม ทฤษฎีชนชั้นจึงอธิบายการชุมนุมได้ไม่สมบูรณ์นัก แนวอธิบายอีกข้อจึงหันไปให้น้ำหนักกับความคิดของผู้ชุมนุม นั่นคือ กบปส.เป็นการรวมตัวของคนที่ไม่เชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย แม้ว่ากลุ่มกบปส.จะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อต่อต้านรัฐบาล แต่ข้อเรียกร้องของพวกเขามีแก่นแท้ที่มุ่งกักร่อนประชาธิปไตยรัฐสภา เพื่อให้คนส่วนน้อยยึดอำนาจจากคนส่วนใหญ่ไปในที่สุด ยิ่งกว่านั้นคือ กบปส.ไม่สนใจการลดทอนอำนาจตุลาการและอิทธิพลของกองทัพที่เพิ่มขึ้นมหาศาลหลังรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 รวมทั้งไม่เคยเสนออะไรที่จะทำให้ประชาชนมีอำนาจการเมืองโดยตรง (ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์, 2557)

เมื่อพลังที่เริ่มขึ้นด้วยความหวังในการต่อสู้ของภาคประชาชนในขณะนั้นจึงถูกลดทอนเป็นอื่น ไม่เว้นแม้แต่การชุมนุมทางการเมืองของกลุ่ม กบปส. ที่เขามองว่าการผูกโยงประเด็นกับชนชั้นนำก็ยังคงถูกนำมาขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ส่วนจะมีวิธีการดีหรือไม่ ก็เป็นไปตามยุทธศาสตร์ยุทธวิธีของแต่ละกลุ่ม หากประชาชนเห็นต่างกันก็ต้องตรวจสอบกัน และการชุมนุมแบบนี้ก็ทำได้เมื่อสภาไม่สามารถทำหน้าที่ได้ตามที่ถูกออกแบบไว้ ดังนั้นประชาธิปไตยก็ต้องถูกนำมาใช้ในทางตรง (ศศิณี เกลิมลาภ, 2557)

การชุมนุมของกลุ่ม กบปส. ยังผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ (Reproduction) ในเรื่องประเด็นชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เช่นเดียวกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และการต่อต้านระบอบทักษิณและการสร้างความหวาดกลัวของระบอบทักษิณส่งผลให้เกิด “กระแสต้าน” ที่เป็นรูปธรรมและมีปริมาณที่มากขึ้น ซึ่งในทางสัญลักษณ์ที่กลุ่ม กบปส. ใช้คือ “ธงชาติไทย” ที่เป็นสัญลักษณ์ของอุดมการณ์ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เพื่อแสดงความรักชาติ และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ควบคู่ไปกับการมีเจตจำนงในการต่อต้านระบอบทักษิณ และการปฏิรูปประเทศไทยโดยปราศจากนักการเมือง ด้วยเหตุนี้การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กบปส. ที่เกิดขึ้นถึงแม้ว่าจะมีการกล่าวอ้างสิทธิความชอบธรรมตามหลักการของประชาธิปไตย แต่ก็ไม่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นการเรียกร้องภายใต้หลักการของประชาธิปไตย เพราะมีข้อเรียกร้องหลาย ๆ ประการที่ไม่สามารถกระทำได้ตามหลักการของประชาธิปไตย มีการเรียกร้องวิธีการพิเศษต่าง ๆ เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาแทนการใช้ช่องทางและกลไกตามขั้นตอนและกระบวนการตามหลักประชาธิปไตย เพราะมองว่า หลักการประชาธิปไตยและเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้แก้ไขปัญหของประเทศถูกระบอบทักษิณควบคุมไปอย่างสมบูรณ์แบบแล้ว ดังนั้นวิธีการเดียวในการต่อสู้หรือการใช้วิธีการพิเศษต่าง เช่น การเรียกร้องรัฐประหาร การปิดหน่วยงานราชการ การปิดกรุงเทพที่เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการแผ่นดิน การขัดขวางการเลือกตั้ง การเรียกร้ององค์กรอิสระให้เข้ามาแก้ไขปัญหา เป็นต้น

หลังจากการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จนทำให้ต้องยุบสภา และมีสถานภาพเป็นเพียงนายกรัฐมนตรีรักษาการ และต่อมาถูกศาลรัฐธรรมนูญให้พ้นจากนายกรัฐมนตรีรักษาการ ยิ่งทำให้กลุ่ม กปปส. ตอกย้ำภาพความน่ากลัวของระบอบทักษิณในการรักษาผลประโยชน์ของพวกเขา คั้งนั้นการแค่ทำให้นางสาวยิ่งลักษณ์พ้นจากตำแหน่งจึงไม่เพียงพอ เพราะระบอบทักษิณได้วางกลไกในการสานต่ออำนาจ และครอบงำชนชั้นล่างที่เป็นฐานเสียงจำนวนมากเอาไว้แล้ว หากปล่อยให้มีการเลือกตั้งตามขั้นตอนและวิธีการก็ไม่สามารถทำลายล้างระบอบทักษิณไปได้ จึงมีเพียงการใช้กลไกพิเศษ เช่น การรัฐประหาร เพื่อทำการปฏิรูปประเทศก่อน จึงให้มีการเลือกตั้งเท่านั้น

นอกจากนี้ การแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ว่าด้วยที่มาของวุฒิสภา ที่จะเปลี่ยนรูปแบบของวุฒิสภาจากการที่สมาชิกมาจากทั้งการเลือกตั้งและแต่งตั้ง มาเป็นสมาชิกมาจากการเลือกตั้งทั้งหมดเหมือนก่อนรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2556 เพื่อให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งทั้งหมด และพรรคประชาธิปัตย์ได้ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นการให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และในวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ศาลวินิจฉัยว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นการให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทำให้พรรคเพื่อไทยปฏิเสธคำวินิจฉัยนี้ ก็เป็นอีกสาเหตุสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาและจัดตั้งเป็นกลุ่ม กปปส. ในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 โดยอ้างความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวว่านักการเมืองก็ไม่เคารพกติกาเช่นเดียวกัน หากพรรคพวกหรือเครือข่ายของตนเองไม่ได้รับประโยชน์ กฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศที่สะสมมาอย่างยาวนาน มีการกล่าวอ้างกติกากฎเกณฑ์เพียงเพื่อสร้างความได้เปรียบหรือทำลายฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น ไม่ได้มีความจริงใจในการแก้ไขปัญหา หรือสร้างประชาธิปไตยที่แท้จริง ประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ยังไม่สมบูรณ์เพราะมีนักการเมืองหาผลประโยชน์แอบแฝงอยู่ สอดคล้องกับที่ ชุมพล จุลใส แกนนำกลุ่ม กปปส. ให้ความเห็นว่า

“ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นี่เป็นส่วนหนึ่งที่มาจากนโยบายประชานิยม ยกตัวอย่างนโยบายของพรรคเพื่อไทยในขณะนั้น คือ "จ่านิวข้าวทุกเมล็ด" คือ ดีหรือไม่ดีก็ได้ 15,000 บาท ทำให้เกิดปัญหาเรื่องคุณภาพ ซึ่งเป็นนโยบายประชานิยมที่เหมือนกับการสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเองและนโยบายจ่านิวข้าวนี้ทำให้ประเทศชาติสูญเสียเงินงบประมาณแผ่นดินถึง 400,000 - 500,000 ล้านบาท และก็มีการทุจริต คอร์รัปชันกันอย่างมโหฬาร นี่ก็คือส่วนหนึ่งที่ประชาชนไม่พอใจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเสียหายมาก ประชาชนชาวเขาเองก็ไม่ได้เงินถึง 15,000 บาท บางคนก็ได้แค่ 8,000 - 9,000 บาท และก็ยังมีการนำเข้าข้าวจากต่างประเทศเข้ามา

เพราะข้าวจากรอบ ๆ บ้านเราเกี่ยวหนึ่งก็ประมาณ 4,000-5,000 บาท แล้วเอามาขาย 15,000 บาท นี่คือการทุจริตในเชิงนโยบาย ถ้าหากถามว่าเศรษฐกิจถดถอยหรือไม่ ก็ถดถอยแน่นอนเพราะเงินส่วนหนึ่งไปเข้าสู่กระเป๋าข้าราชการทุกอย่างไม่เห็น ณ วันนี้คุณยังลักษณะก็โดน รัฐมนตรีช่วยพาณิชย์ ไม่ว่าจะเป็น นายภูมิ สารผล รวมถึงหลายท่านที่เป็นรัฐมนตรี ณ วันที่โดนยึดทรัพย์ โดนอายัดทรัพย์สิน คุณยังลักษณะ ชินวัตร ก็โดนถึง 2-3 หมื่นล้าน ก็ร้องโอดครวญอยู่ ขณะนี้คดีทั้งหลายก็อยู่ในกระบวนการยุติธรรม เพราะว่ามาจากเราหักหัวแล้วเข้าไม่ฟัง เขาหักหัวแล้วไม่ฟัง คือ มันใจว่าตนเองมีเสียงข้างมาก โดยได้เสียงมาจากประชาชนแล้วทำทุกอย่างได้โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง นี่ต่างหากที่ทำให้ประชาชนได้ออกมาเคลื่อนไหวได้ออกมาต่อสู้” (ชุมพล จุลใส, 2560)

แม้ว่าในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2556 นายกรัฐมนตรีจะขอถอนร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวคืนจากพระมหากษัตริย์ เพื่อปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ปัญหาการไม่เคารพกติกาของนักการเมืองเอง จากการปฏิเสธคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญยังเป็นการสร้างความชอบธรรมแก่แนวความคิดของกลุ่มผู้ชุมนุมว่านักการเมืองอ้างกติกาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองเท่านั้น กลุ่มผู้ชุมนุมก็ไม่ได้มีความจำเป็นในการต้องปฏิบัติตามกติกา สามารถดำเนินการชุมนุมตามแนวทางของตนเองได้ที่ไม่ต้องเคารพกติกาหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า “อารยะขัดขืน” (Civil disobedience) เช่น การปิดสถานที่ราชการ การปิดถนน ตัดน้ำตัดไฟสถานที่ราชการ เป็นต้น และยังส่งผลให้จำนวนผู้ประท้วงต่อต้านรัฐบาลเพิ่มขึ้น ผู้นำชุมนุมเริ่มเดินขบวนไปยังสำนักงานรัฐบาลหลายแห่งและบุกเข้าไปในกระทรวงการคลัง สำนักงานประมาณ กระทรวงการต่างประเทศ กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงมหาดไทย กรมสอบสวนคดีพิเศษ และตั้งเวทีการชุมนุมที่ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ จนในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ได้ประกาศก่อตั้งกลุ่ม กปปส. ประกอบด้วยตัวแทนที่มีความหลากหลายจากกลุ่มต่าง ๆ ทั้งองค์กรภาคประชาชน กลุ่มวิชาชีพ (ไทยรัฐออนไลน์, 2557)

จากการปฏิเสธคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่วินิจฉัยว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญเรื่องที่มาของวุฒิสภาเป็นการให้ได้ว่าซึ่งอำนาจในการปกครองโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของฝ่ายนิติบัญญัติ ยังเป็นการสร้างความชอบธรรมประการหนึ่งให้กับกลุ่ม กปปส. ในการไม่ยอมรับการเลือกตั้ง เพราะกฎเกณฑ์และกติกาเดิมไม่สามารถทำให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูปเสียก่อน เพราะอุดมการณ์และเจตจำนงของนักการเมืองที่มุ่งเน้นแต่นโยบายประชานิยม เพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเท่านั้น โดยไม่สนใจระเบียบวินัยทางการคลังของประเทศ สร้างความเสียหายในระยะยาว ประชาชนส่วนมากยังเลือกนักการเมืองเพื่อผลประโยชน์ตนเองมากกว่าส่วนรวม สนับสนุนพรรคการเมืองที่

เน้นนโยบายประชานิยมมากกว่า ดังนั้นอุดมการณ์และเจตจำนงทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. จึงมุ่งปฏิเสธรูปแบบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ แต่มุ่งให้เกิดการปฏิวัติของประชาชน เรียกร้องสภาที่ประชาชนมีอำนาจอย่างแท้จริง ผ่านลักษณะการต่อต้านคัดค้านรัฐบาลเป็นพลังทางการเมืองที่สำคัญ โดยการนำเสนอการปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง โดยเฉพาะการปฏิรูปเรื่องการเมือง และเรื่องสำคัญ ๆ อื่น เช่น เศรษฐกิจและสังคมให้เรียบร้อยก่อนแล้วจึงค่อยทำการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้รัฐบาลที่ดีมาบริหารราชการแผ่นดิน และทำปฏิรูปเรื่องต่าง ๆ ต่อไปในอนาคต

การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางระดับบน เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ทร ปิตักล และชานนทร์ เตชะสุนทรวัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เข้าใจบทบาททางการเมืองของชนชั้นกลางระดับบนในประเทศไทย: กรณีศึกษาจากปรากฏการณ์ กปปส. โดยตั้งคำถามว่า “ทำไมชนชั้นกลางระดับบนถึงผูกพัน (Attach) กับรัฐบาลแบบเผด็จการ ?” พบว่า ในยุคแรกเริ่มของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ราว พ.ศ. 2505-2525 สักส่วนคนจนในไทยลดลงอย่างรวดเร็วมาก จากเกือบร้อยละ 60 ลดลงเหลือประมาณร้อยละ 30 แต่หากดูข้อมูลแบบละเอียด กลับกลายเป็นว่าคนจนที่สุดได้รับส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจน้อยมาก อีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาในช่วงแรกช่วยลดระดับความยากจนได้มากก็จริง คือสามารถพาคนจำนวนมากหลุดพ้นจากความยากจน แต่ก็มีอคติกับคนที่จนที่สุด

ในช่วง พ.ศ. 2524-2556 แบ่งออกเป็น 2 ช่วงด้วยกัน ในช่วง 10 ปีแรก หรือในช่วง พ.ศ. 2524-2535 เป็นช่วงที่ความเหลื่อมล้ำเพิ่มสูงขึ้นในสังคมไทย สิ่งที่น่าสนใจที่พบก็คือ ความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มสูงขึ้นมาจากการที่ชนชั้นกลางระดับบนเติบโตได้อย่างรวดเร็วมาก ๆ โดยเฉพาะในช่วงปลายรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ต่อเนื่องไปยังรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ชนชั้นกลางระดับบนเติบโตเร็วกว่าเพราะมีปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคหลายอย่างที่เอื้ออำนวย เช่น อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราที่เอื้อต่อการส่งออก ราคาน้ำมันในตลาดโลกที่ลดลง การเปิดเสรีการค้าและการลงทุน ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลชัดเจนต่อคนที่อยู่ใน “ชัยภูมิที่ดีกว่า” เช่น อยู่ในเมือง ทำงานเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง เป็นพนักงาน เป็นผู้ประกอบการ ซึ่งคุณลักษณะนี้เป็นของชนชั้นกลางระดับบน หากแต่ชนชั้นกลางระดับบนโตมาในลักษณะที่ต่างคนต่างโคดเดี่ยว แยกขาดจากสิ่งอื่น (Isolate) ในแง่หนึ่ง ต้องบอกว่าคนรุ่นนี้เป็นรุ่นแรกและอาจเป็นรุ่นเดียวที่เติบโตได้รวดเร็วขนาดนี้ โดยเฉพาะคนที่เป็นคนจีนในกรุงเทพฯ เป็นลูกหลานของคนจีนอพยพ แต่ขณะเดียวกัน พวกเขาต้องโตมาด้วยโครงสร้างที่อัตลักษณ์ความเป็นจีนอพยพถูกกดทับเอาไว้ และโครงสร้างทางชนชั้นที่ยังไม่ก่อตัว ในการวิจัยนี้ ยังพบว่า มีชนชั้นกลางระดับบนกลุ่มใหญ่ที่สะท้อนภาพให้เห็นว่าไม่มีโครงสร้างอะไรให้ยึดถือในช่วงที่เขาเติบโต ช่วงเวลาดังกล่าวนี้จึงเหมาะสมที่รัฐจะใช้ปลูกฝัง

อุดมการณ์ทางการเมืองเข้าไปให้แก่คนกลุ่มนี้อย่างมีประสิทธิภาพ จนพวกเขายึดเข้ามาเป็นส่วนสำคัญของอัตลักษณ์ตัวเอง

อุดมการณ์ที่รัฐป้อนให้ประชาชนเป็นอุดมการณ์ที่ไม่ใช่แนวทางประชาธิปไตยเท่าไรนัก เป็นอุดมการณ์แบบสมัชชพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งเป็น “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” หัวใจสำคัญของการเมืองไทยในยุคนั้นไม่ใช่การทำให้ประชาธิปไตยที่มีนักการเมืองเป็นตัวหลักประสบความสำเร็จ แต่สิ่งสำคัญคือการพยายามรักษาโครงสร้างทางการเมืองแบบเดิมเอาไว้ให้ได้ ซึ่งก็คือ “โครงสร้างแบบกึ่งเผด็จการ” ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่สำคัญ เพราะในภาวะที่ชนชั้นกลางกำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็กว้างขวาง ไม่มีอะไรให้ยึด พวกเขาได้รับเอาอุดมการณ์ที่สนับสนุนโครงสร้างการเมืองแบบนี้เข้าไปอย่างเต็มที่

การที่ชนชั้นกลางเติบโตขึ้นมาในทางเศรษฐกิจไม่ได้คุกคามพวกเขาเท่ากับการที่ชนชั้นล่างมีสิทธิทางการเมือง มีสิทธิเลือกคนมาเป็นรัฐบาล กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ชนชั้นกลางระดับบนไม่ได้มองว่า การมีคนมาไล่กวาดทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องแย่ แต่การเมืองที่เปลี่ยนไปเพราะชนชั้นล่างเข้ามามีบทบาทหลักต่างหากเป็น “การเมืองที่ไม่ดี”

ชนชั้นกลางระดับบนมักจะหยิบเอาประเด็นนโยบายประชานิยม หรือการทุจริตคอร์รัปชันมาใช้ในการต่อสู้กับทักษิณ แม้ว่าจะเป็นประเด็นที่ก้าวหน้ามีความเป็นสมัยใหม่ เช่น การจัดนักการเมืองที่คอร์รัปชัน การมองว่านโยบายประชานิยมเป็นนโยบายทางเศรษฐกิจที่ไม่ยั่งยืน แต่ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม คนที่ต่อต้านทักษิณมักจะเอาแนวคิดเหล่านี้ไปผสมกับอุดมการณ์ทางการเมืองที่ตนเองรับมาตั้งแต่อดีต อีกนัยหนึ่งคือ พวกเขาผสมแนวคิดนี้กับความเชื่อที่ว่าปัญหาหลักของการเมืองคือ “นักการเมืองเป็นคนไม่ดี” เพราะฉะนั้นเมื่อพูดถึงคอร์รัปชัน ก็มักจะให้น้ำหนักกับการต่อต้านนักการเมืองเป็นพิเศษ แต่กลับไม่ค่อยมองด้วยมาตรฐานแบบเดียวกันกับกลุ่มที่เข้ามามีอำนาจทางการเมืองกลุ่มอื่น เช่น ทหาร เป็นต้น

แม้กระทั่งการต่อต้านนโยบายประชานิยม ก็ยังผสมกับฐานคิดเดิมปนกันไป นั่นคือ มองว่าประชานิยมเป็นเรื่องของนักการเมืองที่พยายามทำให้ชนชั้นล่างโลก ประชานิยมทำลายความสุขของสังคมไทยแบบดั้งเดิม ทำลายสังคมชนบทที่คนมีความ “พอเพียง” ในตัวเอง ดังนั้นผู้มีอำนาจทางการเมืองที่มี “ศีลธรรม” จะต้องรักษาโครงสร้างนี้เอาไว้ อาจกล่าวได้ว่า การต่อต้านทักษิณเล็ก ๆ แล้วอยู่บน “ฐานคิดทางการเมืองแบบเก่าของไทย” เพียงแต่ถูก “ผสมเอาแนวคิดที่ทันสมัย” เช่น การป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันและประชานิยม ผสานเข้ามาด้วย (สมคิด พุทธศรี, 2560)

โดยสรุปในแง่อุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. แม้จะนำอุดมการณ์ราชาชาตินิยมมาใช้แต่ไม่ชัดเจนเท่ากับกลุ่มพันธมิตรฯ หากแต่พยายามนำอุดมการณ์ทางการเมือง “ประชาธิปไตย

แบบไทย ๆ ” มาใช้เป็นอุดมการณ์หลักในการเคลื่อนไหว โดยเน้นย้ำถึงความบกพร่องของการนำหลักประชาธิปไตยแบบสากลที่มีฐานความเชื่อว่า “คนเราเท่ากัน” หากแต่บนฐานความเชื่อและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบไทย ๆ “ไม่เชื่อว่าคนเราเท่ากัน” เพราะความเป็นไทยถูกสอนให้คนเราเคารพในความแตกต่างทางคุณวุฒิ วิทยุติ หรือชนชั้นทางสังคม เจตจำนงในการจะทำให้บ้านเมืองดี จึงเป็นการให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง จำกัดอำนาจคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่สะท้อนให้เห็นว่าการได้มาซึ่งคนไม่ดีจากการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน คือสาเหตุของปัญหาทางการเมืองไทย จนกระทั่งนำไปสู่ข้อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองก่อนเลือกตั้ง ดังจะเห็นได้จากความพยายามล้มการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2557 โดยเจตจำนงทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวของกลุ่ม กปปส. เหมือนกับเจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่มองว่านายกรัฐมนตรีที่มาจากเครือข่ายอำนาจของระบอบทักษิณก็เป็นหนึ่งในรูปธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบอบเสียงข้างมากนั่นเอง (ชนศักดิ์ สายจำปา, 10 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์) เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. จึงปรารถนาที่จะนำพาประเทศกลับไปสู่ความเป็น “รัฐราชการ” มากกว่า ซึ่ง Riggs เรียกลักษณะข้างต้นว่า Bureaucratic Polity หมายความว่า ลักษณะของสังคมการเมืองที่ผู้นำในระบบราชการสามารถครอบงำระบบการเมืองได้ โดยมีรูปธรรมก็คือการที่ข้าราชการระดับบน ทั้งทหารและพลเรือนเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยตรง เปลี่ยนจากผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเป็นผู้กำหนดนโยบายเสียเอง (ณัฐกร วิทิตานนท์, 16 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์) ดังนั้น อุดมการณ์ของกลุ่ม กปปส. ซึ่งมีฐานมวลชนที่สำคัญคือชนชั้นกลางระดับบนจึงเป็นอุดมการณ์ราชาชาตินิยมผสมผสานกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ โดยมีเจตจำนงในการเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมืองไปสู่การต่อต้านระบอบเลือกตั้งนิยม ผ่านการใช้วาทกรรมเรื่องการปฏิรูปประเทศไทย และการขจัดนักการเมืองซึ่งทุจริตคอร์รัปชันเป็นคนไม่ดี

เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใน พ.ศ. 2556

กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) มีจุดเริ่มต้นจากการที่กลุ่มคนต่อต้านแนวความคิดของรัฐบาลที่พยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมผ่านสภาผู้แทนราษฎร โดยในวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2556 นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ประกาศตั้งเวทีปราศรัยที่สถานีรถไฟ

สามเสน ใกล้ที่ทำการพรรคประชาธิปัตย์ เพื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ที่ถูกเรียกว่า “นิรโทษกรรมฉบับสุดซอย” (กระปุกคอตคอม, 2557)

อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 เวลาประมาณ 04.00 น. ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็มีมติผ่านการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในวาระที่ 3 ที่พิจารณามาตั้งแต่ช่วงสายของวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2556 เพื่อให้ที่ประชุมวุฒิสภาพิจารณาต่อไป ทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็นจากหลากหลายกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย แม้แต่กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ที่เป็นกลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลพรรคเพื่อไทยมาโดยตลอดก็ประกาศจุดยืนไม่เห็นด้วยกับพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับสุดซอย เพราะมองว่าเป็นการทำให้ผู้ที่สั่งทำร้ายกลุ่มคนเสื้อแดงพ้นความผิดไปด้วย มีการออกแถลงการณ์และเขียนข้อความไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จากตัวแทนองค์กรต่าง ๆ มีการออกมาชุมนุมต่อต้านมากขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ ประชาชนและคนจากหลากหลายวงการมีการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ไม่เห็นด้วยกับพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับนี้ ยิ่งทำให้เกิดกระแสออกมาชุมนุมต่อต้านการนิรโทษกรรมมากขึ้น

เวทีการชุมนุมที่สถานีรถไฟสามเสนประกาศยกระดับการชุมนุมโดยการเคลื่อนขบวนเข้ากดดันรัฐบาลที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยแทน และประกาศยุบเวทีสามเสน รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้พยายามเรียกร้องให้ประชาชนยุติการชุมนุม เนื่องจากการพิจารณาร่างกฎหมายนิรโทษกรรมของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดไปแล้ว ซึ่งต่อมาที่ประชุมวุฒิสภาได้ลงมติไม่รับหลักการร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม แต่สถานการณ์การชุมนุมเรียกร้องและการต่อต้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องและปรับเปลี่ยนเป็นการขับไล่ระบอบทักษิณ โดยที่กลุ่มแกนนำได้ประกาศมาตรการอารยะขัดขืนเพื่อการโค่นระบอบทักษิณ ได้แก่ ลงชื่อถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 310 คน (สามารถ ราชพลสิทธิ์, 2556) ที่ได้เห็นชอบร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม การเป่านกหวีดใส่คนที่ทำงานรับใช้ทักษิณ ชินวัตร การร่วมกันต่อต้านสินค้าในเครือทักษิณ และเชิญชวนให้ข้าราชการหยุดงานทั่วประเทศ ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์จำนวน 9 คน ประกอบด้วย นายสุเทพ เทือกสุบรรณ นายถาวร เสนเนียม นายอิสสระ สมชัย นายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย นายวิทยา แก้วภราดัย นายชุมพล จุลใส นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ นายเอกนัฏ พร้อมพันธุ์ และนายฉัตรกุล ทีปสุวรรณ ได้ลาออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อยกระดับการต่อสู้คัดค้านระบอบทักษิณอย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากกล่าวหาว่าพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมเป็นเพียงผลไม้พิษที่มาจากต้นไม้อันพิษ คือ ระบอบทักษิณ

หลังคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2556 ในคดีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ กลุ่มมาตราที่มาของ ส.ว.ว่าไม่ชอบด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติม

รัฐธรรมนูญ ตามที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 291 วรรคหนึ่งระบุไว้ โดยสาระหลักตามคำวินิจฉัยฯ คือ การนำร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่จัดทำขึ้นใหม่ ที่มีหลักการแตกต่างจากร่างฯ ที่เสนอต่อสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยนายอุดมเดช รัตนเสถียร ส.ส.นนทบุรี พรรคเพื่อไทย และคณะ มาให้ที่ประชุมร่วมกันของรัฐพิจารณาในวาระรับหลักการ มีผลทำให้การขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ไม่ชอบด้วยกระบวนการตามรัฐธรรมนูญมาตรา 291 วรรค1 (กรุงเทพธุรกิจ, 2557) ซึ่งประเด็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เรื่องที่มาของสมาชิกวุฒิสภา ก็ถือเป็นสาเหตุประการหนึ่งในการถูกหยิบยกขึ้นมาในเรื่องของการรักษาผลประโยชน์ของนักการเมือง หากสูญเสียผลประโยชน์ก็จะพยายามรักษาอำนาจเอาไว้ โดยไม่สนใจต่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง

กรณีศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญเกี่ยวกับที่มา ส.ว. ขัดกับรัฐธรรมนูญ ว่า มองว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กรตามรัฐธรรมนูญ 2550 ซึ่งชัดเจนว่าทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นคณะรัฐมนตรี รัฐสภาต้องปฏิบัติตาม ฉะนั้นเมื่อศาลวินิจฉัยเช่นนี้ร่างรัฐธรรมนูญที่มา ส.ว.ต้องตกไป และเท่าที่อ่านคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญเน้นหนักไปที่กระบวนการตราแต่ยังไม่ได้ลงไปที่เนื้อหาของ การแก้ไขจาก ส.ว.สรรหาสมเลือกตั้งไปสู่การเลือกตั้งทั้งหมด ดังนั้น เมื่อมีการเสนอร่าง ไปยังพระมหากษัตริย์แล้ว โดยหลักการรัฐบาลต้องไปถอนร่างออกมา (ไทยรัฐออนไลน์, 2556) แต่อย่างไรก็ตามศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันตุลาการ ดังนั้นการต่อต้านอำนาจศาลที่ว่านี้ ด้วยการปฏิเสธอำนาจศาลรัฐธรรมนูญเห็นได้ว่าสถาบันตุลาการ ซึ่งเป็น 1 ใน 3 ขององค์กรหลักกำลังถูกคุกคาม และทำทลายอย่างรุนแรงอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน และที่น่าสังเกตเป็นอย่างยิ่งก็คือ กลุ่มบุคคลผู้ทำทลายศาลเป็นกลุ่มเดียวกับรัฐบาลซึ่งปกครองประเทศ และมีหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จะต้องดูแลปกป้องศาลซึ่งทำหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด แต่รัฐบาลชุดภายใต้การนำของ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ไม่แสดงท่าทีใด ๆ ที่จะปกป้องศาล มีหน้าซำยังออกมาแสดงความคิดเห็นว่าคนกลุ่มที่ต่อต้านศาล (สามารถ มั่งสั้ง, 2556)

กลุ่มผู้ชุมนุมจึงได้ปรับเปลี่ยนการต่อต้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมและการปฏิเสธอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของพรรคเพื่อไทยเป็นการขับไล่ระบอบทักษิณแทน มีการประกาศดาวกระจายไปชุมนุมเรียกร้องใน 13 จุด ได้แก่ กองทัพไทย กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) สำนักงานตำรวจนครบาล (บช.น.) สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานประมาณ เพื่อต่อต้านระบอบทักษิณ พร้อมทั้งยื่นข้อเรียกร้องให้หน่วยงานต่าง ๆ มาอยู่เคียงข้างประชาชนและร่วมต่อสู้ต่อต้านระบอบทักษิณ

ต่อมา นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ได้ประกาศปิดหลักที่กระทรวงการคลังพร้อมเปิดเป็นเวทีปราศรัยแห่งที่ 2 โดยให้เหตุผลว่าเพื่อไม่ให้สำนักงานประมาณเป็นเครื่องมือของระบอบทักษิณอีกต่อไป ซึ่งกลุ่มผู้ชุมนุมได้บุกกรุกเข้ายึดบริเวณและอาคารสถานที่ราชการของสำนักงานประมาณและกระทรวงการคลังเพื่อไม่ให้สามารถเปิดทำการได้ ตามมาตรการอารยะขัดขืนของกลุ่มผู้ชุมนุม ถึงแม้ว่าสภาผู้แทนราษฎรจะได้เปิดการประชุมอภิปรายไม่ไว้วางใจนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และนายจตุรพงษ์ เรื่องสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แต่ท้ายที่สุดนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และนายจตุรพงษ์ เรื่องสุวรรณ ก็ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งต่อไป และในวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 นายสุเทพ เทือกสุบรรณ นำกลุ่มผู้ชุมนุมบุกศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะและอีก 14 กระทรวง ก่อนประกาศนอนค้างคืนที่ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ ทำให้เกิดเวทีปราศรัยเพิ่มขึ้นมาอีก 1 จุด คือที่ศูนย์ราชการ ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมมีเวทีชุมนุมทั้งหมด 3 สถานที่ ได้แก่ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย กระทรวงการคลัง และศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ

ในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ประกาศตั้ง "คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กปปส.)" ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มองค์กรประชาชนในสาขาอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มนักวิชาการ เครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.) กลุ่มประชาคมนักธุรกิจสีลม เครือข่ายนักธุรกิจเพื่อประชาธิปไตย กองทัพธรรม กองทัพประชาชน โคนระบอบทักษิณ (กปท.) สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) โดยมีนายสุเทพ เทือกสุบรรณเป็นเลขานุการกลุ่มพร้อมเป็นแกนนำคนสำคัญและมีมวลชนเข้าร่วมกันมากขึ้น โดยนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ได้รับฉายาใหม่ว่า “ก้านันสุเทพ” หรือ “ลุงก้านัน” (นงนุช สิงหเดชะ, 2557) เพราะเคยเป็นก้านันตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีมาก่อน และยังเป็นก้านันที่จบปริญญาโทจากสหรัฐอเมริกาคนแรกของไทย จนกลายเป็นกระแสลุงก้านันในสื่อสังคมมากมาย เพราะคำว่าก้านันเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแล รับผิดชอบทุกข์สุขของประชาชน มีความใกล้ชิดและเข้าถึงง่าย ทำให้มีคนเข้าร่วมชุมนุมและสนใจมารับฟังลุงก้านันขึ้นปราศรัยเป็นจำนวนมาก

กลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้องได้เพิ่มมาตรการที่รุนแรงมากขึ้น เช่น การบุกเข้าไปยังอาคาร กสท. โทรคมนาคม และ บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) เพื่อเข้าไปควบคุมระบบโทรคมนาคม มีการตัดไฟและระบบเครือข่ายการสื่อสารทั้งหมด จนส่งผลกระทบต่อระบบอินเทอร์เน็ตเกือบทั่วประเทศ ซึ่งขณะเดียวกันกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ก็ได้นัดชุมนุมใหญ่ที่สนามราชมังคลาก็พาสถานเพื่อสนับสนุนรัฐบาลและต่อต้านการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ซึ่งทำให้เกิดเหตุรุนแรงจากการปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนและต่อต้านรัฐบาลบริเวณมหาวิทยาลัย

รามคำแหง ทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก

การชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ยังคงมีอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะเกิดความรุนแรงและมีผู้เสียชีวิต โดยผู้ชุมนุมได้พยายามบุกเข้าทำเนียบรัฐบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) สำนักงานตำรวจนครบาล (บช.น.) โดยมีแนวกันของตำรวจหลายจุด ไม่ให้สามารถมุ่งหน้าสู่สำนักงานตำรวจนครบาล (บช.น.) และทำเนียบรัฐบาลได้ ทำให้เกิดการปะทะกัน ระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ตำรวจขึ้นหลายจุด เช่น บริเวณแยกกองทัพที่ 1 ใกล้กองบัญชาการตำรวจนครบาล บริเวณวัดเบญจมบพิตร และที่สะพานชมัยมรุเชฐที่เป็นเส้นทางเข้าสู่ทำเนียบรัฐบาล โดยมีเจ้าหน้าที่ตรังกำลังไม่ให้ผู้ชุมนุมบุกเข้ามา ก่อนจะมีการใช้แก๊สน้ำตา กระสุนยาง และน้ำผสมสารเคมี เพื่อผลักดันผู้ชุมนุมไม่ให้เข้ามาบริเวณด้านใน ได้ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก ขณะเดียวกัน แกนนำก็ได้นำมวลชนบุกไปสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้เสนอข่าวอย่างเป็นทางการ และขอให้ถ่ายทอดสัญญาณจากบลูสกาย โดยนายสุเทพ เทือกสุบรรณได้อ่านแถลงการณ์กลุ่ม กปปส. ฉบับที่ 1 ประกาศให้ตั้งแต่วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2556 เป็นต้นไป เป็นวันหยุดงานทั่วประเทศ และในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ผู้ชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ก็ได้ทำการพยายามบุกเข้าไปในทำเนียบรัฐบาลและสำนักงานตำรวจนครบาล (บช.น.) อีกครั้ง แต่ในครั้งนี้อำนาจที่ยอมให้ผู้ชุมนุมบุกเข้ามาได้โดยไม่มีการสกัดกั้นอีก และหลังจากผู้ชุมนุมเข้ามาภายในทำเนียบรัฐบาล และสำนักงานตำรวจนครบาล (บช.น.) ได้แล้ว พร้อมกับประกาศชัยชนะ (มติชนออนไลน์, 2556)

วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2556 พรรคประชาธิปัตย์มีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคลาออกจากตำแหน่งทั้งหมด โดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลหมดความชอบธรรม ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชาธิปัตย์จำนวน 153 คนประกาศลาออกเพื่อไปร่วมชุมนุมกับกลุ่ม กปปส. เพื่อขอจัดระบอบทักษิณ โดยนัดชุมนุมใหญ่ เคลื่อนขบวนทั้ง 8 เส้นทาง บุกล้อมทำเนียบรัฐบาลเพื่อขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ และระบอบทักษิณ ในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2556 แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเช้าของวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2556 นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้แถลงผ่านโทรทัศน์รวมเฉพาะกิจประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเลือกตั้งใหม่และคืนอำนาจให้กับประชาชน แต่กลุ่ม กปปส. ก็ยังคงชุมนุมต่อไปพร้อมกับบุกเวทีที่ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ และกระทรวงการคลัง มารวมอยู่ที่ ราชดำเนินเพียงจุดเดียว

ภายหลังการประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร โดยมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 แต่กลุ่ม กปปส. ปฏิเสธการเลือกตั้ง และเรียกร้องให้มีการจัดตั้ง "สภาประชาชน" เพื่อทำการปฏิรูปประเทศก่อนการเลือกตั้ง ต่อมาพรรคเพื่อไทยร่วมกันแถลงข่าว ยืนยันการเดินหน้าเลือกตั้ง 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 จะเป็นการแก้ไขปัญหาคาความขัดแย้ง และเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และบอกว่า รัฐบาลไม่มีสิทธิ์ ในการเปลี่ยนวันเลือกตั้ง หาก

คณะกรรมการการเลือกตั้งเลื่อนวันเลือกตั้งออกไปจากคู่มือเรียนว่าละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้กลุ่ม กปปส. ประกาศนัดชุมนุมใหญ่เพื่อปิดกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2557 โดยพรรคประชาธิปัตย์ก็มีมติไม่สนับสนุนการเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 และไม่ส่งผู้สมัครลงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 โดยมองว่าการเลือกตั้งจะไม่สามารถแก้ไขวิกฤตทางการเมืองและศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองได้

วันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2556 กลุ่ม กปปส. นัดชุมนุมใหญ่อีกครั้ง โดยประกาศตั้งเวทีใหญ่ 5 จุด คือ อนุสาวรีย์ชัย แยกราชประสงค์ แยกปทุมวัน แยกอโศก และสวนลุมพินี เพื่อกดดันให้รัฐบาลลาออกและตั้งสภาปฏิรูปขึ้นก่อนเลือกตั้ง ซึ่งต่อมานางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร รักษาการนายกรัฐมนตรี ก็ได้แถลงข่าวเสนอตั้งสภาปฏิรูปประเทศ มีสมาชิกทั้งหมด 499 คน โดยจะคัดสรรจากตัวแทนประชาชนเข้าร่วมในวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2556 แต่ในวันรุ่งขึ้นคือวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นวันแรกของการรับสมัครเลือกตั้ง มีการเมือง 34 พรรคเดินทางมาสมัครและจับสลากหมายเลขประจำพรรค ณ อาคารกีฬา เวสน์ 2 ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) เขตดินแดง แต่เกิดความวุ่นวายเมื่อกลุ่มผู้ชุมนุมแนวร่วมเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.) เดินทางมาปิดล้อมสถานที่ไม่ให้ตัวแทนพรรคการเมืองเข้าไปจับสลากหมายเลขลงเลือกตั้ง ก่อนที่จะเกิดเหตุปะทะกันเกิดขึ้น โดยกลุ่ม คปท. บุกรุกเข้าไปภายในเพื่อขัดขวางการรับสมัคร เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงยิงแก๊สน้ำตา และกระสุนยาง เข้าใส่ผู้ชุมนุมเพื่อสกัดกั้น จนเกิดเหตุปะทะกันขึ้นเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต และได้มีการจับแกนนำบางส่วนไป ต่อมาในช่วงเย็น กลุ่ม คปท. ได้ทำการปิดถนนวิภาวดีรังสิต ทั้งขาเข้าและขาออก เพื่อเรียกร้องให้ตำรวจปล่อยตัวผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุมไป จนทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแถลงข่าวเรียกร้องให้รัฐบาลเลื่อนการเลือกตั้งวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ออกไปก่อน เพราะเกรงว่าจะเกิดเหตุการณ์วุ่นวาย แต่รัฐบาลยังคงยืนยันให้มีการเลือกตั้งเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาของประเทศต่อไป

วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ก็ได้เกิดเหตุความวุ่นวายในการรับสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตในหลายจังหวัดของพื้นที่ภาคใต้ เมื่อกลุ่มผู้ชุมนุมได้รวมตัวกันปิดทางเข้าออกสถานที่รับสมัคร เป็นเหตุให้ 28 เขตเลือกตั้งในภาคใต้ไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแม้แต่คนเดียว ขณะที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งในหลายเขตประกาศลาออกเพราะได้รับแรงกดดันจากทั้งสองฝ่าย ซึ่งนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ได้ขึ้นเวทีราชดำเนิน ประกาศมีแผนชัตดาวน์กรุงเทพมหานคร (Shut down Bangkok) (สำนักข่าวอิศรา, 2556) ในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2557 โดยจะมีการปิดถนนในส่วนต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร และจะส่งผู้ชุมนุมไปเฝ้าสังเกตการณ์และปิดล้อมบ้านพักของคณะรัฐมนตรี เพื่อเป็นการยกระดับการชุมนุมกดดันรัฐบาลรักษาการให้ลาออกพร้อมทั้งรณรงค์ไม่ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยตั้งเวทีหลักใน 7 จุดสำคัญ คือ

ราชประสงค์ ปทุมวัน สวนลุมพินี สีลม แจ้งวัฒนะ ห้าแยกลาดพร้าว อโศก พร้อมกับยกเลิกเวทีที่ราชดำเนิน

ขณะที่นายสุเทพ เทือกสุบรรณ นำมวลชนเคลื่อนขบวนผ่านไปยังถนนบรรทัดทองในวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2557 ได้เกิดเหตุระเบิดขึ้น เป็นเหตุให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก และมีผู้เสียชีวิตในเวลาต่อมาจำนวน 1 คน มีการตรวจค้นตึกร้างที่ถูกระบุว่าเห็นคนร้ายปาระเบิดลงมาจากตึกนั้น และตรวจพบอาวุธปืนจำนวนมากซุกซ่อนอยู่ในตึกแต่ในเวลาต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจได้แถลงข่าวว่า ปืนที่พบไม่ใช่อาวุธปืนจริง ภายหลังเหตุการณ์ระเบิดที่ถนนบรรทัดทอง กลุ่ม กปปส. ได้ให้มวลชนไปปิดล้อมสถานที่ราชการในจังหวัดต่าง ๆ เริ่มจากภาคใต้ แนวโน้มความรุนแรงยังคงมีอย่างต่อเนื่องเกิดเหตุระเบิดขึ้นที่เวทีชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ที่อนุสาวรีย์ชัยทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนหนึ่ง จนในวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2557 รัฐบาลตัดสินใจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์เนื่องจากการชุมนุมยังคงมีอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด

22 มกราคม พ.ศ. 2557 คณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้พระราชกำหนดฉุกเฉิน ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี และอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเวลา 60 วัน โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 22 มกราคม พ.ศ. 2557 ถึงวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2557 พร้อมกับตั้งศูนย์รักษาความสงบ (ศรส.) ขึ้น มอบหมายให้ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานเป็นผู้อำนวยการ และในวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2557 ศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งใหม่ได้ โดยให้นายกรัฐมนตรีประชุมหารือกับคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป (กระปุกดอทคอม, 2557)

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลยืนยันให้มีการเลือกตั้งต่อไป โดยในวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2557 เป็นวันเลือกตั้งล่วงหน้าทั่วประเทศ แต่เกิดปัญหาขึ้นในหลายพื้นที่ เมื่อมีมวลชนกลุ่ม กปปส. ชุมนุมรวมตัวกันขัดขวางการเลือกตั้งล่วงหน้าในกรุงเทพมหานครและในพื้นที่ภาคใต้ เช่น ที่จังหวัดตรัง กลุ่ม กปปส. ตรัง เดินทางมาปิดล้อมหน่วยเลือกตั้งล่วงหน้าเอาไว้ตั้งแต่เช้ามืดเพื่อไม่ให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช มีมวลชนมาปิดล้อมจนต้องยุติการเลือกตั้งล่วงหน้าทั้งจังหวัด ขณะที่จังหวัดชุมพร มวลชนกลุ่ม กปปส. ชุมพร ตั้งเวทีปราศรัยหน้าสถานที่เลือกตั้งล่วงหน้าตั้งแต่เวลา 05.00 น. เพื่อป้องกันการรับหีบและบัตรเลือกตั้งของเจ้าหน้าที่ทำให้เกิดเหตุวุ่นวายขึ้นในหลายพื้นที่ และมีเหตุใช้ความรุนแรงโดยเฉพาะในพื้นที่เขตบางนาที่มีการคนลอบยิงแกนนำกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ (กปท.) เสียชีวิต ขณะอยู่บนรถปราศรัย ซึ่งทำให้รัฐบาล และคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประชุมร่วมกันเพื่อหารือเรื่องการเลือกตั้งหลังศาล

รัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า สามารถออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งใหม่ได้ แต่สุดท้ายแล้วที่ประชุมก็ได้ข้อสรุปว่า จะไม่มีการออกพระราชกฤษฎีกาเลื่อนการเลือกตั้งวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ออกไป เพราะไม่มีหลักประกันว่าหากเลื่อนออกไปแล้ว กลุ่ม กปปส. จะยอมยุติการชุมนุม

ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 เพียงหนึ่งวันก่อนการเลือกตั้งได้เกิดเหตุรุนแรงขึ้นในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างที่ผู้ชุมนุมกลุ่ม กปปส. ที่ปิดกั้นการส่งหีบเลือกตั้ง กับกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาลราว 200 คน มาชุมนุมเผชิญหน้าคัดค้าน ทำให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ชุมนุมสองฝ่ายที่มีความเห็นต่างกันทำให้เกิดความรุนแรง มีการใช้อาวุธ ได้ตอบบริเวณหลักสี่ ส่งผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ตัดสินใจระงับการลงคะแนนในพื้นที่หลักสี่ รวมทั้งยกเลิกการลงคะแนนในจังหวัดชุมพร ตรัง พังงา พัทลุง ภูเก็ต ระนอง สงขลาและสุราษฎร์ธานีเนื่องจากขาดบัตรเลือกตั้ง และในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 ที่เป็นวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตดินแดงชุมนุมประท้วงกลุ่ม กปปส. ที่ปิดล้อมสำนักงานเขตดินแดงทำให้ไม่สามารถจัดการเลือกตั้งในพื้นที่ได้ พร้อมทั้งเรียกร้องสิทธิในการเลือกตั้ง และยังเกิดเหตุผู้สนับสนุนกลุ่ม กปปส. ออกมาปิดล้อมคูหาเลือกตั้งในหลาย ๆ พื้นที่ ทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดทางภาคใต้ หลายจุดมีการปะทะกันระหว่างผู้ต้องการใช้สิทธิเลือกตั้งกับผู้ชุมนุม เช่น กลุ่ม กปปส. หาดใหญ่ ปิดล้อมศูนย์ไปรษณีย์หาดใหญ่ ทำให้ยังไม่สามารถแจกจ่ายบัตรเลือกตั้งไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในชายแดนภาคใต้ได้ และที่สำนักเขตเลือกตั้ง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ก็มีกลุ่ม กปปส. ปิดล้อมเช่นกัน ส่วนในพื้นที่กรุงเทพมหานครได้แก่ เขตหลักสี่ ดินแดง ราชเทวี มีการปิดหน่วยเลือกตั้งโดยกลุ่มผู้ชุมนุม ส่วนเขตบางกะปิกับบึงกุ่มมีปัญหาคณะกรรมการหน่วยเลือกตั้งไม่เพียงพอ ทำให้ประกาศปิดรับการลงคะแนนในบางหน่วย ซึ่งต่อมาคณะกรรมการการเลือกตั้ง รายงานในภายหลังว่า สามารถจัดการเลือกตั้งได้ 68 จังหวัด มีผู้มีสิทธิ 20,530,359 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 47.72 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งของทั้ง 68 จังหวัด และมี 9 จังหวัด ที่จัดการเลือกตั้งไม่ได้ (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2557)

กลุ่ม กปปส. ประกาศยุบเวทีห้าแยกลาดพร้าว และเวทีอนุสาวรีย์ชัย โดยให้เหตุผลว่า เพื่อความปลอดภัยของผู้ชุมนุม หลังเกิดเหตุไม่สงบบริเวณสองจุดนี้หลายครั้ง ซึ่งทีมกฎหมายพรรคประชาธิปัตย์ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ขอให้วินิจฉัยว่าการเลือกตั้งวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 เป็นโมฆะ พร้อมขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคเพื่อไทย และตัดสิทธิกรรมการบริหารพรรคเพื่อไทย 5 ปี เนื่องจากการเลือกตั้งครั้งนี้เข้าข่ายขัดรัฐธรรมนูญ มาตรา 108 ที่ระบุให้วันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ศาลอาญานอมนัดออกหมายจับแกนนำกลุ่ม กปปส. รวม 19 คน ฐานฝ่าฝืนพระราชกำหนดฉุกเฉิน โดยมีคำสั่งให้มา

รายงานตัวภายใน 48 ชั่วโมง แต่ภายหลัง นายเอกนัฏ พร้อมพันธุ์ แถลงว่า แกนนำทั้ง 19 คน จะยังไม่มอบตัวในช่วงนี้ เพราะติดภารกิจดูแลการชุมนุม พร้อมยืนยันว่าจะไม่หนี

นายสุเทพ เทือกสุบรรณ นำมวลชนจากเวทีสี่ลม เดินทางออกไปตามเส้นทางถนนสีลม เจริญกรุงเพื่อเรียกรับเงินช่วยเหลือชาวนา หลังจากชาวนาจำนวนมากออกมารวมตัวกันปิดถนน เรียกร้องให้รัฐบาลจ่ายเงินในโครงการรับจำนำข้าว เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถจ่ายเงินล่าช้าให้กับชาวบ้าน การชุมนุมยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง นายสุเทพ เทือกสุบรรณนำกลุ่มผู้ชุมนุมบางส่วนไปทำเนียบรัฐบาลเพื่อไม่ให้คณะรัฐมนตรีเข้าทำงาน จนเกิดการปะทะกัน ระหว่างตำรวจและผู้ชุมนุม ในการขอพื้นที่บริเวณแยกสะพานผ่านฟ้าลีลาศคืน มีผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บจำนวนหนึ่ง จนในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 กลุ่ม กปปส. ประกาศยุบเวทีทั้งหมดให้เหลือเวทีเดียวที่สวนลุมพินี เนื่องจากต้องการคืนความสงบให้กรุงเทพมหานคร และในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2557 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า การเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เนื่องจากไม่ได้จัดขึ้นพร้อมกันทั่วประเทศให้แล้วเสร็จภายในวันเดียวกัน จึงขัดต่อรัฐธรรมนูญ ที่กำหนดให้การเลือกตั้งต้องเป็นวันเดียวกันทั่วประเทศ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ทั้งจากภาควิชาการและพรรคเพื่อไทย และในวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กรณีโยกย้ายข้าราชการโดยมิชอบ ต่อมาในวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 กลุ่ม กปปส. เปิดฉากการประท้วงที่เรียกว่า “การต่อสู้ครั้งสุดท้าย” โดยเข้าควบคุมพื้นที่ล้อมวลชนที่ผู้ชุมนุมมองว่าเป็นกระบอกเสียงให้กับรัฐบาล และโน้มน้าวไม่ให้รายงานโฆษณาชวนเชื่อนิมิตรัฐบาลอีกต่อไป เพราะเชื่อว่าเป็นการบิดเบือนความจริง สถานการณ์ทางการเมืองมีแนวโน้มนำไปสู่ความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร และได้มีการเรียกตัวแทนของรัฐบาลรักษาการและตัวแทนกลุ่ม กปปส. เข้าเจรจาหาทางออกในวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เมื่อหาข้อสรุปไม่ได้ ในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศโดยการรัฐประหาร และควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินในเวลาต่อมา

กลุ่ม กปปส. จึงเริ่มต้นเคลื่อนไหวจากประเด็นที่สภาผู้แทนราษฎรพยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม และเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ถูกกล่าวหาว่าจะเอื้อผลประโยชน์ให้กับทักษิณ ชินวัตร และจะทำให้เกิดความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทักษิณ ชินวัตร จะได้รับการนิรโทษกรรมทั้งหมดไปด้วย ถึงแม้ว่ากลุ่มผู้ชุมนุมจะสามารถต่อต้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมไม่ให้สามารถออกเป็นกฎหมายได้ตามเจตจำนงในวาระแรก แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเจตจำนงเป็นการโค่นล้มระบอบทักษิณ เนื่องจากผู้ชุมนุมส่วนหนึ่งเป็นผู้

ต่อต้านรัฐบาลทักษิณมาก่อน และแกนนำได้ผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ (Reproduction) ถึงความน่ากลัวของระบอบทักษิณ ทำให้ผู้ชุมนุมรู้สึกรับรู้ร่วมกันว่าหากปล่อยให้ระบอบทักษิณยังคงมีอยู่ต่อไป กระบวนการควบคุมและตรวจสอบตามกลไกปกติ ย่อมไม่สามารถตรวจสอบหรือลงโทษได้ เพราะระบอบทักษิณมีอิทธิพลเหนือรัฐบาล พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล และหยั่งรากลึกเข้าไปในสังคมผ่านนโยบายประชานิยม ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วเป็นไปเพื่อเอื้อประโยชน์หรือปกป้องผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าประโยชน์ของประชาชน การใช้ศกติกากลไกปกติย่อมไม่สามารถล้มล้างระบอบทักษิณได้ ทำให้แกนนำสามารถสื่อสารวิธีการล้มล้างระบอบทักษิณในกระบวนการพิเศษต่าง ๆ เพื่อการยึดคืนอำนาจจากรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลไม่มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจของประชาชนอีกต่อไป เพราะมุ่งรักษาผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มพวกตนเอง ต้องเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ไม่ใช่แค่เพียงให้รัฐบาลใช้คำว่าประชาธิปไตยมากล่าวอ้างและแสวงหาประโยชน์

มีผู้ชุมนุมกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) จำนวนไม่น้อยที่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างบริษัทระดับกลาง พ่อค้าแม่ค้า ข้าราชการชั้นผู้น้อย เอ็นจีโอ ที่ไม่ได้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีมากนัก และเป็นการรวมกลุ่มของประชาชนที่ไม่เชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย และไม่เชื่อว่าการแก้ไขปัญหาภายใต้กติกาที่มีอยู่สามารถทำได้ เพราะถูกรอบงำจากระบอบทักษิณไปเรียบร้อยแล้ว ซึ่งผู้ชุมนุมจึงได้พยายามเรียกร้องกติกาที่ไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายรองรับไว้ เป็นแนวคิดทางการเมืองแบบใหม่ เช่น การจัดตั้งสภาประชาชน การปฏิรูปก่อนการเลือกตั้ง เพื่อหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบประชาธิปไตยสากลที่ใช้กันอยู่ แต่ควรเป็นประชาธิปไตยภายใต้บริบทแบบไทย ๆ เป็นต้น และไม่ได้มุ่งเน้นการลดทอนอำนาจตุลาการและอิทธิพลของกองทัพ แต่มุ่งเน้นไปที่การมีอำนาจที่แท้จริงของประชาชนเป็นสำคัญ ทำให้การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่ม กปปส. ถูกมองว่ามีทัศนคติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อประชาธิปไตย

กลุ่ม กปปส. มุ่งเน้นในการรักษาพระราชอำนาจและปกป้องสถาบันกษัตริย์ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายซึ่งแกนนำใช้ภาพความเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของประชาชนและการต่อต้านประชาธิปไตยที่ถูกนักการเมืองแอบอ้างและส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง เพื่อนำเสนอไปสู่ประชาชนให้เข้าสู่เครือข่ายการรักษาผลประโยชน์ของประชาชน สร้างอนาคตที่ดีและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไปสู่ประชาชน เพื่อสร้างให้คนเชื่อว่าสามารถสร้างการเมืองใหม่ที่ดีได้ถ้าร่วมมือกัน และร่วมชุมนุมร่วมกับกลุ่ม กปปส. ซึ่งทำให้เครือข่ายการชุมนุมมีอุดมการณ์ชัดเจน ทำให้ผู้ชุมนุมเชื่อในความรุ่งเรืองของการปฏิรูปการเมืองใหม่ที่อาจไม่จำเป็นต้อง

เป็นการเลือกตั้งเท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งคือ “การลดทอนความชอบธรรม” และการปฏิเสธระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน จนพร้อมจะทำการอารยะขัดขืนต่าง ๆ ตามที่แกนนำขอความร่วมมือ และพร้อมใช้ความรุนแรงในการเผชิญกับอุปสรรคเพื่อให้ถึงเป้าหมาย ถึงแม้ว่าจะเป็นที่ยึดอำนาจ และเปลี่ยนแปลงประเทศไทยไปสู่ระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในที่สุด

ถึงแม้ว่ากลุ่ม กปปส. จะมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการขับไล่ระบอบทักษิณ ซึ่งอาจเป็นนิยามเพื่อปลุกระดมประชาชนให้เข้าชุมนุม เพราะระบอบทักษิณก็เป็นคำที่ขึ้นอยู่กับการศึกษาของแต่ละคนเนื่องจากไม่ได้มีทฤษฎีหรือนิยามใดสามารถกำหนดได้ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ทำให้ระบอบทักษิณที่กลุ่ม กปปส. นำมาเป็นยุทธศาสตร์ในการขับไล่รัฐบาล อาจจะเป็นเพียงแค่การมุ่งทำลายเครือข่ายการคอร์รัปชัน และผลประโยชน์ทับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับทักษิณ ชินวัตร ที่ไม่สามารถกระทำได้ตามกฎกติกาตามระบอบประชาธิปไตยที่มีอยู่ เพราะระบอบทักษิณได้เข้าครอบงำและแทรกแซงไว้ทั้งหมด จึงจำเป็นต้องใช้กลไกพิเศษในการแก้ไข

การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์เพื่อให้เห็นความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง หรือระบอบเลือกตั้งนิยม ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงงานในการเคลื่อนไหวขับไล่ระบอบทักษิณ มาสู่ “การปฏิรูปประเทศไทย” หรือ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” ในเวลาต่อมา เนื่องจากกลุ่ม กปปส. เห็นว่า ระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการเลือกตั้ง หรือระบอบเลือกตั้งนิยม จะยังผลให้นักการเมืองหน้าเก่า ๆ สามารถชนะการเลือกตั้ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพรรคเพื่อไทย ซึ่งจะส่งผลให้ระบอบทักษิณยังคงมีบทบาทและอิทธิพลทางการเมือง ทำให้การเมืองกลับสู่วังวนของปัญหาแบบเดิม ๆ โดยการจัดตั้งสภาประชาชนที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง การขัดขวางการเลือกตั้งเพราะการเลือกตั้งเป็นเพียงการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล การกระทำอารยะขัดขืน หรือการใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติ รวมทั้งการมีแกนนำที่มีประสบการณ์ทางเมืองมาอย่างยาวนาน เช่น นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ทำให้การชุมนุมเรียกร้องประสบความสำเร็จและสามารถกระทำการที่สร้างความลำบากใจให้กับรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้เป็นอย่างมาก เช่น การกดดันแหล่งเงินทุนของรัฐบาลไม่ให้รัฐบาลกู้ การใช้ความสัมพันธ์ของแกนนำพนักงานรัฐวิสาหกิจมาเป็นกำลังสำคัญในการต่อต้านรัฐบาล การสื่อสารความน่ากลัวของระบอบทักษิณเพื่อสร้างความรับรู้ให้กับประชาชน และข้าราชการเพื่อให้กลไกต่าง ๆ ของรัฐบาลสะดุดไม่สามารถขับเคลื่อนได้เต็มประสิทธิภาพ เพราะให้ข้าราชการไม่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งเนื่องจากรัฐบาลหมดความชอบธรรมในการบริหารประเทศ มีการใช้กลยุทธ์ในสร้างผู้นำการชุมนุมเป็นเพียงกำนันธรรมดาที่ต้องทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบทุกข์สุขของประชาชน เข้าถึงง่ายเพื่อให้เกิดความตรงข้ามกับนักการเมืองที่มุ่งเน้นแต่การหาผลประโยชน์จากประชาชน เป็นต้น ส่งผลให้กลุ่ม กปปส. มีขอบเขต

ของผู้เข้าร่วมชุมนุมที่กว้างขวาง เนื่องจากการเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ การสร้างความรับรู้ว่า ปัญหาของระบอบทักษิณ และระบอบเลือกตั้งนิยมเป็นอันตรายต่อสังคมและลูกหลานในอนาคต ทำให้ต้องรีบล้มล้างและต้องปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจและสังคมเพื่อคุณภาพที่ดี จึงสร้างความรู้สึกร่วมกันแก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมว่าเป็นที่น่ายกย่องหากไปร่วมชุมนุมกับกลุ่ม กปปส. ดังที่ ถาวร เสนเนียม แกนนำกลุ่ม กปปส. ให้ความเห็นว่า

“เจตจำนงของการต่อสู้ทางการเมืองของ กปปส. มี 2 ช่วง ช่วงแรกคือการต่อสู้เอาชนะจากการที่การเมืองใช้เสียงข้างมาก โดยขาดหลักนิติธรรมและทำเพื่อตัวเอง นำความจริงมาให้ประชาชนได้รับทราบ ส่วนช่วงที่ 2 ก็เพื่อต้องการปฏิรูปประเทศไทย เพราะถ้ายังเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยอ้างแต่ตัวเองมีเสียงข้างมากจะทำอะไรก็ได้ จะทำให้ประเทศชาติล่มจม” (ถาวร เสนเนียม, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2560)

หากพิจารณาเจตจำนงในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ทั้ง 2 ช่วงแล้ว จะเห็นว่า ช่วงแรกเป็นเจตจำนงที่มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (Reformative movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งเน้นความเปลี่ยนแปลงความอยู่ดีศรีธรรมและความเสมอภาค เช่น การต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม เมื่อนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ รองประธานคณะกรรมการวิสามัญร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. ... ได้เสนอแปรญัตติเนื้อหาพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในมาตรา 3 จากเดิมที่ระบุว่า "ให้การกระทำที่สืบเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง หรือแสดงออกทางการเมือง ตั้งแต่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ถึงวันที่ 10 พฤษภาคม 2554 เข้าข่ายนิรโทษกรรม" กลายเป็น "ให้บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นของบุคคลหรือประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมือง หรือความขัดแย้งทางการเมือง หรือถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดโดยคณะบุคคลหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 รวมทั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องดังกล่าวสืบเนื่องต่อมาที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2547 ถึงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ไม่ว่าผู้กระทำจะได้กระทำในฐานะตัวการ ผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมายก็ให้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง การกระทำทำตามวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112" (รพีพรรณ สายัณห์ตระกูล และพงศ์พิพัฒน์ บุญชานนท์, 2557)

การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในมาตรา 3 ทำให้ครอบคลุมไปถึงผู้สนับสนุนและผู้ที่ใช้ให้กระทำด้วยนั้น ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม หลายฝ่ายไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพราะร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จะทำให้แกนนำหรือผู้สั่งการได้รับประโยชน์และยังช่วยลบล้างความผิดที่คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.) เข้ามาเกี่ยวข้องกับอีกด้วย

แม้แต่กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ที่เป็นกลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลพรรคเพื่อไทยมาโดยตลอดก็ประกาศจุดยืนไม่เห็นด้วยกับพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับสุดซอย เพราะมองว่าเป็นการทำให้ผู้ที่สั่งทำร้ายกลุ่มคนเสื้อแดงพ้นความผิดไปด้วย มีการออกแถลงการณ์และเขียนข้อความไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จากตัวแทนองค์กรต่าง ๆ มีการออกมาชุมนุมต่อต้านมากขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ ประชาชนและคนจากหลากหลายวงการมีการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ไม่เห็นด้วยกับพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับนี้ ยิ่งทำให้เกิดกระแสออกมาชุมนุมต่อต้านการนิรโทษกรรมมากขึ้น

สำหรับเจตจำนงช่วงที่สองในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. หลังการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2550 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาล รวมทั้งการประกาศปฏิเสศคำวินิจฉัยและไม่ยอมรับอำนาจศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญว่าด้วยที่มาของสมาชิกวุฒิสภา เป็นการทำให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จนก่อให้เกิดกระแสต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ นำไปสู่การขอลดอำนาจรัฐธรรมนูญดังกล่าวคืนจากพระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นการยุติปัญหาต่าง ๆ และประกาศยุบสภาเพื่อคืนอำนาจให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม การประกาศยุบสภาและกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ก็ไม่เป็นเหตุให้การชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ยุติลง ในทางกลับกันได้มีการเรียกร้องให้ปฏิรูปประเทศไทย เพื่อเป็นการ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” ซึ่งจะทำให้ได้นักการเมืองใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพ ในมุมมองและทัศนคติของกลุ่ม กปปส. การแก้ไขโดยการ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” โดยสภาประชาชนซึ่งไม่ได้มาจากการเลือกตั้งแต่สรรหามาจากภาคส่วนต่าง ๆ จึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด ถึงแม้ว่าแนวคิด “ปฏิรูป” มีมาตั้งแต่ปลายสมัยนายกรัฐมนตรีนพคุณ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้รับความนิยมนับในหมู่ปัญญาชนและชนชั้นกลางที่มีการศึกษา เป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากวาทกรรมทางการเมืองที่แพร่หลายในหมู่นักวิชาการชั้นกลางขณะนั้น ซึ่งก็คือวาทกรรม “นักการเมืองเลว” แต่ที่ผ่านมามีการปฏิรูปยังไม่ประสบความสำเร็จเพราะนักการเมืองเป็นผู้มีบทบาทและอำนาจในการปฏิรูปเอง ทำให้เกิดการปฏิรูปแค่คำพูดแต่ไม่ได้มีผลในทางปฏิบัติอย่างชัดเจน การปฏิรูปที่กลุ่ม กปปส. นำเสนอจึงเป็นไปลักษณะให้คนกลางที่ไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับการเมืองเป็นผู้เข้ามาทำการปฏิรูป เพราะวาทกรรมนักการเมืองเป็นต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ จึงไม่ควรเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปเหมือนเช่นที่ผ่านมา แต่ควรให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาทำการปฏิรูปประเทศแทน ปฏิรูปให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและจำกัดอำนาจของนักการเมือง มีการปฏิรูประบบตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันต่าง ๆ เป็นต้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “การลดทอนความชอบธรรม” และการปฏิเสธระบอบตัวแทนผ่านการเลือกตั้ง เจตจำนงดังกล่าวจึงเป็นลักษณะมุ่งเน้นทางเลือก (Alternative movement) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของ

นักการเมืองเป็นสำคัญ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เจตจำนงในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. มี 2 ช่วง โดยช่วงแรกเป็นการต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ด้วยเจตจำนงที่มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (Reformative movement) เพื่อเปลี่ยนแปลงความยุติธรรมและความเสมอภาคอันเนื่องมาจากกระบวนการนิรโทษกรรมในร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม สำหรับช่วงที่สองข้อเสนอ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” โดยสภาประชาชนซึ่งไม่ได้มาจากการเลือกตั้งแต่สรรหามาจากภาคส่วนต่าง ๆ เป็น “การลดทอนความชอบธรรม” และการปฏิเสธระบอบตัวแทนผ่านการเลือกตั้ง เจตจำนงดังกล่าวจึงเป็นลักษณะมุ่งเน้นทางเลือก (Alternative movement) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของนักการเมืองเป็นสำคัญ

การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.)

1. การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.)

การต่อสู้เรียกร้องของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) มีจุดเริ่มต้นจากการเคลื่อนไหวชุมนุมเพื่อต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ที่ถูกเรียกว่า “นิรโทษกรรมฉบับสุดซอย” ของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ และต่อมาได้พัฒนากลายเป็นการชุมนุมเพื่อต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์และล้มล้างระบอบทักษิณ โดยเป็นการรวมพลังกับกลุ่มองค์กรประชาชนในสาขาอาชีพต่าง ๆ ภายใต้การนำของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ โดยเปิดแถลงข่าวจัดตั้งกลุ่ม กปปส. อย่างเป็นทางการในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 (ไทยรัฐออนไลน์, 2556) มีนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นเลขานุการ โดยชูประเด็นเป้าหมายหลักของกลุ่ม กปปส. คือการร่วมแรงร่วมใจจัดระบอบทักษิณ ให้หมดไปจากผืนแผ่นดินไทย ภายใต้แผนปฏิบัติการสันติ สงบ ปราศจากอาวุธ อหิงสา ไม่มีการใช้กำลังความรุนแรง (ไอเคเนชั่น, 2556) โดยกลุ่ม กปปส. ประกาศจุดยืนให้ราชการไม่ต้องมาทำงานอีกแล้ว ยกเว้นกองบัญชาการกองทัพไทย ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ ขนส่งมวลชน และการบินไทย เพื่อต่อสู้ในการโค่นล้มรัฐบาลยิ่งลักษณ์และระบอบทักษิณ รวมทั้งเพื่อทวงอำนาจอธิปไตยจากรัฐบาลมาคืนประชาชน และจะดำเนินการปฏิรูปประเทศผ่านสภาประชาชน

แม้ว่ากลุ่มจะสูญเสียแนวร่วมในการเคลื่อนไหวบางส่วนที่เข้าร่วมการชุมนุมเพราะไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแต่ไม่ได้เห็นด้วยกับการโค่นล้มรัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้งไปบ้าง แต่กลุ่ม กปปส. ก็สามารถเพิ่มแนวร่วมในการชุมนุมเพื่อโค่นล้มระบอบทักษิณจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยและเป็นคู่แข่งกับทักษิณ เช่น กลุ่มชนชั้นนำดั้งเดิมทางการเมืองและเศรษฐกิจ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มดารานักแสดง และประชาชนที่ไม่สนับสนุนรัฐบาล โดยเฉพาะกลุ่มทุนที่ไม่ใช่กลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลเข้าสนับสนุนหรือเข้าร่วมชุมนุมเคลื่อนไหวได้มากยิ่งขึ้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2557)

กลุ่ม กปปส. นอกจากจะประกอบไปด้วยกลุ่มองค์กรประชาชนในสาขาอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มนักวิชาการ เครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.) กลุ่มประชาคมนักธุรกิจสีลม เครือข่ายนักธุรกิจเพื่อประชาธิปไตย กองทัพธรรม กองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ (กปท.) สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) แล้ว ยังมีการสร้างแนวร่วมจากประชาชนที่อยู่ในภาคต่าง ๆ ทั้งจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ไม่ใช่แค่การสร้างแนวร่วมจากประชาชนเฉพาะภาคได้เท่านั้นที่เข้าร่วมชุมนุมกับส่วนกลาง (ข่าวไทยพีบีเอส, 2556) เพื่อสร้างพลังและอำนาจต่อรองกับรัฐบาลมากยิ่งขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่ม กปปส. ยังมีการให้ความสำคัญกับหน่วยงานราชการ โดยการหาแนวร่วมจากส่วนราชการ โรงพยาบาล สถาบันการศึกษา และรัฐวิสาหกิจเพื่อเข้ามาเป็นแนวร่วมกับกลุ่ม กปปส. เพราะถือว่าข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ แพทย์ พยาบาล อาจารย์และนักศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการทำให้กระบวนการในการบริหารงานและการใช้อำนาจของรัฐบาลมีปัญหาและขาดประสิทธิภาพลงอีกด้วย

การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. จึงเกิดขึ้นจากการสร้างแนวร่วมของแกนนำหลายองค์กร และมียุทธศาสตร์ที่มุ่งขจัดขัดขวางกลไกการทำงานของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ และปฏิเสธความชอบธรรมในการใช้อำนาจของรัฐบาล ถึงแม้ว่ารัฐบาลยิ่งลักษณ์จะได้รับอำนาจอย่างชอบธรรมจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 จากประชาชนส่วนใหญ่ก็ตาม แกนนำของกลุ่ม กปปส. จึงมาจากกลุ่มและเครือข่ายต่าง ๆ ประกอบด้วย กลุ่มอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศ กลุ่มประชาคมนักธุรกิจสีลม กลุ่มเครือข่ายนักธุรกิจเพื่อประชาธิปไตย กองทัพธรรม กองทัพประชาชนโค่นล้มระบอบทักษิณ เครือข่ายประชาชนปฏิรูปประเทศ 77 จังหวัด สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) กลุ่มนักสู้ของประชาชน (ผู้จัดการออนไลน์, 2557) ชุมพล จุลใส แกนนำกลุ่ม กปปส. ได้อธิบายถึงการจัดโครงสร้างองค์กรของกลุ่ม กปปส. ว่า

“การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง เป็นการให้ความรู้กับประชาชน โดยการนำของ กำนันสุเทพ เพื่อสุพรรณ ให้ความรู้กับประชาชน ในขั้นตอนแรกเราต้องรู้ก่อนว่าเรื่องพวกนี้มาจาก การต่อต้าน พรบ.นิรโทษกรรมและในภายหลังที่รัฐบาลเอา พรบ.นิรโทษกรรมออกมา เราก็ยกระดับไปสู่การไล่ออกยังลักษณ์ แต่ในตอนแรกเราต่อต้าน พรบ.นิรโทษกรรมและเราเห็นว่า ทุกวันนี้รัฐบาลไม่มีความเป็นธรรม ไม่มีความชอบธรรม ยกระดับในการขับไล่ออกเพราะไม่เคารพศาลรัฐธรรมนูญออกมาต่อต้านศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะป็นหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรคก็ออกมาต่อต้านศาลรัฐธรรมนูญที่ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินในคดียังลักษณ์เกี่ยวกับคุณฉวี เปลี่ยนสีในตอนนั้น ก็เลยเป็นที่มาของการที่เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น ในรูปแบบของสัญลักษณ์เราก็ไม่ได้มีอะไร มากเพียงแค่นี้แจ้งให้กับประชาชน ชักชวนประชาชนมาร่วมเดินขบวน ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเมื่อประชาชนมีการรับทราบมากขึ้นก็เกิดไม่ยอมเลยยกระดับไปสู่การไล่ออก” (ชุมพล จุลใส, สัมภาษณ์, 2 มิถุนายน 2560)

การที่กลุ่ม กปปส. มีแกนนำมาจากกลุ่มและเครือข่ายต่าง ๆ โดยมีนายสุเทพ เพื่อสุพรรณ เป็นแกนนำสำคัญในการกำหนดคน โนบายและการวางแผนยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้กลุ่ม กปปส. มีความเข้มแข็งในการเคลื่อนไหว และสามารถชักนำให้มวลชนในกลุ่มและเครือข่ายของตนเองเข้าร่วมเคลื่อนไหวได้เป็นจำนวนมาก และสามารถควบคุมและสร้างการเห็นพ้องร่วมกันในหมู่สมาชิก ผ่านการปราศรัยของนายสุเทพ เพื่อสุพรรณ ที่จะเป็นผู้ประกาศแนวทางในการเคลื่อนไหวภายใต้การอ้างความเป็น “ร่างทรง” ของ “มวลมหาประชาชน” แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น สอดคล้องกับที่ วิทยา แก้วภราดัย แกนนำกลุ่ม กปปส. อธิบายว่า

“การจัดการชุมนุมของแกนนำ มีโครงสร้าง คือแกนนำมี 9 คนก็แบ่งไปคนละอย่าง ย้ายเวทีที่ ผมก็รับผิดชอบคนละเวที 7 เวที ผมต้องดูโครงสร้างว่า ใครดูแลเรื่องอาหาร ใครดูแลเรื่องอะไร คือ มันเข้ามาเองโดยธรรมชาติ คนแปลก ๆ ที่ไม่เคยรู้เลยนะว่าเขาเข้ามาช่วยทำงานตั้งแต่วันแรกจนจบ คือเขาเข้ามาเอง ผมคิดว่าเมื่อประชาชนเขามั่นใจว่า ว่าสิ่งที่เขาต้องการ เขาก็มา แล้วก็ก่อเกิดโดยอัตโนมัติ เขามาชุมนุมโดยไม่เรียกร้องสตางค์ มาเพื่อจ่ายสตางค์ เพราะฉะนั้นพรรคการเมืองจ่าย 100 บาทเป็นเรื่องเล็ก ถ้าประชาชนเห็นด้วย นี่คือที่สรุปของเราในวันนั้นว่า เมื่อประชาชนเขาเห็นสอดคล้องเมื่อไร สตางค์เป็นเรื่องรอง ไปกรีดขาง ขายขางราคาตกต่ำ แต่ขึ้นมาชุมนุมก็เอา สตางค์มาบริจาคกัน คือ เมื่อประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของ เพราะฉะนั้น การเดินของ กปปส.ก็คือ ต้องรู้ อารมณ์ประชาชนตลอด นี่เป็นยุทธศาสตร์ ท่านสุเทพก็บอก ผมเป็นร่างทรง ประชาชนเอาอย่างไร ก็เอาตามประชาชน ทุกอย่างที่เกิดขึ้น กลายเป็นเกิดขึ้นตามอารมณ์ของประชาชนที่เข้ามาทุกวัน เราขยันเดิน เราเจอผู้คน การอยู่นี้เราจะไม่เจอใคร กว่าเข้ามาถึงเราได้ แต่นี่เราเดินทุกวัน จะมีคนเข้า

มาพูดคนละคำ 2 คำ ทำให้เรารู้อารมณ์ การเดินคือ การสัมผัสอารมณ์ประชาชนจริง ๆ ว่าไปต่อได้หรือไม่ได้ คือ ถ้าเราไปไม่ได้เราก็จบไปนานแล้ว คือเราต้องยึดประชาชนเป็นหลัก” (วิทยากรวาศัย, สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2560)

ภาวะผู้นำและประสบการณ์การต่อสู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งของแกนนำกลุ่ม กปปส. ที่สามารถสร้างความไว้วางใจและเป็นที่ยอมรับของผู้เข้าร่วมชุมนุมว่ามีความสามารถในการรู้เท่าทันระบอบทักษิณ และประสบการณ์ทางการเมืองของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เมื่ออดีตที่ผ่านมาจะเป็นนักการเมืองที่อยู่คนละฟากฝั่งกับการเมืองภาคประชาชน แต่ก็ได้ส่งผลต่อการวางยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว และการเลือกใช้ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่สามารถกดดันและสอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อให้ยุทธวิธีเกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. ยังประกอบด้วยนักการเมืองโดยเฉพาะอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มกรุงเทพฯ และกลุ่มภาคใต้ จึงเป็นการเชื่อมต่อบุคลากรทางการเมืองระหว่างคนรุ่นเก่าที่มีประสบการณ์กับคนรุ่นใหม่ทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ กล่าวคือ

นายสุเทพ เทือกสุบรรณ นักการเมืองที่มีภาพลักษณ์สีเทา จากกรณี สปก.4-01 (สนุกลงออนไลน์, 2556) อย่างไรก็ตาม นายสุเทพ ก็เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาอย่างต่อเนื่องถึง 10 สมัย และได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2 สมัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รองนายกรัฐมนตรี และเป็นเลขานุการพรรคประชาธิปัตย์ที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองมาอย่างยาวนาน ทั้งการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ภายหลังจากการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ เมื่อ พ.ศ. 2551 จนนำไปสู่การถอดถอนนายสมชาย วงษ์สวัสดิ์ พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ จึงทำให้นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ได้รับการยอมรับว่ามีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ทางการเมืองเพียงพอที่จะเป็นผู้นำในการโค่นล้มระบอบทักษิณ ได้

นายถาวร เสนเนียม อดีตรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสงขลาหลายสมัย อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นนักการเมืองจากพรรคประชาธิปัตย์ที่มักจะออกมาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลที่ได้รับการสนับสนุนจากทักษิณ ชินวัตร ค่อนข้างรุนแรง มีลักษณะการทำงานแบบเกาะติด และมีวิหาคข้อมูลเชิงลึกมาอภิปรายไม่ไว้วางใจ โดยมีผลงานการบันทึกเสียง นายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในรัฐบาลทักษิณ กล่าวหาว่าฉ้อราษฎร์บังหลวงจังหวัดพัทลุง สงขลา สตูล ให้ช่วยเหลือพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2548 แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งชุดพลตำรวจเอกวาสนา เพิ่มลาภ สั่งไม่ฟ้องโดยอ้างว่าเสียงไม่ชัด

นายณัฐพล ทีปสุวรรณ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพฯ พรรคประชาธิปัตย์ ถึงแม้ว่าจะมีประสบการณ์ทางการเมืองไม่มาก โดยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 2 สมัย แต่เป็นผู้บริหารในวงการธุรกิจ ทำให้มีความสนิทสนมกับนักธุรกิจสำคัญ ๆ ของประเทศเป็นจำนวนมาก รวมทั้งมีความคุ้นเคยกับวงการกีฬา โดยมีบทบาทในการนำพาผู้ชุมนุมเข้าปฏิบัติการในลักษณะที่สุ่มเสี่ยงอันตรายและโหดโผน ร่วมกับแกนนำและแนวร่วมคนอื่น ๆ

นายเอกนัฏ พร้อมพันธุ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพฯ พรรคประชาธิปัตย์ เป็นบุตรฝั่งภรรยา นายสุเทพ เทือกสุบรรณ และเคยทำหน้าที่เป็นเลขานุการส่วนตัวของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ สมัยเป็นรองนายกรัฐมนตรี ในรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มีบทบาทเป็นโฆษกของการชุมนุมชี้แจงข่าวสารและทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ต่อสื่อมวลชนเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

นายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตรัง พรรคประชาธิปัตย์ อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี โฆษกพรรคประชาธิปัตย์ กรรมการบริหารพรรคประชาธิปัตย์ เป็นแกนนำสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ในการอภิปราย วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในสมัยที่เป็นฝ่ายค้าน และเมื่อเป็นฝ่ายรัฐบาลก็ได้รับมอบหมายให้ควบคุมดูแลสื่อต่าง ๆ รวมทั้งเป็นแกนนำในการตอบโต้ฝ่ายค้านมาโดยตลอด

นายชุมพล จุลใส อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชุมพร พรรคประชาธิปัตย์ เป็นคนสนิทของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ มีบทบาทเป็นผู้ดูแลเรื่องอาหารการกินของผู้ชุมนุมและหลายต่อหลายครั้งจะเป็นแกนนำในการนำพาผู้ชุมนุมเข้าปฏิบัติการที่ค่อนข้าง โหด โผนหรือเสี่ยงอันตราย

นายพุฒิพงษ์ ปุณณกันต์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพฯ พรรคประชาธิปัตย์ และอดีตรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี อดีตรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีบทบาทเป็นผู้ดูแลผู้ชุมนุมที่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต และหลายต่อหลายครั้งจะเป็นแกนนำในการนำพาผู้ชุมนุมเข้าปฏิบัติการที่ค่อนข้าง โหด โผนหรือเสี่ยงอันตราย

นายอิสระ สมชัย อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีหลายสมัย โดยมีบทบาทเป็นแกนนำที่เวทีห้าแยกลาดพร้าว

นายวิทยา แก้วภราดัย อดีตประธานวิปรัฐบาล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราชหลายสมัย โดยมีบทบาทเป็นแกนนำผู้ชุมนุมเมื่อเข้ายึดกระทรวงการคลัง และเป็นแกนนำของเวทีชุมนุมที่แยกศาลาแดงและสวนลุมพินี

นอกจากแกนนำที่มาจากนักการเมืองแล้วยังมีแกนนำในเครือข่ายนักวิชาการ ประกอบด้วย นายสมบัติ ชำรงธัญญวงษ์ อดีตอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อดีตเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย อดีตเลขาธิการไท และอดีตสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ นายชัยวัฒน์ สุรวิชัย อดีตแกนนำนักศึกษา 14 ตุลาคม 2516 นายทวิศักดิ์ สุททกวาทิน อาจารย์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นายทวิ สุรฤทธิกุล อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อดีตสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ นายวรรณธรรม กาญจนสุวรรณ อดีตรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง (นายสุเทพ เทือกสุบรรณ รองนายกรัฐมนตรี) และอาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นายสุวิชา เบ้าอารีย์ อาจารย์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นายชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ อดีตอาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และนายชัยวัฒน์ คงสม อาจารย์สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นต้น

ส่วนเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศ มีแกนนำสำคัญ ประกอบด้วย นายนิติธร ล้ำเหลือ นักกฎหมาย และทนายความของกลุ่มพันธมิตรฯ ในคดีปิดสนามบินดอนเมือง-สุวรรณภูมิ นายสุริยะใส กตะศิลา อดีตเคยเข้าร่วมชุมนุมในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 และต่อมาได้เป็นเลขาธิการของคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (กรป.) อดีตผู้ประสานงานเครือข่ายพันธมิตรฯ และเลขาธิการของพรรคการเมืองใหม่ และนายอุทัย ขอดมณี นายกองค้ำการนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น

ด้านแกนนำจากเครือข่ายธุรกิจ ประกอบด้วย กลุ่มประชาคมนักธุรกิจสีลม ได้แก่ นายสาธิต เซกัล นายกสภาคธุรกิจอินเดีย-ไทย นายราเชน ตระกูลเวียง ประธานกลุ่มสหพันธ์คนไทยปกป้องสถาบัน นายมหัศจรรย์ โสดี คณะกรรมการอำนวยการบริหารภาคีเครือข่ายต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของชาติ ส่วนกลุ่มเครือข่ายนักธุรกิจเพื่อประชาธิปไตย ได้แก่ นายพรศักดิ์ ลัมบุญญู ประเสริฐ เลขาธิการชมรมนักธุรกิจเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น

ส่วนเครือข่ายที่มาจากขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น กองทัพธรรม ประกอบด้วย เรือตรีแซมดิน เลิศบุศย์ อดีตนายทหารเรือ เลขาพรรคเพื่อฟ้าดิน ผู้ติดตามพลตรีจำลอง ศรีเมือง แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ นายมันแมน กะการดี อดีตกรรมการบริหารพรรคเพื่อฟ้าดิน กองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ (กปท.) ประกอบด้วย พลเอกปรีชา เอี่ยมสุพรรณ อดีตแกนนำกลุ่มเครือข่ายคนไทยหัวใจรักชาติ รักษาแผ่นดิน อดีตรองเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก อดีตสมาชิกวุฒิสภาแบบสรรหา พลเรือเอกชัย สุวรรณภาพ อดีตประธานองค์การพิทักษ์สยาม (อพส.) พลเอกชูเกียรติ ต้นสุวรรณ อดีตทหารคนสนิท พลตรีมนูญกฤต รูปขจร พลอากาศโทวัชร ฤทธาคนี อดีตโฆษกองค์การพิทักษ์สยาม สมาชิกและแนวร่วมส่วนใหญ่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่

เข้าเป็นแนวร่วมกับ กปปส. นี้ ก็เป็นบุคคลเดิมที่เคยเข้าร่วมการชุมนุมขับไล่ทักษิณ ชินวัตร ใน พ.ศ. 2549 และการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ใน พ.ศ. 2551

สำหรับแกนนำที่เป็นเครือข่ายภาคประชาชน ได้แก่ เครือข่ายประชาชนปฏิรูปประเทศ 77 จังหวัด ประกอบด้วย นายสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ ที่ปรึกษาสมัชชาคนจน และยังเป็น 1 ใน 5 แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ส่วนกลุ่มนักสู้ของประชาชน ประกอบด้วย นายสนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม เจ้าของสำนักข่าว T-NEWS นายไชยวัฒน์ ลินสุวงศ์ อดีตผู้ร่วมก่อตั้งพรรคพลังธรรม อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เลขานุการสมัชชาประชาชนแห่งประเทศไทย และแกนนำที่มาจากสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) ประกอบด้วย นายสมศักดิ์ โกศัยสุข ซึ่งเป็น 1 ใน 5 แกนนำของกลุ่มพันธมิตรฯ และเคยเข้าร่วมชุมนุมในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 นายคมสัน ทองศิริ เลขานุการสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ รองประธานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง นายสาวิทย์ แก้วหวาน อดีตเลขานุการสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) และต่อมาได้เข้าร่วมกลุ่มคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย ยังเป็นโฆษกบนเวทีของกลุ่มพันธมิตรฯ และเป็นแกนนำรุ่นที่ 2 ของกลุ่มพันธมิตรฯ ในการชุมนุมเมื่อ พ.ศ. 2551 และนายมานพ เกื้อรัฐ อดีตผู้เข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรฯ (โอเคเนชั่น, 2556) เป็นต้น

หากพิจารณาภูมิหลังและประสบการณ์ของแกนนำกลุ่ม กปปส. จะพบว่า สายสัมพันธ์และเครือข่ายของแกนนำที่มีทั้งเครือข่ายมวลชนและมีประสบการณ์ในการชุมนุมเรียกร้องต่อด้านรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มชนชั้นนำทางการเมือง กลุ่มทุนดั้งเดิม และมีจุดร่วมกันที่น่าสนใจคือ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากประชาชนและสามารถเปิดพื้นที่ทางการเมืองในวงกว้าง ที่แตกต่างไปจากอดีต สามารถดึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทุกระดับชั้นออกมาได้ กลุ่ม กปปส. จึงมีมติในการเรียกร้องที่แตกต่างไปจากการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบเดิมที่มุ่งเน้นไปแต่ประเด็นความเหลื่อมล้ำ ความยากจน การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ และการทุจริตคอร์รัปชัน เพราะปัญหาเหล่านั้นมักเกี่ยวข้องกับกลุ่มชนชั้นรากหญ้า และกลุ่มผลประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของนักการเมืองและกลุ่มเรียกร้องทางการเมืองเท่านั้น

ประเด็นในการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่ม กปปส. สืบเนื่องมาจากการต่อต้านการเสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลที่ถูกมองว่าเป็นการเอื้อผลประโยชน์ให้นักการเมือง กลุ่มการเมืองที่เป็นรัฐบาล และทักษิณ ชินวัตร ถึงแม้ว่าจะได้รับอำนาจมาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่กลับไม่รักษาผลประโยชน์ของประชาชน มุ่งแต่รักษาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มการเมืองของตนเอง โดยการกล่าวอ้างจะแนบเสียดังกล่าวจากประชาชน เพื่อสร้าง

ความชอบธรรมให้แก่ตนเองและพวกพ้องมีความชอบธรรมในการบริหารประเทศ รวมทั้งการพยายามทำลายกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจของนักการเมือง ส่งผลให้การตรวจสอบและถ่วงดุลตามหลักการของประชาธิปไตยแบบรัฐสภาถูกทำลาย ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากกรณีสภาผู้แทนราษฎรพยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมที่ถูกกล่าวหาว่าจะเอื้อผลประโยชน์ให้กับทักษิณ ชินวัตร และจะทำให้เกิดความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทักษิณ ชินวัตร จะได้รับการนิรโทษกรรมทั้งหมดไปด้วย ถึงแม้ว่าทุกกลุ่มการเมืองจะได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับนี้ก็ตาม แต่ก็ถูกมองโดยให้น้ำหนักไปกับวาระซ่อนเร้นมากกว่าอย่างใดก็ตาม แม้ว่ามีประชาชนออกมาเคลื่อนไหวไม่เห็นด้วยเป็นจำนวนมาก แต่รัฐบาลก็ยังพยายามที่จะผลักดันร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับนี้ ทำให้เกิดการพัฒนาการของการชุมนุมจากการชุมนุมเพื่อต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมของนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์บริเวณสถานีรถไฟสามเสน มาเป็นการขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ โดยจัดตั้งกลุ่ม กปปส. และเริ่มต้นชุมนุมบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยก่อนที่จะเกิดปฏิบัติการปิดกรุงเทพฯ (Shutdown Bangkok) ด้วยการจัดตั้งเวทีชุมนุมทั่วกรุงเทพฯ อีก 7 แห่ง ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นการโค่นล้มระบอบทักษิณ และปฏิเสธระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่กลุ่ม กปปส. เห็นว่าเป็นต้นตอของปัญหาทั้งหมดอย่างแท้จริง

ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดจากการนำเสนอมายาคติ (Myth) และวาทกรรม (Discourse) ความน่ากลัวร้ายของระบอบทักษิณ ในการเข้ามามีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ทักษิณให้การสนับสนุน การบริหารงานของรัฐบาลที่เอื้อให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน การทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้เกิดการต่อต้านจากกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ มากมาย ประกอบกับกลุ่มอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่สูญเสียอำนาจหรือได้รับผลกระทบจากการบริหารราชการแผ่นดินภายใต้รัฐบาลที่สนับสนุนโดยทักษิณ เมื่อกลุ่ม กปปส. สามารถหาแนวร่วมโดยการสร้างมายาคติและใช้วาทกรรมจึงทำให้มีพันธมิตรหรือผู้สนับสนุน (Constituent) จากกลุ่มชนชั้นสูง และชนชั้นกลางเป็นอย่างมาก รวมทั้งจากกลุ่มเคลื่อนไหวการเมืองเดิม และกลุ่มทุนดั้งเดิมให้การสนับสนุนทั้งอย่างเปิดเผยและไม่เปิดเผย ในการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นประชาธิปไตยแบบที่เป็นมาในอดีต โดยการเสนอวาทกรรม “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” เพื่อลดทอนความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ถึงแม้ว่าแกนนำหลายคนจะเป็นนักการเมืองมาก่อน ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่ถูกนำมาใช้ เช่น ยุทธศาสตร์ดาวกระจาย การเข้ายึดสถานที่ราชการหลายแห่ง ปฏิบัติการปิดกรุงเทพฯ การตั้ง 7 เวทีชุมนุมใหญ่ใจกลางกรุง การปิดล้อมคูหาเลือกตั้ง (บีบีซีไทย, 2560) เป็นต้น

การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. จึงมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีผู้นำองค์กรอย่างชัดเจน โดยนายสุเทพ เพื่อกลุ่มพรรค ประกาศชัดเจนว่าเป็น เลขานุการกลุ่ม กปปส. ทำหน้าที่ในการกำหนดคน โยบายและแนวทางในการเคลื่อนไหวกับเครือข่าย และกลุ่มต่าง ๆ และนายสุเทพ ยังเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสื่อสารจากผู้ชุมนุมแต่เพียงผู้เดียวในฐานะที่เป็น “ร่างทรงของมวลมหาประชาชน” ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมมีความชัดเจนในการรับฟังผู้นำ

2. กลุ่ม กปปส. สามารถยกระดับการชุมนุมเป็นการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองของคนทั้งประเทศ ไม่ใช่แค่เป็นเพียงการชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ใดผลประโยชน์หนึ่งเท่านั้น และมีการสร้างเป็นลักษณะกลุ่ม กปปส. ในส่วนกลางที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการประสานงานและสั่งนโยบายและแนวทางต่อสู้ในทิศทางเดียวกันทั่วประเทศ มีแนวทางนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องการโค่นล้มระบอบทักษิณ และการปฏิรูป

3. มีการจัดตั้งกลุ่ม กปปส. ขึ้นในทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยใช้เครือข่ายที่มีอยู่ในแต่ละจังหวัด จัดตั้งเป็นกลุ่ม กปปส. จังหวัดต่าง ๆ โดยมีการชุมนุมในพื้นที่ของแต่ละจังหวัด หรือเข้ามา ร่วมกับกลุ่ม กปปส. ส่วนกลาง โดยทุกกลุ่ม กปปส. แต่ละจังหวัดต้องรับแนวนโยบายและวิธีการดำเนินกิจกรรมจาก กปปส. ส่วนกลางเท่านั้น ทำให้การเคลื่อนไหวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถปฏิบัติการกิจตามที่กลุ่ม กปปส. ส่วนกลางมอบหมาย

นอกจากกลุ่ม กปปส. ในระดับจังหวัดแล้ว ยังมีการสนับสนุนให้เกิดกลุ่ม กปปส. ในมีลักษณะครอบครัวคลุกคลีไปในระดับอำเภอ ตำบลหรือหมู่บ้าน แล้วแต่ความสะดวกในการจัดตั้งในแต่ละพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ส่วนกลาง และช่วยขยายแนวร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. และช่วยอธิบายของความเป็นมาและความเลวร้ายของระบอบทักษิณ ไปสู่ประชาชนทั่วประเทศ

4. มีการจัดตั้งกลุ่ม กปปส. สาขาล ขึ้นในทุกประเทศที่มีคนไทยอาศัยอยู่ มีการจัดตั้งประสานความร่วมมือผ่านเครือข่ายเคลื่อนไหวทางการเมืองที่กลุ่ม กปปส. มีอยู่ เพื่อเป็นช่องทางในการต่อสู้เรียกร้องและทำความเข้าใจในการทำงานของกลุ่ม กปปส. ในประเทศไทย เพราะการต่อสู้เรียกร้องของกลุ่ม กปปส. ในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การปฏิเสธรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง การขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานราชการ หรือกรณีการปฏิเสธราชการเลือกตั้ง ไม่ใช่แนวทางที่ประเทศสากลทั่วไปยอมรับ ดังนั้นการดำเนินงานของกลุ่ม กปปส. จึงมีการชี้แจงข่าวสารและทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ต่อสื่อมวลชนเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และใช้แนวร่วมของกลุ่ม กปปส. ในต่างประเทศดำเนินกิจกรรมที่สนับสนุนนโยบายของกลุ่ม กปปส. ส่วนกลาง เพื่อสร้างการยอมรับในระดับสากล

5. มีการสร้างแนวร่วมจากข้าราชการและอดีตข้าราชการในกระทรวงต่าง ๆ ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลที่ได้รับการสนับสนุนจากทักษิณ ในการ

ให้ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งที่เป็นข้อมูลลับ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลในการดำเนินงานของรัฐบาลที่ไม่โปร่งใส การปฏิบัติที่เอื้อผลประโยชน์ให้พวกพ้อง และมีแนวโน้มที่ส่อไปทางทุจริตคอร์รัปชันมาเผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบ และสร้างความชอบธรรมในการให้ข้าราชการไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลที่หมดความชอบธรรมอีกต่อไป

6. มีการจัดตั้งกลุ่ม กปปส. ที่เป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อประสานงานและความร่วมมือในทุกสาขาอาชีพ เช่น ผู้ประกอบอาชีพศิลปิน นักแสดง กลุ่มชาวนา กลุ่มหมอและพยาบาล กลุ่มชาวสวนยางพารา เป็นต้น เพื่อเป็นอำนาจต่อรองและขัดขวางการใช้อำนาจของรัฐบาลในทุกช่องทาง พยายามสร้างความเข้มแข็งในการสร้างกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพที่เคยเป็นฐานเสียงของรัฐบาล เช่น กลุ่มชาวนาเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจของการแสวงหาประโยชน์มากกว่าการรักษาผลประโยชน์ให้ เป็นต้น

กลุ่ม กปปส. สามารถแบ่งกลุ่มใหญ่ ๆ ออกเป็น กลุ่มอดีตนักการเมือง กลุ่มนักวิชาการ และนักศึกษา กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ และกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่าง ๆ โดยแต่ละกลุ่มมีแนวร่วมที่ได้มีการประสานงานกันอย่างเป็นทางการ และทำงานคู่ขนานกันภายใต้การกำหนดแนวทางจากนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เท่านั้น และเมื่อการชุมนุมเรียกร้องตามแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ถูกฝ่ายรัฐบาลใช้กลไกอำนาจอำนาจต่าง ๆ ที่รัฐบาลมีอยู่ ดำเนินคดีกับแกนนำเพื่อเป็นการสกัดกั้นกลุ่มผู้ชุมนุม ก็จะใช้แนวทางในการอารยะขัดขืนและไม่ยอมรับการใช้อำนาจของรัฐบาลอีกต่อไป ไม่ยอมรับในการเข้าสู่กระบวนการในการดำเนินคดีต่าง ๆ เนื่องจากรัฐบาลหมดความชอบธรรมไปแล้ว

การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. จึงมีลักษณะขององค์กรเป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 3 กลุ่ม หรือเป็นผู้เข้าร่วมชุมนุมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Adherent) ในการโค่นล้มระบอบทักษิณ กล่าวคือ กลุ่มแรก เป็นอดีตนักการเมืองจากพรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มที่สอง เป็นชนชั้นกลาง กลุ่มที่สาม เป็นองค์กรภาคประชาชน แต่ลักษณะของอำนาจนำในการเคลื่อนไหวกลับโน้มเอียงไปอยู่กับอดีตนักการเมือง และชนชั้นกลางที่ส่วนมากเป็นมวลชนของพรรคการเมืองมากกว่าสมาชิกขององค์กรภาคประชาชน เพราะเป็นคนกลุ่มมาก และมีจำนวนมากกว่าสมาชิกขององค์กรภาคประชาชนที่ส่วนใหญ่มีเพียงแกนนำเท่านั้น รวมทั้งชนชั้นกลางยังมีอิทธิพลต่อการครอบครองสื่อกระแสหลัก และสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) รวมทั้งพยายามดึงแนวร่วมชนชั้นรากหญ้าที่สนับสนุนทักษิณเข้ามาเป็นพวกให้มากขึ้น โดยเฉพาะการผลิตซ้ำ (Reproduction) จุดยืนที่ไม่ยอมรับคุณค่าของกระบวนการเลือกตั้ง (สมคิด พุทธศรี, 2560) แม้ผู้ที่เข้าร่วมและสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. คือชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ แต่ลักษณะการจัดองค์กรของกลุ่ม กปปส. ก็ยังเป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันของผู้ที่สูญเสียผลประโยชน์ทางการเมือง หรือมีความ

เชื่อว่าระบอบทักษิณไม่ดี แต่ก็ไม่ได้เป็นการรวมกลุ่มของผู้ที่ต้องการมีประชาธิปไตยที่แท้จริงสักเพียงใด ปรากฏการณ์นี้สะท้อนว่าคู่แข่งคือ “ชนชั้นนำเก่าจากภาครัฐ” ที่คุมกลไกรัฐราชการ กับ “ชนชั้นนำใหม่ที่โตจากภาคเอกชน” แล้วขึ้นสู่อำนาจด้วยการเลือกตั้ง โดยชนชั้นกลางออกมาเคลื่อนไหวแล้วส่งให้ชนชั้นนำภาครัฐช่วยลงดาบสุดท้ายเพื่อจัดการกับรัฐบาลที่มาจากกลุ่มทุนใหม่ เพราะชนชั้นกลางเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเข้าใจสิทธิของตัวเองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่า (ผู้จัดการออนไลน์, 2560)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. เป็นแนวร่วมระหว่างอดีตนักการเมืองจากพรรคประชาธิปัตย์ ชนชั้นกลางในเมืองซึ่งและชนชั้นกลางที่เป็นฐานเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ และองค์กรภาคประชาชน แต่ลักษณะของอำนาจนำในการเคลื่อนไหวกลับโน้มเอียงไปอยู่กับอดีตนักการเมือง และชนชั้นกลางที่ส่วนมากเป็นมวลชนของพรรคการเมือง แบ่งเป็น กลุ่มแรก เป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ โดยมีนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นผู้นำสูงสุด กลุ่มสอง เป็นเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย นำโดยอดีตแกนนำพันธมิตรฯ และแนวร่วมเสื้อเหลือง โดยมีการแยกออกเป็น 2 เวที โดยเวทีแรกเป็น "กองทัพธรรม-กองทัพประชาชน โค่นระบอบทักษิณ-เครือข่ายภาคประชาชน 77 จังหวัด" และเวทีที่สองเป็น "เครือข่ายนักศึกษา-ประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.)" และจากสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) เข้าร่วม กลุ่มสาม เป็นนักวิชาการที่ไม่สนับสนุนระบอบทักษิณ กลุ่มสี่ เป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมและกลุ่มเอ็นจีโอ กลุ่มห้า เป็นเครือข่ายราชดำเนินเน็ตเวิร์กเครือข่ายช่องทีวีดาวเทียม ได้แก่ ช่องบลูสกาย ช่องทีนิวส์ ช่อง 13 สยามไท ช่องเอฟเอ็มทีวี และช่องอาร์เอสยูทีวี (มหาวิทยาลัยรังสิต) รวมถึงช่องเอสทีวีที่ไม่ถึงแม้ว่าไม่เข้าร่วม แต่ก็นำเสนอและติดตามข่าวสารโดยตลอด กลุ่มหก เป็นนักธุรกิจเพื่อประชาธิปไตยและประชาคมนักธุรกิจสีลม (คมชัดลึก, 2556) ประเด็นที่มีความน่าสนใจในการจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. คือ แกนนำในการชุมนุมส่วนใหญ่มาจากอดีตนักการเมืองจากพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่อยู่ในการเมืองภาคสถาบันทางการเมืองหรือเป็นการเมืองในระบบได้ผันตัวเองมาสู่การเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองนอกสภาที่พยายามลดทอนความชอบธรรมของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ร่วมกับชนชั้นกลางซึ่งส่วนใหญ่เป็นมวลชนฐานเสียงของพรรคการเมือง และสมาชิกขององค์กรภาคประชาชนต่าง ๆ ภายใต้การสร้างวาทกรรมให้กับมวลชนในการชุมนุมว่าเป็น “มวลมหาประชาชน” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์วิทยาทางการเมือง (Semiology) ในการแสดงตัวตนถึงความเป็นเสียงข้างมากอย่างแท้จริง เพื่อต่อสู้ ทำลาย ลดทอนอำนาจของรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยที่อาศัยเสียงข้างมากเป็นฐานให้แก่การสร้างวาทกรรมทางการเมือง

2. ยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.)

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) มียุทธศาสตร์ในระยะสั้น คือ การต่อต้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมและการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยุทธศาสตร์ระยะกลาง คือ ขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ และยุทธศาสตร์ระยะยาว คือ การโค่นล้มระบอบทักษิณ การจัดตั้งสภาประชาชนและการปฏิรูปประเทศ

ยุทธศาสตร์ระยะสั้นในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. จึงเชื่อมโยงความเลวร้ายของนักการเมือง การไม่รักษาผลประโยชน์ของประชาชนของนักการเมือง เพราะนักการเมืองมุ่งแต่รักษาผลประโยชน์ให้กับตนเองและกลุ่มพรรคพวกเท่านั้น เช่น กรณีร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม และกรณีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยเปลี่ยนรูปแบบของวุฒิสภาจากการที่สมาชิกมาจากทั้งการเลือกตั้งและแต่งตั้ง มาเป็นสมาชิกจากการเลือกตั้งทั้งหมด และศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นการให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทำให้พรรคเพื่อไทยปฏิเสธคำวินิจฉัยนี้ ประเด็นเหล่านี้จึงถูกกลุ่ม กปปส. หยิบหลวมมาใช้สร้างเป็นภาพความเห็นแก่ตัวของนักการเมือง มุ่งรักษาผลประโยชน์ของพวกเขาพ้องมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชน และเชื่อมโยงไปสู่การสร้างวาทกรรมว่าการที่ได้นักการเมืองไม่ดีเนื่องมาจากการเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม ดังนั้น จึงควร “ปฏิรูปก่อนการเลือกตั้ง” เพราะถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงกฎกติกาอันใหม่ ย่อมจะวนเวียนเกิดปัญหาเดิม ๆ เช่น นักการเมืองพยายามทุจริตการเลือกตั้งเพื่อให้ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มการเมืองเดิม ๆ มีความได้เปรียบในการเลือกตั้ง และที่สำคัญคือระบอบทักษิณได้ควบคุมระบบการถ่วงดุลและตรวจสอบนักการเมืองเอาไว้หมดแล้ว ทำให้การตรวจสอบการทุจริตต่าง ๆ ไม่สามารถกระทำได้โดยง่าย กลุ่ม กปปส. จึงเสนอว่า ยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อย่างแท้จริงจึงควรมุ่งขจัดระบอบทักษิณและปฏิรูปประเทศเสียก่อน

การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. จึงใช้ยุทธศาสตร์เพื่อดึงกลุ่มอำนาจทางการเมืองที่อยู่ตรงข้ามกับรัฐบาลให้เข้ามามีบทบาทสำคัญ เช่น กลุ่มนักการเมืองจากพรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มทุนดั้งเดิม เครือข่ายองค์กรภาคประชาชน รวมถึงการสร้างประเด็นเพื่อขจัดระบอบทักษิณ ซึ่งสังคมมีความหวาดระแวงกับระบอบทักษิณเป็นทุนเดิมทำให้กลุ่ม กปปส. สามารถรวบรวมกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองและเศรษฐกิจซึ่งเป็นคู่แข่งกับทักษิณ กลุ่มข้าราชการที่รู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม กลุ่มทหารที่มีความสงสัยในความจงรักภักดีของทักษิณ ชินวัตร กลุ่มทุนดั้งเดิมที่ผลประโยชน์ถูกระทบจากการดำรงอยู่ของทักษิณและเครือข่าย เพื่อเข้ามามีบทบาทในการเป็นแกนนำในการ

ชุมนุมประท้วง ตลอดจนตั้งชนชั้นกลางฐานเสียงของพรรคประชาธิปัตย์และชนชั้นกลางในเมืองซึ่งรู้สึกกว่าชีวิตไม่มีความสุขภายใต้ระบอบการเมืองเศรษฐกิจในปัจจุบันให้มาเป็นผู้เข้าร่วมชุมนุมในนาม “มวลมหาประชาชน” เพื่อขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ขจัดระบอบทักษิณ และปฏิรูปประเทศไทย

ยุทธศาสตร์ทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. จึงไม่เพียงแต่การชูประเด็นการขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ขจัดระบอบทักษิณ แต่ยังไปถึงการปฏิรูปประเทศเพื่ออนาคตที่ดีขึ้น เช่น การปราบโกง ทุจริตคอร์รัปชัน การบริหารราชการแผ่นดินโดยไม่มีคุณธรรมจริยธรรม การปฏิรูปพลังงาน การปฏิรูปตำรวจ เป็นต้น ทำให้เป็นที่สนใจของประชาชนเป็นจำนวนมาก โดยใช้การสื่อสารด้วยข้อความง่าย ๆ

นอกจากกลุ่มผู้ชุมนุมที่ต้องการต่อต้านระบอบทักษิณที่มาจากกลุ่มต่าง ๆ และประเด็นการเคลื่อนไหวที่หลากหลายแล้ว กลุ่ม กปปส. ยังให้ความสำคัญกับการสื่อสารทางการเมือง นำความรู้สึกหวาดกลัวและเกลียดชังทักษิณ มาเป็นองค์ประกอบหลักของความรู้สึกของผู้ชุมนุม เพื่อให้แสดงออกเป็นพลัง มีการจัดการชุมนุมและกิจกรรมการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องตามสถานที่ต่าง ๆ โดยอาศัยผู้นำการชุมนุมโดยเฉพาะนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ในการส่งวาทกรรมเพื่อสื่อสารไปยังผู้ชุมนุมและผู้ที่ยืนอกสถานที่ชุมนุม โดยการแสดงเจตจำนงในการโค่นล้มระบอบทักษิณ และปฏิรูปประเทศ เพื่อให้ประชาชนที่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงมาเข้าร่วมการชุมนุม สุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการกลุ่ม กปปส. อธิบายว่า

“ความสำเร็จอยู่ที่ประชาชนมากกว่า พวกผมไม่ได้เป็นคนที่จะนั่งตัวหรือลำพองว่าเป็นการนำของเรา ผมคิดว่าประชาชนทั้งหลายเป็นผู้ที่สมควรได้รับการยกย่องในฐานะที่มีความมุ่งมั่น มีความเด็ดเดี่ยวที่จะต่อสู้เพื่อชาติเพื่อแผ่นดิน เพื่อไม่ให้บ้านเมืองเสียหายมากกว่านี้ อันนั้นสำคัญกว่า ในการนำการต่อสู้ ผมฟังเสียงประชาชน ผมฟังประชาชนทุกวัน แล้วคิดตามประชาชน เราก็พูดในสิ่งที่ประชาชนอยากจะพูด ผมไม่ได้ตั้งตัวว่าผมเป็นผู้นำประชาชนต้องฟังผมนั่นไม่ใช่ ถ้าไปติดตามคำปราศรัยผมบนเวทีผมจะบอกว่าผมเป็นร่างทรงของประชาชน คือผมพูดในสิ่งที่ประชาชนเขาต้องการจะพูด ผมทำในสิ่งที่ประชาชนต้องการทำ เพราะฉะนั้นประชาชนเขาถึงออกมาร่วมกับผมมาก ไม่ใช่เรื่องของการวางแผน การจัดการ ทุกอย่างมันเป็นไปด้วยธรรมชาติที่บริสุทธิ์ อันนี้สำคัญกว่า วันนี้เราก็ไม่ได้มีองค์กรอะไรของเราเป็นเรื่องเป็นราว แต่ว่ามันอยู่ในใจประชาชน ทุกวันนี้เราเจอหน้ากันตามถนน ตามป้ายรถเมล์ ตามสถานีรถไฟ รถบัส สนามบิน เราก็ยิ้มให้กันเราทักกันรู้เราเป็นพวกเดียวกัน ก็เท่านั้น” (สุเทพ เทือกสุบรรณ, 15 มิถุนายน 2560, สัมภาษณ์)

ยุทธศาสตร์สำคัญของกลุ่ม กปปส. อีกประการคือ การสร้างวาทกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการนำเสนอแนวคิด “สภาประชาชน” ที่มาจากตัวแทนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ให้เข้ามาเป็นตัวแทนในการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ เช่น การปฏิรูปการเมือง ทำให้การเมืองเป็นของประชาชน

โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ปฏิรูปกฎหมายเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ ยุติธรรม ปฏิรูปตำรวจและกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่ทำหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้มีประสิทธิภาพ และให้คดีที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชัน ไม่มีอายุความ ขณะเดียวกันกลุ่ม กปปส. ยังเสนอให้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบราชการ ด้วยการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น จัดทำยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดทุกจังหวัด แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในทุกด้าน โดยเริ่มจากปฏิรูประบบการศึกษาทั้งระบบ ส่งเสริมอาชีวศึกษาและด้านวิชาชีพ จัดตั้งชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมระบบสหกรณ์ และยังเห็นว่า ควรมีการปฏิรูปด้านศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธ (ผู้จัดการออนไลน์, 2560) โดยเน้นย้ำวาทกรรมว่า “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” สาทิตย์ วงศ์หนองเตย แกนนำกลุ่ม กปปส. ซึ่งให้เห็นยุทธศาสตร์ของกลุ่ม กปปส. ว่า

“หลักใหญ่ของ กปปส. คือหลักการที่เราเรียกว่า สามัคคีมวลมหาประชาชน จะเห็นว่าเราใช้คำขวัญว่า มวลมหาประชาชน ซึ่งมีความหมายถึง คนที่มารวมกันโดยที่มีความคิด มีอุดมการณ์และมีจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน นั่นก็คือการใช้อุดมการณ์ที่บอกว่า เราจะต้องปกป้องสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้พ้นจากพิษภัยของระบอบทักษิณ ซึ่งเป็นทุนนิยมสามัญที่มีรูปธรรมและปรากฏชัดเจนแล้ว จากความพยายามที่จะออกกฎหมายนิรโทษกรรมก็ตาม ความพยายามที่จะทำเรื่องทุจริตคอร์รัปชันขนาดใหญ่ ทุจริตเชิงนโยบาย ครอบงำรัฐสภา ทั้งสถาบัน ศาลล่าง ครอบงำระบบราชการ แทรกแซงกระบวนการยุติธรรม มันทำลายคุณค่าพื้นฐานสังคมไทย เพราะฉะนั้นคนไทยที่รักชาติ รักประเทศ คุณสุเทพจะพูดเสมอว่า “ผู้รักชาติ รักแผ่นดิน” และคำนึงถึงอนาคตของลูกหลาน จะต้องออกมามีความชัดเจนว่า ตนเองจะต้องแสดงออกตามสิทธิ ตามรัฐธรรมนูญที่จะต่อต้านสิ่งที่มันทำลายประเทศชาติของตัวเองได้” (สาทิตย์ วงศ์หนองเตย, 24 พฤษภาคม 2560, สัมภาษณ์)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กลุ่ม กปปส. มียุทธศาสตร์ในระยะสั้น คือ การต่อต้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมและการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยุทธศาสตร์ระยะกลาง คือ ขับไล่อำนาจรัฐบาลยิ่งลักษณ์ และยุทธศาสตร์ระยะยาว คือ การโค่นล้มระบอบทักษิณ การจัดตั้งสภาประชาชนและการปฏิรูปประเทศ โดยเสนอการจัดตั้งสภาประชาชน และแนวทางปฏิรูปประเทศ เพื่อเป็นการสร้างวาทกรรมมารองรับความชอบธรรมในการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้มีประชาธิปไตยที่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง สร้างการเชื่อมโยงกับสังคมการเมืองและเศรษฐกิจแนวใหม่ที่จะรักษาผลประโยชน์ของประชาชนได้มากกว่าเพราะแบบเดิมนั้นนักการเมืองมักหาผลประโยชน์จากประชาชน ใช้อำนาจหน้าที่ในการหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง หรือการผูกขาดทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุนที่สนับสนุน

กับรัฐบาลภายใต้การสนับสนุนจากทักษิณเท่านั้น ทำให้กลุ่ม กปปส. ใช้เป็นเหตุผลความจำเป็นในการปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง กลุ่ม กปปส. ยังใช้วาทกรรม “นักการเมืองเลว” ในการใช้สร้างแนวร่วมในการชุมนุมต่อต้านรัฐบาล ควบคู่ไปกับการนำเสนอความคิดเรื่อง คนดีมีศีลธรรม ภายใต้อุดมการณ์ราชาชาตินิยมที่เป็นคู่ตรงข้ามกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง นำเสนอแนวคิดที่เชื่อว่าระบอบรัฐสภาไทยเหลวไหล ไร้ประสิทธิผล ไม่ชอบธรรม ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนและของประเทศได้ ประชาชนไม่สามารถฝากความหวังได้อีกต่อไป ต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการปฏิรูปเสียก่อน และต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาทำการปฏิรูป และมุ่งสร้างแนวร่วมจากภาคราชการ องค์กรอิสระ และองค์กรภาคประชาชน และมองข้ามทางเลือกแนวทางการกฎหมายและแนวทางตามระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นการสร้างเครือข่ายและให้มีแนวทางการทำงานหรือทิศทางที่สอดคล้องกันของกลุ่มต่าง ๆ ภายในเครือข่ายของกลุ่ม กปปส. เป็นสำคัญ

3. ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.)

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) มียุทธวิธีในการเคลื่อนไหวโดยเริ่มจากการรวบรวมผู้มีแนวความคิดในการต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมมาชุมนุมเพื่อแสดงออกในการคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมที่ถูกผลักดัน โดยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร มีการออกแถลงการณ์และเขียนข้อความไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้และพัฒนาต่อมาเป็นการจัดตั้งเป็นเวทีในการชุมนุมประท้วงบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

แม้ว่ายุทธวิธีที่กลุ่มผู้ชุมนุมนำมาใช้จะเป็นยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ คือ การชุมนุมตามสิทธิในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นวิธีการทั่วไปที่ยอมรับได้ หรืออยู่ในบรรทัดฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ ผ่านช่องทางกลไกในระบบการเมืองปกติ และต่อมารัฐบาลยอมถอนร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม โดยให้สัญญาว่าจะไม่นำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในนิติบัญญัติอีกครั้งรวมทั้งประกาศยุบสภาเพื่อคืนอำนาจให้ประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้งครั้งใหม่ก็ตาม แต่กลุ่ม กปปส. ก็ได้ยกระดับการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองไปสู่การ โคนล้มระบอบทักษิณ เนื่องจากเป็นต้นเหตุของปัญหาอย่างแท้จริง โดยมีการใช้สัญลักษณ์ธงชาติเข้ามาเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม เช่น การโบกธงชาติ การใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธงชาติเพื่อปลุกกระแสอุดมการณ์ราชาชาตินิยมและการใช้นกหวีดเพื่อเป็นการสื่อความหมายการรวมพลังทางการเมืองของเสียงข้างน้อยที่ต่อสู้เพื่อชาติกับรัฐบาลเสียงข้างมาก รวมทั้งการใช้ประสบการณ์ทางการเมืองของแกนนำในการกำหนดยุทธวิธีเข้าช่วยเพื่อให้รัฐบาลจัดการกับการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่ม กปปส. ได้ลำบากมากยิ่งขึ้น เอกนัฏ พร้อมพันธุ์ แกนนำกลุ่ม กปปส. แสดงความเห็นเกี่ยวกับยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวว่า

“ต้องยอมรับว่า ช่วงที่มีการเคลื่อนไหว ถ้าไม่มีประสบการณ์ เมื่อเจอปัญหาเจออะไรก็แล้วแต่ บางทีเราตัดสินใจด้วยอารมณ์ แต่ผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ก็สามารถควบคุมให้การดำเนินการอยู่ในทิศทางที่ถูกต้อง และการเคลื่อนไหวที่ผ่านมา กปปส. มันแทบจะไม่เหมือนการชุมนุมครั้งไหนเลยในประเทศไทย มันมีอะไรมีสิ่งใหม่ ๆ เยอะแยะมากมายไปหมด เช่น เมื่อพูดถึงเรื่องประเด็นที่ออกมา เป้าหมายที่ออกมาก็อย่างที่บอก ไม่ใช่เรียกร้องเรื่องราคาพืชผลการเกษตรตกต่ำหรืออะไรก็แล้วแต่ เพราะฉะนั้นก็เป็นอะไรที่แปลกใหม่อยู่พอสมควร ก็ต้องเอาประสบการณ์มาปรับให้มันเข้ากับสมัยด้วย” (เอกนัฏ พร้อมพันธุ์, 30 มิถุนายน 2560, สัมภาษณ์)

การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่ม กปปส. มีเป้าหมายในการล้มล้างระบอบทักษิณและทำการปฏิรูปประเทศ แต่การชุมนุมยังไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาล ยุทธวิธีขัดขวางทำทนายจึงถูกนำมาใช้ ทั้งการกระทำที่ถูกต้องกฎหมายและผิดกฎหมาย ยุทธวิธีที่สำคัญของกลุ่ม กปปส. คือ การทำให้เกิดสภาวะรัฐล้มเหลว (Failed state) โดยการใช้อยุทธศาสตร์การชุมนุมปิดล้อมและเข้ายึดสถานที่ราชการสำคัญ ๆ เปิดปฏิบัติการ “ปิดกรุงเทพฯ” (Shut down Bangkok) เป็นการดำเนินการเคลื่อนไหวต่อยอดมาจากยุทธวิธีดาวกระจายที่กลุ่ม กปปส. ใช้มาตลอดนับตั้งแต่เริ่มมีการปักหลักชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 เพื่อแสดงพลังรวมทั้งใช้การอารยะขัดขืนในการปฏิบัติตามกฎหมายให้เห็นว่ารัฐบาลรักษาการไม่มีความชอบธรรมในการบริหารประเทศอีกต่อไป เป็น “ยุทธการยึดเมืองหลวง” อันเป็นศูนย์กลางของหน่วยงานราชการและการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล เพื่อส่งสัญญาณให้ต่างชาติรับรู้ว่าประเทศไทยเป็นรัฐล้มเหลว (ฐิติกร สังข์แก้ว และอรรถสิทธิ์ พานแก้ว, ม.ป.ป.) รวมทั้งขัดขวางกระบวนการเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 โดยการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง การกระจายแกนนำกลุ่ม กปปส. ไปปิดล้อมคูหาเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง และไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งโดยมีการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน แต่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่สามารถยื่นคำร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้ จึงได้ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า พระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เนื่องจากไม่สามารถเลือกตั้งให้เป็นที่แล้วเสร็จทั่วประเทศได้ภายในวันเดียวกัน ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 108 วรรคสอง ดังนั้น เมื่อพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงส่งผลให้การเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือเป็นการเพิกถอนการเลือกตั้งให้เป็นโมฆะด้วยเช่นกัน

ยุทธวิธีการทำให้เกิดสภาวะรัฐล้มเหลวเริ่มขึ้นในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2557 กลุ่ม กปปส. ได้เดินตามยุทธวิธีปิดกรุงเทพฯ โดยปิดถนนต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร และปิดล้อมบ้านพักของรัฐมนตรี เพื่อเป็นการยกระดับการชุมนุมกดดันรัฐบาลรักษาการให้ลาออก พร้อมทั้ง

รณรงค์ไม่ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นยุทธวิธีที่ถูกนำมาใช้เพื่อขับไล่อิทธิพลของการเมืองและการเป็น การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ภายใต้ยุทธวิธีทำทลายขัดขวางระบบการเมืองปกติเป็น หัวใจสำคัญของการเคลื่อนไหว แต่การทำทลายขัดขวางมีขอบเขต กว้างขวางและระดับเข้มข้นกว่า มาก มุ่งขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติให้ไม่สามารถดำเนินได้โดยปกติ เพื่อยกระดับ การกดดันให้รัฐบาลรักษาการลาออก เปิดทางไปสู่การปฏิรูปประเทศโดยสภาประชาชน (กรุงเทพ ธุรกิจ, 2557) โดยตั้งเวทีหลักใน 7 จุดสำคัญ คือ ราชประสงค์ ปทุมวัน สวนลุมพินี สีลม แจ้งวัฒนะ ห้าแยกลาดพร้าว อโศก เพื่อยกระดับการชุมนุมให้มีความเข้มข้นและปฏิเสธการเลือกตั้ง พร้อมทั้ง ขัดขวางการเลือกตั้งให้ถึงที่สุด

ในกระบวนการทำให้เกิดสภาวะรัฐล้มเหลวดังกล่าว มีการใช้ยุทธวิธีดาวกระจายโดยจัดผู้ ชุมนุมไปชุมนุมเรียกร้องในจุดสำคัญ ๆ ของรัฐบาล ได้แก่ กองทัพอากาศ กองทัพเรือ กองทัพอากาศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตร.) กองบัญชาการตำรวจนครบาล (บข.น.) สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กระทรวงมหาดไทย สำนักงานประมาณ (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2556) กระทรวงการคลัง และศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ เป็นต้น การเข้าครอบครองทรัพย์สินและทรัพยากร ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อแสดงให้รัฐบาล ข้าราชการและประชาชนทั่วไปตระหนักถึงความ เสวร้ายของระบอบทักษิณและความจำเป็นในการต้องรีบ โค่นล้มระบอบทักษิณไปจากสังคมไทย ถึงแม้ว่าการกระทำนี้อาจเข้าข่ายผิดกฎหมายและอาจถูกดำเนินคดีในภายหลังก็ตาม ซึ่งอาจไม่ถือว่าเป็นรูปแบบใหม่ในการเมืองไทยก็ตาม เพราะกลุ่มพันธมิตรฯ ก็เคยได้ใช้แนวทางนี้มาก่อนแล้วก็ตาม และสามารถสร้างปัญหาให้กับรัฐบาลได้ในระดับหนึ่ง เพราะไม่สามารถบริหารราชการ แผ่นดินได้สะดวกมากนัก และทำให้รัฐบาลมีปัญหาในการจัดการกับผู้ชุมนุม รวมทั้งยังเป็นการให้ กลุ่มผู้ชุมนุมได้เคลื่อนย้ายเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการหลอเลี้ยวการดำรงคงอยู่ของขบวนการ เคลื่อนไหวทางการเมืองนี้อีกด้วย

ต่อมา กลุ่ม กปปส. ใช้ยุทธวิธีปฏิเสธการเลือกตั้งโดยการเรียกร้องให้มีการ “ปฏิรูปก่อน เลือกลง” และจัดตั้ง “สภาประชาชน” เพื่อทำการปฏิรูปประเทศก่อนการเลือกตั้ง กลุ่ม กปปส. จึงนัด ชุมนุมใหญ่อีกครั้ง โดยประกาศยุทธวิธีในการตั้งเวทีใหญ่ คือ อนุสาวรีย์ชัย แยกราชประสงค์ แยก ปทุมวัน แยกอโศก และสวนลุมพินี เพื่อยกระดับให้รัฐบาลรักษาการลาออกและตั้งสภาประชาชนเพื่อ ปฏิรูปขึ้นก่อนเลือกตั้ง ท่ามกลางสถานการณ์การต่อสู้เพื่อสร้างเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมือง ในขณะนั้น กลุ่ม กปปส. ได้แสดงเจตนารมณ์ร่วมกันว่าต้องการใช้สิทธิการปฏิวัติ (Right of Revolution) โค่นล้มรัฐบาล โดยการจัดตั้งตนเองของประชาชน (Self organization) เพื่อแทนที่รัฐบาล เดิมและผลักดันข้อเสนอที่นำไปสู่ประชาธิปไตยของประชาชนอย่างแท้จริงคือ สภาประชาชน ซึ่ง

เป็นอำนาจของประชาชนที่เข้าแทนที่อำนาจสถาบันบัญญัติของประชาธิปไตยที่ทุนเป็นใหญ่ (ประชาไท, 2559)

เมื่อยังไม่ประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกลุ่ม กปปส. เพราะรัฐบาลยังคงยืนยันให้มีการเลือกตั้ง ทำให้กลุ่ม กปปส. ต้องใช้ยุทธวิธีในการให้กลุ่มผู้ชุมนุมแนวร่วมเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.) ที่เป็นพันธมิตรกันเดินทางมาปิดล้อมสถานที่ไม่ให้ตัวแทนพรรคการเมืองเข้าไปจับสลากหมายเลขลงเลือกตั้ง และกลุ่ม กปปส. ยังคงใช้ยุทธวิธีในขัดขวางการรับสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตในหลายจังหวัด จนทำให้หลายจังหวัดไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแม้แต่คนเดียว

นายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการ กปปส. ขึ้นเวทีที่แยกปทุมวัน กล่าวปราศรัยกับผู้ชุมนุม ในตอนหนึ่งว่า “การเลือกตั้งครั้งนี้ ไม่มีวันเกิดขึ้น และไม่มีวันสำเร็จได้ เพราะพวกเรามวลมหาประชาชนไม่เอาการเลือกตั้งครั้งนี้ บอกไว้ล่วงหน้าเลย ประชาชนเขาจะจัดการให้ไม่มีการเลือกตั้ง กปปส.ทุกจังหวัด ทุกเขตเลือกตั้งเตรียมการทำงานได้ ต้องไม่มีการเลือกตั้งเกิดขึ้น เพราะไม่ต้องทำให้พวกรัฐบาลนี้กลับมาบริหารบ้านเมืองอีกต่อไป สิ่งที่ต้องการ คือ การปฏิรูปของเราสำคัญที่สุด มีระบบป้องกันไม่ให้คนเลวผูกขาดอำนาจการเมืองโดยใช้เงินเป็นเครื่องมือ เอาเงินมาซื้ออำนาจ เอาอำนาจมาโกงชาติโกงแผ่นดิน ไม่มีอีกแล้ว พี่น้องไม่ต้องเตรียมตัวว่าจะไปเลือกตั้งแล้วจะทำอย่างไร โหวตโน หรือโนโหวต ไม่ต้องไป เพราะไปไม่ถึง เพราะมวลมหาประชาชนปิดหมดทุกเส้นทาง ขณะนี้ให้รู้ไว้ว่า กปปส.ทุกจังหวัด ทุกเขตเลือกตั้งเขาเตรียมการไว้แล้ว เรามั่นใจว่าเราลงทุนลงแรงมาขนาดนี้ นอนกลางดินกินกลางถนน พี่น้องเสียเลือด เสียเนื้อ เสียชีวิต เป็นอย่างไรเป็นกัน ไม่มีวันยอมอีกแน่นอน ดังนั้น จึงขอส่งข่าวสารนี้ไปถึง กปปส.ทุกแห่งทั่วประเทศว่าวางแผนเตรียมการไว้ให้พร้อม ที่กรุงเทพฯ จะพยายามไต่ถึงลักษณะให้สำเร็จก่อนเลือกตั้ง แต่ถ้าไปถึงวันนั้นทำทุกอย่างเพื่อไม่ให้มันใช้การเลือกตั้งเป็นประตูกลับมาสู่การใช้อำนาจได้ นี่คือการที่เราจะต้องคิดและเตรียมการร่วมกัน นี่คือการใหญ่และจะต้องดำเนินการให้เสร็จโดยเร็วที่สุด” (ประชาไท, 2549)

ยุทธวิธีของกลุ่ม กปปส. ยังใช้การสร้าง “เครือข่ายทางการเมือง” (Political network) กับกลุ่มการเมืองชั่วคราวข้ามกับรัฐบาลมาเป็นแนวทางในการต่อสู้ เช่น การที่ทีมกฎหมายพรรคประชาธิปัตย์ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ขอให้วินิจฉัยว่าการเลือกตั้งวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 เป็นโมฆะ พร้อมขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคเพื่อไทย และตัดสิทธิกรรมการบริหารพรรคเพื่อไทย 5 ปี เนื่องจากการเลือกตั้งครั้งนี้เข้าข่ายขัดรัฐธรรมนูญ มาตรา 108 ที่ระบุให้วันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เนื่องจากไม่ได้จัดขึ้นพร้อม

กันทั่วประเทศให้แล้วเสร็จภายในวันเดียวกัน จึงขัดต่อรัฐธรรมนูญ ที่กำหนดให้การเลือกตั้งต้องเป็นวันเดียวกันทั่วประเทศ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ทั้งจากภาควิชาการและพรรคเพื่อไทย ทำให้กลุ่ม กปปส. ยิ่งใช้เป็นเหตุสนับสนุนแนวทางของกลุ่มผู้ชุมนุมที่ไม่มีความจำเป็นในการต้องปฏิบัติตามกติกาเดิม ๆ สามารถดำเนินการชุมนุมตามแนวทางที่ไม่ต้องเคารพกติกาหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การปิดสถานที่ราชการ การปิดถนน ตัดน้ำตัดไฟสถานที่ราชการ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมียุทธวิธีในการขัดขวางการดำเนินนโยบายและทำลายความชอบธรรมเชิงนโยบายของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ โดยเฉพาะ “นโยบายจำนำข้าว” ซึ่งเป็นนโยบายที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่คนในชนบทที่เป็นฐานเสียงสำคัญของพรรคเพื่อไทย เมื่อรัฐบาลยิ่งลักษณ์ต้องเผชิญกับปัญหาไม่สามารถจ่ายเงินในโครงการรับจำนำข้าวให้กับชาวนาได้ เนื่องจากถูกกีดกันใน การกู้ยืมเงินของรัฐบาลจากธนาคารต่าง ๆ จนเป็นโอกาสที่กลุ่ม กปปส. ใช้ประเด็นชาวนาเข้ามาเป็นแนวร่วมในการกดดันรัฐบาล มีการเดินรณรงค์และรับบริจาคในสถานที่สำคัญ ๆ เพื่อช่วยเหลือชาวนาและการพยายามดึงชาวนาที่เดือดร้อนจากการไม่ได้รับเงินให้เปลี่ยนมาเป็นฐานเสียงของกลุ่ม กปปส. หลังจากที่ชาวนาหลายจังหวัดรวมตัวกันประท้วงรัฐบาล เนื่องจากไม่ได้รับเงินจากการจำนำข้าวมาเป็นเวลาหลายเดือน (ไทยพับลิก้า, 2557) หลังจากที่ธนาคารออมสินปล่อยกู้เงินดอกเบี้ยต่ำให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในวงเงิน 5,000 ล้านบาท และหลายฝ่ายคาดการณ์ว่า ธ.ก.ส.จะนำวงเงินจำนวนดังกล่าวไปจ่ายให้ชาวนาในโครงการรับจำนำข้าว (คมชัดลึก, 2557) สหภาพแรงงาน ธ.ก.ส.ภาคใต้ตอนบน ได้ออกแถลงการณ์คัดค้านการกู้เงินจากธนาคารออมสินไปใช้ในโครงการจำนำข้าว ซึ่งได้มีการนัดหมายให้พนักงานของ ธ.ก.ส.แต่งชุดดำ เพื่อแสดงออกว่าไม่เห็นด้วยกับการกู้เงินจากธนาคารออมสิน รวมทั้งเกิดกระแสในกลุ่มชนชั้นกลางที่ชักชวนให้ปิดบัญชีกับธนาคารออมสิน เพื่อแสดงการไม่สนับสนุนการเอาเงินจากธนาคารออมสินไปให้กู้ (สุภเดช สักดิ์ดวง, 2557) เพื่อดำเนินโครงการตามนโยบายของรัฐบาลยิ่งลักษณ์

เมื่อสถานการณ์การชุมนุมเริ่มมีสัญญาณในเชิงความรุนแรง หลังเกิดการชุมนุมของแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ซึ่งเป็นขบวนการโต้กลับ (Counter movement) ของกลุ่ม กปปส. ทำให้ต้องมีการกำหนดยุทธวิธีที่รุนแรงและหวังล้มรัฐบาลให้ได้โดยเร็ว เช่น การพยายามบุกเข้าทำเนียบรัฐบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) กองบัญชาการตำรวจนครบาล (บช.น.) และศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ โดยแกนนำยังได้นำมวลชนบุกไปสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ และขอให้ถ่ายทอดสัญญาณจากสถานีโทรทัศน์บลูสกายซึ่งเป็นช่องที่เผยแพร่ความเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. เพื่อประกาศชัยชนะ หลังจากผู้ชุมนุมสามารถบุกเข้าไปในสถานที่เหล่านี้ได้ เมื่อยุทธวิธีตามปกติและการขัดขวางทำทนายไม่ประสบความสำเร็จ ยุทธวิธีใช้ความรุนแรง จึงเป็น

ยุทธวิธีที่กลุ่ม กปปส. นำมาใช้ แม้ว่าจะเป็นการเสี่ยงต่อการสูญเสียทรัพย์สินหรือเกิดการบาดเจ็บล้มตายก็ตาม

ในวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติให้ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ลี้ลาภาพ นายกรัฐมนตรี พร้อมกับคณะรัฐมนตรีทุกคนที่ร่วมประชุม และลงมติโยกย้ายนายถวิล เปลี่ยนศรี เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เนื่องจากการก้าวก้าว แทรกแซง แต่งตั้ง โยกย้ายที่ไม่ได้ทำเพื่อประเทศชาติ หรือประชาชน แต่เป็นการทำเพื่อพวกพ้อง ขาดคุณธรรม จริยธรรม แม้ว่าศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยให้ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่รัฐบาลพรรคเพื่อไทยก็ยังคงมอบหมายให้นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล รองนายกรัฐมนตรีรักษาการ นายกรัฐมนตรีอยู่ ทำให้กลุ่ม กปปส. ต้องใช้ยุทธวิธีในการชุมนุมประท้วงที่เรียกว่า “การต่อสู้ครั้งสุดท้าย” โดยเข้าควบคุมพื้นที่ล้อมวลชนที่ผู้ชุมนุมมองว่าเป็นกระบอกเสียงให้กับรัฐบาล และโน้มน้ำหนักไม่ให้รายงานโฆษณาชวนเชื่อนิยมรัฐบาลอีกต่อไป เพราะเชื่อว่าเป็นการบิดเบือนความจริง โดยกลุ่ม กปปส. ได้กำหนดยุทธวิธี “วันเผด็จศึก แผนปฏิบัติการมวลมหาประชาชน ครั้งสุดท้าย 18-26 พฤษภาคม 2557 ยึดอำนาจจอชิปไตยคืนสู่ปวงชนชาวไทย” โดยเป็นการเปิดประชุมเครือข่ายมวลมหาประชาชนของกลุ่ม กปปส. ทั่วประเทศ โดยไม่มีแผนทำงานที่มีกำหนดเวลาแน่นอน จึงเป็นหน้าที่ของมวลมหาประชาชนที่จะปฏิบัติการเองในการทวงคืนอำนาจจอชิปไตยคืนมาให้เสร็จภายในวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ด้วยการปฏิบัติการโดยสันติสงบ นุ่มนวล ไม่ใช้กำลัง และไม่ใช้ความรุนแรงเด็ดขาด โดยให้มวลมหาประชาชนแยกย้ายไปทวงคืนอำนาจจอชิปไตยจากคณะรัฐมนตรี ให้ส่งใบลาออก ไปที่กระทรวง ที่บ้าน หรือแล้วแต่จะเจอที่ไหน ที่สนามบิน ตามถนน ฯลฯ และให้ข้าราชการลุกขึ้นปฏิเสธไม่ร่วมมือทำงานให้กับรัฐมนตรี ทุกกระทรวงทบวงกรม ให้ถือว่ารัฐมนตรีไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ให้ข้าราชการทุกกระทรวงทุกหน่วยราชการปฏิบัติการขัดขึ้นอย่างเปิดเผย (กระปุกดอทคอม, 2557) จนสถานการณ์ทางการเมืองมีแนวโน้มนำไปสู่ความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ได้ออกประกาศกองทัพบก ประกาศใช้พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก และจัดตั้งกองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (กอ.รส.) ในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พร้อมทั้งจัดให้มีการเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้ง คือ รัฐบาลพรรคเพื่อไทย พรรคประชาธิปัตย์ กลุ่ม กปปส. กลุ่ม นปช. และผู้ที่เกี่ยวข้อง ณ สโมสรกองทัพบก อย่างไรก็ตาม การเจรจาดังกล่าวไม่เป็นผล ทำให้ “การรักษาความสงบแห่งชาติ” (คสช.) นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดโครงสร้างองค์กรของกลุ่ม กปปส. เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของกลุ่มเครือข่ายนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามกับทักษิณกับเครือข่ายองค์กร

ภาคประชาชน ในลักษณะที่มีเงื่อนไขว่าการเคลื่อนไหวไม่ได้ต้องอยู่บนฐานคิดแบบประชาธิปไตย เดิม โดยมียุทธศาสตร์ในระยะสั้น คือ การต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมและต่อต้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ระยะกลาง คือ การขับไล่รัฐบาล และระยะยาว คือ การโค่นล้มระบอบทักษิณ การจัดตั้งสภาประชาชน และการปฏิรูปประเทศ โดยใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ (Disruptive) มุ่งเน้นในการกดดันโดยใช้ยุทธวิธีขัดขวาง รบกวาน หรือสร้างความไม่สะดวกให้กับ การดำเนินกิจกรรมปกติของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ และปฏิเสธการใช้ช่องทางในระบบการเมืองปกติจนนำไปสู่การประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นยุทธวิธีในระดับที่เป็นการกระทำแบบทำท่าย (Direction) ที่ไม่ผิดกฎหมายด้วยการเดินขบวนประท้วง ต่อมาจึงมุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของ กลไกการเมืองปกติให้ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ โดยการไล่ล่ารัฐมนตรีและปิดล้อมทำเนียบรัฐบาล กระทั่งต่าง ๆ การปฏิเสธและปิดล้อมการเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 เพื่อดึงผู้มีอำนาจให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการความขัดแย้ง รวมทั้งบังคับให้ผู้มีอำนาจ และบุคคลหรือ กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้งให้ความใส่ใจต่อข้อเรียกร้อง หรือความต้องการ ของขบวนการ เช่น กองทัพ ศาล และคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมทั้งการใช้ยุทธวิธีปิดถนนเพื่อ สร้างความเดือดร้อนให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง การชุมนุมประท้วงเข้ายึดสถานที่ราชการหรือ หน่วยงานรัฐ การนัดชุมนุมหยุดงาน โดยการตั้งเวทีการชุมนุมแบบดาวกระจาย 7 เวที ทั่วกรุงเทพฯ ที่กลุ่ม กปปส. เรียกว่า “Shut down กรุงเทพฯ” เพื่อปฏิเสธความชอบธรรมของรัฐบาล จึงเป็น ยุทธวิธีในระดับที่เป็นการกระทำที่มีลักษณะผิดกฎหมายแต่ปฏิบัติการด้วยยุทธวิธีที่ไม่รุนแรง เพื่อ แสดงให้เห็นถึงการมีสิทธิในการกระทำอารยะขัดขืน (Civil disobedience) ของประชาชนต่อ รัฐบาลได้ หรือเป็นการสร้างสถานะ “รัฐล้มเหลว” (Failed state) เพื่อโค่นล้มรัฐบาลยิ่งลักษณ์และ โค่นล้มระบอบทักษิณ จนกระทั่งนำไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยคณะ รักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

บทที่ 7

ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย

ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีการกล่าวว่าเป็นปรากฏการณ์ที่การเมืองภาคประชาชนในประเทศไทยได้พัฒนาถึงขีดสุดคือการไม่ยอมรับและปฏิเสธประชาธิปไตยในระบอบตัวแทน ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองภาคประชาชนที่มองว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองและการเมืองภาคประชาชนจะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อความสำเร็จในกระบวนการมีส่วนร่วมของระบอบประชาธิปไตย ปรากฏการณ์ความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทยทำให้เกิดคำถามอย่างกว้างขวางว่า “ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่?”

โจ โฟว์แรคเคอร์ (Joe Foweraker) กล่าวว่า ทฤษฎีถูกกำหนดโดยสภาพของสังคมและบริบททางประวัติศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่นและภูมิภาค (Foweraker, 1995, p. 2) หรืออีกนัยหนึ่งดังที่โรเบอร์ต้า (Roberta) กล่าวว่า เนื้อหาทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะต้องได้มาจากเรื่องราวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นจริงนั่นเอง (Garner in Garner & Tenuto, 1997, p. 2 อ้างถึงใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2542, หน้า 1) สอดคล้องกับที่ ผาสุก พงษ์ไพจิตร อธิบายว่า ประสบการณ์ของลาตินอเมริกาชี้ว่าระบอบประชาธิปไตยมิได้นำไปสู่ความคาดหวังของชนชั้นกลาง สิ่งที่คาดหวังไว้ล้วนเป็นภาพมายา กรณีของไทยในช่วงทศวรรษแห่งความขัดแย้งทางการเมืองจะสอดคล้องกับประสบการณ์ที่ลาตินอเมริกา กล่าวคือ ชนชั้นกลางไทยส่วนหนึ่งพบว่า หลังจากที่ได้พยายามสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นมาได้แล้ว ผู้คนก็ยังมีอาจมีส่วนร่วมในขบวนการทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ รัฐบาลไทยยังคงองค์ประกอบของรัฐบาลอำนาจนิยมไว้อย่างเหนียวแน่น ยิ่งเมื่อได้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และมีระบบการสื่อสารที่ทันสมัย ก็ยิ่งแหลมคมในกระบวนการทำการควบคุมประชาชน รัฐบาลไทยยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของตลาดเสรี และกระบวนการโลกาภิวัตน์ ในกระบวนการนั้นรัฐก็ปฏิเสธที่จะจรรโลงความเสมอภาคและเสรีภาพของคนส่วนใหญ่ของประเทศ อย่างไรก็ตาม ทั้งที่ลาตินอเมริกา ประเทศโลกที่สามอื่น ๆ และไทย ขบวนการเพื่อสิทธิเรื่องการทำมาหากิน หรือแม้แต่เรื่องสิทธิมนุษยชนของคนระดับล่างเป็นประเด็นที่นำไปสู่ขบวนการ หรือเป็นประเด็นที่ต้องเคลื่อนไหว ซึ่งมีความสำคัญพอ ๆ กันหรืออาจจะมากกว่า ประเด็นเรื่องการก่อตั้งระบอบประชาธิปไตยเสียอีก (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2542, หน้า 15)

หลังเหตุการณ์ทางการเมืองนับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ส่งผลให้ “โครงสร้างสังคมการเมืองบิดเบี้ยว” ข้อน่าวิตกในทางกลับกันคือกลไกหรือสถาบันและกระบวนการทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาล สถาบันตุลาการและองค์กรอิสระ ไม่สามารถเป็นกลไกที่ใช้แก้ปัญหามืองแบบมวลชนในสังคมการเมืองไทยได้ หลายปีหลังนี้กลุ่มพลังการเมืองไม่ว่าจะเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมหรือขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่าง ๆ มีความโน้มเอียงที่จะขยับปรับเปลี่ยนจากช่องทางการใช้อำนาจผ่านกลไกหรือสถาบันและกระบวนการทางการเมือง ไปใช้ “ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ” เพื่อกดดันให้รัฐยอมตามความเรียกร้องต้องการของตน ทำให้กระบวนการทางการเมืองในรัฐสภาถูกใช้น้อยกว่าการเมืองบนท้องถนน ส่งผลให้ “อำนาจมวลชนมีความพยายามในการเข้าสู่อำนาจรัฐมากยิ่งขึ้น” มาสู่สถานะที่เป็นการเมืองแบบ “มวลชนชาติปไตย”

การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ในช่วง พ.ศ. 2548-2557 จึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในการสร้างทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย ซึ่งต่างจากทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในระดับสากล นับตั้งแต่ อุดมการณ์ทางการเมืองที่นำไปสู่เจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กร ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ในช่วง พ.ศ. 2548-2557 ภายได้โครงสร้าง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไทย” (Thai political culture) จนมีการกล่าวว่า การเมืองภาคประชาชนของไทยได้พัฒนาถึงขีดสุด คือ การไม่ยอมรับและปฏิเสธระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ก่อให้เกิดผลสืบเนื่องในการเปลี่ยนการเมือง ได้แก่ การรัฐประหารรัฐบาลทักษิณในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การถอดถอนนายสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2551 การรัฐประหารรัฐบาลยิ่งลักษณ์ในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 และการต่อต้านระบอบเลือกตั้งนิยม สนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ

การเสนอทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยจากปรากฏการณ์เคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ในช่วง พ.ศ. 2548-2557 ได้อ้างอิงฐานความคิดจาก “ทฤษฎีการระดมทรัพยากร” (Resource mobilization theory) ทฤษฎีนี้มุ่งความสนใจไปที่การทำความเข้าใจกับวิธีการ และยุทธศาสตร์ของขบวนการเคลื่อนไหว โดยทฤษฎีนี้ไม่สนใจเลยว่าเหตุใดขบวนการจึงเกิดขึ้น ดังนั้น จึงมีนักวิเคราะห์จัดทฤษฎีนี้ว่า มุ่งไปที่การเปลี่ยนการเมือง (Political action) มากกว่าจะเป็นการมุ่งไปที่การเปลี่ยนหรือสร้างสังคมประชา (Civil society) นอกจากนี้ ยังได้อ้างอิงฐานความคิดจาก “แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง” (Political process approach) เพื่อเป็นการอธิบายเพิ่มเติมด้านการวิเคราะห์เงื่อนไข ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิด การ

พัฒนา การเติบโต ความสำเร็จและความล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมายของขบวนการทางสังคม จากฐานการอธิบายของทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource mobilization theory) ซึ่งเพิ่มเติมการอธิบายจากปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรและปัจจัยด้านองค์กรการเคลื่อนไหว มาสู่ปัจจัยภายนอก ได้แก่ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure)

จากฐานทางทฤษฎีการระดมทรัพยากร และแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง ประกอบกับปรากฏการณ์เคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ในช่วง พ.ศ. 2548-2557 สามารถเสนอ “ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย” ได้ดังต่อไปนี้

ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 อยู่บน อุดมการณ์ราชาชาตินิยม และแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ

แม้ว่าเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ก้าวหน้าจะเป็นแกนหลักสำคัญในการก่อตั้งขบวนการ แต่ในเวลาต่อมาชนชั้นกลางกลับมามีบทบาทและอิทธิพลในการกำหนดอุดมการณ์และทิศทางการเคลื่อนไหวมากกว่า ชนชั้นกลางซึ่งเป็นฐานมวลชนสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวเหล่านี้รับเอาอุดมการณ์ราชาชาตินิยมและประชาธิปไตยแบบไทย ๆ มาจากอดีต โดยเฉพาะในยุคเผด็จการช่วงทศวรรษ 2500 หรือยุคกึ่งประชาธิปไตย หรือประชาธิปไตยครึ่งใบช่วงทศวรรษ 2523 แม้ว่าชาติจะเป็นเรื่องที่คลุมเครือ แต่ชาตินิยมก็เป็นขบวนการทางการเมืองที่ทรงพลัง ชาตินิยมทำลายความแตกต่างของผู้คนด้วยเหตุผลทางศาสนา ประเพณี สายเลือด ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ แล้วกวาดเอามวลชนเข้ามาอยู่ในหน่วยการคิดชนิดเดียวกัน ชาตินิยมได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการธำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงทางอำนาจของชนชั้นนำที่เชื่อมโยงกับขบวนการเคลื่อนไหวเหล่านี้ ที่เรียกว่า “ชาตินิยมโดยรัฐ” เช่นเดียวกับในกรณี 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ที่กลุ่มแนวคิดอนุรักษนิยมไม่ว่าจะเป็นกลุ่มกระต๊อบแดง กลุ่มอภิรักษ์จักรี ที่มีแนวคิดชาตินิยมต่อต้านคอมมิวนิสต์ ได้ใช้กำลังเข้าปะทะกับกลุ่มนิสิต นักศึกษา จนเกิดการใช้ความรุนแรงทางการเมืองขึ้น ประวัติศาสตร์ของขบวนการชาตินิยมจึงเป็นเรื่องของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่จะเป็นแบบใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นซ้าย ขวา อนุรักษนิยม เสรีนิยม ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของแต่ละประเทศในแต่ละช่วงเวลา

ประจักษ์ ก้องกีรติ ชี้ให้เห็นว่า เกิดแนวคิดการผสมผสานระหว่างแนวคิด “ชาตินิยมโดยรัฐแบบไทย” กับ “กษัตริย์ประชาธิปไตย” ในหมู่ปัญญาชนจนกลายเป็น “ราชาชาตินิยมประชาธิปไตย” ภายหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลา ที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นทั้งผู้ปกป้องเอกราชของชาติจากการรุกรานของต่างชาติ และเป็นผู้คุ้มครองประชาชนชาวไทยจากเผด็จการ โดยประจักษ์เห็นว่า แนวคิดดังกล่าวนี้ในท้ายที่สุดกลายเป็น เพดานทางภูมิปัญญาของประวัติศาสตร์การ

เมืองไทย ในปัจจุบัน เช่น แนวคิดเรื่องพระราชอำนาจ แนวคิด มาตรา 7 ตามรัฐธรรมนูญ แนวคิด พระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือการเมือง แนวคิดการถวายฎีกา เป็นต้น (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2554) มายาคติชาตินิยมไทยที่เกิดขึ้นและถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องยาวนานในสังคมการเมืองไทย ประกอบกับพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันดังกล่าว ส่งผลให้การแสดงออก ตลอดจนการยอมรับถึงความเป็นไทยเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการไม่ยอมรับเสียงและการไม่เปิดพื้นที่ทางสังคมการเมืองให้กับคนรากหญ้าในชนบทต่างจังหวัดที่เลือกตัวแทนของพวกเขาผ่านกระบวนการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย ความขัดแย้งทางการเมืองช่วง พ.ศ. 2548 – 2557 โดยชนชั้นนำ นักวิชาการ สื่อมวลชน และชนชั้นกลางส่วนหนึ่งที่เคลื่อนไหวก่อตัวทางการเมืองและพัฒนาเป็นกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ได้หยิบยกชุดความคิดและการกระทำที่สอดคล้องกับชุดความคิดหนึ่งที่เคยมีอิทธิพลและบทบาทในประวัติศาสตร์การเมืองไทยมาโดยตลอด นั่นคือ “ลัทธิชาตินิยมไทย” กลับมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองอีกครั้ง

กลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ได้อาศัยแนวคิดราชาชาตินิยม ด้วยการอ้างว่าปกป้องสถาบันหลักของชาติทั้งสาม เพื่อสร้างภาพของการเป็นวีรบุรุษแห่งชาติในการทำลายศัตรูทางการเมือง หรือใครก็ตามที่ไม่เข้าข้างฝ่ายตน ซึ่งถูกนิยามในฐานะที่เป็นศัตรูร่วมว่า “ระบอบทักษิณ” โดยลดค่าความหมายและลดทอนความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตย ด้วยวาทกรรม “การเมืองใหม่” ของกลุ่มพันธมิตรฯ และ “การปฏิรูป” ของกลุ่ม กปปส. ซึ่งเสนอระบบตัวแทนที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เช่น นายกรัฐมนตรี มาตรา 7 การเมืองใหม่ 70:30 สถาปประชาชนเพื่อการปฏิรูป เป็นต้น เช่นเดียวกับการอาศัยเหตุการณ์ข้อพิพาทของอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนและโบราณสถานแห่งหนึ่งระหว่างรัฐไทยและรัฐกัมพูชา คือ “ปราสาทเขาพระวิหาร” ของกลุ่มพันธมิตรฯ และการเรียกร้องประเด็น “ปฏิรูปพลังงาน ทวงคืนสมบัติชาติ” ของกลุ่ม กปปส. มาเป็นประเด็นเพื่อยุ้งให้เกิดสงครามแย่งชิงดินแดน แย่งชิงทรัพยากรผลประโยชน์ของชาติ และสร้างเกียรติภูมิเฉกเช่นลัทธิทหาร การดำรงอยู่ของลัทธิชาตินิยมไทยที่ผ่านมา ไม่เคยเกิดข้อคำถามหรือปัญหาต่ออุดมการณ์ไตรภักดิ์หรือเรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แต่ปัจจุบันนี้เริ่มเกิดคำถามว่าสถาบันหลักทั้งสามนี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือไม่ และถ้าเป็นอันเดียวกันสามอย่างจะขัดแย้งกันเองได้หรือไม่ เป็นต้น

สภาวะเดิมของลัทธิชาตินิยมที่ ธงชัย วินิจจะกุล เรียกว่า “ราชาชาตินิยม” ซึ่งกลืนเข้าหากันสนิทกับชาตินิยมแยกสองอย่างนี้ออกจากกันไม่ได้ แต่ราชาชาตินิยมกำลังมีปัญหาเพราะว่าเริ่มกลืนเข้าหากันไม่ได้ และเมื่อกลืนเข้าหากันไม่ได้จะเกิดความขัดแย้งเพิ่มขึ้นในสังคมอย่างมากมาย เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม ทางออกก็คือชาติต้องถูกกลืนกลับเข้าไปอยู่ในราชานิยมใหม่อย่างเดิม หรือในทางกลับกันราชาก็ต้องถูกกลืนเข้ามาสู่ความเป็นชาตินิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง トラบเท่าที่

สองอย่างนี้ยังขัดแย้งกันอยู่เช่นนี้ ยังกลืนเข้าหากันไม่ได้เช่นนี้ เราก็จะได้พบความขัดแย้งทางสังคม การเมืองอย่างที่เราได้พบมาตลอดหลายปีที่ผ่านมา โดยไม่สามารถที่จะกำหนดแน่นอนได้ว่า ความรักชาติหมายถึงกลุ่มสีเหลืองหรือกลุ่มสีแดงกันแน่ เพราะว่าสองอย่างนี้ครั้งหนึ่งเคยอยู่ด้วยกัน แต่บัดนี้เป็นสองสีที่เห็นชัดเจนแล้วว่าไม่ได้อยู่ด้วยกัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2552, หน้า 12) การหยุดปัญหาพัฒนาการเมืองไว้ที่ระดับขั้นปฐม มีผลทำให้กรอบภูมิปัญญาและวิถีคิดของเราถึงถูกทำให้มีแค่การเผชิญหน้าระหว่าง “ไม่ใช่ไทย” กับ “ความเป็นไทย” อยู่ตลอดเวลาในแทบทุกเรื่อง โดยที่ก็ไม่ได้เจาะลึกลงไปถึงเนื้อหาอันเป็นแก่นแท้ของทั้งสิ่งที่ “ไม่ใช่ไทย” และสิ่งที่ “เป็นไทย” พัฒนาการทางปัญญาและความรู้แบบไทย จึงมีลักษณะเด่นอยู่ที่การเน้นความเป็นเอกภาพสมานฉันท์สามัคคี เนื่องจากไม่ยอมรับความขัดแย้ง จึงขาดการต่อสู้และพัฒนาการทางความคิดจากความขัดแย้ง แตกต่างภายในสังคมมาอย่างยาวนาน กระทั่งมีคนกล่าวว่า ความสามารถของคนไทยนั้นไม่ใช่อยู่ที่ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หากแต่อยู่ที่การลอกและเลียนแบบของคนอื่นแล้วก็ผสมปนเปทำให้เป็นไทยหรือแบบไทย ๆ เสีย จนกลายเป็นการสร้างระบอบการเมือง “ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ” เพื่อรักษาอำนาจของชนชั้นนำในหลายยุคหลายสมัย แต่ชนชั้นนำไทยโดยเฉพาะคนที่มีอำนาจหรืออยู่ในอำนาจทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ก็ล้วนมีปัญหาใหญ่เหมือนกัน คือขาดธรรมเนียมและระบบการเปลี่ยนผ่านอำนาจและตำแหน่งอย่างสงบ เป็นเหตุผลที่ทำให้คนมีอำนาจตกอยู่ในความไม่มั่นคงและรู้หลักประกันในตำแหน่งและอำนาจของตัวเองจึงมักฝากความหวังและอนาคตของระบบและสถาบันไว้กับความจงรักภักดีของคนสนิทใกล้ชิดไว้หีบมือหนึ่งเท่านั้น ด้านหนึ่งเป็นเพราะอำนาจปกครองแบบไทยนั้นไม่ได้แยกออกจากเรื่องจริยธรรมและศาสนา ในทางความเชื่อจึงคิดว่า อำนาจของผู้ปกครองต้องเด็ดขาดและแบ่งให้คนอื่นไม่ได้ แต่ในทางปฏิบัติอำนาจนั้นก็ไม้อาจและไม่เคยเด็ดขาดได้อย่างแท้จริง การเมืองแบบไทยจึงยังเป็นเรื่องการต่อสู้การอยู่รอดของคนที่เหมาะสมที่สุด ภายใต้กรอบของสัญญาตณาดังกล่าว การเกิดขึ้นของภูมิปัญญาทางการเมืองที่มีหลักการและมีศักดิ์ศรีจึงเป็นเรื่องที่ยากยิ่งในสังคมการเมืองไทย

พัฒนาการความคิดของชาตินิยมและความเป็นไทยดังกล่าว จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลิตซ้ำและตอกย้ำอุดมการณ์ทางการเมืองแบบราชาชาตินิยม และประชาธิปไตยแบบไทย ๆ โดยอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำกับกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. นั่นเอง ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548 – 2557 จึงเกิดจากความเห็นต่างที่มีลักษณะปะปนกับความเชื่อ จึงส่งผลให้ขบวนการเคลื่อนไหวในช่วงเวลานี้มีการผูกติดอุดมการณ์ส่วนหนึ่งอยู่กับความเชื่อด้วย การที่สังคมไทยมีการเผชิญหน้าและความขัดแย้งกันของสองวัฒนธรรมและแนวคิด ที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งในระดับมโนทัศน์ (Ideals) และกระบวนทัศน์ทางการเมือง (Paradigms) ในด้านหนึ่งจึงประกอบจากวัฒนธรรมในเชิงจารีตประเพณีตลอดจนสถาบันทาง

การเมืองอันเป็นมรดกตกทอดมาจากยุคก่อนสมัยใหม่ (Pre-modern) ในอีกด้านหนึ่งก็มีสถาบันการเมืองการปกครองตลอดจนเรื่องของบรรทัดฐานความถูกต้องเป็นธรรมเนียมแบบสมัยใหม่ (Modern) เข้ามาเป็นองค์ประกอบ การปะทะและผสมผสานของสององค์ประกอบในข้างต้น นำไปสู่เรื่องอำนาจและความสัมพันธ์ทางอำนาจที่จะพบว่าในสังคมไทยมีการใช้หลักความชอบธรรมของอำนาจ (Political legitimacy) ทั้งแบบจารีตประเพณีซึ่งเน้นคุณธรรมหรือราชธรรม และแบบสมัยใหม่ซึ่งเน้นฉันทานุมัติจากประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้งตลอดจนสิทธิและความเสมอภาคในทางการเมือง (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2552, หน้า 108-109 อ้างถึงใน พิศาล มุกดาภิรมย์, 2554, หน้า 4-45) ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในอุดมการณ์ของชนชั้นกลางซึ่งสนับสนุนกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ระหว่างอุดมการณ์แบบสมัยใหม่ในเรื่องการต่อต้านและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันกับอุดมการณ์แบบดั้งเดิมที่มีฐานจากอุดมการณ์แนวคิตราชาชาตินิยมและความเป็นไทย

ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีเจตจำนงทางการเมืองที่มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (Reformative movement) และมุ่งเน้นทางเลือก (Alternative movement) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของนักการเมืองเป็นสำคัญ แต่เจตจำนงดังกล่าวได้มุ่งไปที่การเปลี่ยนการเมือง (Political action) มากกว่าจะเป็นการมุ่งไปที่การเปลี่ยนหรือสร้างประชาสังคม (Civil society)

เจตจำนงทางการเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวในช่วงเวลาดังกล่าว มีลักษณะเป็นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (Reformative movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งเน้นความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนที่ดำรงอยู่ในสังคมบางประการ โดยเฉพาะความอยุติธรรมและความเสมอภาค เช่น ปัญหาการบริหารที่เกิดผลประโยชน์ทับซ้อนของทักษิณและเครือข่าย ปัญหาการเสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ปัญหาการเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญ จนนำไปสู่การเสนอ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” โดยสภาประชาชนซึ่งไม่ได้มาจากการเลือกตั้งแต่สรรหามาจากภาคส่วนต่าง ๆ เป็น “การลดทอนความชอบธรรม” และการปฏิเสธระบอบตัวแทนผ่านการเลือกตั้ง เจตจำนงดังกล่าวจึงเป็นลักษณะมุ่งเน้นทางเลือก (Alternative movement) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของนักการเมือง สะท้อนให้เห็นว่า การเมืองภาคประชาชนในสังคมการเมืองไทยได้พัฒนาถึงขีดสุดขนาดที่ปฏิเสธหรือไม่ยอมรับการเมืองในระบอบตัวแทน

เจตจำนงนี้อยู่บนฐานอุดมการณ์ราชาชาตินิยม และแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ที่เชื่อมโยงแนวคิดในการตรวจสอบ ป้องกัน และปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสมัยใหม่หรือมีความทันสมัยทางการเมือง (Political modernization) เข้ากับอุดมการณ์ทางการเมืองที่ชนชั้นกลางซึ่งเป็นฐานมวลชนสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในช่วง พ.ศ. 2548-2557 รับเอามาในอดีต โดยเฉพาะในยุคเผด็จการ ช่วงทศวรรษ 2500 หรือยุคกึ่งประชาธิปไตย หรือประชาธิปไตยครึ่งใบ ช่วงทศวรรษ 2523

อย่างไรก็ตาม เจตจำนงของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในช่วง พ.ศ. 2548-2557 ได้มุ่งไปที่การเปลี่ยนการเมือง (Political action) มากกว่าจะเป็นการมุ่งไปที่การเปลี่ยนหรือสร้างประชาสังคม (Civil society) โดยเฉพาะการเรียกร้องให้มีการใช้ “วิธีการพิเศษ” นอกกลไกปกติของระบบการเมือง กล่าวคือ การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ใน พ.ศ. 2548 มีพลังให้ทักษิณ ชินวัตร ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 และกำหนดการเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 แม้ว่าพรรคไทยรักไทยเพียงจะชนะการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 และเป็นภาระหนักที่เสี่ยงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรเพียงพรรคเดียวเกินกว่าครึ่งหนึ่งของเสียงในสภาผู้แทนฯ คือได้เกินกว่า 300 เสียง จากสมาชิกสภาผู้แทนฯ ทั้งหมด 500 คน ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้การเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นโมฆะ และในวันที่ 5 เมษายน 2549 ทักษิณ ชินวัตร ได้แจ้งต่อคณะรัฐมนตรีขอลาพักจากการปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 215 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่ แต่กลุ่มพันธมิตรฯ ยังได้เรียกร้องให้มีการใช้ “วิธีการพิเศษ” จนนำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ยึดอำนาจจากรัฐบาลทักษิณในเวลาต่อมา ทั้งที่กลุ่มพันธมิตรฯ เป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่มีพลังทางการเมืองสูงและมีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่การเป็นประชาสังคม (Civil society) ได้ โดยไม่จำเป็นต้องอิงกับอำนาจนอกกลไกปกติของระบบการเมือง

การเคลื่อนไหวครั้งที่สองของกลุ่มพันธมิตรฯ ใน พ.ศ. 2551 ได้สนับสนุนกลไกปกติในการถอดถอนสมัคร สุนทรเวช และสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในการเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 เมื่อแกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ได้จัดตั้ง “พรรคการเมืองใหม่” กลับไม่ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้ง รวมทั้งไม่สามารถพัฒนาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองไปสู่การก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่ ให้มีความเป็นสถาบันทางการเมือง (Political institution) และเป็นพรรคการเมืองที่มีฐานมาจากมวลชน (Mass party) ได้ สำหรับการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ใน พ.ศ. 2556 – 2557 มีพลังให้ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2556 และกำหนดการเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์

พ.ศ. 2557 อันเป็นผลจากการเดินขบวนกดดันของกลุ่ม กปปส. ต่อกรณีร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม และการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ในเวลาต่อมากลุ่ม กปปส. ได้พัฒนาข้อเรียกร้องไปสู่ “การปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” และขอให้เลื่อนการเลือกตั้งออกไปก่อน แม้ในวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงให้มีการจัดตั้งสภาปฏิรูปประเทศทำหน้าที่ศึกษาการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปัญหาเศรษฐกิจ การเลือกตั้งและการปราบการทุจริต โดยจะมีสมาชิกสภาจำนวน 499 คน คัดเลือกมาจากตัวแทนอาชีพ 2,000 คน คู่ขนานไปกับกระบวนการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ตามที่ได้กำหนดไว้เป็นที่แน่ชัดแล้ว แต่กลุ่ม กปปส. ยังคงต้องการ “วิธีพิเศษ” นอกกระบวนการเมืองปกติ เช่น การขัดขวางการเลือกตั้งจนเป็นผลให้การเลือกตั้งวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ถูกเพิกถอนให้เป็นโมฆะ การไล่ล่ารัฐมนตรี การปิดล้อมทำเนียบรัฐบาลและหน่วยงานราชการ รวมทั้งการใช้ยุทธวิธี Shut down กรุงเทพฯ เพื่อสร้างวิกฤตการณ์ทางการเมืองจนนำไปสู่การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ในท้ายที่สุด นอกจากนี้ การก่อตัวขึ้นของกลุ่ม กปปส. จากบรรดานักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นฝ่ายเสียงข้างน้อยในการเมืองภาคสถาบันทางการเมืองหรือการเมืองแบบรัฐสภา มาสู่การเมืองภาคประชาชนซึ่งเป็นการเมืองนอกระบบก็ไม่อาจเป็นฐานสำคัญให้เกิดการพัฒนาของกลุ่ม กปปส. ไปสู่ประชาสังคม (Civil society) ซึ่งเป็นพื้นที่ทางการเมืองนอกภาครัฐได้ เพราะเป็นเพียงปฏิริยาโต้กลับกระบวนการการเมืองแบบรัฐสภาที่อาศัยเสียงข้างมากเป็นหลักเท่านั้น ปรากฏการณ์เคลื่อนไหวในช่วงดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นว่า ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในช่วง พ.ศ. 2548-2557 มุ่งไปที่การเปลี่ยนการเมืองมากกว่าจะเป็นการมุ่งไปที่การเปลี่ยนหรือสร้างประชาสังคมอย่างจริงจัง

ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีการจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองในลักษณะการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้น หากแต่ดูแลอำนาจในการเคลื่อนไหวเป็นของฝ่ายชนชั้นกลางมากกว่าภาคประชาชน แกนนำพันธมิตรหรือผู้สนับสนุน (Constituent) และผู้เข้าร่วมชุมนุมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Adherent) เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ขบวนการเคลื่อนไหวทั้งสองกลุ่มมีลักษณะการจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน โดยกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 2 กลุ่ม คือ ชนชั้นกลางและชนชั้นนายทุนนอกเครือข่ายทักษิณที่ถูกลดความสำคัญลงและสูญเสียผลประโยชน์จากระบอบทักษิณ กับองค์กรภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และเครือข่ายต่าง ๆ ขณะที่

กลุ่ม กปปส. ก็เป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 3 กลุ่ม คือ นักการเมืองพรรค ประชาธิปัตย์ แต่ก็สามารถดึงการมีส่วนร่วมของชนชั้นกลางเข้ามามีส่วนร่วมได้ โดยมีมวลชน สนับสนุนจากภาคใต้ซึ่งเป็นฐานเสียงของพรรคประชาธิปัตย์เป็นจำนวนมาก ควบคู่ไปกับการ สนับสนุนจากชนชั้นนายทุนนอกเครือข่ายทักษิณที่ถูกลดความสำคัญลงและสูญเสียผลประโยชน์ จากระบบทักษิณ กับองค์กรภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และเครือข่ายทางการเมืองต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกันกับกลุ่มพันธมิตรฯ

การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนใน สังกมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 อาจแบ่งได้เป็น 2 ช่วง กล่าวคือ ในช่วง พ.ศ. 2548 - 2551 มีชนชั้น กลางเป็นฐานมวลชนเป็นหลักผสมกับองค์กรเครือข่ายภาคประชาชน และในช่วง พ.ศ. 2556 - 2557 ชนชั้นกลางและองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนมีการเชื่อมโยงกับนักการเมืองและพรรค การเมือง ซึ่งเป็นการเมืองในระบบหรือการเมืองในภาคสถาบันทางการเมือง ขณะที่ในทางทฤษฎี ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการเมืองนอกระบบที่เคลื่อนไหวต่อต้านอำนาจรัฐในพรหม แคนและเงื่อนไขที่ไม่เป็นทางการ ดังที่ ธนศักดิ์ สายจำปา ให้ความเห็นว่า การจัดโครงสร้างองค์กร ทางการเมือง และการสร้างเครือข่ายในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ เมื่อ พ.ศ. 2548 เกิดขึ้น จากการรวมตัวกันของภาคส่วนต่าง ๆ โดยให้แกนนำของภาคส่วนต่าง ๆ มาเป็นหนึ่งในแกนนำของ กลุ่มพันธมิตรฯ ดังจะเห็นได้จากแถลงการณ์การจัดตั้งกลุ่มพันธมิตรฯ หรือแม้กระทั่งชื่อของกลุ่ม “พันธมิตร” หรือสัญลักษณ์ของกลุ่มพันธมิตรฯ ก็เป็นรูปมือที่จับประสานกันก็แสดงให้เห็นถึงการ สร้างองค์กรจากการรวมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ขณะที่การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ใน พ.ศ. 2551 ก็ยังคงมีโครงสร้างในลักษณะดังกล่าว สำหรับกลุ่ม กปปส. มีการจัดโครงสร้าง องค์กรทางการเมืองโดยมีแกนนำหลักที่ชัดเจน และระดมมวลชนในลักษณะของปัจเจกชน โดย ไม่ได้มีการร่วมมือกันกับกลุ่มองค์กรต่าง ๆ อย่างชัดเจน แม้จะมีกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วม ก็มีสถานะเพียง ผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหว ไม่ได้มีฐานะเป็นหนึ่งในแกนนำหลักเช่นการจัดโครงสร้างองค์กรของกลุ่ม พันธมิตรฯ นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ใน พ.ศ. 2548 และ 2551 กลุ่มอำนาจที่มี บทบาทอย่างมากคือ ชนชั้นนำเก่า กลุ่มทุนดั้งเดิม และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญใน การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง และการสร้างเครือข่ายการเคลื่อนไหว ในขณะที่การ เคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ใน พ.ศ. 2556 กลุ่มที่มีบทบาทอย่างมากคือ ชนชั้นนำเก่า กองทัพ และ ระบบราชการ เป็นเงื่อนไขสำคัญในการจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง และการสร้างเครือข่าย การเคลื่อนไหว (ธนศักดิ์ สายจำปา, 10 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์)

แกนนำ ของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 เป็น องค์กรประกอบสำคัญที่ทำให้มีความเข้มแข็งในการเคลื่อนไหว และเป็นผู้กำหนดยุทธวิธีการ

เคลื่อนไหว รวมทั้งยังเป็นผู้ประกอบการทางการเมือง (Political entrepreneurs) ซึ่งสามารถชักนำให้มวลชนในเครือข่ายของตนเองเข้าเคลื่อนไหวร่วมกัน แคนนำยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเห็นพ้องร่วมกันในหมู่สมาชิก สร้างความยึดมั่นผูกพัน (Commitment) ในคำนิยาม เป้าหมาย ยุทธวิธี และแนวทางการเคลื่อนไหวต่อสู้ให้กับผู้เข้าร่วมชุมนุม และในหมู่แกนนำด้วยตนเอง เพื่อให้การเข้าร่วมในวิถีทางใดทางหนึ่งสามารถนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันได้ ดังจะเห็นได้จากข้อตกลงในการตัดสินใจต่าง ๆ ของกลุ่มพันธมิตรที่ต้องเป็นมติเอกฉันท์จากแกนนำทั้ง 5 คน เท่านั้น หรือกลุ่ม กปปส. ที่นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการเคลื่อนไหวกับเครือข่ายและกลุ่มต่าง ๆ และนายสุเทพ ยังเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสื่อสารจากผู้ชุมนุมแต่เพียงผู้เดียวในฐานะที่เป็น “ร่างทรงของมวลมหาประชาชน” ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมมีความชัดเจนในการรับฟังผู้นำ ภายใต้การสร้างวาทกรรมให้กับมวลชนในการชุมนุมว่าเป็น “มวลมหาประชาชน” ซึ่งเป็นสัญวิทยาทางการเมือง (Semiology) ในการแสดงตัวตนถึงความเป็นเสียงข้างมากอย่างแท้จริง เพื่อต่อสู้ ทาลาย ลดทอนอำนาจของรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยที่อาศัยเสียงข้างมากเป็นฐานให้แก่การสร้างความปลอดภัยทางการเมือง

นอกจากนี้ ภาวะผู้นำและประสบการณ์ทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการเมืองภาคประชาชน หรือการเมืองภาคสถาบันทางการเมืองนับตั้งแต่อดีต เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. เป็นที่ยอมรับของผู้เข้าร่วมชุมนุม จากภูมิหลังทางการเมือง ดังกล่าวส่งผลให้แกนนำมีความสามารถและทักษะในการจัดตั้งและการระดมมวลชน หากพิจารณาภูมิหลังและประสบการณ์ของแกนนำ จะสะท้อนให้เห็นสายสัมพันธ์และเครือข่ายของแกนนำทั้งเครือข่ายมวลชน และความเชื่อมโยงกับกลุ่มชนชั้นนำทางการเมือง รวมทั้งกลุ่มทุนดั้งเดิม กลุ่มอดีตนักการเมือง แนวร่วมจากข้าราชการและอดีตข้าราชการ กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ และกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการจัดตั้งแกนนำหรือผู้ประสานงานที่เป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อประสานงานและความร่วมมือในทุกสาขาอาชีพ เช่น ศิลปิน นักแสดง กลุ่มชาวนา กลุ่มหมอและพยาบาล กลุ่มชาวสวนยางพารา เป็นต้น เพื่อเป็นอำนาจต่อรองและขัดขวางการใช้อำนาจของรัฐบาลในทุกช่องทาง

พันธมิตรหรือผู้สนับสนุน (Constituent) ของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 จากกลุ่มทุนดั้งเดิมทั้งอย่างเปิดเผยและไม่เปิดเผย กลุ่มข้าราชการที่รู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสนับสนุนและให้ข้อมูลสำคัญ ๆ ในทางลับ และกลุ่มชนชั้นนำที่รู้สึกถึงการสูญเสียอำนาจไปจากเดิมเข้ามาสนับสนุนขบวนการเหล่านี้ จนทำให้เกิดการผสมพลังของแนวร่วมเพื่อต่อสู้อย่างกว้างขวาง

ผู้เข้าร่วมชุมนุมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Adherent) ของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 เป็นอีกปัจจัยที่มีความสำคัญ การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ มีแนวโน้มเป็นการเคลื่อนไหวของชนชั้นกลาง ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะขององค์กรที่แม่จะเป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 2 กลุ่ม คือ ชนชั้นกลางกับองค์กรภาคประชาชน แต่ลักษณะของอำนาจนำในการเคลื่อนไหวกลับโน้มเอียงไปอยู่กับฝ่ายชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีจำนวนมวลชนเข้าร่วมการชุมนุมมากกว่ามวลชนขององค์กรภาคประชาชน แม้แกนนำของกลุ่มพันธมิตรฯ จะมาจากบุคคลในองค์กรภาคประชาชนเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม ชนชั้นกลางยังเป็นผู้ครอบครองสื่อของกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นหลักซึ่งสื่อดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ (เกษียร เตชะพีระ, 2550, หน้า 14 อ้างถึงใน อัสมา หวังกุลหล้า, 2553, หน้า 123) เช่น การนัดหมายชุมนุม การถ่ายทอดสดการปราศรัยจากเวที เป็นต้น และที่สำคัญการเคลื่อนไหวในครั้งนี้นี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมไทยอีกด้วย เนื่องจากชนชั้นกลางเป็นมวลชนผู้สนับสนุนหลักของกลุ่มพันธมิตรฯ ขณะที่ชนชั้นล่างเป็นมวลชนผู้สนับสนุนหลักของทักษิณและกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ (นปช.)

ขณะที่การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. มีลักษณะขององค์กรเป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 3 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแรก เป็นอดีตนักการเมืองจากพรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มที่สองเป็นชนชั้นกลาง กลุ่มที่สาม เป็นองค์กรภาคประชาชน แต่ลักษณะของอำนาจนำในการเคลื่อนไหวกลับโน้มเอียงไปอยู่กับอดีตนักการเมือง และชนชั้นกลางที่ส่วนมากเป็นมวลชนของพรรคการเมืองมากกว่าสมาชิกขององค์กรภาคประชาชน เพราะเป็นมวลชนกลุ่มหลัก และมีจำนวนมากกว่าสมาชิกขององค์กรภาคประชาชนที่ส่วนใหญ่มีเพียงแกนนำเท่านั้น รวมทั้งชนชั้นกลางยังมีอิทธิพลต่อการครอบครองสื่อกระแสหลัก และสื่อสังคมออนไลน์ (social media) รวมทั้งพยายามดึงแนวร่วมชนชั้นรากหญ้าที่สนับสนุนทักษิณเข้ามาเป็นพวกให้มากขึ้น โดยเฉพาะการผลิตซ้ำ (re-production) จุดยืนที่ไม่ยอมรับคุณค่าของกระบวนการเลือกตั้ง (สมคิด พุทธศรี, 2560) แม้ผู้ที่เข้าร่วมและสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. คือชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ แต่ลักษณะการจัดองค์กรของกลุ่ม กปปส. ก็ยังเป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันของผู้ที่สูญเสียผลประโยชน์ทางการเมือง หรือมีความเชื่อว่าระบอบทักษิณไม่ดี แต่ก็ไม่ได้เป็นการรวมกลุ่มของผู้ที่ต้องการมีประชาธิปไตยที่แท้จริงสักเพียงใด ปรากฏการณ์นี้สะท้อนว่าคุณ์ขัดแย้งคือ “ชนชั้นนำเก่าจากภาครัฐ” ที่กุมกลไกรัฐราชการ กับ “ชนชั้นนำใหม่ที่โตจากภาคเอกชน” แล้วขึ้นสู่อำนาจด้วยการเลือกตั้ง โดยชนชั้นกลางออกมาเคลื่อนไหวแล้วส่งให้ชนชั้นนำภาครัฐช่วยลงดาบสุดท้ายเพื่อจัดการกับรัฐบาลที่มาจากกลุ่มทุนใหม่ เพราะชนชั้นกลางเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเข้าใจสิทธิของตัวเองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่า (ผู้จัดการออนไลน์, 2560)

ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มิถุนายนศาสตร์ การเคลื่อนไหวที่อาศัยโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) เพื่อสร้างความสำเร็จทางการเมือง

ระบอบประชาธิปไตยไทยกับสถาบันกษัตริย์ไทยเป็นเงื่อนไขความเป็นไปได้ของกันและกัน โดยบูรณาการเป็นองค์รวมที่ซึ่งเรามีอาจจินตนาการถึงสิ่งแรกโดยปราศจากสิ่งหลังได้ ความคลุมเครืออันลุ่มลึกและเรื้อรังเกี่ยวกับที่สถิตของอำนาจธิปไตยซึ่งแฝงฝังอยู่ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่เป็นโครงสร้างโอกาสทางการเมืองให้แก่บรรดาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ช่วง พ.ศ. 2548-2551 และกลุ่ม กปปส. ช่วง พ.ศ. 2556 การขึ้นสู่อำนาจของทักษิณรวมถึงเครือข่ายตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา นับเป็นการแสดงออกซึ่งอำนาจนำทางเลือกระดับชาติที่อิงฐานการเลือกตั้งบนหลักนโยบายประชานิยม เศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ และระบบพรรคเด่นพรรคเดียว ซึ่งผิดแผกแตกต่างอย่างสำคัญจากอุดมการณ์ราชาชาตินิยม โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ยึดถือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และเครือข่ายผู้จงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ (Tejapira, 2006; Phongpaichit & Baker 2009; เกษียร เตชะพีระ, 2554 อ้างถึงใน เกษียร เตชะพีระ, 2559, หน้า 25)

การอ้างอิงและฉายใช้ประโยชน์จากโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) เช่นนี้ เป็นยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวที่สำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และ 2551 รวมทั้งกลุ่ม กปปส. ใน พ.ศ. 2556 ประกอบการใช้ยุทธศาสตร์ “การสร้างเครือข่ายทางการเมือง” (Political network) กับกลุ่มชนชั้นนำภาครัฐ และกลุ่มทุนดั้งเดิม เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเมืองมากกว่าที่จะส่งเสริมให้ขบวนการมวลชนเหล่านี้เป็นฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีจากการเลือกตั้ง 4 คน ได้แก่ ทักษิณ ชินวัตร สมักร สุนทรเวช สมชาย วงศ์สวัสดิ์ และยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ถูกโค่นโดยการเคลื่อนไหวสามประสานระหว่างกองทัพ ตุลาการภิวัตน์ และขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชน ในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 สภาพการณ์ดังกล่าวนี้จึงเป็นการเปลี่ยนย้ายฐานะชนชั้นกลางดั้งเดิมซึ่งเป็นฐานมวลชนหลักของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ให้ห่างออกจากประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง และขยับไกลไปทางรัฐบาลทหารและรัฐประหาร ดังที่ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการ กปปส. เคยเปิดเผยในงานเลี้ยง “กินข้าวเย็นกับลุงกำนัน” ที่อาคารเปซิฟิค ซิตี้ คลับ ย่านสุขุมวิท เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2557 ซึ่งหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์นำมาเผยแพร่เมื่อ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ว่าได้สนทนากับ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา อดีตผู้บัญชาการทหารบก และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ว่า “คุณสุเทพ กับมวลมหาประชาชน กปปส. เหนื่อยมามากแล้ว จากนี้เป็นหน้าที่ของกองทัพบกในการเข้ามาดูแลตนเอง” นายสุเทพ

กล่าวอ้างคำพูดของ พลเอกประยุทธ์ก่อนประกาศกฎอัยการศึกในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 (บีบีซีไทย, 2560)

ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 จึงมิได้เป็นเพียงแค่ขบวนการฝ่ายค้าน (Opposition movements) กล่าวคือไม่ได้เพียงแค่คัดค้านรัฐบาลที่ครองอำนาจอยู่ภายในระบบการเมืองที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน หากทว่าพวกเขาเป็น “ขบวนการต่อต้าน” (Resistance movements) กล่าวคือมุ่งโค่นล้มไม่เพียงแต่รัฐบาล แต่มุ่งโค่นล้มระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยรวมทั้งหมดด้วย (เกษียร เตชะพีระ, 2559, หน้า 26-27)

ทั้งนี้ก็เพราะระบบการปกครองประชาธิปไตยของสังคมการเมืองไทยในเวลานั้น เป็นผลผลิตจากรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 ที่ให้อำนาจแก่รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารมีความเข้มแข็ง จึงมีความเสี่ยงต่อการตกอยู่ใต้อำนาจนำของทุนนิยมแบบประชานิยมที่อิงฐานการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ประกอบบางอย่างของระบบการเมืองตามกลไกรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคที่ถือทั้งประเทศเป็นเขตเลือกตั้งเดียวซึ่งทำให้พรรคการเมืองขนาดใหญ่มีความได้เปรียบ และการเอาระบบราชการรวมศูนย์ไปขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐบาลจากการเลือกตั้งอย่างได้ผล ตลอดจนการมีฝ่ายบริหารที่เข้มแข็งแต่การตรวจสอบไม่เข้มข้น เป็นต้น

จากฐานอุดมการณ์ทางการเมืองราชาชาตินิยมและประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. จึงมองปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า เป็นเรื่องเร่งด่วนอย่างยิ่งที่จะต้องปรับหรือระบบนี้เสียใหม่ ด้วยการปรับแต่งสัมพันธ์ภาพทางอำนาจในบรรดาสถาบันที่เป็นองค์ประกอบหลักของสังคมการเมือง ในทิศทางที่เปลี่ยนย้ายอำนาจจากองค์กรที่มาจากการเลือกตั้งไปให้องค์กรที่ไม่ได้มาจากเสียงข้างมาก หรือองค์กรที่มาจากการสรรหาแต่งตั้ง ออกแบบกลไกตรวจสอบถ่วงดุลที่มีอำนาจมากขึ้น และลดอำนาจในการควบคุมระบบราชการของรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งลง เป็นต้น เพื่อให้ประชาธิปไตยปลอดภัยสำหรับเครือข่ายผู้จงรักภักดีและพระราชอำนาจนำอีกครั้งหนึ่ง สิ่งเหล่านี้เห็นได้ประจักษ์ในข้อเรียกร้องหลักทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ เช่น การเมืองใหม่ 70:30 และกลุ่ม กปปส. เช่น การปฏิรูปโดยสภาประชาชนที่มาจากการสรรหาและควบคุมกำกับโดยกลุ่ม กปปส. ภายใต้เจตจำนง “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” (สำนักข่าวอิศรา, 2 มกราคม 2557 อ้างถึงใน เกษียร เตชะพีระ, 2559, หน้า 27)

วิกฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลทักษิณ พ.ศ. 2549 รัฐบาลสมชาย พ.ศ. 2551 และรัฐบาลยิ่งลักษณ์ พ.ศ. 2556 จึงเป็น “วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ถูกสร้างขึ้น” จากยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. หากรัฐบาลที่จะถูกโค่นล้มเหล่านี้ เป็นรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยที่ถูกกล่าวหาว่ามีการทุจริตคอร์รัปชัน หรือใช้อำนาจรัฐไปในทางที่มิชอบ เช่น การกล่าวหาเรื่องการทุจริตในการซื้อขายหุ้นชินคอร์ปในสมัยรัฐบาลทักษิณ การ

กล่าวหาเรื่องการใช้อำนาจที่มีขอบในการถอดถอนนายกรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลสมชาย การ พลัดคันร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแบบครอบคลุมเหมารวมผ่านสภาผู้แทนราษฎรในสมัย รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ทั้งที่กฎหมายดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับของมหาชนและถูกคัดค้านประการอย่าง กว้างขวาง เนื่องจากเปิดช่องให้อดีตนายกฯ ทักษิณ ชินวัตร กลับเข้าประเทศได้อย่างเสรีและปลอด ความผิด จึงเป็นหน้าต่างโอกาสทางการเมืองในการเคลื่อนไหวประท้วงกฎหมายนิรโทษกรรมและ นำไปสู่การขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ และล้มล้างระบอบทักษิณ โดยผ่านการ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” นับ แต่ปลาย พ.ศ. 2556

การต่อต้านคอร์รัปชันซึ่งเป็นแนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่ กลับถูกผสมผสานกับ อุดมการณ์ทางการเมืองราชาชาตินิยมและประชาธิปไตยแบบไทย ๆ จึงทำให้วิธีการบรรลุผล ดังกล่าวก็ไม่ใช้ด้วยการจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใหม่เพื่อคืนอำนาจให้ประชาชนตัดสินใจ แต่ ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเหล่านี้กลับส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหาร หรือยื่น กรานขัดขวางการเลือกตั้งเพื่อปิดเสียงและเบียดขับผู้ลงคะแนนเลือกตั้งไปอยู่ชายขอบอำนาจ แล้ว ปลอ่ยให้ชนชั้นนำกำหนดความเป็นไปของชาติแทน ด้วยความร่วมมือของเครือข่ายกลุ่มอำนาจ ทางการเมืองและเศรษฐกิจเดิม ได้แก่ ชนชั้นนำ ทหาร ตุลาการภักดี ระบบราชการ กลุ่มทุนดั้งเดิม และขบวนการภาคประชาชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสอดแทรกที่สำคัญต่อความสำเร็จในการตอบสนองต่อ เจตจำนงในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. กล่าวคือ ฉวยใช้วิกฤตมาเป็น หน้าต่างแห่งโอกาสที่หาได้ยากเพื่อทำให้สิ่งที่เป็นไปได้ในทางการเมืองกลับกลายเป็นสิ่งที่ หลีกเลี่ยงไม่ได้ในทางการเมืองเสีย (เอเจนี เมริโอ (เจียน) วีระ อนามศิลป์ (แปล), 2559, หน้า 14)

การเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548- 2557 จึงปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) ตามจังหวะเวลาทางการเมือง กล่าวคือ กลุ่มพันธมิตรฯ มียุทธศาสตร์ในระยะสั้น คือ การขับไล่ รัฐบาลทักษิณ ระยะกลาง คือ ล้มล้างระบอบทักษิณผ่านการปฏิรูปการเมืองและการแก้ไข รัฐธรรมนูญครั้งใหม่ และระยะยาว คือ ข้อเสนอเรื่องการเมืองใหม่ กลุ่ม กปปส. มียุทธศาสตร์ใน ระยะสั้น คือ การต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมและต่อต้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ระยะ กลาง คือ การขับไล่รัฐบาล และระยะยาว คือ การโค่นล้มระบอบทักษิณ การจัดตั้งสภาประชาชน และการปฏิรูปประเทศ มุ่งใช้วิธีการอะไรก็ได้เพื่อให้สามารถล้มรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้ง เพราะ มองว่าการเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม รัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งตามวิถีทางตามหลักประชาธิปไตย ไม่มีความชอบธรรม โดยสามารถใช้ยุทธศาสตร์อะไรก็ได้ให้ประสบความสำเร็จแม้ว่าอาจไม่ แนวทางตามหลักการของประชาธิปไตย และปฏิเสธการเลือกตั้ง หากยังไม่ทำการปฏิรูปเสียก่อน ซึ่งการชุมนุมของทั้งสองกลุ่มก็ทำให้เกิดภาพความขัดแย้งในบริบทของสังคม มีเรื่องของชนชั้นนำ

กลุ่มผู้ชุมนุมเข้ามาเกี่ยวข้อง ประชาชนกลุ่มผู้ชุมนุมมองว่า แม้นตนเองจะเป็นเสียงข้างน้อยแต่ก็เป็น “เสียงข้างน้อยที่มีคุณภาพ” โดยไม่จำเป็นต้องสนใจปริมาณของประชาชน “เสียงข้างมากที่ไร้คุณภาพ” ซึ่งเลือกตั้งรัฐบาลเข้ามา ทำให้เกิดการตอกย้ำหรือผลิตซ้ำ (Reproduction) การปิดกั้นกีดกัน “ค่านิยมทางการเมือง” หรือ “รสนิยมทางการเมือง” รวมทั้งประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่รุนแรงมากขึ้น เพราะประชาชนระดับรากหญ้าและคนชนบทจำนวนมากยังให้การสนับสนุนรัฐบาล แต่ประชาชนชั้นสูงและชนชั้นกลางในเมืองส่วนมากจะสนับสนุนกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล ถาวร เสนเนียม แกนนำกลุ่ม กปปส. ให้ความเห็นถึงความเหมือนความต่างในการเคลื่อนไหวของทั้งสองกลุ่มว่า “ส่วนความเหมือนหรือความต่างกันกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือไม่นั้น ผมไม่ได้อยู่ในวงจรของกลุ่มพันธมิตรฯ ครับ แต่คิดว่าการทำมืออย่างน้อยที่สุดกลุ่มพันธมิตรฯ ก็ต้องยึดมวลชนเป็นฐาน สิ่งที่เหมือนกันคือเรื่องเหล่านี้ ส่วนการบริหารจัดการที่เหมือนกันก็คือใช้ทีวีเป็นสื่อ” (ถาวร เสนเนียม, 2 พฤษภาคม 2560, สัมภาษณ์)

บทบาทของฝ่ายตุลาการ หรือ “ตุลาการภิวัตน์” เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ มีอิทธิพลเหนือกลุ่มการเมือง ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดเอาไว้ ทำให้ นายกรัฐมนตรีหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถหลุดออกจากตำแหน่งได้หากมีคำวินิจฉัยให้พ้นจากตำแหน่ง ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นอีกช่องทางในการร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ นายกรัฐมนตรีและรัฐบาลพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ต่างก็ให้ ผู้สนับสนุนของกลุ่มใช้ช่องทางของศาลรัฐธรรมนูญเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการเคลื่อนไหวล้ม รัฐบาลตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดเอาไว้ เช่น การวินิจฉัยให้นายสมัคร สุนทรเวช พ้นจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี หรือกรณีการยุบพรรคและเพิกถอนสิทธิทางการเมืองของพรรคไทยรักไทย และ พรรคพลังประชาชนทำให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไป เป็นต้น และเมื่อพรรคเพื่อไทยปฏิเสธคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญเรื่องที่มา ของสมาชิกวุฒิสภา ยิ่งเป็นเหตุให้กลุ่ม กปปส. ใช้เป็นข้ออ้างในการอธิบายความเลวร้ายของ นักการเมืองในการไม่รักษากติกาหากตนเองหรือพวกพ้องเสียผลประโยชน์ ดังนั้น จึงควรต้องทำ การปฏิรูปประเทศเสียก่อนที่จะจัดให้มีการเลือกตั้ง ดังนั้นการใช้ช่องทางของศาลรัฐธรรมนูญจึง เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สามารถทำให้เห็นผลที่เป็นรูปธรรม และเป็นเงื่อนไขที่สอดคล้องที่ทำให้ กลุ่มผู้ชุมนุมบรรลุเป้าหมายได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ยุทธศาสตร์สำคัญของทั้งสองกลุ่มที่เหมือนกันคือ “การสร้างเครือข่ายทางการเมือง” เพื่อให้เกิดการสนับสนุนจากบทบาทของกลุ่มอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจที่สูญเสียอำนาจไป หรือเสียผลประโยชน์ไป เช่น ชนชั้นนำและคณะตุลาการที่สงสัยในความจงรักภักดีต่อสถาบัน กษัตริย์ของทักษิณ กลุ่มกองทัพที่ถูกทักษิณแทรกแซงและพยายามลดบทบาททางการเมืองของ

ทหาร กลุ่มข้าราชการที่รู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม และที่สำคัญคือกลุ่มนายทุนที่อยู่ตรงข้ามกับเครือข่ายทักษิณให้เข้ามาบีบคั้นทั้งอย่างเปิดเผยและไม่เปิดเผยเพื่อแสวงหาแนวร่วมและข้อมูลในทางลับออกมานำเสนอกับประชาชนในความเลวร้ายของระบอบทักษิณที่พยายามครอบงำทุกอย่าง และยุทธศาสตร์ที่ทั้งสองกลุ่มนำเสนอกับกลุ่มผู้ชุมนุม คือ “ความล้มเหลวของระบอบตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้ง โดยประชาชนเสียงข้างมาก” ทำให้ต้องต่อสู้นอกพื้นที่การเมือง เพราะกลไกการตรวจสอบทางการเมืองปกติไม่สามารถทำอะไรนักการเมืองได้ กลุ่มการเคลื่อนไหวทั้งกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. จึงต้องมาทำการเรียกร้องในการขับไล่รัฐบาล แต่กลุ่มพันธมิตรฯ มีเป้าหมายที่ชัดเจนคือการขับไล่รัฐบาลเท่านั้น ขณะที่กลุ่ม กปปส. ไม่ใช่แค่การขับไล่รัฐบาลเท่านั้น แต่มุ่งไปสู่การปฏิรูปและไม่ยอมรับการเลือกตั้งหากยังไม่มีการปฏิรูปประเทศเสียก่อน รวมทั้งเสนอการจัดตั้งสภาประชาชน ยุทธศาสตร์ในระยะสั้นและกลางของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. เป็นการขับไล่รัฐบาลและโค่นล้มระบอบทักษิณเช่นเดียวกัน แต่ยุทธศาสตร์ในระยะยาวมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มพันธมิตรฯ มุ่งหวังในการมี “การเมืองใหม่” และการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ที่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริงภายใต้กฎกติกาเดิมบนพื้นฐานของหลักการประชาธิปไตยสากล ยอมรับการเลือกตั้ง แต่จะทำหน้าที่เฝ้าระวังและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลต่อไป ขณะที่กลุ่ม กปปส. มุ่งหวังการจัดตั้ง “สภาประชาชน” และ “การปฏิรูป” ตามแนวทางประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ไม่ยอมรับการเลือกตั้งหรือระบอบเลือกตั้งนิยมหากยังไม่ได้รับการปฏิรูปตามแนวทางที่กลุ่ม กปปส. ยอมรับ เป็นต้น

การกล่าวอ้างถึงวิกฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลสมชาย ได้แก่ ข้อกล่าวหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน เช่น การออกกฎหมายเพื่อแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) การแทรกแซงองค์การอิสระ การแทรกแซงการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการ และแทรกแซงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่เป็นอิสระ ผลประโยชน์ทับซ้อนในการขายหุ้นชินคอร์ป และการทุจริตเงินโยบายของรัฐบาล รวมทั้งข้อกล่าวหาเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น การทำสงครามยาเสพติด ปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และข้อกล่าวหาเรื่องการไม่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือวิกฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ได้แก่ การออกกฎหมายนิรโทษกรรม การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การไม่ยอมรับอำนาจฝ่ายตุลาการของฝ่ายนิติบัญญัติ ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยผลักดันหรือเงื่อนไขแวดล้อมที่นำไปสู่การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ต่างมีลักษณะเหมือนกันคือการพยายามสร้างให้ประเด็นเหล่านี้เป็นเงื่อนไขในการสร้างความชอบธรรมในการล้มรัฐบาล

หากแต่ข้อกล่าวหาเหล่านี้ไม่เป็น “เงื่อนไขสำคัญ” อย่างแท้จริง เพราะเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ คือการที่ทักษิณถูกมองว่าเป็นผู้นำที่จางจ้วงเบื้องสูง

หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และไม่ใช่ผู้นำที่ดี ในส่วนของกลุ่ม กปปส. ก็มองว่ายิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีที่สืบอำนาจต่อมาเป็นนอมินีของทักษิณ จึงเป็น “เงื่อนไขสำคัญ” ในการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของกลุ่ม กปปส. ดังนั้น หากนับว่าความสำเร็จของทั้งกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. คือการล้มรัฐบาลแล้วนั้น ทั้งสองกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จด้วยยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวของตนเองด้วยกันทั้งคู่ หากแต่นับว่าการเคลื่อนไหวของทั้งสองกลุ่มก่อให้เกิดเคลื่อนไหวในการล้มรัฐบาลด้วยการรัฐประหารแล้วนั้น ก็อาจจะกล่าวได้ว่าประสบการณ์ทางการเมืองของแกนนำมีส่วนต่อความสำเร็จต่อการชุมนุม เพราะทั้งสองกลุ่มต่างรู้ว่าการนำเสนอประเด็นใดในการเคลื่อนไหวจะนำมาซึ่งการสร้างความชอบธรรมในการทำรัฐประหาร เช่น แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ พยายามเน้นเรื่องการทำผิดของหมิ่นพระบรมเดชานุภาพหรือกระทำการหลายอย่างมิบังควร และการสร้างเงื่อนไขว่า การชุมนุมใหญ่ที่จะมีขึ้นในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 อาจจะทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างประชาชนสองฝ่าย ก็ล้วนแล้วแต่ตั้งข้อสังเกตได้ว่าเป็นการสร้างให้สถานการณ์สุกงอม หรือพร้อมให้ทหารเข้าทำการยึดอำนาจจนนำไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เป็นต้น เช่นเดียวกับการรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ที่สืบเนื่องมาจากการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ซึ่งแกนนำก็พยายามแสดงให้เห็นว่าไม่สามารถเจรจาต่อรองกันได้ และพยายามผลักดันให้เกิดทางตันทางการเมือง อันนำมาสู่การเข้าทำรัฐประหารได้อย่างชอบธรรมในท้ายที่สุด (ชนศักดิ์ สายจำปา, 10 ธันวาคม 2560, สัมภาษณ์)

ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มียุทธวิธีการเคลื่อนไหว เป็นยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ (Disruptive) มุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติ เพื่อสร้างสถานะ “รัฐล้มเหลว” (Failed state)

ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ โดยมุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติของทั้งสองกลุ่มมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น กลุ่มพันธมิตรฯ เรียกว่า “หยุดการใช้อำนาจรัฐ” กลุ่ม กปปส. เรียกว่า “Shut down กรุงเทพฯ” โดยเริ่มจากระดับที่เป็นการกระทำแบบทำลาย (Direction) ที่ไม่ผิดกฎหมายด้วยการเดินขบวนประท้วง ไปสู่ระดับที่เป็นการกระทำที่มีลักษณะผิดกฎหมายแต่ปฏิบัติการด้วยยุทธวิธีที่ไม่รุนแรง เพื่อแสดงให้เห็นถึงการมีสิทธิในการกระทำอารยะขัดขืน (Civil disobedience) ของประชาชนต่อรัฐบาลได้ หรือเป็นการสร้างสถานะ “รัฐล้มเหลว” (Failed state) โดยมุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติให้ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ เช่น การไล่ล่ารัฐมนตรีและปิดล้อมทำเนียบรัฐบาล กระทรวงต่าง ๆ การปฏิเสธและ

ปิดล้อมการเลือกตั้ง เพื่อดึงผู้มีอำนาจให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการความขัดแย้ง รวมทั้งบังคับให้ผู้มีอำนาจ และบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้งให้ความใส่ใจต่อข้อเรียกร้อง หรือความต้องการของขบวนการ เช่น กองทัพ ศาล และคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมทั้งการใช้ยุทธวิธีปิดถนนเพื่อสร้างความเดือดร้อนให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง การชุมนุมประท้วงเข้ายึดสถานที่ราชการหรือหน่วยงานรัฐ การยึดสนามบินสุวรรณภูมิและดอนเมือง การนัดชุมนุมหยุดงาน การตั้งเวทีการชุมนุมแบบดาวกระจาย 7 เวทีทั่วกรุงเทพฯ

สอดคล้องกับที่ ธนศักดิ์ สายจำปา เห็นว่า โดยภาพรวมการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ใน พ.ศ. 2548 และ 2551 มียุทธวิธีที่คล้ายคลึงกับยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ที่ใช้วิธีการชุมนุมยึดเชื้อ การยึดสถานที่ราชการ การเดินขบวน ฯลฯ เช่นเดียวกับกลุ่มพันธมิตรฯ แต่อาจจะมียุทธวิธีแตกต่างกันไปบ้างเท่านั้น (ธนศักดิ์ สายจำปา, 2560) ยุทธวิธีของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย อาจเริ่มจากปราชญ์ชาวบ้าน คนท้องถิ่น แกนนำที่เข้าร่วมกับกลุ่มพันธมิตรฯ มีความเข้าถึงประชาชนและต่อสู้เรียกร้องมาอย่างยาวนาน ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ มีการขยายไปสู่ต่างจังหวัดในฐานะการเข้าถึงประชาชนที่เดือดร้อนอย่างแท้จริง เช่น นายสนธิ ลิ้มทองกุล เป็นนักหนังสือพิมพ์และผู้ดำเนินรายการเกี่ยวกับการเมืองที่เป็นที่ยอมรับของประชาชน นายสมศักดิ์ โกศัยสุข เป็นผู้นำสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ที่ต่อสู้เรียกร้องให้กับพนักงานรัฐวิสาหกิจมาโดยตลอด หรือนายพิภพ ธงไชย ประธานคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยที่เคยเคลื่อนไหวรัฐธรรมนุญฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 กับกลุ่ม 30 องค์การประชาธิปไตย และเคลื่อนไหวต่อต้านการวางท่อก๊าซไทย-พม่า และต่อสู้เพื่อความเป็นอิสระของสื่อและวิทยุชุมชน เป็นต้น ทำให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมกลุ่มพันธมิตรฯ จะเกิดจากการเชื่อมั่นในแกนนำ และเป็นกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์อย่างชัดเจนในการไม่เห็นด้วยกับการใช้อำนาจของทักษิณ ชินวัตร ทั้งทางทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตามยุทธวิธีในช่องทางปกติ ภายใต้กรอบการเคลื่อนไหวของสังคมนิยมประชาธิปไตย ที่คนส่วนใหญ่ยอมรับได้

ส่วนกลุ่ม กปปส. แกนนำจะเน้นการสร้างความน่ากลัวและเลวร้ายของระบอบทักษิณ รวมทั้งความไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมของสังคมการเมือง ซึ่งบ่อนทำลายเศรษฐกิจและสังคม ทำให้สามารถสามารถเข้าถึงประชาชนโดยทั่วไปได้ดีกว่า ใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นที่นิยมในการสื่อสารกับประชาชนในการเข้าร่วมชุมนุม โดยอาจไม่จำเป็นต้องเป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือประชาชนที่มีอุดมการณ์ ยุทธวิธีในการนำคนเข้าสู่การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ ยังคงไม่แตกต่างกับกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มอื่น ๆ ที่ถูกมองว่าเป็นกลุ่มจัดตั้งหรือการเกณฑ์คนมาเข้าร่วมชุมนุม มีเพียงคนบางกลุ่มเท่านั้นที่เข้าร่วมโดยอุดมการณ์อย่างแท้จริง และการเข้าร่วมรับฟังการปราศรัยของแกนนำอาจมีการสร้างกิจกรรม การปราศรัยของแกนนำเพื่อสร้างเหตุผลต่าง ๆ และ

สร้างความชอบธรรมในการชุมนุมเรียกร้องเท่านั้น แต่การนำคนเข้าสู่การชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคม และเป็นแพ้นั้นในการเข้าร่วมชุมนุม โดยอาจไม่ได้มุ่งหวังเข้ามาฟังการปราศรัยของแกนนำเท่านั้น แต่เข้ามาเพื่อให้มีความรู้สึกทันสมัย สถานที่ชุมนุมเหมือนเป็นที่จัดกิจกรรมที่มากกว่าแค่กิจกรรมทางการเมืองเหมือนในอดีต ทำให้สามารถดึงคนเข้าร่วมชุมนุมได้เป็นจำนวนมาก ทั้งที่บางคนอาจไม่เคยมีความสนใจทางการเมืองมาก่อนเลยก็ตาม

อย่างไรก็ตาม การใช้แผน Shut down กรุงเทพฯ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเดือดร้อน และให้เกิดผลทางเศรษฐกิจจนทำให้รัฐบาลไม่สามารถอยู่ต่อไปได้ มีการปิดถนนเป็นจำนวนมาก และไม่ถูกกระแสตีกลับจากประชาชนชาวกรุงเทพมหานคร เพราะปัญหาโรคติดเป็นปัญหาที่ค่อนข้างอ่อนไหวของคนกรุงเทพมหานคร หลาย ๆ กลุ่มที่เคลื่อนไหวทางการเมืองและทำการปิดถนนมักไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนชาวกรุงเทพมหานคร แต่กลุ่ม กปปส. สามารถทำให้ชาวกรุงเทพมหานครยอมรับได้ เพราะผู้เข้าร่วมชุมนุมส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางซึ่งเป็นฐานเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ในกรุงเทพฯ และในภาคใต้ รวมทั้งบุคคลที่เข้าร่วมชุมนุมเพราะถูกชักจูงโดยกระแสวาทกรรมความเกลียดชัง (Hate speech) อันเนื่องมาจากการเสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ และการปฏิเสธอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในกรณีมาตรา 68 ที่เกี่ยวข้องกับการเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญ ก่อให้เกิดวาทกรรมพวกมากลากไป และการช่วยเหลือพรรคพวกญาติพี่น้องให้พ้นผิด ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติจึงสร้างภาพความวุ่นวายในสังคม และนำไปสู่ความรุนแรงจนทหารต้องทำการรัฐประหารเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข

ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีปัจจัยสำคัญซึ่งส่งผลให้ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยมีความแตกต่างไปจากทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมตะวันตก คือ โครงสร้างรัฐรวมศูนย์ วัฒนธรรมทางการเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ตั่งมั่น (Consolidated democracy) ในสังคมการเมืองไทย

1. ปัจจัยจากโครงสร้างรัฐรวมศูนย์ นับตั้งแต่การปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2435 ลักษณะเด่นของการสร้างรัฐไทย (Thai state-building) มีผลโดยตรงต่อการรักษาและเพิ่มพูนอำนาจให้แก่กลไกของรัฐ มากกว่าที่จะเป็นการเปิดให้กลไกของรัฐต้องรับใช้และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า รัฐไทยมี “การสร้างรัฐ แต่ไม่ได้สร้างชาติ” ให้เป็นของคนทุกกลุ่ม นิยามความหมายของชาติและความเป็นไทยจึงถูกผูกขาดอยู่กับคนเพียงบางกลุ่มใน

สังคมเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงสู่ประชาธิปไตยของไทยภายใต้โครงสร้างรัฐรวมศูนย์ที่ระบอบประชาธิปไตยไม่ใช่สถาบันการเมืองแบบตะวันตกสถาบันแรกที่ได้รับการสถาปนาขึ้นในประเทศไทย เพราะก่อนหน้านั้นได้มีระบบราชการสมัยใหม่ กองทัพประจำการ ระบบกฎหมายสมัยใหม่ ระบบศาล รูปแบบของการปกครองในแบบรวมศูนย์ เป็นประเด็นสำคัญที่ธีรยุทธ บุญมี ตั้งข้อสังเกตถึงจุดอ่อนของประชาธิปไตยไทย อยู่ที่ความล้มเหลวในการสร้างประชาธิปไตยให้เป็น “สถาบันประชาธิปไตย” ควบคู่ไปกับสถาบันหลักที่มีอยู่เดิม อันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ธีรยุทธ บุญมี, 2536, หน้า 111 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-44) หากพิจารณาตัวอย่างของประเทศที่เป็นต้นแบบประชาธิปไตยสมัยใหม่ไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาซึ่งที่ประเทศเหล่านี้มีส่วนร่วมก็คือเรื่องของปรัชญา แนวความคิด หลักการและกรอบกติกาในการเคารพ ปกป้องและให้ความสำคัญกับเรื่องของสิทธิ เสรีภาพและความเท่าเทียมกันของประชาชน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนระบอบประชาธิปไตยและการวางโครงสร้างของสถาบันทางการเมือง ยกตัวอย่างเช่นในอังกฤษก็มีมหาบัตรแห่งเสรีภาพ (ค.ศ.1215) (Magna carta/Carta libertatum) ใช้เป็นบทบัญญัติที่จำกัดอำนาจของกษัตริย์ จนเกิดความยินยอมให้มีการตั้งสภาของพวกขุนนางขึ้นมาเพื่อตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของกษัตริย์ ตามมาด้วยการตรา ‘Petition of rights’ (ค.ศ.1628) เพื่อคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเสรีภาพส่วนบุคคล เพิ่มเติมด้วยเอกสาร ‘Habeas corpus act’ (ค.ศ. 1679) ไว้ป้องกันการจับกุมคุมขัง การกำหนดโทษประหารชีวิตตามอำเภอใจของรัฐ (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2552, หน้า 186-200 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-44) หรือในกรณีของประเทศฝรั่งเศสหลังการปฏิวัติ ค.ศ.1789 เกิดปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมือง (Declaration of the rights of man and the citizen) เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาที่มีคำประกาศอิสรภาพ (Declaration of independence) ในฐานะหลักการพื้นฐานสำคัญกำหนดความสัมพันธ์ในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพระหว่างรัฐบาลกับพลเมือง ออกมาหลังการปฏิวัติ ค.ศ. 1776

ดังนั้น การตระหนักในกติกาประชาธิปไตย หรือการทำให้ประชาธิปไตยมีความเข้มแข็งเป็นหนึ่งเดียว (Consolidated democracy) ของคนทั้งสังคมร่วมกันจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ ในทัศนะของคนกลุ่มหนึ่งซึ่งเข้าร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในช่วง พ.ศ. 2548-2557 จึงเห็นว่าวิธีการพิเศษซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย อาจเป็น “สิ่งจำเป็น” หรือเป็น “ข้อยกเว้น” สำหรับการจัดการแก้ปัญหา หรือมุ่งไปที่การเปลี่ยนการเมืองมากกว่าจะสร้างความเป็นประชาธิปไตยที่มีฐานมาจากความเข้มแข็งของภาคประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานของประชาธิปไตยที่เข้มแข็งเป็นหนึ่งเดียวอย่างแท้จริง ชาวบ้านไทยคุ้นชินกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีลักษณะประชาธิปไตยมานาน “กลุ่มคนที่ไม่คุ้นชินคือกลุ่มชนชั้นกลางที่มีการศึกษา” ซึ่งไม่เคยอยู่ในสังคมกติการะบบเบี่ยงตนเองต่างหาก อย่างไรก็ตาม ชนชั้นกลางคือผู้กำหนดวิถีวัฒนธรรม โดยผ่าน

การศึกษา สื่อ และระบบปกครอง วาทกรรม “ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ” จึงถูกผลักดันให้เป็นหมุดหมายสำคัญในมโนทัศน์ทางการเมืองของคนส่วนหนึ่งในสังคมช่วงความขัดแย้งทางการเมือง นับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา อุดมการณ์ความเชื่อสอดคล้องกับผลประโยชน์และการใช้อำนาจที่ไม่เป็นทางการของเผด็จการรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมักอ้างวาทกรรมนี้เสมอ สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างรัฐแบบใหม่ (Modern state) ขึ้น นับตั้งแต่ พ.ศ. 2435 โดยขาดฐานทางสังคมรองรับ เป็นจินตนาการที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง แต่กลับสอดคล้องอย่างดีกับการเติบโตทางการเมืองและเศรษฐกิจของชนชั้นสูงเอง และชนชั้นกลางในเวลาต่อมา แต่เพราะกลุ่มชนชั้นนำเหล่านี้ สามารถสืบทอดอำนาจของตนต่อมาในสังคมได้เป็นเวลานาน โดยปรับเปลี่ยนรูปโฉมการใช้อำนาจที่ไม่เป็นทางการให้เหมาะสมกับแต่ละสมัยจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายใต้รัฐรวมศูนย์ที่เป็นมรดกทางการเมืองการปกครองจากสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์กลับมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการใช้อำนาจที่ไม่เป็นทางการในระบอบประชาธิปไตยไทยปัจจุบัน

2. ปัจจัยจากวัฒนธรรมทางการเมืองไทย ในบริบทของการเมืองการปกครองไทย นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่งผลกระทบ และมีถึงตกค้าง สืบเนื่องในสังคมการเมืองไทย ซึ่งส่งผลต่อการก่อเกิดอุดมการณ์และเจตจำนงในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. หลายประการ ปัจจัยเหล่านี้เป็นพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์และเจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ กับกลุ่ม กปปส. กล่าวคือ

การจัดระเบียบทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ส่งผลให้ชนชั้นกลางซึ่งเป็นฐานมวลชนสำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ที่แม้จะอยู่ในโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ดังกล่าว แต่ก็เกิดการตั้งคำถามในการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันที่ซ้อนแย้งกับอุดมการณ์ชาตินิยมแบบอนุรักษนิยมของตนเอง ดังจะเห็นได้จากข้อเสนอในเรื่อง “การเมืองใหม่” ของกลุ่มพันธมิตรฯ หรือข้อเสนอเรื่อง “การปฏิรูปประเทศไทย” และ “สถาปนาประชาชน” ของกลุ่ม กปปส. ก็ตาม

ค่านิยม ความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แม้สังคมไทยจะเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญที่เป็นหลักประกันสิทธิ เสรีภาพ และคุ้มครองประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐ แต่โครงสร้างสถาบันทางการเมืองยังไม่สามารถทำหน้าที่ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเป็นประชาธิปไตยดังกล่าวได้อย่างแท้จริง เพราะส่วนหนึ่งเกิดจากค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยที่สืบเนื่องมาจากระบอบการปกครองดั้งเดิมจนกระทั่งปัจจุบัน เช่น การยอมรับนับถือ ความเกรงกลัวในอำนาจ การไม่ชอบแสดงความคิดเห็น การยอมรับความไม่เท่าเทียมกัน ความเชื่อในเรื่องอาวูโส เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่สอดคล้องกับระบอบการเมืองการปกครองแบบ

ประชาธิปไตย และมีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ทางการเมืองกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส.ค่อนข้างสูง

นอกเหนือไปจากค่านิยมที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีค่านิยมอีกหลายประการที่ได้กลายมาเป็นอุปสรรคหรือกลายมาเป็นปัญหาการเมืองไทย เช่น เมื่อมีการนำระบอบการเมืองการปกครองแบบใหม่คือระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) มาใช้ในระบอบแรก ๆ ปรากฏว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรจะเป็น อย่างไรก็ตามในภายหลังแม้ค่านิยมในสังคมไทยที่เคยมีการยึดถือได้มีการเปลี่ยนแปลงไป มีการยึดถือค่านิยม อาทิเช่น ค่านิยมในเรื่องความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แต่ปัญหาการเมืองไทยก็ยังดำรงอยู่ หรือค่านิยมในการยอมรับความเสมอภาคไม่ว่าจะในทางสังคมหรือในทางการเมืองก็ยังคงก่อให้เกิดปัญหาการเมืองไทย ทั้งนี้เพราะยังมีคนไทยบางกลุ่มไม่ยอมรับ โดยเฉพาะกลุ่มคนด้อยโอกาส กลุ่มคนชายขอบโดยมีการดูหมิ่นดูแคลน แม้กระทั่งการปราศรัยของแกนนำกลุ่ม กปปส. ที่ว่า หลักราก 1 คน 1 เสียงไม่เหมาะสมกับสังคมไทย หรือเสียงของคนกรุงเทพฯ 3 แสนเสียงมีคุณภาพมากกว่าเสียงของคนต่างจังหวัด 15 ล้านเสียง สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมดังกล่าวก็สามารถนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนเมืองกับคนชนบทในสังคมการเมืองไทยได้เช่นเดียวกัน

ระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติมีผลต่อการใช้อำนาจการเมืองการปกครองไทยอย่างยิ่ง เพราะฐานทางวัฒนธรรมไทยอยู่บนวิถีการผลิตแบบภาคเกษตรกรรมซึ่งมีลักษณะ “วัฒนธรรมแบบเครือข่ายครอบครัว” (Family network culture) ที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อสังคมพัฒนามาสู่ความเป็นเมืองและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวยังสืบเนื่องดำรงคงอยู่โดยเปลี่ยนแปลงรูปโฉมไป เช่น การเข้ามาใช้อำนาจบริหารประเทศของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติที่ไปทำให้มีการเอื้อหรือเกื้อกูลต่อการทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ ก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือ การทุจริตรูปแบบต่าง ๆ ทั้งทุจริตเชิงนโยบาย การขัดกันผลประโยชน์ (Conflict of interests) หรือแม้กระทั่งการสร้าง “เครือข่ายทางการเมือง” (Political network) เพื่อเป็นฐานสำคัญในการเชื่อมต่อกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. เพื่อให้ดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวทางการเมือง เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม หากพิจารณาแล้วจะพบว่าผู้ชุมนุมกลุ่ม กปปส. มีฐานสนับสนุนอยู่ที่ชนชั้นกลางระดับบนในเมือง (สมคิด พุทธศรี, 2560) ตรงข้ามกับกลุ่มที่สนับสนุนทักษิณ ชินวัตร ที่เป็นคู่แข่งที่มีฐานสนับสนุนอยู่ที่ชนชั้นกลางระดับล่าง และชนชั้นรากหญ้า กลุ่ม กปปส. จึงมีจุดยืนที่ชัดเจนในการไม่ยอมรับคุณค่าของกระบวนการเลือกตั้ง และประชาธิปไตยในแบบเดิม ดังนั้นการนำเสนอประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ โดยปฏิเสธแนวทางและวิธีการตามหลักประชาธิปไตยในแบบเดิม และมีมุมมองที่ไม่ยอมรับหลักการ “เสียงส่วนใหญ่ต้อง

เคารพเสียงส่วนน้อย” ถึงแม้ว่าจะประสบความสำเร็จในการทำให้โคลนล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนไปได้ แต่ก็อาจไม่สามารถเป็นที่ยอมรับของคนทั้งประเทศ และได้ตัวแทนที่เป็นคนดี ซื่อสัตย์สุจริต มีความสามารถเข้ามาปกครองบ้านเมืองอย่างแท้จริง

ชนชั้นกลางไม่ยอมรับประชาธิปไตยในแบบเสียงมากชนะเสียงน้อย เพราะไม่ได้มองในเรื่องของปริมาณเพียงอย่างเดียวแต่มองประชาธิปไตยในมุมของคุณภาพด้วย ถึงแม้ว่าปริมาณเสียงอาจจะน้อยกว่าแต่มีคุณภาพและรู้เท่าทันนักการเมืองได้ดีกว่าคนชนชั้นรากหญ้า เพราะมองว่าปัญหานักการเมืองไม่มีคุณภาพสามารถเข้ามาสู่ระบบการเมืองได้เพราะชนชั้นรากหญ้าเป็นเหยื่อในการนำนโยบายประชานิยมต่าง ๆ ไปจูงใจ โดยไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศในการได้นักการเมืองที่ไม่มีคุณภาพ ซื่อสัตย์ขายเสียงเข้ามา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของกลุ่ม กปปส. ก็มีการให้ความสำคัญกับทั้งสองชนชั้น มีผู้ชุมนุมจำนวนไม่น้อยที่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างบริษัทระดับกลาง พ่อค้าแม่ค้า ข้าราชการชั้นผู้น้อย เอ็นจีโอ ประชาชนที่ไม่ได้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีมากนัก ในลักษณะของการรวมกลุ่มของประชาชนที่ไม่เชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่และปรารถนาในการแสวงหาประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

สำหรับกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. บางส่วนที่ยังเชื่อมั่นในระบบการเลือกตั้ง พวกเขามีพรรคประชาธิปัตย์เป็นตัวแทนของพวกเขา โดยเฉพาะในจังหวัดที่เป็นฐานเสียงดั้งเดิมของพรรคประชาธิปัตย์คือจังหวัดในภาคใต้ ที่สำคัญคือสำหรับชนชั้นกลางระดับล่างในภาคใต้ ตัวอย่างหนึ่งของความเชื่อมั่นดังกล่าวคือ ความเชื่อของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราชจำนวนหนึ่งที่คณะวิจัยของอภิชาติ สถิตินิรามัย ได้สัมภาษณ์ พวกเขามีความเชื่อมั่นว่าพรรคประชาธิปัตย์อยู่ในเครือข่ายของสถาบันพระมหากษัตริย์ อยู่ใกล้ชิดกับองค์สัญลักษณ์ที่เขาเชื่อมั่นคือ “ในหลวง” ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างนายชวน หลีกภัย และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไม่ว่าความเข้าใจนั้นจะมีฐานความจริงแค่ไหนอย่างไรหรือไม่ก็ตาม ประชาชนในจังหวัดภาคใต้จำนวนมากก็เชื่ออย่างนั้น กระนั้นก็ตาม หากไม่นับความเชื่อดังกล่าวของคนในจังหวัดภาคใต้แล้ว กล่าวได้ว่าความเชื่อมั่นต่อพรรคประชาธิปัตย์ที่ยังคงอยู่ในที่อื่น ๆ ทั่วประเทศน่าจะมาจากการที่พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคตัวแทนของระบบการเมืองแบบเก่านี้เอง แม้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจจะมีส่วนสำคัญในการก่อเกิดอุดมการณ์และเจตจำนงของกลุ่มชนชั้นกลางเก่า หรือคนเสื้อเหลือง แต่ปัจจัยทางอุดมการณ์และความเชื่อมั่นทางการเมืองที่มีต่อสถาบันทางการเมืองแบบประเพณี (สถาบันพระมหากษัตริย์และเครือข่าย) ก็มีผลสำคัญที่ทำให้เกิดสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและเน้นการตรวจสอบนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง ความเป็นเสื้อเหลืองทั้งกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. คือผู้ที่ “รักเจ้า-เกลียดทักษิณและนักการเมือง” วรรณวิภางค์ มานะโชติพงษ์ (วรรณวิภางค์ มานะโชติพงษ์, 2556 อ้างถึงใน อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ, 2556,

หน้า 54-55) จึงเสนอว่า “ชนชั้นกลางเก่า (Established middle class)” กลุ่มนี้คือฐานมวลชนของคนเสื้อเหลืองกล่าวอีกแบบคือส่วนใหญ่ของคนเสื้อเหลืองเป็นชนชั้นกลางเก่า แม้ว่าเขาจะเป็นคนส่วนข้างน้อยของประเทศ แต่มีฐานะและความมั่นคงทางเศรษฐกิจสูง

คนกลุ่มนี้เป็นคนกลุ่มแรกที่ถูกสร้างและเติบโตมาพร้อม ๆ กับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจในทศวรรษ 2503 เขาจึงเป็นคนรุ่นแรกที่ได้ประโยชน์โดยตรงจากความเติบโตทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น เขาอาจเป็นนักเรียนรุ่นแรก ๆ ของการขยายตัวของมหาวิทยาลัยที่ถูกจัดตั้งขึ้นหลายแห่งหลัง พ.ศ. 2500 ในแง่ฐานะทางเศรษฐกิจ จึงอาจจัดคนกลุ่มนี้ได้ว่าเป็นชนชั้นกลางตั้งแต่ระดับกลางถึงสูงขึ้นไป ทำให้ชนชั้นกลางเก่าจึงเป็นผู้สนับสนุนและเป็นผู้หนุนมกลุ่มพันธมิตรฯ และ กปปส. นอกจากเห็นจากความรู้ลึก-ความเชื่อว่าสถาบันกษัตริย์ถูกคุกคามแล้ว ดังที่อภิปรายไว้ข้างต้น คำตอบคือคนกลุ่มนี้ปฏิเสธการเมืองแบบเลือกตั้งและเกลียดนักการเมืองจากการเลือกตั้ง จึงไม่แปลกเลยที่วาทกรรมของฝ่ายเสื้อเหลืองทั้งกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. นอกเหนือจากวาทกรรมจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จะเป็นวาทกรรมที่ลดทอน-ลดความสำคัญหรือกระทั่งทำลายการเมืองแบบเลือกตั้ง ยังมีวาทกรรมที่ว่า “ประชาธิปไตยสามวินาที” “เสียงข้างมากลากไป” หรือการวิเคราะห์ปัญหาใจกลางของระบบการเมืองว่า เกิดจากความเลวร้ายของระบบเลือกตั้งที่นักการเมืองทุนนิยมสามานต์เป็นเผด็จการรัฐสภา โดยการซื้อ ส.ส. และซื้อเสียงชาวชนบทผู้มีลักษณะ “โง่-จน-เจ็บ” เพื่อใช้อำนาจทางการเมืองที่ตนผูกขาดได้นี้ไป “โกงบ้านกินเมือง” ดังนั้นจึงต้องมี “การเมืองใหม่” โดยกลุ่มพันธมิตรฯ เสนอปรับระบบการคัดเลือกตัวแทนประชาชนให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร้อยละ 70 มาจากการแต่งตั้ง ส่วนอีก ร้อยละ 30 มาจากเลือกตั้ง เช่นเดียวกันกลุ่ม กปปส. ได้เสนอให้มี “การปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” โดยเสนอให้มีการจัดตั้งสภาประชาชน ประกอบด้วยสมาชิก 400 คน ซึ่งในจำนวนดังกล่าว 300 คนจะมาจากการเลือกตั้งจากบุคคลในกลุ่มวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ส่วนอีก 100 คนมาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ กปปส. จะร่วมกันสรรหา ทั้งนี้สำหรับคุณสมบัติสำคัญของสมาชิกสภาประชาชน เบื้องต้นจะต้องไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ไม่เป็นตัวแทนพรรค ไม่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง เพื่อไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน และเมื่อสิ้นสุดการทำงานในสภาประชาชนแล้วจะต้องไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งการเมืองใด ๆ เป็นเวลา 5 ปี เพื่อทำการปฏิรูปด้านต่าง ๆ โดยปราศจากนักการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง จากนั้นจึงจะมีการเลือกตั้งเพื่อให้ได้นักการเมืองแบบใหม่ที่มีจริยธรรมและคุณธรรมในการปกครองบ้านเมือง

แม้การเมืองในระบบรัฐสภา จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางการเมืองได้ แต่นั่นไม่ได้หมายความว่า เราจะหาทางออกโดยการปฏิเสธระบบเสียงข้างมาก เพราะการปฏิเสธระบบเสียงข้างมาก ย่อมหมายถึงการปฏิเสธเจตจำนงของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งไม่ว่าจะมาจากฐานะใด ชนชั้นใด การศึกษาใด เสียงเหล่านั้นก็ล้วนเป็นเสียงของประชาชนที่ออกมาใช้สิทธิอย่างเสมอภาคกัน แม้

พันธมิตรฯ จะเห็นว่าเสียงข้างมากที่ได้จากการเลือกตั้งนั้น ไม่ครอบคลุมผลประโยชน์ของประชาชนทุกกลุ่ม และอาจไม่นำไปสู่ผลประโยชน์สาธารณะที่แท้จริง แต่อย่างน้อยการเลือกตั้งโดยใช้เสียงข้างมากก็แสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์จะตกอยู่กับประชาชนคนยากจนที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศ และอำนาจอธิปไตยยังคงเป็นของประชาชนตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังที่แซมมวล (Samuel) กล่าวว่า “การเลือกตั้งที่เปิดกว้าง เสรี และเป็นธรรม คือแก่นสารและเงื่อนไขอันขาดเสียมิได้ของประชาธิปไตยอย่างหนึ่งไม่พ้น รัฐบาลที่เกิดจากการเลือกตั้งอาจจะด้อยประสิทธิภาพ ทุจริตน้อย โกงมอมการฉ้อฉล ไม่รับผิดชอบ ถูกครอบงำโดยผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม และไม่สามารถรับเอานโยบายที่อำนวยความสะดวกมาดำเนินการได้ ลักษณะดังนี้ย่อมทำให้รัฐบาลดังกล่าวไม่เป็นที่พึงปรารถนา แต่กระนั้นมันก็ไม่ได้ทำให้รัฐบาลเหล่านี้ไม่เป็นประชาธิปไตย” (เกษียร เตชะพีระ, 2553, หน้า 72)

วาทกรรมข้างต้นรวมทั้งข้อเสนอของกลุ่มพันธมิตรฯ และ กปปส. สะท้อนอย่างชัดเจนถึงความไม่ยอมรับการเมืองแบบเลือกตั้งของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของคณะวิจัยของอภิชาติ สถิตนิรามัย ที่เสนอว่า การลงหลักปักฐานของการเมืองแบบเลือกตั้งระดับชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 เป็นต้นมา และการขยายพื้นที่ของการเมืองแบบเลือกตั้งลงสู่ระดับท้องถิ่นในระยะต่อมานั้น ไม่ได้เป็นประโยชน์เพิ่มเติมต่อชนชั้นกลางเก่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่คนที่อาจจัดได้ว่าเป็นชนชั้นกลางตั้งแต่ระดับกลางขึ้นไปของกรุงเทพฯ ตรงข้ามกลับทำให้อิทธิพลทางการเมืองของเขาลดลงด้วยซ้ำ กล่าวคือ สำหรับชนชั้นกลางเก่า เขามีพื้นที่และเครื่องมือหลากหลายในการต่อรองกับรัฐที่ได้ผลอยู่แล้ว โดยไม่ต้องพึ่งการเลือกตั้ง (อภิชาติ สถิตนิรามัย และคณะ, 2556, หน้า 55) การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ และ กปปส. จึงเป็นปฏิกิริยา (Reaction) ของชนชั้นกลางเก่าต่อความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา ที่ได้สร้างให้คนส่วนข้างมากของสังคมกลายเป็นตัวแสดงใหม่ หรือ “ชนชั้นกลางใหม่” ในทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องการเมืองแบบเลือกตั้งที่กลายเป็นเครื่องมือทรงประสิทธิภาพในการต่อรองและดึงจุดทรัพยากรของรัฐมารับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นใหม่ ในแง่นี้การที่กลุ่มพันธมิตรฯ และ กปปส. มีอุดมการณ์ราชาชาตินิยม และเจตจำนงมุ่งเน้นทางเลือก (Alternative movement) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของนักการเมืองเป็นสำคัญ จึงเป็นปฏิกิริยาที่ชนชั้นกลางเก่าสร้างขึ้นเพื่อพยายามรักษาสถานะเดิม (Status quo) ของตนไว้

นอกเหนือไปจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมแล้ว การที่ปัจเจกชนคนหนึ่งจะยึดถืออัตลักษณ์ใด หรือเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับกลุ่มใดนั้น ย่อมขึ้นกับปัจจัยด้านอุดมการณ์ความเชื่อทางการเมืองอย่างสำคัญด้วยเช่นกัน กลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. นั้นก่อตัวขึ้นอย่างหลวม ๆ จากมวลชนที่ข้ามกลุ่มทางเศรษฐกิจ การก่อตัวนี้มีมิติทางอุดมการณ์ทาง

การเมืองเน้นประชาธิปไตยแบบตรวจสอบและมีส่วนร่วม ไม่ไว้ใจประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ไม่เชื่อถือการเลือกตั้ง สนับสนุนการถ่วงดุลจากอำนาจนอกระบบรัฐสภาเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับระบบรัฐสภา กลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. จึงมีการจัดโครงสร้างองค์กรที่ใช้ความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายทางการเมือง (Political network) สนับสนุนให้สถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้ง องคมนตรี องค์กรอิสระ หรือแม่แต่ทหารและศาล เข้ามาตรวจสอบถ่วงดุลนักการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างในการให้ความชอบธรรมกับอำนาจในระบบรัฐสภา และอำนาจของนักการเมือง สำหรับกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. แล้วเนื่องจากจำนวนประชากร หรือ “คะแนนเสียง” ของพวกเขามีจำนวนน้อยกว่า ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีทางการเมืองของพวกเขาจึงอยู่บนฐานของการเรียกร้องการตรวจสอบจากอำนาจภายนอกหรืออำนาจจากการแต่งตั้งที่ไม่ได้วางอยู่บนคะแนนเสียงส่วนใหญ่

4. ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ดั่งมั่น (Consolidated democracy) ในสังคมการเมืองไทย

ปัญหาและอุปสรรคทางด้านแนวคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในสังคมไทย สืบเนื่องมาจากการปะทะกันของสองแนวความคิด คือการให้คุณค่าประชาธิปไตยแบบตะวันตก ประชาธิปไตยสากลในฐานะที่เป็น “ประชาธิปไตยที่ถูกต้องแท้จริงที่สุด” กับการมองประชาธิปไตยในแบบเฉพาะที่รู้จักกันในนาม “ประชาธิปไตยแบบไทย” เนื่องจากประชาธิปไตยไม่ใช่สถาบันการเมืองแบบตะวันตกสถาบันแรกที่ได้รับการสถาปนาขึ้นในสังคมการเมืองไทย อีกทั้งยังไม่ปรากฏในเรื่องปรัชญา แนวความคิดและหลักการขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำให้สถาบันทางการเมืองที่สำคัญไม่สามารถยกระดับและพัฒนาตัวเองไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยได้ ประชาธิปไตยในระบอบตัวแทนจึงเป็นสิ่งที่ถูกตั้งคำถามและท้าทายจากการเมืองภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง ภายใต้โครงสร้างของระบบอุปถัมภ์ที่ได้ฝังรากลึกกลงในสังคมการเมืองไทย สืบเนื่องมาจากมรดกทางประวัติศาสตร์จากระบบไพร่ ระบบขุนนาง ระบบศักดินาหรือระบบเจ้าขุนมูลนาย ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสร้างและกำเนิดของวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่เน้นไปยังเรื่องของสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน (พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-38) กล่าวคือ

4.1 ปัญหาและอุปสรรคทางด้านแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง

ปัญหาและอุปสรรคทางด้านแนวคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในสังคมไทยสามารถแยกออกมาอธิบายได้ 2 ลักษณะ (บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ, 2549, หน้า 211-212 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-42) กล่าวคือ

ลักษณะแรก การให้คุณค่าประชาธิปไตยแบบตะวันตกในฐานะที่เป็น “ประชาธิปไตย ที่ถูกต้องแท้จริงที่สุด” ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับประชาชน คือ ผู้มีเสรีภาพและความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ และหรือมีจิตวิญญาณรักเสรีภาพและความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์อย่างลึกซึ้ง มีจิตสำนึกและมีความกระตือรือร้นที่จะปกป้องเสรีภาพ และความเสมอภาคดังกล่าว ระบอบประชาธิปไตยจึงต้องวางระบบรองรับการอยู่ร่วมกันของ ประชาชน บนหลักการพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. หลักเสรีภาพ (Freedom) ประชาชนต้องมีเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน เช่น เสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็น การนับถือศาสนา การก่อตั้งสมาคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองการเลือกดำเนินชีวิตตามความพึงพอใจ ฯลฯ
2. หลักความเสมอภาค (Equality) ประชาชนต้องมีความเท่าเทียมภายใต้ขอบเขตหรือกติกาเดียวกันมีความเท่าเทียมทางโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะต่าง ๆ
3. หลักนิติธรรม หรือหลักความถูกต้องตามกฎหมาย (Rule of law or legality or due process of law) กระบวนการยุติธรรมต้องเป็นอิสระ เทียบธรรม และเป็นหลักประกันให้ประชาชนได้รับการปฏิบัติในทางกฎหมายอย่างเสมอภาคกัน มุมมองนี้ทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยในเมืองไทยจำเป็นต้องผ่านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โครงสร้างต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมรวมไปถึงการสร้างค่านิยมแบบประชาธิปไตยเพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งในเชิงสถาบัน กระบวนการ โครงสร้างและค่านิยม รวมไปถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม ที่กีดขวางการพัฒนาประชาธิปไตย รูปแบบคำอธิบายชุดนี้ทำให้ “ประชาธิปไตยแบบไทย” กลายเป็นประชาธิปไตยที่ไม่มีความเป็นสากล

ลักษณะที่สอง การมองประชาธิปไตยในแบบเฉพาะ คือกำเนิดและดำรงอยู่ภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ ศาสนาและวัฒนธรรมหรือที่รู้จักกันในชื่อของ “ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ” นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ถึงปัญหาประชาธิปไตยในประเทศไทย มีที่มาจากการศึกษาถ้อยแถลงประชาธิปไตยแบบใดแบบหนึ่งมากเกินไป เช่น หากยึดแนวประชาธิปไตยแบบตะวันตก จะถูกโจมตีว่ามีจุดอ่อนในลักษณะที่ละเลยมุมมองและมิติรวมไปถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ มองข้ามความแตกต่างในเรื่องบริบททางการเมือง สังคมและวัฒนธรรม ส่วนแนวประชาธิปไตยแบบไทย มักจะถูกโจมตีว่าเป็นระบอบที่ผู้นำทางการเมืองขณะนั้นสามารถหยิบนำไปอ้างใช้เป็นประโยชน์ทางการเมืองให้ตัวเองอยู่เสมอ (เกษียร เตชะพีระ, 2551, หน้า 18-20 อ้างถึงใน พิศาล มุกดาร์ศมี, 2554, หน้า 4-42)

ข้อโต้เถียงและความขัดแย้งระหว่างรูปแบบ “ประชาธิปไตยสากล” กับ “ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ” ยังปรากฏออกมาว่า ประชาธิปไตยของไทยจะต้องไม่ใช่

ประชาธิปไตยที่ลอกเลียนหรือสั่งนำเข้ามาจากต่างประเทศ หากต้องมีรากเหง้าอยู่ที่วัฒนธรรมและลักษณะสังคมของไทยด้วย แต่ปัญหาก็คือประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสร้างขึ้นโดยอาศัยแต่ความคิดเดิมของสังคมไทย เพราะสังคมไทยแต่ดั้งเดิมนั้นมีลักษณะเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งมีหมู่บ้านชนบทเป็นแกนกลางของชีวิต และชาวไร่ชาวนาเองก็ยังคงอยู่ภายใต้รูปแบบความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์อยู่ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538, หน้า 83-85 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-43) ทัศนคติดังกล่าวสามารถสังเกตได้จากวิถีคิดและการปฏิบัติของชนชั้นนำในอดีต เช่น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีความเห็นว่าประชาธิปไตยตะวันตกไม่เหมาะสมกับประเทศไทย เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสร้างประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ขึ้นมา หรือจากทัศนะของหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่เปรียบเทียบประชาธิปไตยเหมือนกับต้นไม้ที่เจริญเติบโตขึ้นในโลกตะวันตก ไม่เหมาะกับบุคลิกลักษณะนิสัยของคนไทย จนกระทั่งถึงการกระทำรัฐประหารในทุกครั้ง ก็ต้องมีข้ออ้างว่าทำเพื่อสร้างและรักษาระบอบประชาธิปไตย (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2552, หน้า 28-29 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-43) เป็นสิ่งที่ถูกปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นธรรมเนียมทางการเมืองไปแล้ว อุดมการณ์ทางการเมืองเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชนชั้นกลางซึ่งเป็นฐานมวลชนสำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. รับเอามาในอดีตไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม โดยเฉพาะในยุคเผด็จการ ช่วงทศวรรษ 2500 หรือยุคกึ่งประชาธิปไตย หรือประชาธิปไตยครึ่งใบ ช่วงทศวรรษ 2523 ในลักษณะที่เป็นอุดมการณ์ราชาชาตินิยมแบบไทยซึ่งถูกผสมผสาน (Assimilation) เข้ากับอุดมการณ์ประชาธิปไตย ออกมาเป็นแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ

หากพิจารณาในมิติทางประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยของไทย ที่เริ่มต้นเมื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เริ่มที่ระดับชาติและจากนั้นก็จำกัดตัวอยู่แค่ระดับชาติ ส่วนประชาธิปไตยที่ระดับภูมิภาคและท้องถิ่นแทบไม่มี (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538, หน้า 49-50 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-44) หรือเพิ่งจะไต่ขึ้นจากระดับท้องถิ่นมาสู่ระดับชาติบ้างในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาเอง (ธีรยุทธ บุญมี, 2536, หน้า 192-193 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-44) เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการสร้างและปลูกฝังแนวคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตยต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ขณะที่ในยุคปัจจุบันนับตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา มีการพูดถึงและตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความล้มเหลวและข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) ได้เป็นอุปสรรคสำคัญของพัฒนาการประชาธิปไตยไทยยุคใหม่เป็นสิ่งที่นักวิชาการจำนวนหนึ่งสะท้อนไว้ออกมาว่า “วิกฤตอันเกิดจากความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนนั้น เป็นวิกฤตเพราะ ประชาธิปไตยตัวแทนแบบตะวันตกนั้น หมายถึงการที่บุคคลซึ่งเป็นปัจเจกชนจะใช้หลักเหตุผล สิทธิและความรับผิดชอบของแต่ละคน เลือกลงตัวเข้าไปใช้อำนาจรัฐแทนประชาชนทั้งหมด ส่วนประชาธิปไตยระบบ

ตัวแทนของเราไม่ได้มีรากฐานมาจากบุคคลที่รู้จักการใช้สิทธิอำนาจรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม” ส่วนทางออกได้นำเสนอการสร้างประชาธิปไตยแบบตรวจสอบจำนวนหนึ่ง ซึ่งรัฐธรรมนูญที่ชัดเจนก็คือรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 และ 2550 ได้สร้างองค์ตรวจสอบขึ้นมา (ธีรยุทธ บุญมี, 2536, หน้า 57-80 อ้างถึงใน พิศาล มุกดาร์สมิ, 2554, หน้า 4-44) ในขณะเดียวกันประชาธิปไตยแบบตัวแทนมักมีแนวโน้มเป็นประชาธิปไตยของชนชั้นนำรวมไปถึงผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และมีข้อสังเกตว่าต่อให้มีการขยายการเลือกตั้งลงสู่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ชนชั้นนำในท้องถิ่นก็อาจจะเข้ามายึดกุมสถาบันที่สร้างขึ้นใหม่ได้มากกว่ามวลชนชั้นล่างทั่วไป (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2552, หน้า 129 อ้างถึงใน พิศาล มุกดาร์สมิ, 2554, หน้า 4-44) ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงปัญหาพัฒนาการประชาธิปไตยในสังคมไทย ที่นอกจากจะให้ความสำคัญกับเรื่องของการสร้างรูปแบบ สถาบันและกฎหมายแต่ยังคงละเลยกับเรื่องของแนวความคิด อุดมการณ์ในเรื่องของสิทธิ เสรีภาค ความเท่าเทียมและความยุติธรรมที่จะเป็นพื้นฐานหลักสำคัญ เป็นสิ่งที่สร้างความมั่นคงให้กับการดำรงอยู่ของระบอบประชาธิปไตย

การถกเถียงถึงความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนในสังคมไทย นับตั้งแต่หลังการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฯ พ.ศ. 2540 ซึ่งเปิดพื้นที่ให้แก่การเมืองภาคประชาชนอย่างกว้างขวางเป็นครั้งแรก ได้ส่งผลให้แนวคิดเรื่อง “การเมืองใหม่” ถูกพูดถึงอย่างเป็นกระแสสำคัญในสังคมไทย โดยเฉพาะเมื่อมีการขับไล่รัฐบาลทักษิณใน พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม หลักการสำคัญของการเมืองใหม่ (New politics) ตามแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของสังคมการเมืองตะวันตก มีความแตกต่างกับแนวคิดอารยะขัดขืนที่เป็นยุทธวิธีสำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ ใน พ.ศ. 2548 และแนวคิดการเมืองใหม่ที่กลุ่มพันธมิตรฯ เสนอในการชุมนุมทางการเมืองเมื่อ พ.ศ. 2551

การกล่าวถึง “การเมืองใหม่” (New politics) ในฐานะที่เป็นการมีส่วนร่วมที่ชอบธรรมอีกประเภทหนึ่งของประชาชนในประเทศประชาธิปไตยตะวันตก ได้แก่ การเดินขบวนและการประท้วงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ที่กว้างมากขึ้น เช่น การต่อต้านอาวุธนิวเคลียร์ การต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนค่านิยมบางอย่างที่เปลี่ยนไปจากการเมืองแบบเก่า เช่น เรื่องของทัศนคติ จากเดิมที่คอยสนับสนุนระบบการเมืองแต่เพียงอย่างเดียวก็เปลี่ยนมาเป็นการวิพากษ์ระบบการเมือง (Critical) ที่เป็นอยู่บ้าง ประเด็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจหรือเป็นห่วงก็เปลี่ยนจากเรื่องที่ตนมีผลประโยชน์ไปเป็นเรื่องของคุณค่าที่สังคมจะได้รับ (Hague, Harrop & Breslin, 1992, p. 161) เป็นต้น

ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร์ ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ที่นักสังคมศาสตร์กระแสหนึ่งเริ่มให้ความสนใจมากขึ้น นั่นคือกระแสที่เรียกว่า “การเมืองแบบใหม่” (The new/postmodern politics)

และ “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่” (New social movements) ที่มองขบวนการเคลื่อนไหวและการเรียกร้องของประชาชนธรรมดาว่าเป็นการโต้ตอบต่อปัญหาและความขัดแย้งรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ที่มีลักษณะหลากหลายกว่า ความขัดแย้งทางชนชั้น หรือความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองในอดีต แต่ยังคงรวมถึงความขัดแย้งในประเด็นทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมอีกด้วย ความขัดแย้งดังกล่าวนี้มักมีความสลับซับซ้อนเกินกว่าสถาบันหลักทางการเมืองและสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบันจะสามารถแก้ไขได้ และมีผลทำให้ประชาชนเริ่มเสื่อมศรัทธาในรัฐและสถาบันหรือกลไกของรัฐ ประชาชนเหล่านี้จึงเคลื่อนไหวด้วยตนเอง นั่นคือการหันกลับไปสร้าง “ประชาสังคม” ให้เข้มแข็งขึ้นนั่นเอง (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร์, 2540, หน้า 3-4)

การเคลื่อนไหวเหล่านี้เป็นการเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชนธรรมดา เพื่อเรียกร้องสิทธิพื้นฐานของพวกเขาในฐานะที่เป็นมนุษย์รวมไปถึงสิทธิที่จะไม่เชื่อฟังรัฐด้วย ซึ่งเป็นทางเลือกที่สามของการเรียกร้องหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นอกเหนือไปจากช่องทางปกติ แต่เป็นสิ่งที่ชอบธรรมและจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางกฎหมายและในทางสังคม ไม่ใช่ปล่อยให้รัฐ นักการเมือง ผู้พิพากษา นักกฎหมาย นักเทคนิควิชาการ และข้าราชการ ผูกขาดการกำหนดทิศทางทางการเมืองแต่เพียงฝ่ายเดียว (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร์, 2540, หน้า, 56-57) หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งได้ว่าการจรรโลงประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่เรื่องของการดำเนินการในระดับรัฐแต่รวมถึงในระดับประชาชนรากหญ้าด้วย (นฤมล ทับจุมพล, 2543, หน้า 85) เพราะฉะนั้นประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน เพื่อป้องกันมิให้รัฐเท่านั้นที่ทรงสิทธิในการสร้างรูปแบบของการมีส่วนร่วมขึ้นมาเพียงฝ่ายเดียว

ดังนั้น การมีส่วนร่วมที่เน้นความเสมอภาคและความเป็นอิสระของประชาชน จะนำไปสู่การมีวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะที่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนั่นเอง ขณะที่ข้อเรียกร้องของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. กลับ “มีความโน้มเอียงไปในทางที่จะมุ่งลดทอนความชอบธรรมของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง” หรือ “ระบอบเลือกตั้งนิยม” เช่น ข้อเสนอเรื่องการเมืองใหม่ของกลุ่มพันธมิตรฯ ที่จะให้มีผู้แทนจากการสรรหาแต่งตั้งร้อยละ 70 และผู้แทนที่มาจาก การเลือกตั้งร้อยละ 30 หรือข้อเสนอของกลุ่ม กปปส. เรื่องการปฏิรูปโดยสภาประชาชนซึ่งจะมาจากการเลือกตั้งในกลุ่มสาขาวิชาชีพ 300 คน และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากสรรหาอีก 100 คน ซึ่งกลุ่ม กปปส. จะมีส่วนร่วมในการสรรหานี้ ข้อเสนอเหล่านี้ล้วนอยู่บนฐานคิดว่าตัวแทนประชาชนที่มาจาก การเลือกตั้งไม่มีคุณภาพ รวมทั้งประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็ไม่มีคุณภาพ เพราะตกอยู่ภายใต้วงจรของการรับอำิสสินจ้างผลประโยชน์ทั้งที่เป็นตัวเงินสิ่งของ หรือผลประโยชน์เชิงนโยบาย หรือการต่างตอบแทนซื้อสิทธิขายเสียงให้แก่ นักการเมือง สาเหตุเกิดจากประชาชนคนไทยโดยเฉพาะในต่างจังหวัดหรือในชนบท

ยังเป็นพลเมืองผู้อ่อนแอ ค้อยการศึกษา มีปัญหาในการเข้าถึงการสาธารณสุข และยังมีความยากจน หรือ “โง่ จน เจ็บ” มุมมองเช่นนี้เป็นมุมมองที่ “ไม่ไว้วางใจประชาชน” สะท้อนให้เห็นว่า “การลดทอนความชอบธรรมของระบอบตัวแทนที่ผ่านการเลือกตั้งนั้นเท่ากับว่าเป็นการลดทอนสิทธิและเสียงของประชาชน ตลอดจนทำให้ความเสมอภาคระหว่างบุคคลในระบอบประชาธิปไตยถูกละทิ้ง” อีกด้วย

ข้อเสนอที่มาจากอุดมการณ์ความคิดคนละทิศทางกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบตะวันตกเช่นนี้ เป็นผลมาจากปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทางด้านแนวคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตยในสังคมไทย ขณะที่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในสังคมการเมืองที่ประชาธิปไตยมีความเข้มแข็ง จะเน้นการเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาของตนเองอย่างเสมอภาคกัน (Equality) เป็นสำคัญ โดยเฉพาะความเสมอภาคในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจได้อย่างเต็มที่ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ และฉันทานุมัติเกิดขึ้นได้ไม่ยากหากสมาชิกทุกคนภายในกลุ่มมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและขจัดความแตกต่างอื่น ๆ เช่น ระดับการศึกษา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมออกไป

4.2 ปัญหาและอุปสรรคทางด้านสถาบันและกระบวนการ

ปัญหาจากการที่ระบอบประชาธิปไตยไม่ใช่สถาบันการเมืองแบบตะวันตกสถาบันแรกที่ได้รับการสถาปนาขึ้นในสังคมการเมืองไทย เพราะก่อนหน้านั้นได้มีระบอบราชการสมัยใหม่ กองทัพประจำการ ระบบกฎหมายสมัยใหม่ ระบบศาล รูปแบบของการปกครองในแบบรัฐรวมศูนย์ เป็นประเด็นสำคัญที่ธีรยุทธ บุญมี ตั้งข้อสังเกตถึงจุดอ่อนของประชาธิปไตยไทย อยู่ที่ความล้มเหลวในการสร้างประชาธิปไตยให้เป็น “สถาบันประชาธิปไตย” ควบคู่ไปกับสถาบันหลักที่มีอยู่เดิม อันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ธีรยุทธ บุญมี, 2536, หน้า 111 อ้างถึงใน พิศาล มุกดาร์สมิ, 2554, หน้า 4-44)

การที่สังคมไทยมีการเผชิญหน้าและความขัดแย้งกันของสองวัฒนธรรมและแนวคิดที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งในระดับมโนทัศน์ (Ideals) และกระบวนการทัศน์ทางการเมือง (Paradigms) โดยในด้านหนึ่งประกอบจากวัฒนธรรมในเชิงจารีตประเพณีตลอดจนสถาบันทางการเมืองอันเป็นมรดกตกทอดมาจากยุคก่อนสมัยใหม่ (Pre-modern) ในอีกด้านหนึ่งก็มีสถาบันการเมืองการปกครองตลอดจนเรื่องของบรรทัดฐานความถูกต้องเป็นธรรมเนียมแบบสมัยใหม่ (Modern) เข้ามาเป็นองค์ประกอบไม่น้อยกว่าแปดสิบห้าปีมาแล้ว การปะทะและผสมผสานของสององค์ประกอบในข้างต้น นำไปสู่เรื่องอำนาจและความสัมพันธ์ทางอำนาจที่จะพบว่าในสังคมไทยมีการใช้หลักความชอบธรรมของอำนาจ (Political legitimacy) ทั้งแบบจารีตประเพณีซึ่งเน้นคุณธรรมหรือราชธรรม และแบบสมัยใหม่ซึ่งเน้นฉันทานุมัติจากประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้งตลอดจน

สิทธิและความเสมอภาคในทางการเมือง (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2552, หน้า 108-109 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-44)

ปัญหาของสังคมไทยเนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีชนชั้นและมีกติกาทางสังคมตามฐานะ อำนาจ สถานะ (ปีเตอร์ ไรแลนด์, ม.ป.ป. อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-48) จนปัญหาทางสถาบันและกระบวนการทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากตุลาการภิวัตน์ เป็นสิ่งที่นักกฎหมายมหาชนกล่าวสรุปไว้อย่างน่าสนใจว่า “ปัญหาใหญ่ที่สุดของตุลาการ คือ การขาดอุดมการณ์ประชาธิปไตย ถ้าไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้จะแก้อื่นไม่ได้เลย เพราะผู้พิพากษาไม่รู้สึกรู้ว่าการตัดสินใจไม่ใช่ใช้อำนาจตัวเองแต่เป็นอำนาจประชาชน จำเป็นต้องปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตย นิติรัฐลงไป และเปลี่ยนโครงสร้างตุลาการให้ทันทันต่อการตรวจสอบ อย่างไรก็ตาม หากรัฐธรรมนูญ ๑ พ.ศ. 2550 และ 2560 จะพบแนวโน้มที่กลับกัน โดยสร้างอำนาจให้ศาลมากขึ้น เป็นระบบปิดมากขึ้น และอ้างถึงกระแสตุลาการภิวัตน์ซึ่งเห็นว่าศาลเป็นองค์กรเดียวที่จะแก้ปัญหามืองไทยได้ แต่วันนี้ผ่านมาหลายปีแล้วน่าจะพิสูจน์ได้แล้วว่าผลเป็นอย่างไร เพียงแต่จะกล้ายอมรับไหมว่าแนวทางนี้ผิดและสร้างปัญหา” (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2553 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-48)

ในขณะที่สถาบันทางการเมืองที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยอย่างพรรคการเมืองกลับกลายเป็นปัญหาเพราะไม่ได้เกิดขึ้นตามหลักการสากลที่อาสาเข้ามาเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายไปจนถึงการเป็นตัวแทนในเชิงอุดมการณ์แต่เริ่มต้นขึ้นที่การยึดติดกับตัวบุคคล ตัวพรรคการเมืองเองไม่ได้ต่อสู้และแข่งขันกันในเรื่องนโยบาย ทำให้ไม่สามารถสร้างตัวเองไปสู่ความเป็นพรรคมวลชนที่แท้จริง (Mass party) และในความเป็นพรรคการเมืองในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะถูกใช้เป็นเครื่องมือ เป็นตัวแทนของกลุ่มคนธุรกิจ กลุ่มผลประโยชน์ขนาดเล็ก ดำเนินการผ่านเครือข่ายอุปถัมภ์ที่มีเงินเป็นเครื่องผูกมัดเสียมากกว่า (Cash nexus) ซึ่งระบบอุปถัมภ์มีผลทำให้การจัดระบบความสัมพันธ์ทางการเมืองมีความผิดเพี้ยนไปจากอุดมการณ์ประชาธิปไตยในเรื่องการสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง จนเป็นบ่อเกิดของระบบ “มุ้ง” ภายในพรรคการเมืองต่าง ๆ ทำให้พรรคการเมืองขาดเสถียรภาพ ทำให้เกิดระบบยึดตัวบุคคลแทน (Personalism) (วิชัย ต้นศิริ, 2548, หน้า 529 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-49) หรือแม้แต่ชัยชนะอย่างท่วมท้นของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2548 จึงถูกหลายฝ่ายมองและตีความปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า ความจริงเบื้องหลังประชาชนไม่ได้ออกเสียงเลือกตั้งโดยพิจารณาจากนโยบาย แต่สาเหตุที่คนตัดสินใจเลือกเป็นเพราะสายสัมพันธ์ในลักษณะอุปถัมภ์กับหัวหน้าคณะ หรือนักการเมืองท้องถิ่นเสียมากกว่า (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2549, หน้า 95 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-49)

ความล้มเหลวของการสถาปนาสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ สังกมการเมืองไทย ก่อให้เกิด “รัฐคู่ขนาน” (Dual state) หรือ “รัฐเร้นลึก” (Deep state) ที่สถาบัน ระบบราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน มีบทบาทอำนาจอิทธิพลในการควบคุมกำกับทางการเมือง อยู่เบื้องหลัง และในสถานการณ์ที่โอกาสทางการเมือง (Political opportunity) เอื้ออำนวย เช่น ใน วิกฤตการณ์ทางการเมืองสมัยรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลสมชาย และรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ก็จะเกิดการ กำหนดยุทธศาสตร์ และใช้ยุทธวิธีในการสร้างเครือข่ายทางการเมือง (Political network) หรือ เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจเดิม ได้แก่ ชนชั้นนำ ทหาร ตุลาการภักดิ์ ระบบราชการ กลุ่มทุนดั้งเดิม และขบวนการภาคประชาชน กับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น กลุ่มพันธมิตรฯ ใน พ.ศ. 2548 และ 2551 กลุ่ม กปปส. ใน พ.ศ. 2556 จนเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ ต่อความสำเร็จในการตอบสนองต่อเจตจำนงในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. คือ การเปลี่ยนการเมือง ได้แก่ การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การถอดถอน นายกรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2551 และการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

4.3 ปัญหาและอุปสรรคทางด้านวัฒนธรรมทางการเมืองไทย

มรดกหลักในเรื่องระบบไพร่ ระบบขุนนาง ระบบศักดินาหรือระบบเจ้าขุนมูลนาย มี ผลทำให้ระบอบการปกครองโบราณของไทยไม่มีจินตภาพ (Concepts) เกี่ยวกับเรื่องของสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคทางกฎหมาย พรรคการเมือง การเลือกตั้ง สภาผู้แทนราษฎรและ กระบวนการนิติบัญญัติ (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2552, หน้า 4-5 อ้างถึงใน พิศาล มุกดาร์ศมี, 2554, หน้า 4-39) ซึ่งจินตภาพเหล่านี้คือส่วนประกอบของความเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย สังคมใดที่ขาดหรือไม่มีพัฒนาการความเป็นมาก็ย่อมประสบกับปัญหาและความ ยุ่งยากในการสร้างมันขึ้นมา ขณะที่ความสัมพันธ์ของประชาชนคนไทยดำเนินอยู่ภายใต้วัฒนธรรม อุปถัมภ์ค้ำจุน (Patron-client relationship) ซึ่งเน้นพันธะหน้าที่ (Obligation) ระหว่างผู้มีสถานะ ต่างกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่จำแนกระดับต่ำสูง (Hierarchy) แบบเจ้านายกับลูกน้องหรือผู้ใหญ่กับ ผู้น้อย ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีพันธะต่อกันมากกว่าเน้นการใช้เสรีภาพ เคารพในสิทธิและความเสมอภาค ของปัจเจกบุคคล ทั้งนี้โดยถูกกำกับจากศีลธรรม คุณธรรมทางศาสนารวมไปถึงจารีตประเพณี ต่าง ๆ ในระบบดังกล่าวแม้จะมีการดำรงอยู่ของกฎหมาย แต่การปกครองอย่างเคร่งครัดตามตัวบท กฎหมาย (Rule of law) ย่อมไม่ใช่สิ่งสำคัญ ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้เป็นนาย (Rule of man) ซึ่งมีอยู่หลายระดับ (อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2539, หน้า 72-86 อ้างถึงใน พิศาล มุกดาร์ศมี, 2554, หน้า 4-39)

ชัยอนันต์ สมุทวณิชย์ และสมบัติ จันทร์วงศ์ ตั้งข้อสังเกตถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ประชาธิปไตยและวัฒนธรรมทางการเมืองไทยเอาไว้ว่า อุดมการณ์ประชาธิปไตยได้

เข้ามาแทนที่อุดมการณ์สมบูรณาญาสิทธิราชย์นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา แต่ยังคงเป็นอุดมการณ์ภายในสังคมที่โลกทัศน์และค่านิยมของคนส่วนใหญ่ยังคงฝังแน่นอยู่กับความคิดเก่า ในอีกด้านหนึ่งนั้นถึงแม้ว่าวัฒนธรรมอุปถัมภ์จากระบบไพร่มีได้มีการส่งต่อโดยตรงมายังระบอบประชาธิปไตยที่เราใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แต่มันถูกแต่งรูปปรับตัวอยู่ภายใต้ระบอบอำนาจนิยมสมัยใหม่ สังเกตได้ชัดเจนจากระบบอุปถัมภ์ที่สามารถหลอมรวมเข้ากับแนวคิดประชาธิปไตยที่ปรากฏออกมาว่าการเลือกตั้งในประเทศไทย แทนที่จะเป็นสัญลักษณ์บอกถึงการแสดงออกสิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียมและอำนาจอธิปไตยของประชาชนในการกำหนดชะตากรรมของประเทศ มีบทบาทในการควบคุมผู้ปกครอง แต่ในความเป็นจริงแล้วกลับกลายมาเป็นการเคลื่อนไหวของเครือข่ายวัฒนธรรมแบบอุปถัมภ์ต่าง ๆ ในการสนับสนุนให้หัวหน้าหรือตัวแทนเครือข่ายก้าวเข้าสู่อำนาจ อันเป็นภาพที่แสดงให้เห็นว่า “วัฒนธรรมอำนาจนิยมเข้ากันได้ดีกับวัฒนธรรมอุปถัมภ์” ส่วนวัฒนธรรมประชาธิปไตยกลับเป็นสิ่งแปลกปลอม แต่ด้วยความสามารถในการประสมประสานจนกลายมาเป็น “วัฒนธรรมประชาธิปไตยอุปถัมภ์” ออกมามีลักษณะเป็นหัวมังกุท้ายมังกร (รังสรรค์ ฐานะพรพันธ์, 2536, หน้า 14 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-41) ข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของเจมส์ ซี. สกอตต์ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงสภาวะการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ระบบอุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ยังคงอยู่ได้ โดยถูกสร้างขึ้นในรูปของสายสัมพันธ์กับพรรคการเมือง ผ่านมาทางโครงการพัฒนาและนโยบายต่าง ๆ รัฐวิสาหกิจและอำนาจในทางราชการรวมไปถึงการสนับสนุนด้านคะแนนเสียงในทางการเมือง (อมรา พงศาพิชญ์ และ ปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2539, หน้า 88 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-41) นอกจากนี้ วัฒนธรรมอุปถัมภ์ที่ยังดำรงอยู่ในยุคปัจจุบัน ได้ถูกแปรรูปมาแล้วขั้นหนึ่งโดยความสัมพันธ์ทางอำนาจที่มีรัฐราชการ (Bureaucratic state) เป็นแกนกลาง (เฟรด คับบลิว ริคส์ (เจียน) อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, เอกวิทย์ ฌ กลาง (แปล), 2519, หน้า 20-35 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-41)

หากจะกล่าวในเชิงวัฒนธรรมทางการเมืองกันแล้ว ปัจจัยและแรงสนับสนุนที่น่าจะเป็นฐานให้กับระบอบประชาธิปไตยน่าจะเป็นชนชั้นกลาง แต่ในกรณีของประเทศไทยกลับกลายว่าชนชั้นกลางต้องการผูกพัน นิยามตัวเองในลักษณะที่แนบแน่นไปกับวัฒนธรรมของชนชั้นปกครองและชนชั้นสูง ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการใช้อำนาจและบารมี แทนที่จะให้ความสำคัญกับแนวคิดความเป็นปัจเจกบุคคล ความเท่าเทียม เคารพในสิทธิและเสรีภาพ ทำให้ทัศนคติต่อประชาธิปไตยของชนชั้นกลางไทยนั้นดำเนินไปในลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลง เกิดการแกว่งไปแกว่งมาอยู่เสมอ เหมือนกับที่นักวิชาการทางประวัติศาสตร์อธิบายว่า “มีการมองรัฐบาลในอุดมคติคือรัฐบาลที่มีเมตตา แต่แทรกแซงเข้าไปในชีวิตของพลเมืองมาก ๆ ชนชั้นกลางไทยไม่รังเกียจ

รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิ แต่ต้องเป็นสมบูรณาญาสิทธิที่เชื่อมด้วยความกรุณา ซึ่งทัศนคติเช่นนี้เป็นพื้นฐานอย่างดีแก่ระบอบเผด็จการและลัทธิรัฐนิยม (Statism)” หรือแม้แต่หลักการสำคัญและอุดมการณ์ที่สร้างตัวตนความเป็นชนชั้นกลางขึ้นมากลับเป็นสิ่งที่ลึกลับในความคิดของชนชั้นกลางไทย “ประชาธิปไตยยังคงถูกชนชั้นกลางใช้เป็นเครื่องมือในการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองกัน แต่พันธะของชนชั้นกลางต่อประชาธิปไตยโดยนั้นเบาบาง เพราะขาดโลกทัศน์ที่จะเป็นฐานให้แก่อุดมการณ์ประชาธิปไตยได้ เช่น ความเชื่อในเรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ความเชื่อในเสรีภาพส่วนบุคคล ความเชื่อในระบอบการปกครองด้วยกฎหมาย” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2552, หน้า 40 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-41) ซึ่งโลกทัศน์ในลักษณะดังกล่าวมีผลต่อนิยามความเป็นชนชั้นกลางของไทย เป็นแต่เพียงในทางเศรษฐกิจหรือวัดกันที่ตัวเลขรายได้ กล่าวในอีกนัยหนึ่งเป็นชนชั้นที่มีความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจแต่ล่าหลังในทางการเมือง (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2533 อ้างถึงใน พิศาล มุกดารัตน์, 2554, หน้า 4-41)

วัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวได้หล่อหลอมกลุ่มอุดมการณ์ เจตจำนงของชนชั้นกลางซึ่งเป็นฐานมวลชนที่สำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. มานับแต่อดีต การจัดโครงสร้างองค์กร ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวจึงได้พยายามผูกพัน นิยามตัวเองในลักษณะที่แนบแน่นไปกับชนชั้นนำแนวจารีต และสะท้อนออกมาในรูปของการพึ่งพระบารมี และพระราชอำนาจ โดยมีรัฐราชการเป็นแกนกลาง แทนที่จะให้ความสำคัญกับแนวคิดความเท่าเทียมเคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นหัวใจหลักของระบอบประชาธิปไตย เช่น การเรียกร้องของกลุ่มพันธมิตรฯ ให้ทหารทำการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549 และให้ความชื่นชมแก่ทหารที่ทำรัฐประหารว่าเป็นการรัฐประหารที่ไม่ใช้ความรุนแรง ในทางกลับกันเป็นการระงับยับยั้งการปะทะกันของมวลชนที่อาจเกิดขึ้นในวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 ได้ หรือการที่กลุ่ม กปปส. สนับสนุนการทำรัฐประหารใน พ.ศ. 2557 เพื่อทำการปฏิรูปประเทศไทย นำไปสู่การสร้างระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ และเป็นการระงับยับยั้งเหตุที่มีมวลชน 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่ม กปปส. และกลุ่ม นปช. กำลังเผชิญหน้าอย่างมีความเสี่ยงในการเกิดความรุนแรงทางการเมืองได้ จินตภาพ (Concepts) ซึ่งเป็นส่วนประกอบของความเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เป็นปัญหาเช่นนี้ ส่งผลให้ชนชั้นกลางในกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. มีมุมมองต่อประชาธิปไตย รวมทั้งการเรียกร้องการเมืองที่ดี และมีนักการเมืองที่มีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองกันเท่านั้น ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชน ช่วง พ.ศ. 2548-2557 ขาดโลกทัศน์ที่จะเป็นฐานให้แก่อุดมการณ์ประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยด้านแนวคิดอุดมการณ์ สถาบันและกระบวนการ รวมทั้งวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมการเมืองไทย เป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลให้

ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชน ช่วง พ.ศ. 2548-2557 ปฏิเสธและลดทอนความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตย

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การอธิบายปรากฏการณ์ในการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชน ช่วง พ.ศ. 2548 – 2557 โดยทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบตะวันตก เช่น ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource mobilization theory) และแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง (Political process approach) สามารถอธิบายได้ในบางส่วนเท่านั้น เช่น การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว หากแต่ไม่สามารถอธิบายการก่อเกิดอุดมการณ์ เจตจำนง โครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ในการเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง โดยวิธีการพิเศษซึ่งไม่เป็นไปตามแนวทางประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สามารถอธิบายปัจจัยสำคัญซึ่งส่งผลให้การเคลื่อนไหวของขบวนการมีความแตกต่างไปจากทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมในสังคมตะวันตก คือ โครงสร้างรัฐรวมศูนย์ วัฒนธรรมทางการเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ต้งมั่นในสังคมการเมืองไทย

คำถามที่เกิดขึ้นในแวดวงทางวิชาการอย่างกว้างขวางว่า “ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่?” เพราะขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในช่วงเวลาดังกล่าว กลับมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนการเมือง นับตั้งแต่การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การถอดถอนนายกรัฐมนตรีโดยใช้อำนาจตุลาการภิวัตน์ และการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 มากกว่าการพัฒนาขบวนการไปสู่การสร้างประชาสังคม (Civi society) อุดมการณ์ เจตจำนง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงนี้ ยังเป็นการทำลายความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน และทำลายความเข้มแข็งและหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในระยะยาว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเมืองภาคประชาชนในสังคมการเมืองไทยได้พัฒนาถึงขีดสุดขนาดที่ปฏิเสธหรือไม่ยอมรับการเมืองในระบบตัวแทน ซึ่งสวนทางกับแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบตะวันตกอีกด้วย เพื่อที่จะปกป้องสมมติฐานความเชื่อดังกล่าว ทางออกของนักวิชาการหลายท่าน เช่น สุกัลยชัย กาญจนขุนดี (2549, หน้า 166-86) ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2551) และยุคติ มุกดาวิจิตร (2551, หน้า 19) ก็คือ การเสนอว่าขบวนการเคลื่อนไหวในช่วงดังกล่าวไม่มีคุณลักษณะที่จะสามารถจัดได้ว่าเป็นขบวนการ “ภาคประชาชน” หากแต่เป็นขบวนการทางสังคมนิยมแบบเก่า ขบวนการของผู้ประกอบการ หรือฝูงชนบ้าคลั่งเท่านั้น การศึกษาครั้งนี้จึงพยายามเสนอ “ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย” เพื่อชี้ให้เห็นสาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และอธิบายลักษณะพิเศษของขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548 - 2557 อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังทฤษฎีและแนวการ

วิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบตะวันตกที่ถูกท้าทายและเติมเต็มการอธิบายปัจจัย
ทางด้านบริบทและวัฒนธรรมอยู่เสมอ

บทที่ 8

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ใน พ.ศ. 2548-2557 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์และเจตจำนงทางการเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ กับกลุ่ม กปปส. ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557 เพื่อนำไปสู่การเสนอทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย โดยใช้องค์ความรู้จากแนวคิดเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการรวมกลุ่มและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกับพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย ทฤษฎีการระดมทรัพยากร แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง และแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมือง

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประชากรในการศึกษานี้คือ กลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557 มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 รูปแบบ คือ การศึกษาเอกสาร (Documentary research) และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่ม “ผู้ให้ข้อมูลหลัก” (Key-information interview) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยแกนนำของทั้ง 2 กลุ่มในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557 และนักวิชาการ รวมจำนวน 13 คน รูปแบบของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal interview) ร่วมด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-structured interview) ซึ่งใช้วิธีการสนทนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และซักถามในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาหลัก และนำข้อมูลมาตีความภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้างและการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social network analysis) โดยอาศัยวิธีการพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive analysis methods) เพื่อนำไปสู่การเสนอทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยต่อไป

สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. อุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557

กลุ่มพันธมิตรฯ มีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบราชาชาตินิยม ซึ่งเกิดจากการบ่มเพาะหล่อหลอมกล่อมเกลาของชนชั้นกลางซึ่งเป็นฐานมวลชนที่สำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ ทั้งที่รู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตามมานับแต่อดีต ด้วยกระบวนการสื่อสารจากรัฐที่ชนชั้นนำแนวจารีตควบคุมกำกับได้ผ่านวิถีชีวิต ระบบการศึกษา สื่อสารมวลชน ฯลฯ ก่อให้เกิดระบบคิดที่นำไปสู่เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ซึ่งปรารถนาและมีความมุ่งมั่นเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองไปสู่โครงสร้างทางการเมืองแบบกึ่งประชาธิปไตย ภายใต้การชูธงวาทกรรมการเมืองใหม่ 70:30 มากกว่าการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชนในการตรวจสอบการเมืองในระบบอย่างแท้จริง

ขณะที่การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. โดยชี้ให้เห็นว่า ระบอบรัฐสภาไทยเหลวไหล ไร้ประสิทธิภาพ ไม่ชอบธรรม ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนและของประเทศได้ ประชาชนจึงไม่ควรฝากความหวังไว้อีกต่อไป การสร้างความรู้สึกและการรับรู้ว่า “นักการเมืองเลว” เพื่อสร้างความชอบธรรมในการชุมนุมและนำเสนอแนวคิด “การปฏิรูป” ขึ้นมาผลิตซ้ำ และนำเสนอสาเหตุของการได้นักการเมืองที่เลวเนื่องจากประชาชนไม่รู้วิธีเลือกนักการเมืองอย่างถูกต้อง ถึงแม้ว่าจะมีการเลือกตั้ง ถ้ายังไม่มีเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง นักการเมืองเลวก็ยังคงสามารถเข้าสู่ระบบรัฐสภาไทยได้ จนนำไปสู่วาทกรรม “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” ของกลุ่ม กปปส. เช่น การจัดตั้งสภาประชาชนทำการปฏิรูปก่อนการเลือกตั้ง เพื่อหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และไม่ต้องเป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่สากลใช้กันอยู่ แต่เป็นอุดมการณ์ “ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ” ซึ่งเกิดจากการหล่อหลอมทางอุดมการณ์ ระหว่างอุดมการณ์ราชาชาตินิยมกับแนวคิดประชาธิปไตยในสังคมไทย ช่วงทศวรรษ 2500 และ 2523 เป็นต้นมา

การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. แสดงออกถึงการไม่มีความเชื่อมั่นต่อประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ภายใต้อุดมการณ์ราชาชาตินิยมและประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ผ่านการเลือกใช้สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับธงชาติในการชุมนุมเรียกร้อง ควบคู่ไปกับการตอกย้ำความน่ากลัวของระบอบทักษิณ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า มีการยึดโยงอุดมการณ์ชาตินิยมเข้ากับ “ความเป็นไทย” (Thainess) ที่เป็นมายาคติ (Myth) ในการเล่าเรื่องของฝ่ายอนุรักษนิยมมายาวนาน และเชื่อในวิธีการพิเศษ มีการเรียกร้องสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหารขึ้นมาโดยตลอด ถึงแม้ว่าพลังการชุมนุมของ

กลุ่มจะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาลได้ในหลายเรื่อง เช่น การประกาศยุบสภาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ การทำให้เกิดสัญญาทางการเมือง และการกดดันรัฐบาลจากประชาชนก็ตาม ดังนั้น การใช้ประเด็นเรื่องต่อต้านระบอบทักษิณ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบที่มีอยู่ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. ถือเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญในการต่อสู้เพื่อลดทอนความชอบธรรมของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ที่อ้างความชอบธรรมผ่านการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. จึงเป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่เชื่อมั่นในวิธีการปกติในการปฏิรูปการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริงได้

แนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ยังสะท้อนให้เห็นวิถีคิดและอุดมการณ์ของชนชั้นกลางที่มีพลังเสียงมากกว่าประชาชนทั่วประเทศ ชนชั้นกลางสามารถกำหนดทางเลือกของตนเองได้ดีกว่าชนชั้นล่าง ถึงแม้ว่าอาจจะปริมาณจำนวนน้อย แต่สามารถมีพลังต่อต้านหากไม่เห็นด้วยกับการทำงานของรัฐบาล รวมทั้งการพัฒนามาตรการให้กลุ่มชนชั้นกลางกลายเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เช่น วาทกรรมบนเวทีปราศรัยของกลุ่ม กปปส. เช่น “...3 แสนเสียงในกรุงเทพฯ แต่เป็นเสียงที่มีคุณภาพ ย่อมดีกว่า 15 ล้านเสียงในต่างจังหวัด แต่ไร้คุณภาพ...” หรือ “...1 คน 1 เสียง ยังใช้กับไทยไม่ได้...” เป็นต้น ดังนั้น อุดมการณ์ของกลุ่ม กปปส. ซึ่งมีฐานมวลชนที่สำคัญคือชนชั้นกลางระดับบนจึงเป็นอุดมการณ์ราชาชาตินิยมและประชาธิปไตยแบบไทย ๆ

กลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. นั้น ก่อตัวขึ้นในลักษณะการกระทำแนวร่วมระหว่างชนชั้น การก่อตัวนี้มีมิติทางอุดมการณ์ราชาชาตินิยม ไม่ไว้ใจประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ไม่เชื่อถือการเลือกตั้ง สนับสนุนการถ่วงดุลจากอำนาจนอกระบบรัฐสภาเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับระบบรัฐสภา กลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. จึงใช้ความสัมพันธ์ในลักษณะ “เครือข่ายทางการเมือง” (Political network) สนับสนุนให้สถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งองคมนตรี องค์กรอิสระ หรือแม้แต่ทหารและศาล เข้ามาตรวจสอบถ่วงดุลนักการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างในการให้ความชอบธรรมกับอำนาจในระบอบรัฐสภา และอำนาจของนักการเมือง สำหรับกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. แล้วเนื่องจากจำนวนประชากร หรือ “คะแนนเสียง” ของพวกเขามีจำนวนน้อยกว่าอุดมการณ์ทางการเมืองของพวกเขาจึงอยู่บนฐานของแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ เช่น การเรียกร้องการตรวจสอบจากอำนาจภายนอกหรืออำนาจจากการแต่งตั้งที่ไม่ได้วางอยู่บนคะแนนเสียงส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์ดังกล่าวมีลักษณะย้อนแย้งและผสมผสานระหว่างแนวคิดอนุรักษนิยมที่ถูกหล่อหลอมกลมกลืนมาจากสังคมนิยมไทยสมัยถึงประชาธิปไตยกับแนวคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่ เช่น การตรวจสอบ การป้องกันปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน การตั้งคำถามต่อความยั่งยืนของประชานิยม เป็นต้น ความย้อนแย้งและผสมผสานของอุดมการณ์ทาง

การเมืองในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ในช่วง พ.ศ. 2548 – 2557 จึงก่อให้เกิดผลสืบเนื่องที่มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนการเมือง นับตั้งแต่การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การถอดถอนนายกรัฐมนตรีโดยใช้อำนาจตุลาการภิวัตน์ และการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 มากกว่าการพัฒนาขบวนการไปสู่การเป็นประชาสังคม (Civil society)

2. เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557

เจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ในการเคลื่อนไหวในรอบแรก คือ การโค่นล้มระบอบทักษิณและกดดันให้ทักษิณ ชินวัตร ออกจากการเมือง ส่วนเจตจำนงทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ ในรอบสอง คือ สร้างการเมืองใหม่ เนื่องจากได้ประเมินการเคลื่อนไหวต่อสู้ในช่วงแรกจะพบว่า การพุ่งเป้าไปที่การโค่นล้มระบอบทักษิณ การขับไล่ทักษิณ ชินวัตร ให้พ้นจากตำแหน่งอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ปัญหของประเทศอย่างแท้จริง เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเมืองที่เอาประชาชนเป็นศูนย์กลางลดอำนาจหน้าที่ของตัวแทนหรือผู้แทนลง เพิ่มบทบาทและอำนาจให้กับประชาชนมากขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นเจตจำนงทางการเมืองที่มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (Reformative movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งเน้นความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนที่ดำรงอยู่ในสังคมบางประการ โดยเฉพาะความอยุติธรรมและความเสมอภาคซึ่งกลุ่มพันธมิตรฯ มองว่าเป็นปัญหาสำคัญอันเนื่องมาจากการบริหารประเทศของรัฐบาลทักษิณ และเครือข่ายระบอบทักษิณ ผ่านรัฐบาลสมัครและรัฐบาลสมชายในเวลาต่อมา

ขณะที่เจตจำนงในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. อาจแบ่งได้เป็น 2 ช่วง ช่วงแรกเป็นเจตจำนงที่มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (Reformative movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งเน้นความเปลี่ยนแปลงความอยุติธรรมและความเสมอภาค เช่น การต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม เพราะร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้จะทำให้แกนนำหรือผู้สั่งการได้รับประโยชน์และยังช่วยลบล้างความผิดที่คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.) เข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย แม้แต่กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ที่เป็นกลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลพรรคเพื่อไทยมาโดยตลอดก็ประกาศจุดยืนไม่เห็นด้วยกับพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับสุดซอย เพราะมองว่าเป็นการทำให้ผู้ที่สั่งทำร้ายกลุ่มคนเสื้อแดงพ้นความผิดไปด้วย

สำหรับเจตจำนงช่วงที่สองในการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. หลังการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2550 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาล รวมทั้งการประกาศปฏิเสศคำวินิจฉัยและไม่ยอมรับอำนาจศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญว่า

ด้วยที่มาของสมาชิกวุฒิสภา เป็นการทำให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยไม่เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จนก่อให้เกิดกระแสต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ นำไปสู่การขอลอนร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวคืนจากพระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นการยุติปัญหาต่าง ๆ และประกาศยุบสภาเพื่อคืนอำนาจให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม การประกาศยุบสภาและกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ก็ไม่เป็นเหตุให้การชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ยุติลง ในทางกลับกันได้มีการเรียกร้องให้ปฏิรูปประเทศไทย เพื่อเป็นการ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” ซึ่งจะทำได้ให้นักการเมืองใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพ ในมุมมองและทัศนคติของกลุ่ม กปปส. การแก้ไขโดยการ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” โดยสภาประชาชนซึ่งไม่ได้มาจากการเลือกตั้งแต่สรรหามาจากภาคส่วนต่าง ๆ จึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด ปฏิรูปให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและจำกัดอำนาจของนักการเมือง มีการปฏิรูประบบตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันต่าง ๆ เป็นต้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “การลดทอนความชอบธรรม” และการปฏิเสธระบอบตัวแทนผ่านการเลือกตั้ง เจตจำนงดังกล่าวจึงเป็นลักษณะมุ่งเน้นทางเลือก (Alternative movement) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของนักการเมืองเป็นสำคัญ

3. การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2548-2557

การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง

ขบวนการเคลื่อนไหวทั้งสองกลุ่มมีลักษณะการจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน โดยกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 2 กลุ่ม คือ ชนชั้นกลางและชนชั้นนายทุนนอกเครือข่ายทักษิณที่ถูกลดความสำคัญลงและสูญเสียผลประโยชน์จากระบบทักษิณ กับองค์กรภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และเครือข่ายต่าง ๆ ขณะที่กลุ่ม กปปส. ก็เป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 3 กลุ่ม คือ นักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ แต่ก็สามารถดึงการมีส่วนร่วมของชนชั้นกลางเข้ามามีส่วนร่วมได้ โดยมีมวลชนสนับสนุนจากภาคใต้ซึ่งเป็นฐานเสียงของพรรคประชาธิปัตย์เป็นจำนวนมาก ควบคู่ไปกับการสนับสนุนจากชนชั้นนายทุนนอกเครือข่ายทักษิณที่ถูกลดความสำคัญลงและสูญเสียผลประโยชน์จากระบบทักษิณ กับองค์กรภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และเครือข่ายทางการเมืองต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกันกับกลุ่มพันธมิตรฯ

แกนนำ ของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้มีความเข้มแข็งในการเคลื่อนไหว และเป็นผู้กำหนดยุทธวิธีการเคลื่อนไหว รวมทั้งยังเป็นผู้ประกอบการ

ทางการเมือง (Political entrepreneurs) ซึ่งสามารถชักนำให้มวลชนในเครือข่ายของตนเองเข้าเคลื่อนไหรร่วมกัน แขนงยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเห็นพ้องร่วมกันในหมู่สมาชิก สร้างความยึดมั่นผูกพัน (Commitment) ในคำนิยาม เป้าหมาย ยุทธวิธี และแนวทางการเคลื่อนไหวก่อตั้งให้กับผู้เข้าร่วมชุมนุม และในหมู่แกนนำด้วยตนเอง นอกจากนี้ ภาวะผู้นำและประสบการณ์ทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการเมืองภาคประชาชนหรือการเมืองภาคสถาบันทางการเมืองนับตั้งแต่อดีต เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้แกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. เป็นที่ยอมรับของผู้เข้าร่วมชุมนุม รวมทั้งยังมีสายสัมพันธ์และเครือข่ายของแกนนำทั้งเครือข่ายมวลชน และความเชื่อมโยงกับกลุ่มชนชั้นนำทางการเมือง รวมทั้งกลุ่มทุนดั้งเดิม กลุ่มอดีตนักการเมือง แนวร่วมจากข้าราชการและอดีตข้าราชการ กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ และกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวกองการเมืองต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการจัดตั้งแกนนำหรือผู้ประสานงานที่เป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อประสานงานและความร่วมมือในทุกสาขาอาชีพ เช่น ศิลปิน นักแสดง กลุ่มชาวนา กลุ่มหมอและพยาบาล กลุ่มชาวสวนยางพารา เป็นต้น เพื่อเป็นอำนาจต่อรองและขีดขวางการใช้อำนาจของรัฐบาลในทุกช่องทาง

พันธมิตรหรือผู้สนับสนุน (Constituent) ของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. มีกลุ่มทุนดั้งเดิมทั้งอย่างเปิดเผยและไม่เปิดเผย กลุ่มข้าราชการที่รู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสนับสนุนและให้ข้อมูลสำคัญ ๆ ในทางลับ และกลุ่มชนชั้นนำที่รู้สึกถึงการสูญเสียอำนาจไปจากเดิมเข้ามาสนับสนุนขบวนการเหล่านี้ จนทำให้เกิดการผสมผสานพลังของแนวร่วมเพื่อต่อสู้อย่างกว้างขวาง พันธมิตรหรือผู้สนับสนุนของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ถึงแม้ว่าจะไม่มีโครงสร้างของระบบราชการเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการของทั้งสองกลุ่ม แต่กลุ่มพันธมิตรฯ อาจมีกลุ่มเครือข่ายแพทย์ เกษกร พยาบาล และอาจารย์มหาวิทยาลัย เข้ามาร่วมชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาลเท่านั้น ขณะที่กลุ่ม กปปส. สามารถสร้างกระแสการหมดความชอบธรรมของรัฐบาลสามารถทำให้ข้าราชการระดับสูงสนับสนุนการชุมนุมอย่างเปิดเผย โดยการไม่ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลหรือการขัดขวางไม่ให้เจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ สามารถปฏิบัติงานได้ รวมทั้งกลุ่ม กปปส. ยังสามารถทำให้ได้รับความช่วยเหลือจากผู้มีอำนาจหลายฝ่ายในกลุ่มชนชั้นนำทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทั้งแบบเปิดเผยตัวตนและกลุ่มที่อยู่เบื้องหลังอย่างไม่เปิดเผยได้เป็นจำนวนมาก ทำให้มีทรัพยากรและข้อมูลในการต่อสู้เคลื่อนไหวก่อตั้งเป็นจำนวนมาก และแกนนำของกลุ่ม กปปส. ก็มีคุณสมบัติและมีสายสัมพันธ์อันดีกับพรรคประชาธิปัตย์ และเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อดีตรัฐมนตรี และเป็นอดีตผู้บริหารพรรคประชาธิปัตย์ ทำให้กลุ่ม กปปส. มีแนวทางการเคลื่อนไหวก่อตั้งและทำงานไปทิศทางเดียวกันกับพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ซึ่งแตกต่างกับกลุ่มพันธมิตรฯ ที่ไม่มีพรรคการเมืองคอยสนับสนุนอย่างเปิดเผย และเคลื่อนไหวก่อตั้งไปทิศทางเดียวกัน เป็นเพียง

การสนับสนุนโดยทางอ้อมหรือไม่อาจแสดงออกอย่างเปิดเผยในการชุมนุมเรียกร้องต่อต้านรัฐบาลที่ขัดแย้งกับหลักการประชาธิปไตยและไม่ใช้ช่องทางตามหลักการประชาธิปไตยได้อย่างเปิดเผยเหมือนแกนนำของกลุ่ม กปปส. ที่ลาออกจากพรรคการเมืองมาร่วมชุมนุมเคลื่อนไหวย่างชัดเจน

ผู้เข้าร่วมชุมนุมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Adherent) ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ มีแนวโน้มเป็นการเคลื่อนไหวของชนชั้นกลาง ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะขององค์กรที่แม่จะเป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 2 กลุ่ม คือ ชนชั้นกลางกับองค์กรภาคประชาชน แต่ลักษณะของอำนาจนำในการเคลื่อนไหวกลับโน้มเอียงไปอยู่กับฝ่ายชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีจำนวนมวลชนเข้าร่วมการชุมนุมมากกว่ามวลชนขององค์กรภาคประชาชน แม้แกนนำของกลุ่มพันธมิตรฯ จะมาจากบุคคลในองค์กรภาคประชาชนเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม ชนชั้นกลางยังเป็นผู้ครอบครองสื่อของกลุ่มพันธมิตรฯ เป็นหลักซึ่งสื่อดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ เช่น การนัดหมายชุมนุม การถ่ายทอดสดการปราศรัยจากเวที เป็นต้น ขณะที่การเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. มีลักษณะขององค์กรเป็นการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้นที่สำคัญ 3 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแรก เป็นอดีตนักการเมืองจากพรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มที่สอง เป็นชนชั้นกลาง กลุ่มที่สาม เป็นองค์กรภาคประชาชน แต่ลักษณะของอำนาจนำในการเคลื่อนไหวกลับโน้มเอียงไปอยู่กับอดีตนักการเมือง และชนชั้นกลางที่ส่วนมากเป็นมวลชนของพรรคการเมือง มากกว่าสมาชิกขององค์กรภาคประชาชน เพราะเป็นมวลชนกลุ่มหลัก และมีจำนวนมากกว่าสมาชิกขององค์กรภาคประชาชนที่ส่วนใหญ่มีเพียงแกนนำเท่านั้น รวมทั้งชนชั้นกลางยังมีอิทธิพลต่อการครอบครองสื่อกระแสหลัก และสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) อีกด้วย

ยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหว

กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) จะมีจุดร่วมที่คล้ายคลึงกัน คือ อาศัยโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) เพื่อสร้างความสำเร็จทางการเมือง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวที่สำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และ 2551 รวมทั้งกลุ่ม กปปส. ใน พ.ศ. 2556 ประกอบการใช้ยุทธศาสตร์ “การสร้างเครือข่ายทางการเมือง” (Political network) กับกลุ่มชนชั้นนำภาครัฐ และกลุ่มทุนดั้งเดิม เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเมืองมากกว่าที่จะส่งเสริมให้ขบวนการมวลชนเหล่านี้เป็นฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีจากการเลือกตั้ง 4 คน ได้แก่ ทักษิณ ชินวัตร สมวัชร สุรนทรเวช สมชาย วงศ์สวัสดิ์ และยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ถูกโค่นโดยการเคลื่อนไหวสามประสานระหว่างกองทัพ ตุลาการภิวัตน์ และขบวนการเคลื่อนไหว

ภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 สภาพการณ์ดังกล่าวนี้จึงเป็นการเปลี่ยนย้ายฐานะชนชั้นกลางดั้งเดิมซึ่งเป็นฐานมวลชนหลักของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ให้ห่างออกจากประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง และขยับไกลไปทางรัฐบาลทหารและรัฐประหาร โดยมุ่งใช้วิธีการอะไรก็ได้เพื่อให้สามารถล้มรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้ง เพราะมองว่าการเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ ยุติธรรม รัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งตามวิถีทางตามหลักประชาธิปไตยไม่มีความชอบธรรม สามารถใช้ยุทธศาสตร์อะไรก็ได้ให้ประสบความสำเร็จแม้ว่าอาจไม่แนวทางตามหลักการของประชาธิปไตย และปฏิเสธการเลือกตั้ง ทำให้เกิดการตอกย้ำหรือผลิตซ้ำ (Reproduction) การปิดกั้นกดทับ “ค่านิยมทางการเมือง” หรือ “รสนิยมทางการเมือง”

ยุทธศาสตร์ “การสร้างเครือข่ายทางการเมือง” เพื่อให้เกิดการสนับสนุนจากบทบาทของกลุ่มอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจที่สูญเสียอำนาจไปหรือเสียผลประโยชน์ไป เช่น ชนชั้นนำและคณะตุลาการที่สงสัยในความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ของทักษิณ ชินวัตร กลุ่มกองทัพที่ถูกทักษิณแทรกแซงและพยายามลดบทบาททางการเมืองของทหาร กลุ่มข้าราชการที่รู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม และที่สำคัญคือกลุ่มนายทุนที่อยู่ตรงข้ามกับเครือข่ายทักษิณให้เข้ามามีบทบาททั้งอย่างเปิดเผยและไม่เปิดเผยเพื่อแสวงหาแนวร่วมและข้อมูลในทางลับออกมานำเสนอกับประชาชนในความเลวร้ายของระบอบทักษิณที่พยายามครอบงำทุกอย่าง และยุทธศาสตร์ที่ทั้งสองกลุ่มนำเสนอถึงกลุ่มผู้ชุมนุม คือ “ความล้มเหลวของระบอบตัวแทนที่มาจากเลือกตั้งโดยประชาชนเสียงข้างมาก” ทำให้ต้องทำการต่อสู้นอกพื้นที่การเมือง เพราะกลไกการตรวจสอบทางการเมืองปกติไม่สามารถทำอะไรนักการเมืองได้ กลุ่มการเคลื่อนไหวทั้งกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. จึงต้องมาทำการเรียกร้องในการขับไล่รัฐบาล แต่กลุ่มพันธมิตรฯ มีเป้าหมายที่ชัดเจนคือการขับไล่รัฐบาลเท่านั้น ขณะที่กลุ่ม กปปส. ไม่ใช่แค่การขับไล่รัฐบาลเท่านั้นแต่มุ่งไปสู่การปฏิรูปและไม่ยอมรับการเลือกตั้งหากยังไม่มีการปฏิรูปประเทศเสียก่อน รวมทั้งเสนอการจัดตั้งสภาประชาชน

การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. จึงปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) ตามจังหวะเวลาทางการเมือง กล่าวคือ กลุ่มพันธมิตรฯ มียุทธศาสตร์ในระยะสั้น คือ การขับไล่รัฐบาลทักษิณ ระยะกลาง คือ ล้มล้างระบอบทักษิณผ่านการปฏิรูปการเมืองและการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งใหม่ และระยะยาว คือ ข้อเสนอเรื่องการเมืองใหม่ กลุ่ม กปปส. มียุทธศาสตร์ในระยะสั้น คือ การต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมและต่อต้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ระยะกลาง คือ การขับไล่รัฐบาล และระยะยาว คือ การโค่นล้มระบอบทักษิณ การจัดตั้งสภาประชาชน และการปฏิรูปประเทศ มุ่งใช้วิธีการอะไรก็ได้เพื่อให้สามารถล้มรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้ง เพราะมองว่าการเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ ยุติธรรม รัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งตามวิถีทางตามหลักประชาธิปไตยไม่มีความชอบธรรม โดย

สามารถใช้ยุทธศาสตร์อะไรก็ได้ให้ประสบความสำเร็จแม้ว่าอาจไม่แนวทางตามหลักการของประชาธิปไตย และปฏิเสธการเลือกตั้ง

ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว

กลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ได้ใช้ยุทธวิธีการขัดขวางทำทนายระบบปกติ

(Disruptive) มุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติ เพื่อสร้างสถานะ “รัฐล้มเหลว”

(Failed state) เป็นยุทธวิธีสำคัญเพื่อกดดันกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล โดยการใช้ผู้ชุมนุมไปปิดล้อมสถานที่สำคัญ เป็นยุทธวิธีที่กลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. นำมาใช้ เช่น กลุ่มพันธมิตรฯ เรียกว่า “หยุดการใช้อำนาจรัฐ” กลุ่ม กปปส. เรียกว่า “Shut down กรุงเทพฯ”

ยุทธวิธีการขัดขวางทำทนายระบบปกติ (Disruptive) ได้เริ่มจากระดับที่เป็นการกระทำแบบทำทนาย (Direction) ที่ไม่ผิดกฎหมายด้วยการเดินขบวนประท้วง ไปสู่ระดับที่เป็นการกระทำที่มีลักษณะผิดกฎหมายแต่ปฏิบัติการด้วยยุทธวิธีที่ไม่รุนแรง เพื่อแสดงให้เห็นถึงการมีสิทธิในการกระทำอารยะขัดขืน (Civil disobedience) ของประชาชนต่อรัฐบาลได้ หรือเป็นการสร้างสถานะ “รัฐล้มเหลว” (Failed state) โดยมุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติให้ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ เช่น การไล่ล่ารัฐมนตรีและปิดล้อมทำเนียบรัฐบาล กระทรวงต่าง ๆ การปฏิเสธและปิดล้อมการเลือกตั้ง เพื่อดึงผู้มีอำนาจให้เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการความขัดแย้ง รวมทั้งบังคับให้ผู้มีอำนาจ และบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้งให้ความสนใจต่อข้อเรียกร้อง หรือความต้องการของขบวนการ เช่น กองทัพ ศาล และคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมทั้งการใช้ยุทธวิธีปิดถนนเพื่อสร้างความเดือดร้อนให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง การชุมนุมประท้วงเข้ายึดสถานที่ราชการหรือหน่วยงานรัฐ การยึดสนามบินสุวรรณภูมิและดอนเมือง การนัดชุมนุมหยุดงาน การตั้งเวทีการชุมนุมแบบดาวกระจาย 7 เวทีทั่วกรุงเทพฯ

การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ในรอบแรกเมื่อ พ.ศ. 2549 ได้ใช้ยุทธวิธีดาวกระจายหรือแผนสู้รบดาวกระจาย โดยจัดผู้ชุมนุมกลุ่มไม่ใหญ่มาก ประมาณหนึ่งร้อยคนต่อกลุ่ม เพื่อไปยังสถานที่ต่าง ๆ ตามที่แกนนำได้กำหนดเอาไว้ เพื่อทวงถามประเด็นเรื่องต่าง ๆ ที่หน่วยงานหรือสถานที่เหล่านั้นรับผิดชอบ เพื่อเป็นการกดดันรัฐบาล และให้รัฐบาลมีปัญหาในการจัดการกับผู้ชุมนุม และยังเป็นการใช้กลุ่มผู้ชุมนุมได้เคลื่อนย้ายเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดความอึดอึด แต่การเคลื่อนขบวนก็ไปในลักษณะสันติ อหิงสา และปราศจากอาวุธ ขณะที่ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวรอบสองเมื่อ พ.ศ. 2551 คือ การสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน แต่ก็ยังเน้นไปที่หากไม่ชนะไม่เลิก ทำให้เกิดการใช้ปฏิบัติการม้วนเดียวจบ โดยทำการบุกยึดท่าอากาศยานดอนเมืองและสุวรรณภูมิ เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในสายตาต่างประเทศ และสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไม่มีความสามารถในการบริหารและควบคุมสถานการณ์ของประเทศได้แล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้รัฐบาลลาออก

ไปได้ และการชุมนุมในสนามบินยังคงดำเนินการต่อไปเพื่อกดดันรัฐบาลให้ลาออก จนภายหลังที่ ศาลรัฐธรรมนูญมีมติเอกฉันท์ให้ยุบพรรคพลังประชาชน ส่งผลให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กลุ่มพันธมิตรฯ จึงประกาศยกเลิกการชุมนุมเนื่องจากการทำให้รัฐบาลหมดอำนาจ ไปถือว่าได้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มแล้ว การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ในรอบสองนี้ ยุทธวิธีทำทลายขีดขวางระบบการเมืองปกติมีขอบเขตกว้างขวางและระดับเข้มข้นกว่ามาก มุ่งขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติให้อัมพาตอย่างสิ้นเชิง หรือที่กลุ่มพันธมิตรฯ เรียกว่า “หยุดการใช้อำนาจรัฐ” ซึ่งมาจากบทเรียนการเคลื่อนไหวรอบแรกเมื่อ พ.ศ. 2549 ที่กลุ่มพันธมิตรฯ เห็นว่ายังคงมีจุดอ่อน

สำหรับการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ในช่วงแรกแม้ยุทธวิธีที่กลุ่มผู้ชุมนุมนำมาใช้จะเป็นยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ คือการชุมนุมตามสิทธิในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นวิธีการทั่วไปที่ยอมรับได้ หรืออยู่ในบรรทัดฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ ผ่านช่องทางกลไกในระบบการเมืองปกติ และต่อมารัฐบาลยอมถอนร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม โดยให้สัญญาว่าจะไม่นำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในนิติบัญญัติอีก รวมทั้งประกาศยุบสภาเพื่อคืนอำนาจให้ประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้งครั้งใหม่ก็ตาม แต่กลุ่ม กปปส. ก็ได้ยกระดับการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองไปสู่การ โคนล้มระบอบทักษิณ เนื่องจากเป็นต้นเหตุของปัญหาอย่างแท้จริง โดยมีการใช้สัญลักษณ์ธงชาติเข้ามาเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม เช่น การโบกธงชาติ การใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธงชาติเพื่อปลุกกระแสอุดมการณ์ราชาชาตินิยม และการใช้นกหวีดเพื่อเป็นการสื่อความหมายการรวมพลังทางการเมืองของเสียงข้างน้อยที่ต่อสู้เพื่อชาติกับรัฐบาลเสียงข้างมาก รวมทั้งการใช้ประสบการณ์ทางการเมืองของแกนนำในการกำหนดยุทธวิธีเข้าช่วยเพื่อให้รัฐบาลจัดการกับการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่ม กปปส. ได้ลำบากมากยิ่งขึ้น

การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่ม กปปส. มีเป้าหมายในการล้มล้างระบอบทักษิณและทำการปฏิรูปประเทศ แต่การชุมนุมยังไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาล ยุทธวิธีขัดขวางทำทลายจึงถูกนำมาใช้ ทั้งการกระทำที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย แต่อยู่บนฐานของการไม่ใช้ความรุนแรง ยุทธวิธีที่สำคัญของกลุ่ม กปปส. คือ การทำให้เกิดสถานะรัฐล้มเหลว (Failed state) โดยการใช้ยุทธศาสตร์การชุมนุมปิดล้อมและเข้ายึดสถานที่ราชการสำคัญ ๆ เปิดปฏิบัติการ “ปิดกรุงเทพฯ” (Shut down Bangkok) เป็นการดำเนินการเคลื่อนไหวต่อยอดมาจากยุทธวิธีดาวกระจายที่กลุ่ม กปปส. ใช้มาตลอดนับตั้งแต่เริ่มมีการปักหลักชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 เพื่อแสดงพลังรวมทั้งใช้การอารยะขัดขืนในการปฏิบัติตามกฎหมายให้เห็นว่ารัฐบาลรักษาการไม่มีความชอบธรรมในการบริหารประเทศอีกต่อไป เป็น “ยุทธการยึดเมืองหลวง” เพื่อให้เกิดสถานะ “รัฐล้มเหลว” มีการใช้ยุทธวิธีดาวกระจายโดยจัดผู้ชุมนุมไปชุมนุม

เรียกร้องในจุดสำคัญ ๆ ของรัฐบาล ซึ่งกลุ่มพันธมิตรฯ เคยได้ใช้แนวทางนี้มาก่อนแล้ว และก็สามารถสร้างปัญหาให้กับรัฐบาลได้ในระดับหนึ่ง เพราะไม่สามารถบริหารราชการแผ่นดินได้ สะดวกมากนัก และทำให้รัฐบาลมีปัญหาในการจัดการกับผู้ชุมนุม รวมทั้งยังเป็นการให้กลุ่มผู้ชุมนุมได้เคลื่อนย้ายเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการหลอเลี้ยวการดำรงคงอยู่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองนี้อีกด้วย

ต่อมากลุ่ม กปปส. ใช้ยุทธวิธีปฏิเสธและขัดขวางกระบวนการเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 โดยการเรียกร้องให้มีการ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” และจัดตั้ง “สภาประชาชน” เพื่อทำการปฏิรูปประเทศก่อนการเลือกตั้ง และได้แสดงเจตนารมณ์ร่วมกันว่าต้องการใช้สิทธิการปฏิวัติ (Right of revolution) โค่นรัฐบาล โดยการจัดตั้งตนเองของประชาชน (Self organization) เพื่อแทนที่รัฐบาลเดิมและผลักดันข้อเสนอที่นำไปสู่ประชาธิปไตยของประชาชนอย่างแท้จริงคือ สภาประชาชน ซึ่งเป็นอำนาจของประชาชนที่เข้าแทนที่อำนาจสถาบันนิติบัญญัติของประชาธิปไตยที่ทุนเป็นใหญ่ และยังใช้การสร้าง “เครือข่ายทางการเมือง” (Political network) กับกลุ่มการเมืองหัวตรงข้ามกับรัฐบาลมาเป็นแนวทางในการต่อสู้

เมื่อสถานการณ์การชุมนุมเริ่มมีสัญญาณในเชิงความรุนแรง หลังเกิดการชุมนุมของแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ซึ่งเป็นขบวนการโต้กลับ (Counter movement) ของกลุ่ม กปปส. ทำให้ต้องมีการกำหนดยุทธวิธีที่รุนแรงและหวังล้มรัฐบาลให้ได้โดยเร็ว เช่น การพยายามบุกเข้าทำเนียบรัฐบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) กองบัญชาการตำรวจนครบาล (บช.น.) และศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ โดยแกนนำยังได้นำมวลชนบุกไปสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ และขอให้ถ่ายทอดสัญญาณจากสถานีโทรทัศน์บลูสกายซึ่งเป็นช่องที่เผยแพร่ความเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. เพื่อทำการประกาศชัยชนะ หลังจากผู้ชุมนุมสามารถบุกเข้าไปในสถานที่เหล่านี้ได้

เมื่อยุทธวิธีตามปกติและการขัดขวางทำทลายไม่ประสบความสำเร็จ ยุทธวิธีใช้ความรุนแรง จึงเป็นยุทธวิธีที่กลุ่ม กปปส. นำมาใช้ และประกาศ “การต่อสู้ครั้งสุดท้าย” กำหนดยุทธวิธี “วันเผด็จศึก แผนปฏิบัติการมวลมหาประชาชน ครั้งสุดท้าย 18-26 พฤษภาคม 2557 ยึดอำนาจ อธิปไตยคืนสู่ปวงชนชาวไทย” โดยเป็นการเปิดประชุมเครือข่ายมวลมหาประชาชนของกลุ่ม กปปส. ทั่วประเทศ โดยไม่มีแผนทำงานที่มีกำหนดเวลาแน่นอน จึงเป็นหน้าที่ของมวลมหาประชาชนที่จะปฏิบัติการเองในการทวงคืนอำนาจอธิปไตยคืนมาให้เสร็จภายในวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ด้วยการปฏิบัติการโดยสันติสงบ นุ่มนวล ไม่ใช้กำลัง และไม่ใช้ความรุนแรงเด็ดขาด โดยให้มวลมหาประชาชนแยกย้ายไปทวงคืนอำนาจอธิปไตยจากคณะรัฐมนตรี ให้ส่งใบลาออกไปที่กระทรวง ที่บ้าน หรือแล้วแต่จะเจอที่ไหน ที่สนามบิน ตามถนน ฯลฯ และให้ข้าราชการลุกขึ้นปฏิเสธไม่ร่วมมือทำงานให้กับรัฐมนตรี ทุกกระทรวงทบวงกรม ให้ถือว่ารัฐมนตรีไม่มีอำนาจโดย

ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ให้ข้าราชการทุกกระทรวงทุกหน่วยราชการปฏิบัติการจัดขึ้นอย่างเปิดเผย จนสถานการณ์ทางการเมืองมีแนวโน้มนำไปสู่ความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ นำไปสู่การประกาศใช้ พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก และจัดตั้งกองอำนาจการรักษาความสงบเรียบร้อย (กอ.รส.) ในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พร้อมทั้งจัดให้มีการเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้ง คือ รัฐบาลพรรคเพื่อไทย พรรคประชาธิปัตย์ กลุ่ม กปปส. กลุ่ม นปช. และผู้ที่เกี่ยวข้อง ณ สโมสรกองทัพบก อย่างไรก็ตาม การเจรจาดังกล่าวไม่เป็นผล ทำให้ “คณะรักษาความสงบแห่งชาติ” (คสช.) นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ กับกลุ่ม กปปส. โดยแก่นแกนส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่ คล้ายคลึงกัน มีการจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองในลักษณะการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้น หากแต่จุดอำนาจในการเคลื่อนไหวเป็นของฝ่ายชนชั้นกลางมากกว่าภาคประชาชน แกนนำ พันธมิตรหรือผู้สนับสนุน (Constituent) และผู้เข้าร่วมชุมนุมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Adherent) เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ โดยมีความเชื่อมโยงในเชิงเครือข่ายทางการเมืองกับกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองดั้งเดิม ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจดั้งเดิม มียุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวที่อาศัยโครงสร้าง โอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) เพื่อสร้างความสำเร็จทางการเมือง ด้วยยุทธวิธี ขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ (Disruptive) มุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติ เพื่อสร้างสภาวะ “รัฐล้มเหลว” (Failed state)

4. ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย

ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และกลุ่ม คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีการกล่าวว่าเป็นปรากฏ การณ์ที่การเมืองภาคประชาชนในประเทศไทยได้พัฒนาถึงขีดสุดคือการไม่ยอมรับและปฏิเสธ ประชาธิปไตยในระบอบตัวแทน ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองภาคประชาชนที่มองว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองและการเมืองภาค ประชาชนจะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อความสำเร็จในกระบวนการมีส่วนร่วมของระบอบ ประชาธิปไตย ปรากฏการณ์ความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทยทำให้เกิดคำถามอย่างกว้างขวางว่า “ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่?”

จากฐานทางทฤษฎีการระดมทรัพยากร และแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง ประกอบกับปรากฏการณ์เคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ในช่วง พ.ศ. 2548-2557 สามารถเสนอ “ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย” ได้ดังต่อไปนี้

4.1 ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 อยู่บนอุดมการณ์ราชาชาตินิยม และแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย ๆ

4.2 ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีเจตจำนงทางการเมืองที่มุ่งเน้นการก่อตัวใหม่ของสังคมบางส่วน (Reformative movement) และมุ่งเน้นทางเลือก (Alternative movement) มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของนักการเมืองเป็นสำคัญ แต่เจตจำนงดังกล่าวได้มุ่งไปที่การเปลี่ยนการเมือง (Political action) มากกว่าจะเป็นการมุ่งไปที่การเปลี่ยนหรือสร้างประชาสังคม (Civil society)

4.3 ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีการจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมืองในลักษณะการทำแนวร่วมระหว่างชนชั้น หากแต่คุณอำนาจในการเคลื่อนไหวเป็นของฝ่ายชนชั้นกลางมากกว่าภาคประชาชน แกนนำ พันธมิตรหรือผู้สนับสนุน (Constituent) และผู้เข้าร่วมชุมนุมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Adherent) เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ

4.4 ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มียุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวที่อาศัยโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) เพื่อสร้างความสำเร็จทางการเมือง

4.5 ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548-2557 มียุทธวิธีการเคลื่อนไหว เป็นยุทธวิธีขัดขวางทำทลายระบบการเมืองปกติ (Disruptive) มุ่งเน้นขัดขวางการทำงานของกลไกการเมืองปกติ เพื่อสร้างสถานะ “รัฐล้มเหลว” (Failed state)

4.6 ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในช่วง พ.ศ. 2548-2557 มีปัจจัยสำคัญซึ่งส่งผลให้ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยมีความแตกต่างไปจากทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมตะวันตก คือ โครงสร้างรัฐรวมศูนย์ วัฒนธรรมทางการเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ดั่งมั่น (Consolidated democracy) ในสังคมการเมืองไทย

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การอธิบายปรากฏการณ์ในการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชน ช่วง พ.ศ. 2548 – 2557 โดยทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบตะวันตก เช่น ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource mobilization theory) และแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง (Political process approach) สามารถอธิบายได้ในบางส่วนเท่านั้น เช่น การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว หากแต่ไม่สามารถอธิบายการก่อเกิดอุดมการณ์ เจตจำนง โครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ในการเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง โดยวิธีการพิเศษซึ่งไม่เป็นไปตามแนวทางประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สามารถอธิบายปัจจัยสำคัญซึ่งส่งผลให้การเคลื่อนไหว

ของขบวนการมีความแตกต่างไปจากทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมในสังคมตะวันตก คือ โครงสร้างรัฐรวมศูนย์ วัฒนธรรมทางการเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ตั้งมั่นในสังคมการเมืองไทย

คำถามที่เกิดขึ้นในแวดวงทางวิชาการอย่างกว้างขวางว่า “ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่?” เพราะขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในช่วงเวลาดังกล่าว กลับมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนการเมือง นับตั้งแต่การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การถอดถอนนายกรัฐมนตรีโดยใช้อำนาจตุลาการภิวัตน์ และการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 มากกว่าการพัฒนาขบวนการไปสู่การสร้างประชาสังคม (Civi society) อุดมการณ์ เจตจำนง การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงนี้ ยังเป็นการทำลายความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน และทำลายความเข้มแข็งและหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในระยะยาว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเมืองภาคประชาชนในสังคมการเมืองไทยได้พัฒนาถึงขีดสุดขนาดที่ปฏิเสธหรือไม่ยอมรับการเมืองในระบบตัวแทน ซึ่งสวนทางกับแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบตะวันตกอีกด้วย เพื่อที่จะปกป้องสมมติฐานความเชื่อดังกล่าว ทางออกของนักวิชาการหลายท่าน ก็คือ การเสนอว่าขบวนการเคลื่อนไหวในช่วงดังกล่าว ไม่มีคุณลักษณะที่จะสามารถจัดได้ว่าเป็นขบวนการ “ภาคประชาชน” หากแต่เป็นขบวนการทางสังคมรูปแบบเก่า ขบวนการของผู้ประกอบการ หรือฝูงชนบ้าคลั่งเท่านั้น การศึกษาครั้งนี้จึงพยายามเสนอ “ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย” เพื่อชี้ให้เห็นสาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และอธิบายลักษณะพิเศษของขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548 - 2557 อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบตะวันตกก็ถูกท้าทายและเติมเต็มการอธิบายปัจจัยทางด้านบริบทและวัฒนธรรมอยู่ไม่น้อย ซึ่งจะได้อธิบายต่อไปในส่วนของการอภิปรายผลการศึกษา

อภิปรายผลการศึกษา

การอธิบายปรากฏการณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในตะวันตก โดยอาศัยทฤษฎีการระดมทรัพยากร ซึ่งมีที่มาจากงานเขียนชิ้นสำคัญคือ “Resource mobilization and social movements” ของ McCarthy and Buechler ที่เรียกว่า “ตัวแบบผู้ประกอบการ” (Entrepreneurial model) (Buechler, 2002, p. 35 อ้างถึงใน ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 84) เพราะมองขบวนการทางสังคมเสมือนการประกอบการธุรกิจในการผลิต ซึ่งบทบาทของผู้บุกเบิกหรือประกอบการและองค์กรธุรกิจ มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว หัวใจสำคัญของขบวนการทางสังคมอยู่ที่ “ทรัพยากร” และ “การระดมทรัพยากร” โดยให้ความสำคัญต่อองค์กรการเคลื่อนไหว

ทางสังคมซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการทำให้ขบวนการได้มาซึ่งทรัพยากร นำไปสู่พัฒนาการเป็น “แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง” (Political process approach) ซึ่ง McAdam (McAdam, 1982 อ้างถึงใน ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 85) ได้สร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายการก่อจลาจลของคนผิวดำในสหรัฐอเมริกา ช่วง ค.ศ.1930-1970 โดยได้ขยายแถมมการวิเคราะห์เงื่อนไข ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดและการพัฒนาทฤษฎีเคลื่อนไหวต่อสู้ไปสู่อำนาจภายนอกองค์กร การเคลื่อนไหวทางสังคม อันได้แก่ เงื่อนไขโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) และเงื่อนไขฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (Counter-movement)

อย่างไรก็ตาม การอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยใช้ตัวแบบผู้ประกอบการและแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง ยังคงถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ทฤษฎีเหล่านี้อธิบายเชิงโครงสร้างเป็นหลัก ทำให้ดูราวกับว่าการระดมผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการต่าง ๆ มีลักษณะหยุดนิ่งคงที่ (Static) ทั้งที่การตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการเกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้คน นอกจากนี้ ขบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะประสบความสำเร็จได้ ก็มีได้ขึ้นอยู่กับการระดมทรัพยากรตามทฤษฎีการระดมทรัพยากรแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีขึ้นอยู่กับการปัจจัยสำคัญ อีกอย่างหนึ่งคือ การสร้างความหมายใหม่ ๆ ให้กับสิ่งที่ขบวนการเรียกร้อง ซึ่งความหมายต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นนี้ จะต้องมีแตกต่างไปจากความหมายที่มีอยู่เดิมในสังคมเพื่อให้เกิดความสนใจและความตระหนักถึงสิ่งที่ขบวนการเรียกร้อง และจะนำมาสู่การสนับสนุนจากส่วนต่าง ๆ ของสังคมในที่สุด (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 85) ในกรณีขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548 - 2557 มีการยึดโยงอุดมการณ์ชาตินิยมเข้ากับ “ความเป็นไทย” (Thainess) ที่เป็นมายาคติ (Myth) ในการเล่าเรื่องของฝ่ายอนุรักษ์นิยมมาช้านาน และเชื่อในวิธีการพิเศษ มีการเรียกร้องสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหารขึ้นมาโดยตลอด แม้ว่าพลังการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. จะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาลได้ในหลายเรื่อง เช่น การประกาศยุบสภา เพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ การทำให้เกิดสัญญาทางการเมือง และการกดดันรัฐบาลจากประชาชนก็ตาม แต่ขบวนการเหล่านี้ก็ยังคงเรียกร้อง “วิธีพิเศษ” ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนการเมือง (Political action) เช่น การรัฐประหาร ตุลาการภิวัตน์ การขัดขวางปิดล้อมการเลือกตั้ง เป็นต้น ดังนั้น การสร้างความหมายใหม่ ๆ ให้กับสิ่งที่ขบวนการเรียกร้อง เช่น การต่อต้านระบอบทักษิณ คนดีมีคุณธรรมทางการเมือง นักการเมืองเลว ความล้มเหลวของระบอบรัฐสภา การปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง การอารยะขัดขืนไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบที่มีอยู่ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง จึงเป็นการสร้างความหมายใหม่ ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญในการลดทอนความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทฤษฎีการระดมทรัพยากร และแนวการวิเคราะห์

กระบวนการทางการเมืองที่ใช้อธิบายขบวนการเคลื่อนไหวในตะวันตกไม่อาจอธิบายกรณีปรากฏการณ์ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548 - 2557 ได้

นอกจากนี้ ทฤษฎีการระดมทรัพยากรยังไม่ได้สนใจตอบคำถามว่า เหตุใด (Why) ขบวนการทางสังคมจึงเกิดขึ้น และมีจุดเน้นการวิเคราะห์ที่อยู่ที่มีติด้านองค์กรและทรัพยากร ละทิ้งเงื่อนไขเบื้องต้นเชิงโครงสร้างในการอธิบายการเกิดขบวนการทางสังคม และไม่ได้สนใจการให้ความหมาย คุณค่าของขบวนการทางสังคมในฐานะที่เป็นการกระทำรวมหมู่ การละทิ้งปัจจัยเชิงโครงสร้างทำให้ทฤษฎีดังกล่าวนี้อธิบายขบวนการทางสังคมผ่านยุทธวิธีการเคลื่อนไหว โดยไม่สนใจมิติความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ทางอำนาจ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 87) ซึ่งต่างจากขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548 - 2557 ที่อ้างอิงและฉายใช้ประโยชน์จากโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure) เป็นยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวที่สำคัญของกลุ่มพันธมิตรฯ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และ 2551 รวมทั้งกลุ่ม กปปส. ใน พ.ศ. 2556 ประกอบการใช้ยุทธศาสตร์ “การสร้างเครือข่ายทางการเมือง” (Political network) กับกลุ่มชนชั้นนำภาครัฐ และกลุ่มทุนดั้งเดิม เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองมากกว่าที่จะส่งเสริมให้ขบวนการมวลชนเหล่านี้เป็นฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีจากการเลือกตั้ง 4 คน ได้แก่ ทักษิณ ชินวัตร สมัคร สุนทรเวช สมชาย วงศ์สวัสดิ์ และยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ถูกโค่นโดยการเคลื่อนไหวสามประสานระหว่างกองทัพ ตุลาการภิวัตน์ และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม สภาพการณ์ดังกล่าวนี้จึงเป็นการเปลี่ยนย้ายฐานะชนชั้นกลางซึ่งเป็นฐานมวลชนหลักของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ให้ห่างออกจากประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง และขยับไกลไปทางรัฐบาลทหารและรัฐประหาร

แม้ว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากร และแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมืองสามารถอธิบายการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ได้ในบางส่วน เช่น การจัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว หากแต่ไม่สามารถอธิบายการก่อเกิดอุดมการณ์ เจตจำนง โครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ในการเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง โดยวิธีการพิเศษซึ่งไม่เป็นไปตามแนวทางประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่สามารถอธิบายปัจจัยสำคัญซึ่งส่งผลให้การเคลื่อนไหวของขบวนการมีความแตกต่างไปจากทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมในสังคมตะวันตก ประเด็นนี้เป็นจุดอ่อนของทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมือง ซึ่งการให้นิยาม ความหมาย ยังคลุมเครือ หรือระบุไม่ได้ว่ามีขอบเขตแค่ไหน อย่างไร และสนใจปัจจัยด้าน “การเมือง” มากจนเกินไป เนื่องจากทฤษฎีการระดมทรัพยากร และแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง ละทิ้งมิติทางด้านจิตวิทยา และมิติด้านสัญลักษณ์และค่านิยมของการ

กระทำการทางสังคมโดย ไม่ให้ความสำคัญกับการต่อสู้แย่งชิงในพื้นที่ทางวัฒนธรรม กระบวนการผลิตสัญลักษณ์ และกระบวนการสร้างนิยาม ความหมาย และการสถาปนาอัตลักษณ์ใหม่ของผู้คนในสังคม (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 88) กรณีขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนในสังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548 - 2557 มีฐานอุดมการณ์ทางการเมืองราชาชาตินิยมและประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ส่งผลให้กลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. มองปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า เป็นเรื่องเร่งด่วนอย่างยิ่งที่จะต้องปรับรื้อระบบนี้เสียใหม่ ด้วยการปรับแต่งสัมพันธภาพทางอำนาจในบรรดาสถาบันที่เป็นองค์ประกอบหลักของสังคมการเมือง ในทิศทางที่เปลี่ยนย้ายอำนาจจากองค์กรที่มาจากการเลือกตั้งไปให้องค์กรที่ไม่ได้มาจากเสียงข้างมาก หรือองค์กรที่มาจากการสรรหาแต่งตั้ง ออกแบบกลไกตรวจสอบถ่วงดุลที่มีอำนาจมากขึ้น และลดอำนาจในการควบคุมระบบราชการของรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งลง เป็นต้น เพื่อให้ประชาธิปไตยปลอดภัยสำหรับเครือข่ายผู้จงรักภักดีและพระราชอำนาจนำอีกครั้งหนึ่ง สิ่งเหล่านี้เห็นได้ประจักษ์ในข้อเรียกร้องหลักทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ เช่น การเมืองใหม่ 70:30 และกลุ่ม กปปส. เช่น การปฏิรูปโดยสภาประชาชนที่มาจากการสรรหาและควบคุมกำกับโดยกลุ่ม กปปส. ภายใต้งาน “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง” ตลอดจนการใช้สัญวิทยาและการสร้างความหมาย (Semiology and signification) เช่น เสื้อสีเหลืองและมือตบของกลุ่มพันธมิตรฯ ธงชาติไทยและนกหวีดของกลุ่ม กปปส. เป็นต้น

นอกจากนี้ ทฤษฎีการระดมทรัพยากร และแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง ยังไม่สามารถอธิบาย การต่อต้านคอร์รัปชันซึ่งเป็นแนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่ที่กลับถูกผสมผสานกับอุดมการณ์ทางการเมืองราชาชาตินิยมและประชาธิปไตยแบบไทย ๆ จึงทำให้วิธีการบรรลุผลดังกล่าวก็ไม่ใช่ด้วยการจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใหม่เพื่อคืนอำนาจให้ประชาชนตัดสินใจ แต่ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเหล่านี้กลับส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหาร หรือยื่นกรณขัดขวางการเลือกตั้งเพื่อปิดเสียงและเบียดขับผู้ลงคะแนนเลือกตั้งไปอยู่ชายขอบอำนาจ แล้วปล่อยให้ชนชั้นนำกำหนดความเป็นไปของชาติแทน ด้วยความร่วมมือของเครือข่ายกลุ่มอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจเดิม ได้แก่ ชนชั้นนำ ทหาร ตุลาการภิวัดน์ ระบบราชการ กลุ่มทุนดั้งเดิม และขบวนการภาคประชาชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสอดแทรกที่สำคัญต่อความสำเร็จในการตอบสนองต่อเจตจำนงในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. กล่าวคือ ฉวยใช้วิกฤตมาเป็นหน้าต่างแห่งโอกาสที่หาได้ยากเพื่อทำให้สิ่งที่เป็นไปได้ในทางการเมืองกลับกลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในทางการเมืองเสีย

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีการระดมทรัพยากรและแนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง ซึ่งมักถูกหยิบยกมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในตะวันตก ไม่อาจอธิบายปรากฏการณ์ในการเคลื่อนไหวของขบวนการภาคประชาชนใน

สังคมไทย ช่วง พ.ศ. 2548 – 2557 ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ปัจจัยสำคัญซึ่งส่งผลให้ “ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทย” มีความแตกต่างไปจากทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมตะวันตก คือ โครงสร้างรัฐรวมศูนย์ วัฒนธรรมทางการเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ตั้งมั่น (Consolidated democracy) ในสังคมการเมืองไทย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาที่มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ควรมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างรัฐรวมศูนย์ และดูแลแห่งอำนาจของการเมืองแบบมวลชน ให้อยู่ในระบบการเมืองที่เป็นทางการ เพราะหลายปีหลังนี้ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่าง ๆ มีความโน้มเอียงที่จะขยับปรับเปลี่ยนจากช่องทางถูกกฎหมายหรือการใช้อำนาจผ่านกลไกหรือสถาบันและกระบวนการทางการเมือง ไปใช้เส้นสายอุปถัมภ์ไม่เป็นทางการ วิธีการผิดกฎหมาย “การใช้ความรุนแรงทางการเมือง” เพื่อกดดันให้รัฐยอมตามความเรียกร้องต้องการของตน ทำให้กระบวนการทางการเมืองในรัฐสภาถูกใช้น้อยกว่าการเมืองบนท้องถนน ส่งผลให้ “อำนาจมวลชนมีความพยายามในการเข้าสู่อำนาจรัฐมากยิ่งขึ้น” มาสู่สภาวะที่เป็นการเมืองแบบ “มวลชนประชาธิปไตย”

2. ควรมีการเสริมสร้างวัฒนธรรมที่เอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตยและการสร้างหลักนิติธรรม (The rule of law) ในสังคมการเมืองไทย เพราะวิกฤตการณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลสมชาย และสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ มีปัจจัยสอดคล้องจากบทบาทของกลุ่มอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ ได้แก่ ชนชั้นนำ กองทัพ ตุลาการภิวัตน์ ระบบราชการ กลุ่มทุนดั้งเดิม เครือข่ายภาคประชาชน ภายใต้โครงสร้าง “สังคมวัฒนธรรมแบบเครือข่ายครอบครัว” (Family network culture) ซึ่งนำไปสู่ “การสร้างเครือข่ายทางการเมือง” (Political network) จนมีการกล่าวว่าการเมืองภาคประชาชนของไทยได้พัฒนาถึงขีดสุด คือ การไม่ยอมรับและปฏิเสธระบอบประชาธิปไตยตัวแทนแบบเลือกตั้งนิยม ปราบปรามการฉ้อโกงที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับสภาวะรัฐเร้นลึก (Deep state) ในสังคมไทย ก่อให้เกิดผลสืบเนื่องด้วยการเปลี่ยนการเมืองซึ่งไม่เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย ได้แก่ การรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 รวมทั้งการทำลายความเข้มแข็งอย่างแท้จริงของการเมืองภาคประชาชน การทำลายความเข้มแข็งและหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในระยะยาว ส่งผลให้โครงสร้างสังคมการเมืองบิดเบี้ยว

3. ควรมีการแก้ปัญหารากฐานของสังคมการเมืองไทยซึ่งเป็นบริบทที่สำคัญ ได้แก่ อุดมการณ์ชาตินิยมและความเป็นไทย การจัดระเบียบทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ค่านิยม ความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนระบบเครือข่าย บริบทเหล่านี้ก่อให้เกิดอุดมการณ์และเจตจำนงทางการเมืองในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรฯ และกลุ่ม กปปส. ในช่วง พ.ศ. 2548 – 2557 ที่มีลักษณะราชาชาตินิยม และมีเจตจำนงในการเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมืองไปสู่การเมืองแบบกึ่งประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

1. การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับ กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงเวลา พ.ศ. 2548-2557 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวยังมี ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองอื่น ๆ ที่มีนัยสำคัญในการศึกษาอีกเช่นเดียวกัน เช่น กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ (นปช.) กลุ่มองค์กรพิทักษ์สยาม กลุ่มหน้ากากขาว กลุ่มคนเสื้อหลากสี เป็นต้น จึงเป็นที่น่าสนใจหากจะมีการศึกษากลุ่มเหล่านี้ต่อไป

2. การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์และเจตจำนงทางการเมือง การ จัดโครงสร้างองค์กรทางการเมือง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ซึ่งอาจจะมีมิติอื่น ๆ ในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทยที่น่าสนใจในการศึกษาต่อไป

3. ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยของการศึกษาครั้งนี้ สร้างขึ้น จากเรื่องราวในการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับกลุ่ม คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงเวลา พ.ศ. 2548-2557 ซึ่งในการศึกษาต่อไปอาจมี การสร้างทฤษฎีฐานรากขึ้นจากการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองอื่น ๆ หรือ เหตุการณ์ช่วงเวลาในบริบทและเงื่อนไขอื่น ๆ ของสังคมไทย

บรรณานุกรม

- กมล สมวิเชียร. (2520). *ประชาธิปไตยกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กรณ์อุมา พงษ์น้อย. (2549, 10 กรกฎาคม). *ประธานกลุ่มรักท้องถิ่นบ่อนอก*. สัมภาษณ์.
- กระปุกดอทคอม. (2551). *เปิดประวัติ 9 แกนนำพันธมิตรฯ*. เข้าถึงได้จาก <https://highlight.kapook.com/view/28453/9>
- กระปุกดอทคอม. (2556). *ชวานาเฮ ! มติ กษช. คงราคาจำหน่ายข้าวตันละ 15,000 ถึง 15 ก.ย.* เข้าถึงได้จาก <https://highlight.kapook.com/view/87987>
- กระปุกดอทคอม. (2557ก). *กรม. ประกาศใช้ พ.ร.ก. ลูกเงินฯ มีผลพรุ่งนี้ (22 ม.ค.) เป็นต้นไป*. เข้าถึงได้จาก <https://highlight.kapook.com/view/96628>
- กระปุกดอทคอม. (2557ข). *บันทึกเหตุการณ์สำคัญ กับการต่อสู้ 100 วัน ของมือบ กปปส. 2557*. เข้าถึงได้จาก <https://highlight.kapook.com/view/97700>
- กระปุกดอทคอม. (2557ค). *ประวัติดูเทพ เทือกสุบรรณ ศรีสกุล พร้อมพันธมิตร และครอบครัว*. เข้าถึงได้จาก <https://highlight.kapook.com/view/19078>
- กระปุกดอทคอม. (2557ง). *เปิดแผนวันเผด็จศึก 18-26 พ.ค. กปปส. ลั่นยึดอำนาจอหิปไตย*. เข้าถึงได้จาก <https://highlight.kapook.com/view/102238>
- กระปุกดอทคอม. (2557จ). *สกลธี ภัททิยกุล ประวัตินึ่งในแกนนำ กปปส.* เข้าถึงได้จาก <https://highlight.kapook.com/view/101244>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2556). *ย้อนแก้ไขรัฐธรรมนูญที่มาส.ว. ถูกตีตก*. เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/545536>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2557). *ชัตดาวนักรุงเทพ!*. เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/555329>
- กองบรรณาธิการ. (2551). *จับเข้าคุก สุริยะใส กตะศิลา ว่าด้วยการเมืองใหม่ และการเคลื่อนไหวของพันธมิตรฯ*. เข้าถึงได้จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ไทยโพสต์>
- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2549). *ประชานิยมไทยรักไทย: วิฤตทุนนิยม รัฐและการต่อสู้ทางชนชั้น*. รัฐศาสตร์สาร, 27(2), 95.
- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ และเควิน ฮิววิตสัน. (2552). *บทวิพากษ์การเมืองภาคประชาชนในประเทศไทย: ข้อจำกัดของแนวคิดและยุทธศาสตร์การเมืองแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่*. วารสารฟ้าเดียวกัน, 7(2), 121-155.

เกษียร เตชะพีระ. (2548). นีโอ-ชาตินิยม กับปรากฏการณ์ศึกทักษิณ VS สนธิ. เข้าถึงได้จาก

<https://prachatai.com/journal/2005/11/6448>

เกษียร เตชะพีระ. (2550). กองทัพวิวัฒน์กับรัฐประหาร. กรุงเทพฯ: มติชน.

เกษียร เตชะพีระ. (2551). ทางแพร่งและพงหนาม: ทางผ่านสู่ประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.

เกษียร เตชะพีระ. (2553ก). จากระบอบทักษิณสู่รัฐประหาร 19 กันยายน 2549: วิฤติประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.

เกษียร เตชะพีระ. (2553ข). สงครามระหว่างสี: ก่อนถึงจุดที่ไม่อาจหวนกลับ. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊ก.

เกษียร เตชะพีระ. (2554). ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข: ที่มาและที่ไป ใน เมืองไทยสองเสียง?: สภาพปัญหา แนวโน้ม และทางออกวิกฤติการเมืองไทย.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกษียร เตชะพีระ. (2559). ความขัดแย้งทางชนชั้นกับการเมืองมวลชนรอยัลลิสต์ ความย้อนแย้งของกระบวนการสร้างประชาธิปไตย กับพระราชอำนาจนาในสังคมไทย. วารสารฟ้าเดียวกัน, 14(2), 13-37.

ข่าวไทยพีบีเอส. (2556). แนวร่วมกปปส.ภาคเหนือเตรียมร่วมชุมนุม พรุ่งนี้. เข้าถึงได้จาก

<https://news.thaipbs.or.th/content/210853>

คมชัดลึก. (2556). ฝ่ายทศศาสตร์กปปส.กดดันสูงสุดให้ 'รัฐล้มเหลว'. เข้าถึงได้จาก

<http://www.komchadluek.net/news/politic/174353>

คมชัดลึก. (2557). พนักงานธ.ก.ส. 'แน่แต่ต่างคำ! ต้านกู๋เงิน'. เข้าถึงได้จาก <http://www.komchadluek.net/news/economic/179128>

คำณู สิทธิสมาน (2553). ปรากฏการณ์สนธิ: จากเสื้อสีเหลืองถึงผ้าพันคอสีฟ้า. ม.ป.ท.

จักรกริช สังขมณี. (2554). ย้อนคิดว่ายี่สิบชีวิตทางการเมืองของชาวบ้าน: การเมืองในชนบทที่มากกว่าการเลือกตั้งและการชุมนุมประท้วง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จินตนา แก้วขาว. (2549, 10 กรกฎาคม). แคนนำต่อต้านโรงไฟฟ้าหินกรูด. สัมภาษณ์.

ใจ อึ้งภากรณ์. (2543). ประชาธิปไตย สังคมนิยม และชนชั้นกรรมาชีพในยุควิกฤตเศรษฐกิจไทย.

ใน บทบาททางการเมืองของชนชั้นกลางไทยในขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยภายใต้ระบอบทักษิณ. กรุงเทพฯ: ประชาธิปไตยแรงงาน.

ใจ อึ้งภากรณ์. (2549). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในไทย. กรุงเทพฯ: ประชาธิปไตยแรงงาน.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2547). วัฒนธรรมกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชลธิชา กลัดอยู่. (2517). ไตรภูมิพระร่วง วรรณคดีของปวงชน. ม.ป.ท.

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2515). *อุดมการณ์ทางการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา วรรณสุต. (2518). *เอกสารการเมือง-การปกครองของไทย พ.ศ. 2417-2477*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราฯ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2554). *100 ปีแห่งการปฏิรูประบอบราชการไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2528). *พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของชนชั้นนำ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชุมพล จุลใส. (2560, 2 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม. (2545). *หน่วยที่ 9 ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ประมวลสาระชุดวิชาการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและการบริหารการพัฒนา หน่วยที่ 7-10*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2538). การเมืองแบบใหม่ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ และวาทกรรมการพัฒนาชุดใหม่. *วารสารธรรมศาสตร์*, 21(1), 76-119.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2540). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมในต่างประเทศ: บทสำรวจพัฒนาการ สถานภาพและนัยยะเชิงความคิด/ทฤษฎีต่อการพัฒนาประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ญาณิศ ลุนพรม. (2560). *วิกฤตการณ์การเมืองไทย 2548-2553 และเหตุการณ์รัฐประหาร 2549*. เข้าถึงได้จาก <http://pylpp.blogspot.com/2017/01/2548-2553-2549.html>
- จิตติกร สังข์แก้ว และ อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (ม.ป.ป.). *Shutdown กรุงเทพฯ*. เข้าถึงได้จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=Shutdown_กรุงเทพฯ
- ณรงค์ พ่วงพิศ. (2529). *วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์กับพัฒนาการทางการเมืองไทย*. นนทบุรี: สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2543). *คำประกาศ ชาตินิยมใหม่*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2560, 16 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2557ก). *ขอคืนพื้นที่มหาตมาไทยเหลว*. เข้าถึงได้จาก <https://www.dailynews.co.th/crime/234923>

- เดลินิวส์ออนไลน์. (2557ข). *ย้อนรอยการชุมนุมของกปปส. 6 เดือน 9 วัน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.dailynews.co.th/article/236182>
- ตามไท ดิลกวิทยรัตน์. (2544). *คอมมิวนิสต์ในการเมืองไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถาวร เสนเนียม. (2560, 2 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2548). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ทินพันธ์ นาคะตะ. (2525). *รัฐศาสตร์ ทฤษฎี แนวความคิด ปัญหาสำคัญ และแนวทางการศึกษาวิเคราะห์การเมือง*. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์.
- ที่นี้ดอทคอม. (2551). *แฉธุรกิจชาติเจ๋งย้อยยับทัวร์-ส่งออก การบินวินาศ*. เข้าถึงได้จาก <http://tnews.teenee.com/crime/แฉธุรกิจชาติเจ๋งย้อยยับทัวร์-ส่งออก-การบินวินาศ+29605>
- ทีมข่าวการเมือง. (2551). โคนระบอบทักษิณไม่ได้ ‘การเมืองใหม่’ ก็เกิดขึ้นยาก.. เฉลยนุ่ม ๆ แบบ ‘สุริยะใส’. *เนชั่นสุดสัปดาห์*, 17 (840), 25.
- ไทยพับลิก้า. (2557). “โด้ง” สั่งสำนักบริหารหนี้กู้เงิน 1.3 แสนล้านบาทเพื่อชวนา ไม่หวั่นขัดรัฐธรรมนูญ. เข้าถึงได้จาก <http://thaipublica.org/2014/01/financing-the-rice-pledging-scheme-5>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2555). *แถลงการณ์สมาชิกบ้านเลขที่ 111*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/264593>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2556ก). *แกนนำ พธม. รุ่น 1-2 ออกแถลงการณ์ยุติบทบาท*. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/365416>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2556ข). *เตือน เพื่อไทยไม่รับอำนาจศาลรธน. ระวังเกิดกบฏ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/384610>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2556ค). *เปิดคำวินิจฉัยยิประวัติศาสตร์(ฉบับเต็ม) แก้วรช.ที่มาส.ว. ข้อ ม.68*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/384202>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2556ง). *สุเทพ เปิดตัว กปปส. ดีเคย์ 1ข.ค. ยึดทำเนียบ-ทุกส่วนราชการ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/386197>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2557). *เก็บตกรม็อบยึดกระทรวง*. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/416473>

- ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2552). *กรอบแนวคิดและประวัติศาสตร์กับความเข้าใจเรื่องสถาบันทางการเมืองของไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชงทอง จันทราศุ. (2541). พระมหากษัตริย์. ใน *รวมสารรัฐธรรมนุญฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชนศักดิ์ สายจำปา. (2560, 10 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- ชนาพล อิวสกุล. (2553). แกะรอยพันชมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย: ผู้ออกบัตรเชิญให้คณะรัฐประหาร. *รัฐประหาร 19 กันยา*, 1(1), 313.
- ชมลวรรณ หอมหวล. (2557). *การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557*. เข้าถึงได้จาก <http://nongfang13.blogspot.com>
- ชร ปิติผล และชานนทร์ เตชะสุนทรวัฒน์. (2558). *คนชั้นกลาง (บน) ผู้ไม่คุ้นเคยกับประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก [http:// www.aftershake.net/?p=880](http://www.aftershake.net/?p=880)
- ชิบดี บัวคำศรี. (2556). บทวิจารณ์หนังสือ: พวงทอง ภวัครพันธุ์ รัฐและขบวนการอารยะสังคมไทยในกรณีปราสาทพระวิหาร. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 9(3), 167-173.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2536). *แนวทางการปฏิรูปประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2546). *ชาตินิยมและหลังชาตินิยม*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547). *ยุทธศาสตร์สันติภาพภาคใต้ เปลี่ยนชาตินิยมเป็นประเทศนิยม*. เข้าถึงได้จาก <http://www.lidi.or.th/2016/08/28/ยุทธศาสตร์สันติภาพ>
- ธีรยุทธ บุญมี. (2549, 15 มกราคม). “ธีรยุทธ” “ชี้ทักษิณ” “พยายามล้มทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตย”. *กรุงเทพธุรกิจ*, หน้า 6.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2533). *ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475*. กรุงเทพฯ: สถาบันสยามศึกษา.
- นงนุช สิงหเดชะ. (2557). *ทำไมจึงเกิดปรากฏการณ์ "ก้านนสุเทพ" พีเวอร์*. เข้าถึงได้จาก <http://m.matichon.co.th/readnews.php?newsid=1389869566>
- นฤมล ทับจุมพล. (2543). *ประชาธิปไตยรากหญ้า*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2552). *ประชาธิปไตยในระยะเปลี่ยนผ่าน*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊ก.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2552, 12 กุมภาพันธ์). ประชาชนในชาตินิยม. *นสพ.มติชนรายวัน*, หน้า 20.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). *พื้นที่การเมืองที่ปิดไม่ลง*. เข้าถึงได้จาก :<http://www.matichon.co.th.2010-11-30>.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2558, 23 มีนาคม). *เดินหน้าไปข้างหลัง*. *มติชนรายวัน*, หน้า 20.

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2545). *สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) หมวดทั่วไป เรื่อง 1 เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ สถาบันพระปกเกล้าฯ*. กรุงเทพฯ: องค์การศึกษาคูรุสภา.
- บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ. (2549). *รัฐธรรมนูญสถาปนา*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- บีบีซีไทย. (2560ก). 4 ปี “มือบนทวิศ” กับ 4 เรื่องหลังฉาก กปปส. เข้าถึงได้จาก <http://www.bbc.com/thai/thailand-41804763>
- บีบีซีไทย. (2560ข). *วันเกิดครบรอบ 68 ปีกับ 4 คำนำการเมืองของ "กำนันสุเทพ"*. เข้าถึงได้จาก <http://www.bbc.com/thai/thailand-40520779>
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2550). *เสมือนบทบาท*. กรุงเทพฯ: คณะจัดทำหนังสืออนุสรณ์แห่งชีวิต.
- ปณิธาน พิชาลัย. (2555). *การต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในสมัยรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2554). *ประชาสังคม ความรุนแรง และการล่มสลายของประชาธิปไตย: ความสำคัญของแนวคิดเรื่องความมีอารยะและการเมืองแบบอารยะของเอ็ดเวิร์ด ชิลส์*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2556). *"สุเทพ" นำมือบชตคตาวนกรุงเทพฯ บุกยึดก.คลัง ยันให้ปชช.ทั่วปท.อารยะขัดขืนยึดสถานที่ราชการ*. เข้าถึงได้จาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1385366071&grpId=02&catid=16&subcatid=1601
- ประชาไท. (2549ก). *โครงสร้างพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2006/02/7283>
- ประชาไท. (2549ข). *เปิดตัวแล้ว พันมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2006/02/7284>
- ประชาไท. (2549ค). *สัมภาษณ์สุริยะ ไส กตะศิลา: ล้มทักษิณไม่พอ ต้องล้มระบอบทักษิณ*. เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2006/02/7243>
- ประชาไท. (2551). *การเมืองใหม่พันธมิตรฯ: เลือกลง 50% แต่งตั้ง 50% ยังอุบที่มานายกฯ ขอปรึกษา 'ประชาชน' ก่อน*. เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2008/10/18404>
- ประชาไท. (2551). *ขอประชาธิปไตยที่กินได้ อปรัยจะไป จัญไรจะมา... ช่างหัวมัน*. ม.ป.ท.
- ประชาไท. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮนริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

- ประมวล รุจนเสรี. (2548). *พระราชอำนาจ*. กรุงเทพฯ: สุเมธ รุจนเสรี.
- ประมุข ไชยวรรณ. (2542). *พระพิมพ์จิตรลดา: พระพิมพ์ที่พระหัตถ์ขององค์พระประมุขของชาติ*.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปรีชา คุวินทร์พันธุ์. (2531). *กลุ่มสังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปานเทพ พัวพงษ์พันธ์. (2560, 6 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ปิยะมิตร ลีลาธรรม. (2556). *สภาประชาชน คือ ทางออก*. เข้าถึงได้จาก
<https://prachatai.com/journal/2013/11/50017>
- ปีเตอร์ ไรแลนด์. (ม.ป.ป.). *ทำไมรัฐธรรมนูญไทยจึงทำงานได้ไม่ดี*. เข้าถึงได้จาก
www.prachatai.com/journal/2010/02/27660
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2542). *ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่*.
ม.ป.ท.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2544). *ทฤษฎีขบวนการทางสังคมสำหรับประเทศกำลังพัฒนา*. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2545). *วิถีชีวิต วิถีสู้: ขบวนการประชาชนร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.
พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2550). *รัฐประหาร – ประชาธิปไตยกับเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยประชาธิปไตย*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2553). *บททวนขบวนการสังคม-เสื้อเหลือง-เสื้อแดง: การต่อสู้ที่ไม่ใช่เฉพาะ
ของชนชั้นนำอีกต่อไป*. เข้าถึงได้จาก <http://www.prachatai3.info/journal/2010/09/31130>
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่?*
ม.ป.ท.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2549). *ปรากฏการณ์สนธิ: จากเสื้อสีเหลืองถึงผ้าพันคอสีฟ้า*. เข้าถึงได้จาก
<http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9490000130700>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2551ก). *กรณีศึกษากลยุทธ์สร้างแบรนด์พันธมิตรฯ*. เข้าถึงได้จาก
<http://www.manager.co.th/iBizChannel/ViewNews.aspx?NewsID=9510000146639>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2551ข). *การเมืองใหม่ ภายใต้การต่อสู้ของพันธมิตรฯ*. เข้าถึงได้จาก
<http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9510000074892>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2551ค). *ทัพพันธมิตรเข้ายึดทำเนียบเบ็ดเสร็จ!*. เข้าถึงได้จาก
<http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9510000100819>

- ผู้จัดการออนไลน์. (2551ง). พันธมิตรฯ ชู '4 ชงธรรม' นำสู่การเมืองใหม่. เข้าถึงได้จาก <https://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9510000128664>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2551จ). สนธิประกาศฯจัดวางจรรยาบรรณ-เปิดทางภาค ป.ช.ช.เข้ามามีส่วนร่วม. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9550000060872>.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2557ก). 4 คุณหนู” ฮาร์ดคอร์” สูดยอคคอนเนกชัน-ใครอย่าแตะ!. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=9570000014656>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2557ข). กกต.เผยตัวเลขใช้สิทธิไม่ถึงครึ่ง “สมชัย” นั่งบริหารงานเลือกตั้งต่อ-คาดเลือก ส.ว.30 มี.ค.นี้. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9570000013202>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2557ค). กปปส.หวั่นผู้ชุมนุมไม่ปลอดภัย ยุบเวที “แจ้งวัฒนะ-ศิเอสไอ” ตั้งใหม่ที่ปตอ. 14 มกราคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9570000005113>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2557ง). ทุน โคนระบอบทักษิณ “โคตรมหิมา”. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=957000013824>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2560ก). กปปส.ย้ำเจตนาธรรมให้มีการปฏิรูปประเทศก่อนเลือกตั้ง. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/UpToDate/ViewNews.aspx?NewsID=9600000027406>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2560ข). ความขัดแย้งในสังคมไทย เรื่องของชนชั้น หรือแค่เรื่อง “ผิด” กับ “ถูก”. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Weekend/ViewNews.aspx?NewsID=9600000063865>
- พัชรี อังกูรทัศนีย์รัตน์. (2550). รัฐประหาร 19 กันยาในแง่มุมปรัชญาการเมือง. ม.ป.ท. พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย การเมืองใหม่: ประชาภิวัฒน์. (2551). ใน *สรุปต้นร่างจากการสัมมนาประชาชนเพื่อปฏิรูปการเมืองไทย* ร่างที่ 2/2551 วันอังคารที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551.
- พิชาย รัตนดิถ ฌ ภูเก็ต. (2557). ผลการเลือกตั้งชี้ชัด มนต์คำแห่งอำนาจของระบอบทักษิณกำลังจะสูญสิ้น. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Weekend/ViewNews.aspx?NewsID=9570000015178>
- พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์. (2557). วาทกรรม “ปฏิรูป” ของ กปปส.คืออะไร? เข้าถึงได้จาก <http://prachatai.com/journal/2014/01/51218>

- พิเชฐ ยิ่งเกียรติคุณ. (2560). *ย้อนคดีพรม. ปดสนามบินจากปี 51 -59 ในวันที่สพท.จะยื่นขอจำหน่ายคดี*. เข้าถึงได้ จาก <https://news.voicetv.co.th/thailand/470046.html>
- พิทยา ว่องสกุล. (2551). *หลักคิดและบทเรียนยุทธศาสตร์ประชาชน*. กรุงเทพฯ: ชุมศิลป์ธรรมดา.
- พิภพ ชงไชย. (2549). *การใช้วาทกรรมเรื่องพระราชอำนาจเป็นการถอยหลังเข้าคลอง. ฟ้าเดียวกัน*, 4(1), 6.
- พิศาล มุกดาภิรมย์. (2554). *แนวคิดและวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองไทย: ประชาธิปไตย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- โพสต์ทูเดย์. (2549). *แฉเหตุผลใหม่ยึดอำนาจสกัดวิกฤตนองเลือด*. เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/world/525767>
- โพสต์ทูเดย์. (2556). *เปิดใจ"สาทิตย์"ผู้ใหญ่นบ้าน"กบปส."*. เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/analysis/interview/267313>
- มติชนออนไลน์. (2556). *บข.น.คลี่คลายแล้ว! มีข้อสรุปเบร็วไรเออร์จันค่านสุดท้าย ประกาศชัยชนะแล้ว* *เดินทางกลับราชค่านิน*. เข้าถึงได้จาก <http://m.matichon.co.th/readnews.php?newsid=1385953732>
- มติชนออนไลน์. (2557). *อาร์กขาเข้ม 2 เวที กบปส. ที่แจ้งวัฒนะ สมเกียรติ-พุทธอิสระ คุมเอง ซึ่เป็นจุดเสียงสูง*. เข้าถึงได้จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1389616606
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2551). *ขบวนการประชาชนหลังขบวนการพันธมิตรฯ*. *วิภาษา*, 2(6), 19.
- รพีพรรณ สายัณห์ตระกูล และพงศ์พัฒน์ บัญชานนท์. (2557). *เส้นทาง 100 วัน "มือบนกหวีด" vs "รัฐบาลเพื่อไทย"*. เข้าถึงได้จาก <http://www.isranews.org/isranews-scoop/item/27161-whistle.html>
- รวีพร บุตรชิวัน. (2555). *พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/raviporn37>
- รังสรรค์ ชนะพรพันธ์. (2536). *อนิจลักษณะของการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2558). *สังคมและการเปลี่ยนแปลง เอกสารทางวิชาการหมายเลข 24 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใน หน่วยที่ 3 ปัญหาการเมืองไทยด้านสังคม*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2552). *แนวคิดและวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองไทย: ประชาธิปไตย*.
 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2553). *ตุลาการ-มโนธรรมสำนึก-ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์.
- วรรณวิภากรค์ มานะโชติพงษ์. (2556). *งานวิจัยเชิงปริมาณ: การสำรวจความคิดเห็นของประชาชน
 เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมไทยพ.ศ. 2555*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
 กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- วารี อัมไพรวรรณ. (2537). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (ในหลวงของเรา)*.
 กรุงเทพฯ: ภัทรินทร์.
- วาสนา ปิยะบรรณันท์. (2554). *กำหนดเงื่อนไขยุบสภา*. เข้าถึงได้จาก [https://news.voicetv.co.th/
 thailand/9869.html](https://news.voicetv.co.th/thailand/9869.html)
- วิชัย ดันศิริ. (2548). *วิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- วิทยา แก้วภราดัย. (2560, 9 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- วิวัฒน์ เยี่ยมไพรวัน (2527). *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย
 สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศศิณ เฉลิมลาภ. (2557). *การประชุมทางการเมือง ในสายตาเอ็นจีโอคนหนึ่ง*. เข้าถึงได้จาก
<https://www.isranews.org/isranews-article/28479-sasin.html>
- ศาสตรินทร์ ดันสุน. (2558). การศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ชุมนุม กปปส. ด้วย
 แนวคิดพื้นที่สาธารณะและภาคประชาสังคม. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 2(1), 82-96.
- ศิริชัย ไม้งาม. (2560, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- ศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์. (2557). *ความเพื่อฝันในฐานะรากฐานของการเมืองแบบปฏิบัติ
 ประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.tcijthai.com/news/2014/02/scoop/3861>
- ศุภเดช ศักดิ์ดวง. (2557ก). *เช็คชื่อคนดัง แห่ถอน – ปิดบัญชีออมสินประท้วงจ่านำข้าว*. เข้าถึงได้
 จาก <https://www.isranews.org/isranews/27332-cash17.html>
- ศุภเดช ศักดิ์ดวง. (2557ข). *ย้อนรอยเลือกตั้ง 2 ก.พ. "โมฆะ" ใครต้องรับผิดชอบ?*.
 เข้าถึงได้จาก https://www.isranews.org/isranews-scoop/28054-bb_28054.html
- ศุภเดช ศักดิ์ดวง. (2557ค). *สุเทพเปิดละเอียดแผนปฏิรูปประเทศ ขจัดทุนสามานย์กรอบงำการเมือง*.
 เข้าถึงได้จาก http://www.isranews.org/isranews-news/item/26319-su_26319.html.

- ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย. (2552). *พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก
<http://politicalbase.in.th/index.php?title=พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย>
- ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย. (2553). *พรรคไทยรักไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.politicalbase.in.th/index.php?title=พรรคไทยรักไทย>
- ศูนย์ข่าวแปซิฟิก. (2557). *สุเทพ ลั่ง กปปส. ทุกจังหวัด ขัดขวางการเลือกตั้ง*. เข้าถึงได้จาก
<https://news.voicetv.co.th/thailand/95044.html>
- ศูนย์ติดตามประชาธิปไตยไทย. (ม.ป.ป.). *ถาวร เสนเนียม*. เข้าถึงได้จาก <http://www.tdw.polsci.chula.ac.th/?q=ถาวร-เสนเนียม>
- สนธิ ลิ้มทองกุล. (2537). *โลกานุวัตร*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- สนธิ สมัครการ สุนทร โคมิน และสุภางค์ จันทวานิช. (2527). *ปัทสนานทางสังคมกับการเมืองไทย*.
 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สนธิ สมัครการ. (2528). *ระบบครอบครัวและเครือญาติกับการเมืองไทย*. นนทบุรี:
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สนุกออนไลน์. (2556). *เปิดประวัติ 'สุเทพ' เรื่องที่คุณอาจจะยังไม่รู้?* เข้าถึงได้จาก
<http://news.sanook.com/1334398>
- สนุกออนไลน์. (2559). *พระราชกรณียกิจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9*. เข้าถึงได้จาก
<http://news.sanook.com/2083286>
- สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์. (2549). *ลงจากอำนาจรอวันชำระโทษ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์. (2550). *ผู้กระทำทางประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะจัดทำหนังสืออนุสรณ์
 แห่งชีวิต.
- สมคิด พุทธศรี. (2560). *ทำไมคนชั้นกลางไทยถึงหันหลังให้ประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก
<https://www.the101.world/thoughts/thai-middle-class-and-democracy>
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2522). *พุทธศาสนากับการเมือง*. *วารสารสังคมศาสตร์*, 10(4), 1-15.
- สมศักดิ์ โกศัยสุข. (2560, 12 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- สฤณี อาชวานันทกุล. (2559). *ประชาชน ประชานิยม และประชาธิปไตย (1)*. เข้าถึงได้จาก
<http://thaipublica.org/2016/01/populism-pracharat>
- สาทิตย์ วงศ์หนองเตย. (2560, 24 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- สามารถ มั่งสั่ง. (2556). *การปฏิเสชาำนาจศาล-เผด็จการในคราบประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก
<http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=956000054309>

- สามารถ ราชพลสิทธิ์. (2556). *คุณลงชื่อถอดถอน ส.ส. 310 คน แล้วหรือยัง*. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Dr.Samart/photos/a.232032303608347.1073741828.232025966942314/349612548516988>
- สำนักข่าวเจ้าพระยา. (2556). *ในหลวงแสดงให้เห็นถึงความประหยัด*. เข้าถึงได้จาก <http://www.chaoprayanews.com/2013/04/12/>
- สำนักข่าวอิสรา. (2556). *“สุเทพ” ลั่นหลังปีใหม่ปิด กทม. โคนระบอบทักษิณ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/isranews-news/item/26235-suthepp.html>
- สำนักข่าวอิสรา. (2557). *สุเทพเปิดละเอียดแผนปฏิรูปประเทศ ขจัดทุนสามานย์ครอบงำการเมือง*. เข้าถึงได้จาก http://www.isranews.org/isranews-news/item/26319-su_26319.html
- สำนักราชเลขาธิการ. (2550). *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ พุทธศักราช 2549*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นท์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำราญ รอดเพชร. (2560, 19 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สุดา รั้งภูพันธ์ และอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. (2549). *ผู้มีบาปมีนอกรัฐธรรมนูญ ในสายตาของนักอักษรศาสตร์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9490000090322&Keyword=%cd%b9%d1%b9%b5%ec>
- สุเทพ เทือกสุบรรณ. (2560, 15 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สุกัลกษณ์ กาญจนขุนดี. (2549ก). *ขบวนการประชาชนถึงสำเร็จรูปกับการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยแบบฟุ้งฟิง*. *วารสารฟ้าเดียวกัน*, 4(2), 166-86.
- สุกัลกษณ์ กาญจนขุนดี. (2549ข). *ขบวนการประชาชนถึงสำเร็จรูปกับการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยแบบฟุ้งฟิง*. *วารสารฟ้าเดียวกัน*, 4(2), 178.
- สุกัลกษณ์ กาญจนขุนดี. (2550). *รัฐประหารนี้เพื่อใคร?*. *วารสารฟ้าเดียวกัน*, 5(3), 44-51.
- สุมาลี บำรุงสุข และสุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล. (2528). *ประวัติศาสตร์การเมืองไทย จากแง่มุมทางสังคมและวัฒนธรรม*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุมินทร์ จุฑาทงกูร. (2529). *การกล่อมกลาทางการเมืองโดยใช้แบบเรียนหลวงเป็นสื่อในสมัยรัชกาลที่ 5*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริยะใส กตะศิลา. (2550). *หลังจากพันธมิตรฯ หลังวันรัฐประหาร และหลังรัฐบาลสุรยุทธ์*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊ก
- สุริยะใส กตะศิลา. (2560, 28 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สุวิทย์ วัฒน. (2549, 20 เมษายน). สัมภาษณ์.

- สุวิทย์ สงคราม. (2554). *นโยบายและผลงานรัฐบาลสมัย นายกฯ ทักษิณ ชินวัตร 2544- 2548*.
เข้าถึงได้จาก <https://th-th.facebook.com/notes/suwit-songkram/นโยบายและผลงานรัฐบาลสมัย-นายกฯ-ทักษิณ-ชินวัตร-2544-2548/10150381784661440>
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2552). *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- อภินันท์ รพีพัฒน์. (2521). *สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2416*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- อภินันท์ รพีพัฒน์. (2551). *ชุมชน ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.).
- อภิชาติ สถิตนิรามัย. (2554ก). *จากไพร่ฟ้าสู่ความเป็นพลเมือง (From Subjects to Citizenship)*.
เข้าถึงได้จาก <http://www.prachatai.org>. ประชาไท 2011-05-13
- อภิชาติ สถิตนิรามัย. (2554ข). *สิทธิเลือกตั้ง เงินซื้อเสียง ใคร โง่ ?*. เข้าถึงได้จาก
<http://www.prachatai.org>. ประชาไท 2011-05-30
- อภิชาติ สถิตนิรามัย และคณะ. (2537). *โลกานุวัตร*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย และคณะ. (2556). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย Re-examining the Political Landscape of Thailand*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.).
- อภิญญา รัตนมงคลมาศ. (2546). *กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มกดดัน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คูวินทร์พันธุ์. (2543). *ระบบอุปถัมภ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุยทธ์ เพชรอินทร. (2536). *อุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2557). *“ประชาธิปไตย” คนไทยไม่เท่ากัน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อัสม่า หวังกุหลาบ. (2553). *บทบาททางการเมืองของชนชั้นกลางไทยในขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยภายใต้ระบอบทักษิณ*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุเชนทร์ เชียงแสน. (2553). *ข้อถกเถียงบางประการเกี่ยวกับกรอบโครงความคิดและพันธมิตรฯ*.
เข้าถึงได้จาก <http://www.prachatai.com/journal/2009/06/24665>

- อุเชนทร์ เชียงเสน. (2556). ประวัติศาสตร์การเมืองภาคประชาชน ความคิดและปฏิบัติการของนักกิจกรรมทางการเมืองในปัจจุบัน. *วารสารฟ้าเดียวกัน*, 11(3), 79-136.
- อุคมพร อมรธรรม. (2550). *พระเจ้าอยู่กับการเมือง*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์. (2553). การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ช่วงรัฐบาลอภิสิทธิ์. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา รัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกนัฏ พร้อมพันธุ์. (2560, 30 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- เอกพลณัฐ ญัฐพิทชนันท์. (2556). ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐขบวนการและขบวนการ ได้กลับ: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดง ตั้งแต่ปี 2549-2553. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา รัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2538). *สองนคราประชาธิปไตย: แนวทางการปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ เพื่อประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2539). *มองเศรษฐกิจการเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2557). *อย่าประมาท “ชนชั้นกลางใหม่”*. เข้าถึงได้จาก <http://www.isranews.org/isranews-article/27037-aneek.html>
- เออเจนี เมรีโอ. (2559). รัฐเริ่มลึกในไทย พระราชอำนาจ และศาลรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2540-2558). (วีระ อนามศิลป์, แปล) *วารสารฟ้าเดียวกัน*, 14(1), 13-46.
- โอเคเนชั่น. (2553). "มั่ว ๆ ง่าย ๆ สั้น ๆ" จะอธิบายเรื่องการยึดทรัพย์ทักษิณให้ชาวบ้านเข้าใจได้อย่างไร?. เข้าถึงได้จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=559431>
- โอเคเนชั่น. (2556ก). "เทือก" ตั้ง กปปส.เผด็จศึก "ระบอบแม้ว" 1 ธ.ค. วันแห่งชัย-ยึดศูนย์ราชการ เบ็ดเสร็จ. เข้าถึงได้จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/bunjerds/2013/11/30/entry-1>
- โอเคเนชั่น. (2556ข). *ใครเป็นใครใน กปปส. ของ สุเทพ เทือกสุบรรณ*. เข้าถึงได้จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/redribbons07/2013/12/11/entry-1>
- โอเคเนชั่น. (2557). 2 นาที..ชิงตัวแกนนำ "สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์". เข้าถึงได้จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/Sp-Report/2014/02/21/entry-1>
- Bourne. (2558). "นักเลือกตั้ง" กับ "นักลากตั้ง" สุดท้ายก็แค่วาทกรรม. เข้าถึงได้จาก <http://www.ispacethailand.org/การเมือง/5382.html>

- Misteramerican. (2557). *The Purge: ชนชั้นกลาง การเมือง และประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก <https://blogazine.pub/blogs/misteramerican/post/4692>
- Aberle, D. (1966). *The peyote religion among the navaho*. Chicago: Aldine Press.
- Ahmed, N. (2012). *Capitalism, covert action and state terrorism: Toward a political economy of the Dual State*. Farnham: Ashgate.
- Almond, G. & Verba, S. (1965). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Boston: Little-Brown.
- Althusser, L. (1970). Ideologic et appareils ideologiques d'Etat. (Notes pour une re-cherche). *La Pensee*, 151, 3-38.
- Apter, D. (1965). *The politics of modernization*. Chicago: Chicago University Press.
- Brinkerhoff, D. White, L., & Ortega, S.T. (1999). *Essential of sociology*. Belmont California: Wadworth Publishing Company.
- Catt, H. (1999). *Democracy in practice*. London: Routledge.
- Constitutional Monarchy. (2011). *The encyclopedia of political science*. New York: CQ Press.
- Curry, T., Jiobu, R., & Schwirian, K. (1997). *Sociology for twenty-first century*. New Jersey: Prentice Hall.
- Dale Scott, P. (2008). *The road to 9/11, Wealth, Empire, and the future of America*. Berkeley: University of California Press.
- Donatella, P., & Mario, D. (1999). *Social movements: An introduction*. Oxford: Blackwell Publisher.
- Farrington, J., Lewis, S., & Micleaves, A. (1995). *Non-governmental organization and The State in Asia*. London: Routledge.
- Fichter, J. H. (1957). *Sociology*. London: The University of Chicago Press.
- Foweraker, J. (1995). *Theorising social movements*. London: Pluto Press.
- Fraenkel, E. (1941). *The dual state, A contribution to the theory of dictatorship*. Oxford: Oxford University Press.
- Friedrich, C. J., & Brzezinski, Z. K. (1956). *Totalitarianism dicta torship and autocracy*. Harvard: University Press.
- Giddens, A. (1989). *Sociology*. Oxford: Polity Press.

- Grant, E. (1998). *The politics of ritual and remembrance: Laos since 1975*. Hawaii: University of Hawaii Press.
- Foweraker (1992). *Comparative government and politics: An introduction* (3rd ed.). London: Macmillan.
- Hague, R., Harrop, M., & Breslin, S. (1992). *Comparative government and politics: An introduction* (3rd ed.). London: Macmillan.
- Henslin, J. M. (1997). *Sociology: A down-to-earth approach*. Boston: Allyn and Bacon.
- Keyes, C. (2012). Cosmopolitan villagers and populist democracy in Thailand. *South East Asia Research*, 20(3),343-60.
- Lederer, L. (1998). *International non-governmental organization and economic entitles*. London: Routledge.
- Macionis, J. J. (1995). *Sociology*. New Jersey: Prentice Hall.
- Mair, P. (2006). Ruling the void? The hollowing of western democracy. *New Left Review*, 42, 25-51.
- McAdam, D. (1977). *Tactical innovation and the pace of insurgency*. California: Roxbury Publishing Company.
- McCargo, D. (2005). Network monarchy and legitimacy crisis in Thailand. *The Pacific Review*, 18(4), 499-518.
- McCarthy, J. D., & Mayer, N. Z. (1977). Resource mobilization and social movements: A partial theory. *American Journal of Sociology*, 82(6), 1214-1241.
- Melucci, A. (1985). *The symbolic challenge of contemporary movements social research*. Greenwich, Conn: JAI Press.
- Mouffe, C. (1991). *Dimensions of radical democracy: Pluralism, citizenship, community*. London: Verso.
- Norton, E. (2012). Illiberal Democrats versus undemocratic liberals: The struggle over the future of Thailand's fragile democracy. *Asian Journal of Political Science*, 20(1), 46-69.
- Olson, M. (1965). *The logic of collective action*. New York: Schocken.
- Pawakapan, P. (2013). *State and uncivil society in Thailand at the temple of Preah Vihear*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Paxton, R. (2004). *The anatomy of fascism*. New York: Random House.

- Phongpaichit, P., & Baker, C. (2009). *Thaksin*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Porta, D. D., & Diani, M. (1999). *Social movement an introduction*. Blackwell: Massasusat.
- Roberta, G. (1997). *Fifty years of social movement theory: An interpretation*. The Anglewood Cliffs, New Jersey: Mcgill Bibliographies, The Scarecrow Press.
- Smelser, N. (1963). *Theory of collective behavior*. New York: Free Press.
- Stark, R. (1994). *Sociology*. Belmont California: Wadworth Publishing Company.
- Tarrow, S. (1999). *Power in movement social movements and contentious politics*. New York: Cambridge University Press.
- Tejapira, K. (2006). Toppling Thaksin. *New Left Review*, 39, 5-37
- Thabchumpon, N., & McCargo, D. (2011). Urbanized villagers in the 2010 Thai redshirt protests: Not just poor farmers?. *Asian Survey*, 51(6), 993-1018.
- Tilly, C. (1978). *From mobilization to revolution*. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Tilly, C. (2004). *Social movements 1768 – 2004*. Boulder, CO: Paradigm Publishers.
- Touraine, A. (1977). *The self-production of society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Touraine, A. (1981) *The voice and the eye: An analysis of social movements*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Unaldi, S. (2013). Working towards the monarchy and its discontents: Anti-royal graffiti in downtown Bangkok. *Journal of Contemporary Asia*, 44(3), 377-403.
- Unver, A. (2009). Turkey's deep state and the ergenekon conundrum. *Middle East Institute*, 23, 1-25.
- Walker, A. (2012). *Thailand's political peasants: Power in the modern rural economy*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Winichakul, T. (2008). Toppling democracy. *Journal of Contemporary Asia*, 38(1), 11-37.
- Zakaria, F. (1997). The rise of illiberal democracy. *Foreign Affairs*, 76(6), 22-43.
- Zandem, J. W. (1990). *Sociology*. New York: McGraw-Hill Publishing Company.